

Český lokální a regionální tisk mezi lety 1989 a 2009

Lenka Waschková Císařová

Český lokální a regionální tisk mezi lety 1989 a 2009

Lenka Waschková Císařová

„Edice: Media“

Plný text publikace v interaktivním formátu pdf a ve formátu pro čtečky je k dispozici na stránkách <http://www.munimedia.cz/book/>.

Odborně posoudil:

prof. PhDr. Andrej Tušer, CSc.

© 2013 Lenka Waschková Císařová

© 2013 Masarykova univerzita

Publikace podléhá licenci Creative Commons:

CC-BY-NC-ND 3.0 (Uveďte autora-Neužívejte dílo komerčně-Nezasahujte do díla 3.0 Česko)

ISBN 978-80-210-6478-2 (brož. vaz.)

ISBN 978-80-210-6479-9 (online : pdf)

ISBN 978-80-210-6529-1 (online : ePub)

**Děkuji všem, kteří mi pomohli tento text dokončit,
především mojí rodině.**

Školiteli, oponentům a kolegům děkuji za významné připomínky
k textu disertace, ze kterého kniha vychází.

OBSAH

I. ÚVOD	9
II. LOKÁLNÍ A REGIONÁLNÍ TISK	13
1. Vymezení lokálního a regionálního tisku	16
2. Současný lokální a regionální tisk	25
III. STRUKTURÁLNÍ TRANSFORMACE MÉDIÍ	31
1. Strukturální transformace médií jako součást strukturální transformace společnosti	32
1.1. Faktory strukturální transformace médií	38
1.2. Činitele strukturální transformace médií	40
1.2.1. Makro-činitele strukturální transformace médií	45
1.2.2. Mikro-činitele strukturální transformace médií	54
1.2.3. Proměna mediálního obsahu jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií	62
IV. ČESKÝ LOKÁLNÍ A REGIONÁLNÍ TISK MEZI LETY 1989 A 2009	69
1. Strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009	75
1.1. Český lokální a regionální tisk před rokem 1989	79
1.2. Počátek strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku	84
1.3. Makro-činitele strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009	87
1.3.1. (De)regulace	87
1.3.2. Privatizace	105
1.3.3. Koncentrace vlastnictví	118
1.4. Struktura subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009	139
1.4.1. Analýza struktury subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009	143

2. Mikro-činitele strukturální transformace	
ovlivňující vývoj dominantní mediální organizace:	
Případová studie vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009	159
2.1. Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press	160
2.2. Mikro-činitele strukturální transformace	
ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009	181
2.2.1. <i>Racionalizace</i>	182
2.2.2. <i>Centralizace</i>	212
2.2.3. <i>(De)lokalizace</i>	230
2.3. Proměna mediálního obsahu deníků	
vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek	
působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií	235
 V. ZÁVĚR	 293
<i>Rejstřík</i>	296
<i>Literatura</i>	302
<i>Anotace</i>	337
<i>Summary</i>	339

I. ÚVOD

Dát hlas těm, kteří nejsou slyšet, je nejen fráze vyjadřující jednu z klíčových funkcí lokálního a regionálního tisku ve společnosti (viz Fenton a spol. 2010), ale současně charakteristika přístupu k tématu v této knize. Těmi přehlíženými jsou desítky titulů českého lokálního a regionálního tisku, které jako by vždy reprezentovaly „druhou ligu“ žurnalistiky. Tak se k lokálním a regionálním novinářům občas v praxi staví jejich kolegové z celostátních médií; stejně je opomíjejí také akademici při kritické reflexi médií. Současně však tyto dvě skupiny od lokálních a regionálních novin očekávají „něco navíc“ – celostátní novináři ochotu dát hlas přehlíženým na nejnižší úrovni lokální komunity; akademici je chápou jako hlavní integrační sílu lokálních komunit (viz Park 1975; Merton 1950; Janowitz 1952).

Český lokální a regionální tisk má potenciál využívat svou emancipační funkci k tomu, aby byli slyšet i ti, kteří dosud neměli hlas. Otázkou však je, kdo emancipuje emancipátora? Cílem této knihy je tedy analyticky zmapovat vývoj a základní charakteristiky českého lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009 a položit tak základ emancipace tohoto typu médií v českém kontextu.

Druhým klíčovým rysem přístupu k tématu je charakteristika dvaceti let proměn české společnosti, a konkrétněji českých médií. Po listopadu 1989 se měnily původní či nastavovaly nové standardy fungování mediálního systému i mediálních organizací. Tento vývoj, strukturální transformace médií, se v průběhu oněch dvaceti let s různou intenzitou dotýkal všech aspektů mediálních proměn. I když šlo o proces započatý už v roce 1989, je podoba strukturální transformace českých médií dosud zmapována pouze okrajově.

Vývoj českého lokálního a regionálního tisku jsme nahlíželi prostřednictvím vybraných aspektů strukturální transformace mezi lety 1989 a 2009 – vymezili jsme charakteristiky procesu transformace, stanovili činitele, jež se na tomto procesu podílejí, a analyticky jsme zpracovali vliv těchto činitelů na vývoj českého lokálního a regionálního tisku. A to nejen na úrovni mediálního subsystému, když jsme se zaměřili na proměnu struktury, počtu a charakteru titulů českého lokálního a regionálního tisku, ale také v rámci případové studie transformace dominantní mediální organizace, jejíž součástí byla navíc analýza vývoje mediálního obsahu.

Vycházeli jsme přitom z předpokladu, že v rámci strukturální transformace lokálního a regionálního tisku docházelo k postupnému oslabování lokálních charakteristik těchto médií.

Analýzu strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009 jsme provedli prostřednictvím čtyř výzkumných metod: k analýze

projevů transformačních činitelů jsme použili kvalitativní metody – analýzu dokumentů a hloubkové polostrukturované rozhovory. Pro charakteristiku současného stavu mediální krajiny lokálního a regionálního tisku v České republice jsme sbírali data pomocí dotazníku. Proměny mediálního obsahu, jako důsledek působení činitelů strukturální transformace, jsme analyzovali v rámci kvantitativní obsahové analýzy.

Publikace vznikla aktualizací a rozpracováním tématu disertační práce s názvem *Vybrané aspekty strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku po roce 1989* obhájené na jaře 2010 na katedře sociologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Text je prvním vhledem do popisované problematiky, je tak svého druhu „výlovem“ klíčových aspektů vývoje českého lokálního a regionálního tisku a prvním krokem nabízejícím základní přehled teoretických a empirických přístupů k této problematice a originální analytický rámec pro empirický výzkum, na který lze navázat dalšími, nyní již konkrétněji vymezenými tématy.

II. KAPITOLA

LOKÁLNÍ A REGIONÁLNÍ TISK

II. LOKÁLNÍ A REGIONÁLNÍ TISK

Má specifický soubor shodných charakteristických znaků, čelí společným problémům a podléhá stejným trendům. To je *lokální a regionální tisk*. Patří mezi média s dlouhou tradicí (viz Hájek 1979; Tušer 1995; Tušer – Šefčák 1986; Holina a spol. 1988; Brečka a spol. 1998) a s nejsilnější vazbou se čtenáři (viz Ruß-Mohl – Bakičová 2005; Pácl 1997; Tušer 1995). Je relevantní součástí *mediálního systému*¹ konkrétního národního státu.

I přesto, že z hlediska fungování mediálního systému je *subsystém* lokálního a regionálního tisku jeho nezastupitelnou součástí (viz Killiby 1994: 277; viz také Finnegan – Viswanath 1988: 456–457; Demers 1996: 306), pohled akademiků jako by se tomuto typu médií (na rozdíl od nadnárodních nebo celostátních médií) vyhýbal (viz Aldridge 2007: 137, 161).

Na nedostatek akademického zájmu o lokální tisk upozornil už v polovině 70. let David Murphy (1976: 12). Konstatoval, že lokální týdeníky jsou jen výjimečně předmětem výzkumu a při zmínce o provinciálním názvu lokálních novin lze zahlédnout na tvářích akademiků pobavený a opovržlivý úsměv, přestože jsou profesionály považovány za důležitou součást mediálního systému.

Nedostatek zájmu o lokální a regionální tisk způsobuje také nedostatek informací o tomto mediálním subsystému. Jak podotýká Rothenbuhler a spol. (viz také Friedland – McLeod 1999; Tan – Weaver 2009: 455), proměnná „lokálnost“, která je důležitá ve vztahu ke komunitě, se v komunikačních studiích používá jen ojediněle (Rothenbuhler a spol. 1996: 457).

Problematická je z tohoto pohledu především situace v českém kontextu. Tradice soustředěného výzkumu lokálních médií skončila po roce 1989, respektive po roce 1993, kdy v linii výzkumu lokálních médií pokračovali slovenští výzkumníci (např. Brečka – Benkovičová 1998; Brečka a spol. 1998; Ivantyšin 1995; Tušer 1994; Tušer 1995; Tušer 1997; Tušer 1998; Tušer 2006; Tušer 2007). Čeští akademici se tématu věnují pouze okrajově, v minulosti vznikaly ojedinělé výzkumy zaměřené například

1 Při vymezení *mediálního systému* vycházíme z definice Denise McQuaila (1999: 184), podle nějž tento termín „označuje existující soubor masových médií v dané národní společnosti, navzdory skutečnosti, že mezi jednotlivými prvky nemusí být žádná koherence či propojení“. Kriticky se k vymezení mediálního systému staví například Robert McChesney (1999: 15), který zdůrazňuje, že takový systém není výsledkem vůle lidí, ani se „přirozeně nevyskytl“. Mediální systém je podle jeho názoru takový, jaký je kvůli silným zájmům, které ho vytvořily. Občané nebyli zapojeni do klíčových politických rozhodnutí, která ho utvářela. Konkrétní součást mediálního systému – lokální a regionální tisk (na základě vymezené typologie, viz dále) – nazýváme *mediální subsystém*.

na lokální čtenáře (Pácl 1997); vybrané socio-profesní charakteristiky lokálních novinářů (Volek in Waschková Císařová (ed.) 2007); nebo vlastnictví lokálních médií (Benda 2007; Šmíd 2004a, 2004b; Štětka – Kouřil 2005). Existuje několik závěrečných studentských prací, které se však věnují pouze úzce zaměřeným problémům v rámci tématu (Heřmánková 2007; Pakosta 1995; Tomandl 2006; Vaněk 2009). K tématu vyšlo také několik publicistických textů (Čelovský 2001, 2002; Roupec 2001; Vondráková 2003).

Absence výraznější teoretické i výzkumné pozornosti, která je markantní především v českém kontextu, je ještě paradoxnější v souvislosti s prohlášeními akademiků o důležitosti lokálních a regionálních médií (viz Aldridge 2007; Gulyás 2003; Brečka – Benkovičová – Tušer 1998; Franklin a spol. 2005; Brečka 2002). Autoři opakovaně zdůrazňují (Ruß-Mohl – Bakičová 2005: 179; Pácl 1997; Tušer 1995; Hájek 1979), že lokální a regionální tisk vychází v omezené oblasti, proto se s ním čtenáři silněji identifikují. Regionální mediální rovina je podle Pavla Pácla (1997: 8) při bližším pohledu členěná, pestrá a společensky přinejmenším stejně významná jako rovina celostátní, vztah mezi komunikátorem a příjemcem je na ní důvěrnější už díky oboustranně hlubší znalosti záležitostí, „o nichž jde řeč“.

Podobně Miloslav Hájek (1979: 58) míní, že důležitá je právě bezprostřednost, lokální blízkost popisovaných jevů ve sděleních, fakt, že lokální periodika „jdou za svými čtenáři“: „S takovými informacemi je spojena vlastní zkušenost a poznání recipientů. A právě tento faktor lokální blízkosti, těsného dotyku tiskoviny s životem a možnost ověření si i nejmenšího detailu o průběhu události, důvěrná znalost zveřejňované problematiky, přispívá k tomu, že místní tisk bývá velice oblíben.“

K podobnému závěru dochází také Ray Brown (1978: 6–7), který k vymezení specifiku lokálních médií využívá *teorii užití a uspokojení (uses and gratification theory)*:

„[...] jsou možná lokální média jiná; možná poskytují uspokojení, které je odlišné a pro ně specifické. Určitě bude existovat velký přesah mezi lokálními a národními médii, co se týče uspokojení příjemců, ale současně obsah a organizace budou rozdílné. Rozumný argument může znít, že „lokální aroma“ ulehčuje přijímání, pro určité lidi je tedy lehčí získat uspokojení pocházející z médií lokálních, spíše než z národních zdrojů (a samozřejmě pro jiné osoby je problém najít uspokojení v lokálním médiu s jeho regionálním důrazem a městskou politikou).“

(Brown 1978: 6–7)

Lokální a regionální tisk má ve společnosti dvě významné *funkce – integrační a emancipační*. *Integrační funkci* lokálního tisku v rámci komunity (*community integration function*) (viz Park 1975; Merton 1950; Janowitz 1952) charakterizuje Park:

„čtení (lokálních) novin udržuje a podporuje vazby lidí s komunitou“² (in Finnegan – Viswanath 1988: 456). Janowitz formuluje *hypotézu o integraci komunity* (*community integration hypothesis*) – čím větší je integrace jedinců do komunity (operacionalizováno jako participace na institucích lokální komunity a identifikace s nimi), tím větší je jejich konzumace lokálního tisku (in Finnegan – Viswanath 1988: 456; viz také Viswanath a spol. 1990: 899; Killiby 1994: 276–277; Jeffres a spol. 1988: 575). Keith R. Stamm dodává, že čtenost lokálního tisku tak můžeme chápat jako příčinu i důsledek vazby ke komunitě (in Killiby 1994: 277; viz také Finnegan – Viswanath 1988: 456–457; Demers 1996: 306). Natalie Fenton a spol. (2010: 12) definuje fungující lokální zpravodajská média jako média, která vytvářejí zázemí lokální angažovanosti a odpovědnosti, posilují identitu komunity a sounáležitost s konkrétní lokalitou.

Integrační potenciál lokálního a regionálního tisku se může projevovat jako podpora participativního občanství; lokální novináři mohou také v zájmu komunity jednat jako hlídací psi lokální demokracie (viz Aldridge 2007; Franklin – Murphy (eds.) 1998; Franklin – Murphy 1991; Franklin (ed.) 2006; Franklin 2004; Kaniss 1991; Barnett 2010: 14; Tan – Weaver 2009: 456–457; Kirkpatrick 1995: 98; Hindman 1996: 709–710; Ivantýšyn 1995: 25).

Emancipační funkci lokálního tisku popsali autoři výzkumu pro britský *Media Trust* (Fenton a spol. 2010), kteří se zaměřili na otázku, zda lokální média ve Velké Británii splňují zpravodajská očekávání lokálních komunit. Respondenti zdůrazňovali, že potřebují „mít hlas, číst příběhy ze své lokální komunity a mít reflektovány své lokální životy“, považovali lokální zpravodajství za zpravodajství, které „dává hlas těm, kteří nejsou slyšet“ (Fenton a spol. 2010: 16, 22, 25, 26). K podobným závěrům dospěla také studie *Americké společnosti editorů* (*American Society of Newspaper Editors*) (in Gaziano – McGrath 1987: 317).

Existují ale také pohledy z opačné perspektivy vycházející z kritiky blízkosti těchto médií a lokálních komunit, jak ji formuluje Barbora Osvaldová (2007: 51): „Daleko více než celostátní nebo nadregionální média znají místní prostředí, mají blízko k občanům a znají místní vztahy. Regionální novináře neobklopují anonymní osoby, ale konkrétní lidé, kteří mají určité životní osudy, konexe, a někdy i moc. Takže pohybovat se v tomto prostředí není vůbec jednoduché.“

Jaké charakteristiky má mediální subsystém lokálního a regionálního tisku? Co je typické pro tato média, na jedné straně opomíjená, na druhé straně s blízkým vztahem ke čtenářům? Jaké jsou nejvýraznější rysy vývoje těchto médií a jaké trendy

2 Autoři nacházejí ve výzkumech různou míru korelace mezi vazbami na komunitu a typem lokálních médií, nevýznamnější je u lokálního tisku (více viz Viswanath a spol. 1990: 900; Demers 1996: 304, 307–308, 311).

působí v rámci tohoto subsystému? To jsou otázky, na které je nutné nalézt odpověď v úvodní kapitole.

1. Vymezení lokálního a regionálního tisku

Vymezení lokálního a regionálního tisku, tedy *typologie médií*,³ není napříč různými školami a přístupy jednotná. Mezi autory (např. Brečka – Benkovičová – Tušer 1998: 13, Tušer 1995: 13) neexistuje ani konsenzus v otázce, zda lze účelně diferencovat lokální a regionální média. V české tradici žurnalistiky tyto dva pojmy často splývají pouze v pojem regionální tisk; někteří lokální a regionální novináři toto rozlišení považují za umělé.⁴

Definice lokální a regionální informace, respektive lokálního a regionálního tisku, souvisí primárně s geografickým rozdělením území národního mediálního systému, závislým převážně na oblasti distribuce konkrétního typu média (Holinová – Holina 1985: 57; Drastich 1992: 18; Tušer 1995: 9; Brečka 2002: 115–116). Pro vymezení základních rysů lokálního a regionálního tisku je tedy nezbytné vycházet z charakteristik lokality a regionu.

*Lokalitu*⁵ a *region* můžeme chápat jako území, na kterém je distribuován lokální a regionální tisk. Tento ukazatel však nelze chápat pouze jako formální ohraničení území, ale také jako vymezení určitého společenského systému. Lokalitu a region je podle *Kieslička* (in Tušer 1995: 7) třeba chápat jako opis menší společenské jednotky s kulturně-symbolickým významem, s více nebo méně závazně stanoveným charakteristickým hodnotovým a normativním systémem a funkční závislostí.

O renesanci lokality a regionu v rámci nové geografie hovoří *David Morley* a *Kevin Robins* (1995: 116). Zaměřují se nejen na územní, ale i na sociologický rozměr lokality a regionu: „V současnosti se zvedla vlna zájmu o lokální ekonomiky a lokální ekonomické strategie. [...] Klíčové pro jejich (lokálních ekonomik – pozn. LWC) úspěch jsou silné lokální instituce a infrastruktura; důvěra založená na kontaktu tváří v tvář; „produktivní společenství“ historicky plynoucí z konkrétního místa;

3 Typologie médií je podle Miloslava Hájka nauka o typech novin a časopisů, která se zbývá určováním základních společných znaků tiskovin i jejich vzájemným rozeznáváním, která je vřazuje do významově širších souvislostí a zkoumá jejich vliv jak na tvorbu médií, tak i na celou informační síť (Hájek 1979: 6–7).

4 Dilčí zjištění od respondentů hloubkových rozhovorů v rámci výzkumu.

5 Lokalita je termín používaný také v diskurzu teorie globalizace. Autoři se rozcházejí v jejím vymezení – lokalita je pro ně částí národního státu, která však nemusí být přesně územně vymezena. Lokalitou označují také celý národní stát jako protiklad globalizujícího se světa. Na tento rozpor v terminologii upozorňuje např. Colin Hines (Hines 2000: 4; také viz O’Riordan (ed.) 2001: 34).

silný smysl lokální hrdosti a sympatie. Stejně tak hraje lokalismus stále důležitější roli v kulturní sféře.“

Provázanost lokálního a regionálního tisku se zvláštnostmi určité oblasti je příspěvkem těchto médií k tvorbě lokální identity (viz Kaldor – Vejvoda 1999: 13; Kaniss 1991: 2). Holina, Ivantýšyn a Drastich (1988: 5) zdůrazňují, že každý titul okresních novin má svoje specifika, která vyplývají ze sociálně-ekonomické charakteristiky okresu, ale i z odlišností tvůrčích představ a přístupů jednotlivých redakcí (také viz Kaniss 1991: 2).

Samuel Brečka (2002: 115–116) popisuje geografickou typologizaci médií jako projev jednoho z významných trendů současného mediálního vývoje – výrazného posunu od masového publika k individuálním a (zájmově) specializovaným skupinám publika, rozlišuje přitom fragmentaci přirozenou a umělou.

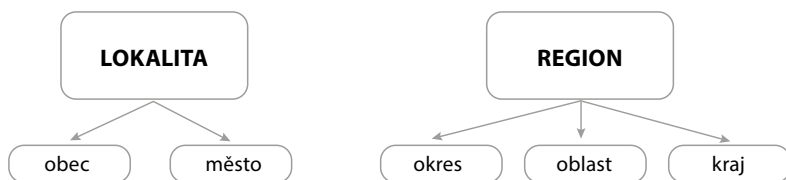
„Regionální a lokální média jsou definovaná podle území, na kterém působí, tedy na kterém se distribují výtisky novin [...]. Velikost tohoto území je různá [...]. Geografická fragmentace může být přirozená nebo umělá. Přirozená je tehdy, pokud respektuje hranice společensko-kulturní komunity. Umělá je fragmentace, která je definovaná podle čistě technických, administrativních nebo komerčních kritérií. Druhá úroveň segmentace publika se táhne při kulturních nebo sektorových liniích. Lokální médium lze v tomto případě definovat jako zájmovou komunitu. Tato komunita se může nacházet v oblasti velmi rozdílných kulturních nebo lingvistických tradic. V jiných případech může lokální médium reprezentovat lingvistické, etnické, společenské nebo jiné menšiny ve větších geografických oblastech. ‚Lokálním‘ je v tomto případě spíše typ komunikace než pokryté území.“

(Brečka 2002: 115–116)

V tomto textu reflektujeme fragmentaci přirozenou i umělou, vycházíme však z administrativního územněsprávního rozdělení (umělá fragmentace), které je ohraničenou oblastí, na které lokální a regionální tisk vychází a je distribuován častěji než v hranicích přirozené fragmentace, například v kulturní nebo zájmové komunitě.⁶

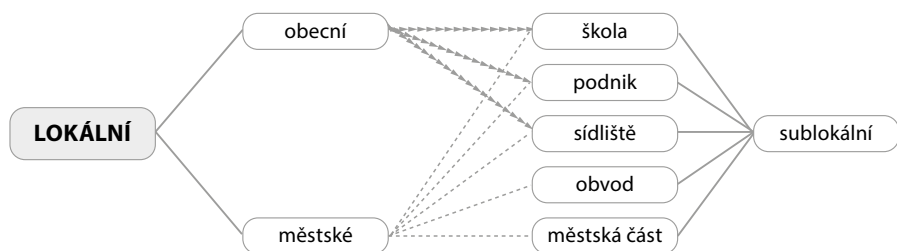
V literatuře je nejpropracovanějším vymezením lokality a regionu model (viz model 1), který vychází z typologie navržené *Andrejem Tušerem* (1995: 8) či *Hansem J. Kleinsteuberem* (Kleinsteuber in Siune – Truetzschler (eds.) 1992: 144), podle níž je lokalitou obec a město, regionem pak okres, oblast nebo kraj.

6 Viz kapitola 1.4. *Struktura subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009.*

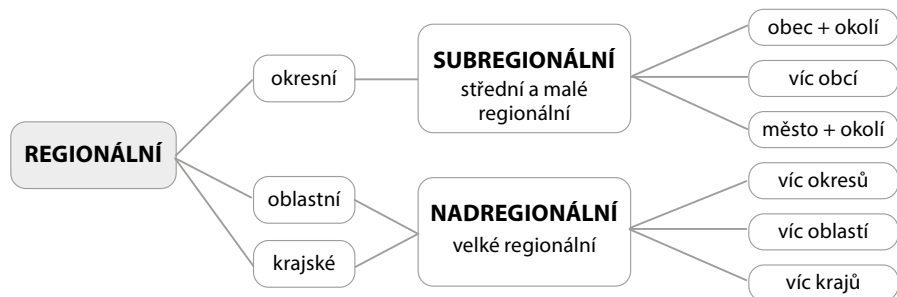
Model 1: Vymezení lokality a regionu podle Tušera

Zdroj: Tušer 1995: 8.

Na základě tohoto modelu pak Tušer (1995: 9) definuje lokální a regionální tisk (modely 2 a 3): „Podle vymezení pojmů lokalita a region můžeme určit typy příslušných subsystémů: v lokalitě (obec, město) vycházejí lokální (obecní, městská) periodika, v regionu (okres, oblast, kraj) vycházejí regionální (okresní, oblastní, krajská) periodika.“

Model 2: Vymezení lokálních periodik podle Tušera

Zdroj: Tušer 1995: 9.

Model 3: Vymezení regionálních periodik podle Tušera

Zdroj: Tušer 1995: 9.

Tato důsledná typologie lokálního a regionálního tisku z geografického hlediska má své zastánce i odpůrce. Autoři často zmiňují, že v takto navržené ideální struktuře žádný mediální subsystém ve skutečnosti nefunguje. Například slovenský výzkum *Regionálne a lokálne médiá na Slovensku* (Brečka – Benkovičová – Tušer 1998: 13) při vymezení typologie následuje rozdělení tisku navržené Tušerem. Jeho autoři však konstatují, že kategorie subregionálních periodik se může typologicky krýt s lokálními, protože i ta často působí nejen v obci či městě, ale také v jejich nejbližším okolí. Přiklání se také k názoru, že není možné jednoznačně definovat hranici mezi pojmy lokální a regionální tisk, protože se tyto kategorie prolínají.

Jednodušší přístup k charakteristice lokálního a regionálního tisku z geografického hlediska navrhli Holina, Ivantyšin a Drastich (1988: 11). Podle nich subsystém regionálního tisku zahrnuje krajský tisk (tisk větších regionů) a okresní tisk (tisk menších regionů, tedy okresů jako územních celků středního stupně řízení); subsystém lokálního/městského tisku pak zahrnuje noviny určené pro jedno město, například večerníky vydávané ve velkých městech.

Někteří autoři rezignují na diferenciaci typů lokálního a regionálního tisku, považují je za synonyma. Například Roman Ivantyšin (1991: 26) do subsystému regionálních médií zařazuje okresní noviny, městské noviny, podnikové noviny a ostatní periodika vydávaná institucemi nebo soukromými osobami s působením omezeným na region nebo jeho část. Jiní, jako Richard Douthwaite (in Hines 2000: 29), slučují pohled na lokální a regionální tisk do termínu lokální noviny. Lokální by mělo být podle něj bráno jako oblast oběhu lokálních novin „To by ustavilo prostorové limity, uvnitř kterých by čtenáři měli zájem o činy všech ostatních lidí. Oblasti cirkulace tisku se samozřejmě překrývají, a tak to budou hranice, které vytvoří lokální ekonomiku pro různé produkty a služby. Z hlediska personálního vzájemného působení se sociologové zmiňují o ‚sociálních polích‘, která mohou být charakterizována jako lokální města s 1 500 až 10 000 obyvateli a jejich zázemí se může rozšířit na 10–15mílový okruh.“

V rámci České republiky ztěžují přesné vymezení lokality a regionu proměňující se základní jednotky státní správy – okresní a krajské úřady.⁷ O „regionálním tisku bez regionů“ psal Pavel Pácl (1997: 71) poté, co po zrušení krajských národních výborů v roce 1990 zůstaly na mediálním trhu takzvané krajské, respektive regionální

7 Podobné změny se odehrály také v zahraničí, jak to popisují například Franklin a Murphy (1991: 193). V britském kontextu byly změny na politické a mediální úrovni důsledkem procesu politické centralizace. „Ta odstranila jednu součást v očividně stabilní struktuře tradičního lokálního tisku. Konkrétně – tradiční lokální týdeníky byly mimořádně závislé na samosprávných městech, městských obvodech a vesnických oblastních úřadech: přesně na těch úřadech, které zanikly.“

noviny.⁸ Další změna nastala v roce 2000,⁹ kdy došlo ke znovuustavení krajských úřadů a naopak zrušení okresních úřadů. Změny v územně-administrativním členění státu působily komplikace s definováním působnosti tisku i před rokem 1989.¹⁰ Podobné problémy se změnami územněsprávního uspořádání potvrzují i slovenští výzkumníci.¹¹ Podle jejich názoru by bylo potřebné na takový vývoj reagovat vytvořením nového nebo transformací stávajícího periodika, které by mělo oslovit obyvatel v nových hranicích regionů, k tomu však docházelo pouze ojediněle.¹²

Nejednotné územněsprávní členění podporuje náš názor o nedostatečnosti vymezení typologie médií postavené pouze na geografickém hledisku. Územní diferenciace mediálních systémů je navíc specifická v každém konkrétním národním státě, není tedy vzájemně komparovatelná napříč různými státy a systémy (Holina 1991: 14). Brečka (2002: 118) dodává, že lokální a regionální média se rozvíjejí diferencovaně, jejich vývoj a struktura jsou podmíněné historickými, ekonomickými, kulturními a politickými podmínkami zemí, ve kterých působí. Jednotný model ani všeobecně použitelná typologie těchto médií tedy neexistuje. To ilustrují například problémy při vymezení základního vzorku ve výzkumu pro *Evropskou asociaci žurnalistického výcviku* (*European Journalism Training Association – EJTA*) zpracovanou Nico Drokem (1997: 1). V rámci analýzy lokálních a regionálních médií

- 8 Došlo ke zrušení krajských národních výborů, ale ne krajů jako územních jednotek státu. Vznikly okresní úřady.
- 9 Ke změně územního členění výkonu veřejné správy došlo v souvislosti s reformou veřejné správy, která vycházela z nově přijatých zákonů, např. zákon č. 129/ 2000 Sb., o krajích, a zrušila okresní úřady, ale ne okresy jako územní jednotky státu.
- 10 Hájek v publikaci *Uvedení do typologie českého periodického tisku* z roku 1979 konstatoval, že se nové územně-politické členění státu z roku 1960 odrazilo i ve struktuře okresních novin; snížil se počet okresů, snížil se počet novinových titulů. Například ze tří okresních novin na Benešovsku u Prahy zůstaly jen jedny – takže vycházelo 73 okresních novin. O vlivu územněsprávní reorganizace na existenci novin na lokální a regionální úrovni píše i Holina, Ivantýšyn a Drastich (1988: 12) – „zákonem č. 36/1960 došlo k územní reorganizaci republiky, při které se vytvořila v zásadě tehdejší administrativně-územní, ale také politicko-správní struktura. Zjednodušené je možné konstatovat, že počet krajů se snížil na polovinu a počet okresů na třetinu“.
- 11 Restrukturalizace územněsprávního členění způsobovala problémy v typologii a fungování lokálního a regionálního tisku také na Slovensku: „Významným stimulem však byla také skutečnost, že nové územněsprávní členění Slovenska nastolilo otázku, do jaké míry současná struktura regionálních a lokálních médií odpovídá tomuto uspořádání, respektive objektivním potřebám nových územních celků a jejich orgánů státní správy a samosprávy.“ (Brečka – Benkovičová – Tušer 1998: 9).
- 12 K transformaci periodika z okresního na krajské po územněsprávních změnách došlo například v Jihlavě. Tamější obdeník Jihlavské listy rozšířil svoji působnost z okresu na kraj.

v šestnácti evropských zemích¹³ si při vymezování lokálního a regionálního tisku autor kladl následující otázky: 1. Na jaké úrovni definujeme lokální a regionální? 2. Co je považováno za region v jedné zemi a co v jiné? 3. Kdy je médium „lokální médium“ (definované typem čtenářů/diváků, typem témat, typem oblasti působnosti)? Kvůli problémům s jednotným přístupem se Drok nakonec rozhodl pro specifické národní definice lokálního a regionálního.

Pouze na základě geografické charakteristiky, jakkoliv je v tomto případě dobrým východiskem, tedy nelze uspokojivě vymezit lokální a regionální tisk. Toto hledisko použité izolovaně zpochybňují autoři z akademické, ale i profesní – žurnalistické – oblasti. Komplexní vymezení musí zohledňovat i další hlediska, mělo by zahrnovat a reflektovat všechny aspekty typicky spojené s jedinečností lokálního a regionálního tisku, s jeho formálními a obsahovými charakteristikami.

To dobře ilustruje například vymezení lokálního a regionálního tisku britskou *Tiskovou společností* (Franklin a spol. 2005: 134–136): „Jakákoli publikace v psané podobě, vytištěná, publikovaná v pravidelných intervalech nepřesahujících sedm dní, která je k dostání spíše regionálně než celostátně (tedy není k dostání na všech místech Britských ostrovů nebo na jejich většině). Měla by obsahovat zpravodajství a informace obecné povahy, měla by být spíše pravidelně aktualizována, než se věnovat specifickému zájmu nebo tématu.“

Franklin a Murphy (1991: 60) připomínají, že lokální a regionální tisk „obsahuje širokou škálu typů novin, rozdílných z hlediska periodicity a počtu čtenářů. Oba tyto faktory ovlivňují způsob, jak novináři pracují, obsah novin a charakter podnikání. Obecně čím větší je oblast vydávání a čím častěji noviny vychází, tím víc lokální noviny obsahují také celostátní a regionální zprávy; čím řidčeji noviny vychází a čím je menší oblast vydávání, tím je zpravodajství výlučněji lokální“.¹⁴

Dalším možným úhlem pohledu na typologii médií je reflektování jejich vlastníka či vydavatele. Barbora Osvaldová (2007: 51) v tomto ohledu podotýká, že české publikum chápe regionální noviny jako noviny v soukromém vlastnictví, ale také periodika vydávaná místní samosprávou (tzv. *radniční zpravodaje*¹⁵): „Za jedny jsou

13 Rakousko, Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Německo, Řecko, Irsko, Itálie, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Velká Británie (Drok 1997: 1).

14 Srovnej se zjištěními z obsahové analýzy, viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

15 Radniční zpravodaje jsou vzhledem k tomu, že je vydává místní samospráva, vystaveny pochybnosti o své zpravodajské nezávislosti. To potvrdil i názor *Syndikátu novinářů České republiky*, schválený jeho řídicím výborem v květnu 2006 a prezentovaný v *Mediažurnálu* (viz *Stanovisko Syndikátu novinářů k radničním tiskovinám* 2006). Podle tohoto vyjádření: „Syndikát novinářů považuje za nešťastné, pokud radnice obcí a měst vydávají své informační tiskoviny pod označením

bez diskuse považovány mutované deníky, jaké vydává například Vltava-Labe-Press. Zároveň jsou však za regionální, nebo správněji lokální, považována i další periodika, jako jsou například ‚Radniční noviny‘, ‚Obecní noviny‘, a všechny další tiskoviny, které si do svého názvu dávají zprávy, zpravodaj, kurýr, novinky a jakékoli další označení evokující zpravodajství a zaznamenávání faktů. Názvem ‚Radniční noviny‘ nebo ‚Zpravodaj‘ takové tiskoviny v recipientech budí dojem, že přináší informace a mohou dokonce suplovat místní deníky.“

Obsahové zaměření média jako nutné kritérium posouzení typologie tisku podrobněji rozpracoval Tušer (1995: 16). Měřítkem lokálnosti a regionálnosti podle něj nemusí být pouze místo vydávání či název periodika, ale také míra jeho působení v hranicích určitého města – tedy jestli v obsahu převažují témata z města (městský tisk), okresu (okresní tisk) nebo kraje (krajský tisk). Středobodem lokálních a regionálních novin musí být podle Tušera lokálnost a regionálnost, až za ní mohou jít celostátní a zahraniční informace.¹⁶ Charakterizuje tedy tyto základní funkce lokálního a regionálního tisku vzhledem k jeho obsahovému zaměření (Tušer 1995: 16):

- sociální orientace na dění v lokalitách a regionech;
- zaznamenávání „běžných událostí“ v regionálním, lokálním a sublokálním obvodu (informace z politiky, ekonomiky, kultury a sportu v lokálním či regionálním rámci);
- čtenářský servis jako pomoc při řešení občanských a životních problémů;

„noviny“ či „zpravodaj“. Podle názoru SNČR to přispívá k matení veřejnosti a k nepřipustnému zaměňování propagačních tiskovin se zpravodajskými periodiky. Současně si na základě studia řady exemplářů těchto tiskovin uvědomujeme, že obsahují i kvalitní publicistické materiály a že je tedy nelze paušálně odsoudit jako nenovinářské produkty. Syndikát novinářů ČR upozorňuje své členy, kteří pro tyto radniční tiskoviny pracují, že jsou povinni řídit se *Etickým kodexem novináře*. [...] z dlouhodobého hlediska považuje Syndikát novinářů České republiky za žádoucí oddělení radničních periodik od radnic, zřídit pro ně redakční rady a vydávat je ve vydavatelských společnostech vzešlých z veřejného výběrového řízení.“ Radniční zpravodaje tedy v obecném profesním žurnalistickém kontextu nepovažujeme za zpravodajské noviny. Ilustruje to i výzkum radničních periodik v rámci projektu *Radniční listy bez cenzury* z roku 2006. V závěru autoři formulují jasné stanovisko: „Najít v radničních a krajských listech jiné názory, než jsou názory vedení, je téměř nemožné. V průměru jsou jim věnována žalostná 2,6 % politické plochy. Noviny vydávané samosprávami jsou zhusta cenzurovány, 2/3 vydavatelů polemiku vůbec nepřipouští. Vedení radnic a krajů pošlapávají ústavní práva svobody projevu, svobodné soutěže politických (uskupení – doplnění LWC) i účasti na správě věcí veřejných, a to vše za peníze občanů.“ „Objektivita v radničních listech neexistuje, cenzura ano.“ <http://www.bezkorupce.cz/tiskove-zpravy/objektivita-v-radnicnich-listech-neexistuje-cenzura-ano/> (31. 10. 2008) Více viz <http://www.bezkorupce.cz/nase-projekty/radnicni-listy/> (31. 10. 2008). O diskursu týkající se radničních zpravodajů více viz Vidurová 2013.

- 16 Srovnej se zjištěními z obsahové analýzy, viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

- postavení novin jako právního zástupce čtenářů (lidově řečeno „advokáta chudých“ – soustavné poukazování na každodenní problémy, pomocné kroky pro sociálně slabé, praktické rady apod.).¹⁷

Pokud tedy chceme přesně vymezit lokální a regionální tisk, musíme vzít v úvahu celou škálu hledisek. Na nutnost kombinovat více kritérií současně upozorňují Holina, Ivantyšin a Drastich (1988: 9–10). Míní, že při odlišení typologických skupin plní tato kritéria jednak funkce diferenciačních znaků, ale také nástrojů základní analýzy stavu a vývoje subsystému. Kritéria jsou podle autorů tato (viz také Holina 1989: 1):

- typická polygrafická úprava (noviny, časopisy) a s tím související další formální znaky jako periodicita, rozsah (počet stran, plocha) a náklad;
- funkční zaměření, které se projevuje v obsahově tematické a žánrové struktuře;
- institucionální zařazení ve vztahu k vydavatelské instituci;
- základní charakteristiky potenciálního publika;
- pomocné znaky (jazyk a místo vydání).

Jinou metodu komplexního vymezení lokálního a regionálního tisku na základě čtyř dimenzí uplatňuje Meryl Aldridge (2007: 26):

- zda jsou placené nebo zadarmo;
- publikační cyklus;
- geografická základna čtenářů;
- distribuce.

V rámci vymezení lokálního a regionálního tisku považujeme za klíčový komplexní soubor následujících kritérií:

- formální znaky tisku:
 - periodicita;
 - noviny placené/noviny zdarma;
 - typ vlastnictví (soukromé/tisk vydávaný obecními, městskými, krajskými úřady či organizacemi jimi vlastněnými);
 - geografická charakteristika¹⁸ (oblast distribuce; oblast čtenářské základny);
- obsah tisku:
 - tematické zaměření (obecně zpravodajské/specializované/inzertní; zahraniční/celostátní/regionální/lokální);
 - žánry (zpravodajské/publicistické).

Na základě komplexního souboru kritérií, jak jsme je vymezili výše, jsme tedy definovali český lokální a regionální tisk takto (viz model 4):

- formální znaky tisku:

17 Srovnej s emancipační funkcí lokálního tisku (Fenton a spol. 2010), viz kapitola II. *Lokální a regionální tisk*.

18 Viz vymezení lokálních a regionálních periodik Tušerem (1995) výše.

- periodicitu – *periodicita zpravodajská* (tedy maximálně aktuální – z analýzy českého mediálního systému vyplynulo,¹⁹ že jde o deníky, obdeníky, týdeníky a čtrnáctideníky, minimální periodicitou pro zpravodajský tisk na lokální a regionální úrovni je 24 výtisků za rok;²⁰
- noviny placené/noviny zdarma – *pouze placené noviny* (ne noviny zdarma);²¹
- typ vlastnictví (soukromé/tisk vydávaný obcemi, městskými, krajskými úřady či organizacemi jimi vlastněnými) – *pouze soukromé vlastnictví* (ne radniční periodika);²²
- geografická charakteristika (oblast distribuce; oblast čtenářské základny) – za *lokální tisk* budeme v rámci tohoto textu označovat noviny vycházející na území obce/města; oblasti (obec/město a jeho okolí) a okresu. *Regionálním tiskem* pro nás jsou tituly vydávané v regionu (oblast zahrnující více okresů v rámci jednoho či více krajů, spojených především společenskou či kulturní tradicí) a kraji (viz model 4);²³
- obsah tisku:
 - tematické zaměření (obecně zpravodajské/specializované/inzertní; zahraniční/celostátní/regionální/lokální) – *obecně zpravodajské tematické zaměření* (tedy ne inzertní a PR periodika); *primárně lokální a regionální tematické zaměření*;
 - žánry (zpravodajské/publicistické) – *primárně zpravodajské žánry*.

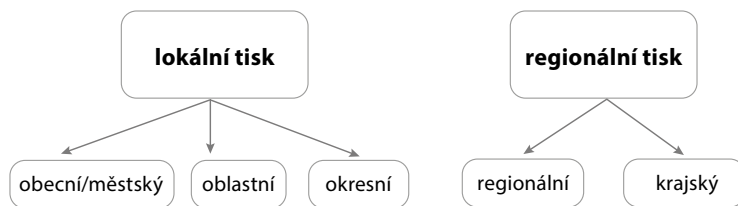
19 Zjištění z předvýzkumu.

20 Na lokální a regionální úrovni vydavatelé snižují periodicitu novin, aby vyřešili nedostatek financí. Proto tímto nastavením může dojít ke zkrácení výběru. Některé týdeníky, které mají problémy s financováním provozu, se na kratší či delší období stávají čtrnáctideníky. Tento trend tedy stanovený výběr pokryje. Měsíčníky do výběru nespádají, protože předpokládáme, že se vzhledem ke své periodicitě obsahově orientují na publicistické žánry a témata, nejsou tedy zpravodajským médiem. Zjištění z předvýzkumu. Srovnej s vymezením lokálního a regionálního tisku britskou Tiskovou společností (Franklin a spol. 2005: 134–136), viz výše.

21 Nelze účinně srovnávat postavení na trhu placených tištěných médií a novin zdarma, mimo jiné kvůli absenci dat prodaného nákladu.

22 Nelze účinně srovnávat postavení na trhu soukromých titulů a titulů vlastněných municipalitou, kvůli jejich odlišné vlastnické charakteristice.

23 V rámci konkrétní geografické charakteristiky českého lokálního a regionálního tisku vycházíme z typologie navržené Tušem (1995). Vzhledem ke specifickému vývoji českého mediálního systému však musíme členění tisku na lokální a regionální pozměnit. Po roce 1989 postupně z českého mediálního systému téměř zmizela městská periodika (městské deníky, večerníky a týdeníky) (viz kapitola 1.4. *Struktura subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009*). Na této úrovni typologie vychází především radniční zpravodaje, které však z důvodů, které jsme již uvedli (viz výše), do subsystému lokálního a regionálního tisku nezahrnujeme. Rozhodli jsme se tedy posunout úroveň členění a okresní tisk zařadit mezi tisk lokální.

Model 4: Vymezení lokálního a regionálního tisku

Zdroj: Vlastní model.

Popsali jsme tedy možné pohledy na vymezení lokálního a regionálního tisku a definovali soubor klíčových kritérií, které při analýze lokálního a regionálního tisku budeme využívat v dalších kapitolách textu. Vymezili jsme, jaké charakteristiky zvažujeme při zařazování konkrétního média do subsystému lokálního a regionálního tisku. Pokud má tedy takový typ médií totožné rysy, je velmi pravděpodobné, že bude čelit totožným problémům, podstupovat podobný vývoj a bude podobným způsobem ovlivňován globálními trendy, kterým čelí všechny typy médií. Jejich charakteristika je cílem následující kapitoly.

2. Současný lokální a regionální tisk

Obecně lze na současný stav lokálního a regionálního tisku pohlížet optikou globalizovaných vývojových trendů. Můžeme si položit otázku, jak autoři reflektují obecné celosvětové trendy ovlivňující podobu a fungování médií, konkrétně v případě lokálního a regionálního tisku.

Odpověď na ni musíme vzhledem k již zmíněnému nedostatku relevantní literatury z České republiky, nebo přinejmenším ze států střední Evropy (tedy *tranzitivních zemí*), hledat především ve zdrojích popisujících vývoj lokálního a regionálního tisku v *ne-tranzitivních zemích*.²⁴ Jak konstatuje Liana Giorgi (ed.) 1995: 3), procesy v postkomunistických zemích musí být mimo jiné nahlíženy také v souvislosti s vývojem v západní části Evropy.

²⁴ Tranzitivní země jsou země procházející strukturální transformací od totalitárního k demokratickému systému. Výrazem ne-tranzitivní země označujeme demokraticky se vyvíjející systémy, například západní Evropu či USA (viz Jakubowicz 2007). Trendům charakteristickým pro strukturální transformaci médií v tranzitivních zemích se budeme věnovat v kapitole III. *Strukturální transformace médií*.

Vývojové trendy často nevyužívají, či dokonce potlačují integrační a emancipační funkce lokálního a regionálního tisku ve společnosti, tento naznačený potenciál subsystému, jak jsme jej popsali výše. Jde především o chápání lokálního a regionálního tisku jako obchodního artiklu, který musí generovat zisk – právě *komercializaci*²⁵ považují mnozí autoři za důvod, proč lokální a regionální tisk prochází krizí (viz Fenton a spol. 2010; Franklin – Murphy (eds.) 1998; Franklin – Murphy 1991; Franklin (ed.) 2006; Franklin 2004) vedoucí potenciálně k oslabování jeho lokálních charakteristik (delokalizaci), a to konkrétně kvůli:

- mizení existujících obchodních modelů lokálního a regionálního tisku:
 - změny v inzertním trhu způsobené růstem online mediálního trhu (Fenton a spol. 2010);
 - růst vlastnických řetězců a *koncentrace vlastnictví*²⁶ (Franklin – Murphy 1991: 194–195; Franklin – Murphy (eds.) 1998: 7, 18–19; McQuail – Siune (eds.) 1998: 8; Barnett 2010: 13; Engel 2009: 55–59; Fenton a spol. 2010: 15);
 - ukončení vydávání lokálního a regionálního tisku z ekonomických důvodů (Fenton a spol. 2010: 15);
 - omezení názorové plurality lokálních a regionálních informací (Klimkiewicz 2007: 13);
- poklesu prodaného nákladu a čtenosti (Engel 2009: 56; Franklin – Murphy 1991);
- nárůstu různých (často i nových) typů konkurence na lokální/regionální úrovni:
 - noviny zdarma (Engel 2009: 57);
 - zpravodaje radnic, které Engel (2009: 61) označuje za „ne-noviny“, které jsou špatně maskovaná propaganda; Fenton a spol. (2010: 26) dodává, že noviny vydávané radnicemi považovala většina respondentů–čtenářů za poplatné konkrétní politické agendě;²⁷
- potenciálně negativnímu dopadu těchto trendů na práci lokálních/regionálních novinářů:

25 Důraz na komerční a komoditní roli médií (viz Gulyás 1999: 61).

26 Nejpráhlednější definici koncentrace vlastnictví podle našeho názoru nabízí Vincent Mosco (1996). K nejjednodušší formě koncentrace vlastnictví dochází, když mediální firma koupí kontrolní podíl ve společnosti, která působí hlavně ve stejném podnikání. Tradiční přístup rozlišuje hlavní typy koncentrace podle jejich *horizontální* nebo *vertikální* formy (viz Mosco 1996: 178). Více viz kapitola 1.2.1. *Makro–činitele strukturální transformace médií*.

27 Srovnej s trendem v České republice, kde novela tiskového zákona emancipovala od 1. 11. 2013 radniční zpravodaje jako noviny, viz <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=603&O=6>. Také viz výše k radničním zpravodajům.

- více práce za méně peněz, rostoucí kvantita na úkor kvality obsahu (Fenton a spol. 2010; Barnett 2010: 17);
- centralizace lokální mediální produkce a obsahu (Engel 2009: 61);
- delokalizace obsahu (Fenton a spol. 2010: 27);
- potenciálně negativnímu dopadu těchto trendů na blízkost lokálního a regionálního tisku:
 - delokalizace obsahu (Kleinstauber in Siune – Truetzschler (eds.) 1992: 151–152);
 - centralizace výrobní struktury (Franklin (ed.) 2006: 10);
 - negativní vliv na blízký vztah mezi lokálním tiskem/lokálními novináři a čtenáři (Fenton a spol. 2010: 15; Engel 2009: 61).

Na druhou stranu byl po roce 2007 aktuální protichůdný trend ovlivňující lokální a regionální tisk – posilování důležitosti lokálního/regionálního zpravodajství a lokálních/regionálních médií obecně a podrobnější zaměření na lokální (jako opak centrální) výrobu i obsahy – *hyperlokalizace*²⁸ (Waschkova Cisarova 2007).

Je tedy otázkou, která z těchto protichůdných tendencí – delokalizace či hyperlokalizace²⁹ – v mediálním subsystému převáží a zda nemohou existovat obě současně, jak naznačují názory některých autorů (viz například účastníci konference *Odvážná řešení: média a byznys čelí krizi 2009* či Waschkova Cisarova 2007).

Zpracovali jsme výchozí teoretický rámec vymezující lokální a regionální tisk a trendy, které ovlivňují vývoj tohoto mediálního subsystému. V následující kapitole se zaměříme na specifika vývoje subsystému lokálního a regionálního tisku v průběhu takzvané strukturální transformace.

28 Hyperlokalizace souvisí s rozvojem online médií, která mohou (na rozdíl od médií tradičních) cílit i na velmi specifické (i geograficky) publikum (viz Cain Miller – Stone 2009).

29 V zahraničí byly hyperlokální online zpravodajské projekty mnohdy jediným zdrojem lokálních informací po zániku lokálních a regionálních novin (nejen) v rámci důsledků ekonomické krize (především poklesu inzertních příjmů). V českém kontextu (viz dále) však dva existující hyperlokální mediální projekty spojující tištěné a online lokální informace, *Naše adresa* a *Sedmička*, zanikly, pravděpodobně právě kvůli důsledkům ekonomické krize (viz „PPF končí s lokálními zprávami, prodala je podnikateli.“ 2010; Aust 2012). V roce 2013 se však v zahraničí začalo mezi mediálními profesionály diskutovat o tom, že hyperlokalizace nesplnila očekávání – hyperlokální zprávy nepřilákaly tolik čtenářů a inzertní oddělení vydavatelství neuměla získávat odpovídající inzerci na hyperlokální weby, které tak nevydělávaly (Kantrowitz 2013). Viz kapitola 1.4.1. *Analýza struktury subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009*.

III. KAPITOLA

STRUKTURÁLNÍ TRANSFORMACE MÉDIÍ

III. STRUKTURÁLNÍ TRANSFORMACE MÉDIÍ

Pro pochopení podstaty vývoje lokálního a regionálního tisku se musíme posunout od obecného náhledu na typ média a trendy, které ho ovlivňují, ke specifickým rysům konkrétního mediálního systému, v jehož rámci se subsystém lokálního a regionálního tisku vyvíjí. Jedním z nejvýraznějších vlivů působících na současnou podobu tisku v České republice je proměna mediálního systému v rámci společenských změn po pádu komunistického režimu v roce 1989 (Kaldor – Vejvoda 1999). Nezbytným rámcem pro pochopení vývoje subsystému českého lokálního a regionálního tisku je tedy takzvaná *strukturální transformace*. Takový pohled zpřesní přehled trendů působících na mediální subsystém o ty, kterým podléhal a podléhá ve specificky českém prostředí. Cílem této části textu je tedy zmapování teoretického náhledu na strukturální transformaci mediálního systému na pozadí společenských změn a zachycení dynamiky tohoto jevu v konkrétní tranzitivní zemi (viz výše), České republice. Budeme přitom vycházet ze zpracovaných teorií strukturální transformace, jejichž relevantní části aplikujeme na sledovanou problematiku.

Strukturální transformace je termín obecně používaný k popisu proměn společenského systému v rámci přechodu od totality k demokracii, specifickěji v souvislosti s postkomunistickým vývojem ve střední a východní Evropě³⁰ (Jakubowicz 2001: 60). Panuje ale nejednotnost ve vymezení termínů používaných k popisu tohoto vývoje. V diskurzu strukturální transformace autoři používají dva základní pojmy – *přechod (transition)* a *transformace (transformation)*. V některých textech jsou oba výrazy synonymy (např. Sparks 1998; Coman 2000; Giorgi (ed.) 1995). Karol Jakubowicz (2001: 61) naopak termíny rozlišuje – přechod (transition) považuje za krátké období bezprostředně předcházející kolapsu komunistického systému a po něm. Klíčovým prvkem přechodu je podle něj nekontinuita mezi jedním

30 „*Přechod (transition)* nebo *transformace (transformation)* jsou termíny nejvíce využívané k popisu toho, co se děje ve střední a východní Evropě, ačkoliv se v literatuře hojně vyskytují také popisnější způsoby definování tohoto procesu. Pryliuk používá zaměnitelně *post-totalitní* a *tranzitivní*. Karpinski pátá po „metafoře“ charakterizující situaci v regionu a říká, že protože ve střední Evropě v roce 1989 nebyla protikomunistická revoluce, tento proces může být popsán jako *sametová evoluce (velvet evolution)*. [...] v obecném významu může být proces rozvíjející se ve střední a východní Evropě popsán jako *systémová transformace (systemic transformation)*. Ziolkowski to definuje jednoduše jako transformaci ke kapitalismu a demokracii, a říká, že v Polsku byla úspěšná. Dodává, že to je „napodobující transformace“, založená na přizpůsobujících se institucích, vzorcích chování a hodnot příznačných pro různé fáze vývoje kapitalistických společností.“ (Paletz – Jakubowicz (eds.) 2003: 4–5).

a následujícím systémem. Autoři (Jakubowicz 2001: 61; Pridham – Ágh (eds.) 2001: 4) také rozlišují různé fáze strukturální transformace.³¹

Pro účely tohoto textu považujeme termín strukturální transformace za jediný, který popisuje přechod postkomunistických společností k demokracii. Zároveň však vycházíme z předpokladu, že proces strukturální transformace má několik jasně odlišitelných fází, v rámci kterých převažovaly ve společnosti obecně a v médiích konkrétně určité vlivy.

Jak tedy ukotvit strukturální transformaci, aby byla funkčním východiskem pro systematizaci strukturální transformace mediálního subsystému lokálního a regionálního tisku v České republice? Začneme pohledem nejobecnějším, reflektujícím vývoj médií ve střední Evropě na pozadí proměn společenských, politických a ekonomických.

1. Strukturální transformace médií jako součást strukturální transformace společnosti

O strukturální transformaci společenského systému je těžké psát, jak se shoduje většina autorů, a to především kvůli rychlosti jejích proměn. Jak podotýká *Philip Schlesinger*, objekt výzkumu se mění před očima, což je velkou výzvou pro efektivní výzkum a konceptualizaci (Schlesinger in Giorgi (ed.) 1995: vii).

Strukturální transformace probíhá ve střední Evropě, konkrétně v České republice, po pádu komunistického režimu v roce 1989 (viz Kaldor – Vejvoda 1999). Transformace je komplexním procesem, ke změnám dochází v politické, ekonomické, sociální i kulturní oblasti (Gulyás 2007: 2; Voltmer (ed.) 2006: 1). Za hlavní součást změny můžeme považovat zavedení pluralitního politického systému a tržně řízené ekonomiky (viz Sparks 1998: 188; Gulyás 2003: 82).

Systematizovat a konceptualizovat se snaží proces strukturální transformace *Colin Sparks* (1998: 186–188). Shrnuje dva typy možných teoretických přístupů – na jedné straně teorie zdůrazňující radikální a fundamentální podstatu transformace; na druhé straně teorie, které považují změny následující po pádu komunismu za relativně malé, pokud ne dokonce neexistující. Sám Sparks se přiklání spíše ke druhé skupině teorií – transformace se podle něj sice zdá být kompletní, ale z bližší perspektivy je možné pozorovat některé nezměněné součásti systému:

31 Termín *systémová sociální transformace* Jakubowicz (2001: 61) využívá k popsání procesu následujícím po přechodu. Jinak vidí dva odlišné procesy probíhající v rámci přeměny *Geoffrey Pridham* a *Attila Ágh* ((eds.) 2001: 4), kteří rozlišují *transformaci* a *konsolidaci* jako dvě fáze demokratizačního procesu. Ty by měly být podle nich odlišeny kvalitativně, ale ne nutně z hlediska chronologie – nejsou striktně oddělitelné jako následné fáze, přestože konsolidace končí až po transformaci.

„Úroveň kontinuity je příliš velká na to, aby podporovala nějakou teorii naprosté transformace. Teorie kontinuity z druhé skupiny tedy nacházejí více opory v důkazech. V těchto zemích existují změny, které však nechaly značné dědictví starého řádu a které jsou daleko od totální transformace. Přestože někteří z nechvalně proslulých vůdců možná zmizeli z dohledu, politický, sociální a mediální život dřívějších komunistických zemí zůstal silně zalidněný představiteli dřívějších režimů.³² Společenská kontinuita v elitních skupinách je jedním z nejsilnějších a nejnapadnějších rysů transformace.“

(Sparks 1998: 186–188)

Je tedy zřejmé, že klíčové změny společenského systému se projevovaly v jeho jednotlivých součástech různým způsobem a s různou intenzitou. Je také nemožné ostrým řezem oddělit pohledy na jednotlivé součásti společnosti a na to, jak procházely strukturální transformací, všechny změny totiž probíhaly ve vzájemných souvislostech. Nyní se tedy zaměříme na to, jak se strukturální transformace konkrétně projevowała v proměnách mediálního systému. Ani z této perspektivy však nemůžeme oddělit působení ostatních společenských vlivů.

Média jako jedna ze svěbytných součástí společenského systému prochází procesem strukturální transformace. Transformačním procesům mediálních systémů ve středoevropských zemích³³ je věnován jen omezený počet odborných studií, navíc jsou vydávány zásadně v zahraničí. Některé z těchto publikací se zaměřují na obecné vymezení charakteru a změn v mediálních systémech v postkomunistických zemích (Downing 1996; O'Neil (ed.) 1997; Sparks 1998). Jiní autoři (de Smaele 1999; Sparks 2000) se snaží aplikovat na transformující se postkomunistické prostředí modely mediálních systémů ze západních zemí či vytvářet specifické modely mediálních systémů pro tranzitivní země (Jakubowicz – Sükösd (eds.) 2008; Terzis (ed.) 2007). Některé studie se zaměřují na vývoj konkrétní části mediální krajiny a na konkrétní středoevropské země (Gulyás 2003).

32 Srovnej s přechodem manažerů ze státního vydavatelství do vydavatelství Vltava-Labe-Press, viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*.

33 Střední a východní Evropa není ve svém charakteru a směřování transformačního vývoje jednotná, jak uvádí Hedvig de Smaele (1999: 186): „Můžeme rozlišovat mezi středoevropskými zeměmi (Polsko, ČR, Slovensko, Maďarsko, Slovinsko, Chorvatsko, Estonsko, Litva a Lotyšsko), zeměmi jihovýchodní Evropy (Bulharsko, Rumunsko, Albánie, části bývalé Jugoslávie) a východoevropským „srdcem“ (Rusko a Společenství nezávislých států). Tyto země se velmi liší v úrovni demokracie a marketizace, ale také s ohledem na svou geografickou pozici, historii, kulturní dědictví a pocit solidarity a jednoty s Evropou. Středoevropské mediální systémy se považují za „evropštější“ než východoevropské mediální systémy.“ V tomto textu se zaměřujeme na transformaci střední Evropy.

Existující publikace jsou navíc kritizovány kvůli absenci jasného teoretického rámce strukturální transformace, který by měly nabídnout. *Mihai Coman* (2000: 49, 53–54) konstatuje, že pád komunismu podnítl politické naděje a masovou euforii, což se opakovalo také na odborném poli: věřilo se, že transformace je novým (nebo přinejmenším specifickým) fenoménem, který změní nejen mediální krajinu těchto zemí, ale také teoretický zámeček komunikačních studií.

„Po deseti letech výzkumu, studia a debat myslím musíme uznat, že se v mediální teorii v podstatě nic nestalo: žádná nová teorie, žádné nové koncepty, žádné nové vzorce vzniklé z mediální evoluce v těchto zemích. Analýzy potvrdily hlavní teorie o sociálních nebo politických následcích a funkcích médií, o ‚kulturním průmyslu‘ a mediální ekonomice, o ‚produkci‘ zpráv“ a vzorcích profesionalizace.“

(Coman 2000: 53–54)

Podle Comana (2000: 54) nejsou výsledkem strukturální transformace žádné nové mediální systémy. Postkomunistické mediální systémy nepovažuje za nový „model“, jsou podle jeho názoru „směsí již známých ‚modelů‘ kombinovanou v poměrech, které se liší v závislosti na historické, geografické a kulturní charakteristice každé země“. To potvrzuje také aplikace západních modelů na středoevropské mediální systémy Karolem Jakubowiczem (in Jakubowicz – Sükösd (eds.) 2008; Terzis (ed.) 2007).

Hned v úvodu teoretického vymezení problematiky strukturální transformace médií tak docházíme k názoru, že více než dvacetiletý historický odstup od zahájení proměn mediálních systémů nestačil k vytvoření relevantního teoretického rámce pro toto téma. Budeme tedy vycházet alespoň z dílčích konceptů a budeme se snažit vytvořit vlastní funkční model strukturální transformace mediálního systému v kontextu postkomunistického vývoje v České republice.

Existuje široká škála možné klasifikace mediálních systémů a jejich jednotlivých součástí (viz Paletz – Jakubowicz (eds.) 2003: 31–33). Shrňme tedy základní pohledy na vývoj a současný stav mediálních systémů a existující analytické rámce do tří hledisek.

Prvním z možných úhlů pohledu je hodnocení strukturální transformace mediálního systému ve střední Evropě jako *zezápádňování* (Curran in Jiráček – Řichová (eds.) 2000: 116; Schlesinger in Giorgi (ed.) 1995: vii; Sparks in Splichal 1994: 33; Gulyás 2007: 3; Splichal 2001: 40). Trendy v médiích (konkrétně v lokálním a regionálním tisku), které jsme popsali v jedné z předcházejících kapitol, tak mohou být nahlíženy jako jistá „předloha“ strukturálního vývoje středoevropských médií. Z pohledu západní Evropy pak proces restrukturalizace středoevropských médií, jako

je reregulace a marketizace, může být považován nejen za „europeizaci“, ale dokonce za „normalizaci“ médií (Schlesinger in Giorgi (ed.) 1995: vii; Gulyás 2007: 3; de Smaele 1999: 174). Vztah mezi vývojem mediálního systému v tranzitivních a ne-tranzitivních zemích může být tedy oboustranný. Neznamená to však, že by západoevropské modely bezezbytku nahradily tradiční rysy středoevropských modelů a staly se dominantními v celé Evropě (de Smaele 1999: 174). *Daniel Hallin* a *Paolo Mancini* (2005: 218) podotýkají, že vývoj mediálního systému je *závislý na minulém vývoji (path dependent)* a nelze porozumět specifikům mediálního systému bez zohlednění historických kořenů vývoje. Středoevropské mediální systémy jsou vzhledem k historickému vývoji specifické a nezaměnitelné s mediálními systémy západoevropskými.

Druhým možným pohledem na vývoj mediálního systému je identifikace klíčových rysů jeho proměny pouze ve specifickém kontextu tranzitivních zemí. Před rokem 1989 byla média součástí politického monopolu vládnoucí strany (Kaldor – Vejvoda 1999: 12). K hlavním rysům mediálního systému patřila centralizovaná struktura, monopolní státní vlastnictví médií, cenzura a ideologická propaganda, mediální systém odpovídal sovětskému modelu (Paletz – Jakubowicz (eds.) 2003: 24; Darro 1998: 3; Coman 2000: 36). Po roce 1989 nastalo v rámci transformace hledání cesty k vytvoření mediálního systému odpovídajícího demokratické participaci nebo teorii sociálně demokratického tisku, která by garantovala spravedlnost a rovnost v komunikaci pro každého (Paletz – Jakubowicz (eds.) 2003: 24; Sparks 1998: 115). Rozdíly mezi komunistickým a postkomunistickým tiskem systematizovala *Ágnes Gulyás* (2003: 82). Podle ní jsou důležitými charakteristikami mediálního systému: funkce tisku, působící síly, účast státu, role a chování tiskových společností a mediální kontrola (viz tabulka 1).

Tabulka 1: Komunistický a postkomunistický tisk ve střední Evropě

	KOMUNISTICKÝ TISK	POSTKOMUNISTICKÝ TISK
Hlavní funkce tisku	dominance politických a vzdělávacích funkcí médií nad snahami o zábavu a komerci	dominance snah o trh a komerci obecně, ale v určitých sektorech jsou důležitější politické a sociální funkce
Hlavní síly	dominance politických sil, byrokratická koordinace a centrální plánování	dominance tržních sil, ale v některých sektorech jsou významné politické a sociální síly

Účast státu	rozsáhlá, včetně státního vlastnictví, dohlížení na fungování, produkci a distribuci všech tiskových produktů, poskytování významné podpory, kontrola médií	omezená na určité oblasti, včetně zapojení v politicky, sociálně nebo kulturně důležitých oblastech, nějaká státní podpora těmto oblastem; jakási mediální kontrola
Role a chování tiskových společností	hlavními cíli je uznání autorit a naplňování centrálních příkazů a plánů; rozpočtové limity jsou měkké, obvykle dostávají podporu; o ceně jejich produktů rozhodují autority; společenská poptávka je jistá	hlavními cíli jsou komerční a/nebo některé sociální/ politické cíle; rozpočtové limity jsou pevné, obvykle musí pokrýt své náklady; obvykle nedostávají významnou externí podporu; o ceně produktů rozhoduje společnost podle podmínek na trhu; společenská poptávka je nejistá, záleží na podmínkách trhu
Mediální kontrola	rozsáhlá, zahrnuje kontrolu obsahu, produkce a distribuce tiskových produktů; formální a neformální kontrolní mechanismy; žádná diverzita, žádná svoboda tisku	v limitech pluralistického systému; většinou formální mechanismy; obvykle popsána v legislativě; typicky zahrnuje kontrolu obsahu ze sociálních a bezpečnostních důvodů a kontrolu produkce z ekonomických důvodů; svoboda tisku je převážně respektována

Zdroj: Gulyás 2003: 83.

Třetím možným pohledem na proměnu mediálního systému je reflektování její dynamiky a s tím související otázka počátku a konce strukturální transformace. Mediální systém je dynamický a změna v čase je podstatou strukturální transformace (Hallin – Mancini 2005: 218; Holina 1989: 1). V jaké fázi se strukturální transformace mediálních systémů v tranzitivních zemích nachází?

Devět let od začátku strukturální transformace, v roce 1998, *Colin Sparks* (1998: 175) připustil, že hlavní obrysy postkomunistických mediálních systémů začínají být ve visegradských zemích viditelné, proces restrukturalizace byl však podle něj pomalý a stále nebyl dokončený: „Nícméně nyní dosáhl bodu, kdy můžeme začít užitečně vyslovovat závěry o jeho podstatě a dynamice. Nová média jsou zakotvena v zákonných formách a společenských praxích a už nejsou předmětem nadějí, obav nebo úvah. Na základě toho, co jsme viděli v tomto systému, můžeme také začít vyslovovat některé závěry o obecnějších intelektuálních tématech.“

Paletz a Jakubowicz ((eds.) 2003: 35–39) definují proces transformace podle Balcerowicze jako „posun od jednoho stabilního stavu společnosti k jinému potenciálně stabilnímu stavu“. Nový „stabilní stav“ se může lišit od předpokládaného výsledku. Důležité je však určit rozdíl mezi starou a novou situací a posoudit odchylku od původně předpokládaného výsledku. K takovému posouzení vývoje transformace lze využít *procesuální model transformace*, který autoři (Paletz – Jakubowicz (eds.) 2003: 35–39) vytvořili na základě Brzezinského typologie fází postkomunistické transformace:³⁴

Fáze 1

- odstraňování některých hlavních znaků kontrolních charakteristik starého mediálního systému;
- demonopolizace tisku;
- rané znaky komercializace;
- začátek decentralizace a specializace (především u tištěných médií);
- rychlá internacionalizace obsahu (především v televizi).

Fáze 2

- zavedení prvních zákonů tvořících právní rámec tiskové svobody včetně některých základních prvků demokratizace;
- pokračující komercializace;
- pokračující decentralizace a specializace (rozšiřující se také do elektronických médií, soukromé stanice začaly vyhledávat tržní niky);
- rané znaky novinářské profesionalizace v několika úspěšných nezávislých soukromých médiích;
- prvky globalizace, vzhledem k tomu, jak se zahraniční kapitál přesunuje do tisku a vysílacích médií;
- první znaky mediální koncentrace.

Fáze 3

- pokračující vývoj právního rámce za účelem vytvoření právních a institucionálních záruk mediální autonomie a regulace ekonomických aspektů mediálního trhu a vyhovění požadavkům mezinárodních organizací (OECD, EU apod.);
- mediální autonomizace a novinářská profesionalizace dostává spád;
- u mediální koncentrace a globalizace hrozí, že podryje výhody dosažené v mediální emancipaci;
- technologická změna (například digitální televize a konvergence) začíná přetvářet mediální trh.

34 Srovnej s obecnými trendy v lokálním a regionálním tisku, viz kapitola 2. *Současný lokální a regionální tisk*.

V rámci vymezení teoretického náhledu na strukturální transformaci médií se vzhledem k dalšímu směřování tohoto textu kloníme k názoru, že charakteristika a vývoj mediálního systému v tranzitivních zemích jsou svébytné a závislé na minulém vývoji a tradici (path-dependent) (Hallin – Mancini 2005). Nemůžeme se tedy připojit k názorům autorů, kteří tvrdí, že středoevropské mediální systémy se transformují do mediálních systémů západoevropských. Podle našeho názoru jde o dvě současně působící síly ovlivňující podobu médií v České republice – ta zaprvé podléhá globalizovaným trendům působícím na konkrétní subsystém (tedy lokální a regionální tisk), jak jsme si ho vymezili v první kapitole;³⁵ zadruhé se tyto trendy doslova „filtrují“ přes specifika tranzitivní země. Některé trendy tento „filtr“ zjemňuje, jiné zesiluje, ale také přináší vlivy nové.

Transformační proces nepovažujeme za skončený, pouze se podle našeho názoru prolnul s obecnými globalizovanými vývojovými trendy médií. Kde končí jedno a začíná druhé, nelze stanovit ze dvou důvodů. Jednotlivé trendy jsou natolik provázané, že jde jen těžko určit, kde končí vliv strukturální transformace a začíná obecný vývojový trend. Navíc nám v českém mediálním kontextu chybí jakékoliv informace o vývoji mediálního systému, na základě kterých bychom se mohli k takovému rozlišení být jen přiblížit. Souhlasíme však s názorem, že transformační proces měl specifické fáze průběhu (viz Paletz – Jakubowicz (eds.) 2003), budeme tedy optiku období vývoje transformace uplatňovat při analýze konkrétních strukturálních proměn.

V dalších kapitolách se zaměříme na konceptualizaci základních faktorů strukturální transformace, které podle našeho názoru nejvýrazněji ovlivňují lokální a regionální tisk v tranzitivní zemi, České republice.

1.1. Faktory strukturální transformace médií

Jak vyplývá z předcházejících kapitol, v rámci tématu strukturální transformace mediálního systému chybí jasně formulovaná teorie, ze které bychom mohli vycházet. Nejednotnost přístupů, nejasná strukturace a konceptualizace, absence teoretického náhledu – to vše dokládá, že kritika textů zaměřených na strukturální transformaci médií je oprávněná. Mihai Coman (2000: 36) dodává, že někteří autoři naznačují, že transformační proces nebyl chaotický, ale sledoval určitý ustálený vzorec, nikdo jej však dosud nepojmenoval.

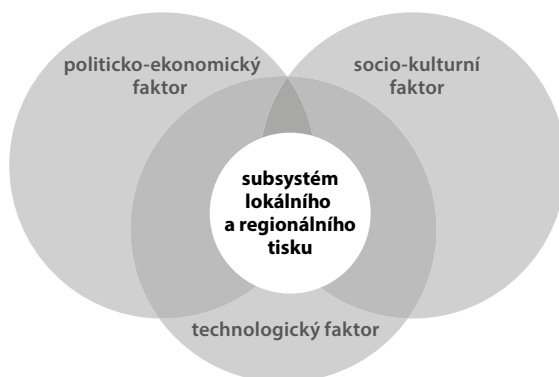
Budeme se tedy s využitím existujících názorů na průběh strukturální transformace snažit dojít k vlastní charakteristice vzorce tohoto procesu. Stanovíme si vlastní východiska platná pro analýzu strukturální transformace mediálního systému (respektive jeho součásti – subsystému lokálního a regionálního tisku). Vycházíme

³⁵ Viz kapitola 2. *Současný lokální a regionální tisk*.

přítom z identifikace hlavních faktorů a činitelů, které se na proměně mediálního systému podílejí. Za faktory ovlivňující směřování a průběh strukturální transformace považujeme široké spektrum různorodých sil, které primárně na celý proces působí.

Jaké existují pohledy na vlivy projevující se v rámci strukturální transformace médií? Které síly v rámci ní působí? Shrňme si, jaké názory mají na podobu konkrétních transformačně-strukturujících sil působících na média jednotliví autoři. Mezi nejčastěji zmiňované a analyzované patří transformační faktory: politický, ekonomický, socio-kulturní či technologický³⁶ (Giorgi (ed.) 1995: 3; Darro 1998: 3; Sparks 1998: 103–104; Gulyás 1999: 67; McNair 2004: 20–21, 30; Prokop 2005: 9; Gulyás 2003: 100; Coman 2000: 36; McQuail 1999: 183). Tyto faktory strukturální transformace mediálního systému jsou relevantní i pro náš přístup, vymezujeme je jako faktory: *politicko-ekonomický, socio-kulturní a technologický* (viz model 5).

Model 5: Faktory působící v rámci strukturální transformace na mediální subsystém

Zdroj: Vlastní model.

Tyto faktory odrážejí komplexní šíři možných pohledů na strukturální transformaci. V rámci nutného zúžení tématu se v této práci zaměříme pouze na *politicko-ekonomický faktor strukturální transformace*, který autoři (viz Siune – Truetzschler

36 Existují samozřejmě i odlišné názory na transformaci mediálního systému, ty však nejsou součástí našeho přístupu. Pro úplnost zmíníme, že například Paletz a Jakubowicz ((eds.) 2003: 31–33) ve snaze o systematizaci zvolili institucionální přístup a hledisko sledování změn v konkrétních aspektech médií, přičemž média chápou jako sociální a komunikační instituce. Podíl technologických změn na strukturální transformaci mediálního systému reflektují například David Croteau a William Hoynes (2001: 4). Ekonomické, politické, ale i společenské a kulturně-historické vlivy v rámci strukturální transformace mediálního systému zmiňují Jan Jiráček a Tomáš Trampota (in Hallin – Mancini

(eds.) 1992: 191; Sparks 1998: 1175; Darmono 1998: 3; Giorgi (ed.) 1995: 2–3; McQuail 1999: 181) považují za rozhodující a ovlivňující ostatní faktory strukturální transformace médií. Na druhou stranu je politicko-ekonomický faktor stále jen výsekem pohledu na strukturální transformaci. Jak podotýkají *Graham Murdock* a *Peter Golding* (2005: 63): „Můžeme přemýšlet o ekonomické dynamice jako o tom, co hraje hlavní roli v definování klíčových rysů obecného prostředí, uvnitř kterého se koná komunikační aktivita, ale ne jako o naprostém vysvětlení podstaty této aktivity.“

Politické a ekonomické síly v rámci tohoto faktoru považujeme za víceméně vyrovnané. Ve většině procesů, které jsou součástí působení politicko-ekonomického faktoru, nelze jasně oddělit politickou a ekonomickou část. Také *Brian McNair* (2004: 22) konstatuje, že se v některých případech oba vlivy mísí: „Přestože politické a ekonomické faktory jsou z analytického hlediska rozlišitelné, často se prolínají a působí společně. Ekonomické vztahy běžně mívají politický význam a naopak. Politická a ekonomická oblast jsou vzájemně propojeny.“

1.2. Činitele strukturální transformace médií

Na pozadí konkrétních faktorů strukturální transformace hrají podle našeho názoru svou roli konkrétní síly, které nazýváme *činitele*. Právě činitele, které jsou spolu ve vzájemné interakci a lze je kvůli jejich proměnlivosti považovat za mikroprocesy v rámci procesu transformace, tvoří dynamiku strukturální transformace. Transformace je dynamický proces, mediální struktury jsou dočasná uspořádání, která se pevnými pouze jeví. Podoba mediálního subsystému je výsledkem působení jednotlivých činitelů v rámci různých faktorů, jež mohou být v krátkém časovém horizontu nahlíženy jako stálé, z dlouhodobého hlediska jsou však proměnlivé.

Transformační činitele působící v rámci politicko-ekonomického faktoru odrážejí komplexnost transformace. Můžeme mimo jiné³⁷ identifikovat tyto činitele:

2008: 13). Jako komerční a finanční změny, novou kulturní politiku a průmyslovou/ekonomickou politiku vymezují faktory změn v médiích *Karin Siune* a *Wolfgang Truetzschler* ((eds.) 1992: 8–9). Tito autoři se také snažili nalézt jednotící model nebo teoretický rámec pro analýzu mediálních změn. Aplikovali technologicko-deterministický model; perspektivu kritické politické ekonomie; perspektivu volného trhu a deregulace; rámec „informační společnosti“. Toto posuzování různých rámců vyústilo u autorů ve všeobecnou nespokojenost s jakoukoliv zvolenou perspektivou.

37 Srovnaj procesuální model fází postkomunistické transformace (Paletz – Jakubowicz (eds.) 2003: 35–39), viz kapitola 1. *Strukturální transformace médií jako součást strukturální transformace společnosti*.

komercializaci,³⁸ koncentraci vlastnictví,³⁹ pluralizaci (diverzifikaci),⁴⁰ (de)regulaci,⁴¹ demokratizaci,⁴² marketizaci,⁴³ privatizaci⁴⁴ (McQuail 1999; Jakubowicz 2007; Siune – Truetzschler (eds.) 1992; Gulyás 1999: 61; Gulyás 2007: 2; Jakubowicz – Sükösd (eds.) 2008).

Za nejvýznamnější proces v rámci strukturální transformace považujeme *komercializaci*, která je podle našeho názoru nejsilněji se projevujícím činitelem v rámci politicko-ekonomického faktoru vývoje mediálního subsystému.

Zaměříme se také na vybrané činitele na dvou úrovních analýzy – vycházíme z předpokladu, že strukturální transformace se projevuje na úrovni mediálního (sub)systému i mediální organizace (viz Cottle (ed.) 2003: 20). Na úrovni analýzy mediálního subsystému se zaměříme na: *(de)regulaci; privatizaci a koncentraci vlastnictví*; na úrovni analýzy mediální organizace pak na: *centralizaci; racionalizaci a (de)lokalizaci*.⁴⁵

38 „Komericializace souvisí s procesem, při němž se dostávají do popředí komerční a komoditní role médií.“ (Gulyás 1999: 61).

39 Koncentrace vlastnictví je shromažďováním vlastnictví více mediálních společností v rukou stále menšího počtu vlastníků. Výzkum koncentrace vlastnictví médií vychází z předpokladu, že koncentrace může omezit tok komunikace a informací, a to v důsledku omezení rozmanitosti producentů a distributorů (viz Mosco 1996). Podle Picarda (in McQuail 1999: 163) vede koncentrace ke ztrátě možnosti politické volby čtenářů, k omezení příležitosti přístupu k mediálním kanálům a obecně k omezení různorodosti médií.

40 „Britský mediálněvědní diskurs [...] používá termíny *diverzita* a *pluralismus* (*pluralita*) odlišně. Diverzita odkazuje k šíři obsahu programů, služeb apod., zatímco pluralismus odkazuje ke škále různých poskytovatelů mediálních služeb.“ (Huber (ed.) 2006: 11).

41 Regulace – „je zákonná specifikace konkrétní činnosti, průmyslu nebo potenciálně zhoubné činnosti, dodatečná k obecnému, trestnímu zákonu nebo k občanským přečinům. Důležitost takové regulace médií se liší podle demokracie. Může to být strukturální regulace (k zajištění plurality), nebo regulace obsahu (např. podpora novinářské etiky).“ (Franklin a spol. 2005: 231–233). Deregulace – „jako protiklad regulace znamená oslabování nebo konec různých zákonných kontrol a omezení vlastnictví a obsahu médií. [...] Vlády a další zastánci míní, že deregulace nabízí konzumentům větší nabídku programů a služeb, umožňuje výrobcům programu větší svobodu, povzbuzuje konkurenci a inovace mezi programovými výrobci.“ (Franklin a spol. 2005: 57–58).

42 „Demokratizace se týká měnících se politických funkcí médií s obecným směřováním k pluralistickým a svobodným médiím.“ (Gulyás 1999: 61).

43 „Marketizace znamená zavedení tržních sil a institucí v odvětví.“ (Gulyás 1999: 61).

44 V počáteční fázi privatizace státních médií přešlo vlastnictví většinou do rukou národních soukromých vlastníků, existujících redakčních týmů. Nejrozšířenější formou vlastnictví se tak stala akciová společnost s množstvím podílníků s malými podíly (Paletz – Jakubowicz (eds.) 2003: 160–162).

45 Podrobnému vymezení jednotlivých sledovaných činitelů se věnují následující kapitoly 1.2.1. *Makro-činitele strukturální transformace médií*; 1.2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace médií*.

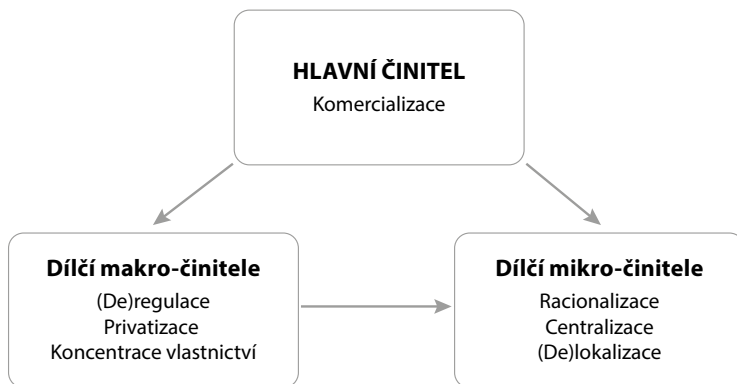
Budeme tedy pracovat s následujícími analytickými rovinami (viz modely 6, 7 a 8). Za hlavní sledovaný **jev** považujeme **strukturální transformaci mediálního subsystému lokálního a regionálního tisku**. *Faktorem*, tedy konkretizujícím výsekem procesu strukturální transformace, je **politicko-ekonomický faktor**. V rámci něj budeme sledovat projevy *hlavního činitele*, za něž považujeme **komericializaci**. A na dvou úrovních se zaměříme na *dílčí činitele*. Mezi sledované dílčí činitele patří na úrovni mediálního subsystému (makro-činitele): **(de)regulace, privatizace a koncentrace vlastnictví**; na úrovni mediální organizace (mikro-činitele): **racionalizace, centralizace a (de)lokalizace**.⁴⁶ Jmenované činitele podle našeho názoru rámuji nejdůležitější proměny v rámci strukturální transformace médií.

Model 6: Sledované jevy, faktory a činitele strukturální transformace

Zdroj: Vlastní model.

Model 7: Dílčí činitele strukturální transformace

Zdroj: Vlastní model.

⁴⁶ (De)lokalizace není v tomto případě synonymem či opakem centralizace, je pouze dílčím důsledkem centralizačního činitele v rámci konkrétních charakteristik lokálního a regionálního tisku. Více viz dále.

Vzhledem k tomu, že základními vlastnostmi popsaných činitelů jsou dynamika a proměnlivost, je z hlediska analýzy nutné popsat jejich spouštěcí mechanismus, od kterého se sledované činitele odvíjejí. Tento mechanismus však nemusí mít podobu statického „bodu nula“, může jít, a často také jde, o dynamický proces, který pomáhá „roztáčet“ či posiluje další procesy.

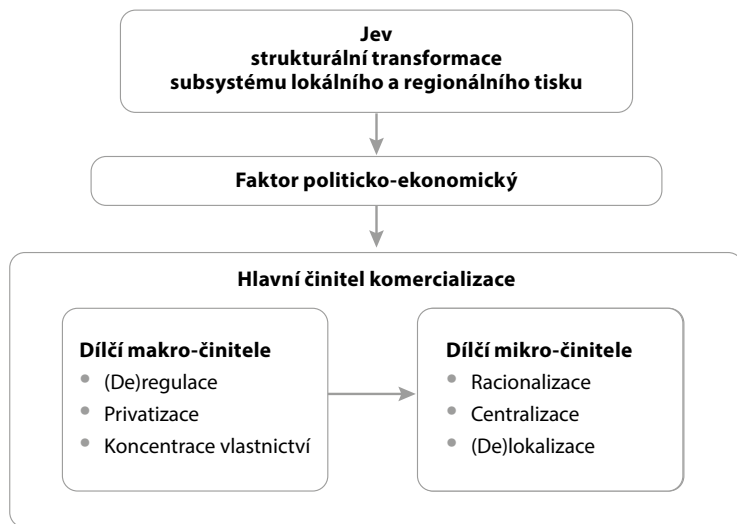
Spouštěcí mechanismus změn v mediálním subsystému může mít různé podoby. Podle McQuaila (1999: 196) jde například o směřování ke koncentraci, o vzestup a pád firem podle cyklického modelu odrážejícího proměnlivou obchodní dynamiku, investice a také proměny podmínek fungování. Dalším důvodem mohou být změny se společenské a kulturní trendy a vyvíjející se komunikační technologie.

Za spouštěcí mechanismus strukturální transformace považujeme sledované činitele, které probíhají ve vzájemné interakci a navzájem se posilují. Z hlediska určení konkrétního počátku transformačních změn vycházíme z předpokladu, že strukturální transformace v tranzitivních zemích začala v okamžiku, kdy byl umožněn přechod od autoritářského k demokratickému režimu. V kontextu historického vývoje v České republice vznikly podmínky pro zahájení strukturální transformace po takzvané sametové revoluci 17. listopadu 1989 (Kaldor – Vejvoda 1999).

Námi zvolené faktory a činitele jsou na obecné rovině analyzovatelné v rámci strukturální transformace mediálního systému tranzitivních zemí a dají se tak nahlížet jako vnější, komparovatelné ukazatele. Konkrétní analýza faktorů a činitelů je však vzhledem k historickému, společenskému, kulturnímu a především politicko-ekonomickému vývoji určitého státu vnitřně specifická v rámci konkrétního národního mediálního systému. S ohledem na historický vývoj mediálního systému v České republice a s přihlédnutím k omezenému rozsahu textu se zaměříme na tyto úrovně analýzy (model 8):

- systém omezujeme na subsystém lokálního a regionálního tisku;
- zaměříme se pouze na politicko-ekonomický faktor transformace;
- v rámci tohoto faktoru pak popíšeme a analyzujeme dynamiku zvoleného hlavního a dílčích činitelů.

Cílem této systematizace a následného empirického výzkumu, potažmo tohoto textu jako celku, je analyzovat strukturální, organizační a výrobní důsledky politicko-ekonomické transformace mediálního subsystému lokálního a regionálního tisku v České republice. Restrukturalizace mediálního subsystému je konkrétní ilustrací vnitřních napětí a dilemat v procesu transformace, která vytváří propojení médií, politiky a ekonomiky.

Model 8: Strukturální transformace subsystému lokálního a regionálního tisku

Zdroj: Vlastní model.

Komercializace je podle našeho názoru hlavním činitelem politicko-ekonomické strukturální transformace, protože reprezentuje klíčové rysy politického i ekonomického vývoje médií v tranzitivní společnosti.

Komercializaci lze definovat na základě vymezení *Denise McQuaila* (in McQuail – Siune (eds.) 1998: 108), který tento proces ztotožňuje se snahou o dosažení zisku a s velkovýrobní (large-scale), nízkonákladovou a masovou (low-taste) produkcí a distribucí, cílenou především na novou průmyslovou pracující třídu.

Jako o trendu odrážejícím tržní síly a ilustrujícím snahu o maximalizaci zisku, píší o komercializaci i další autoři (Siune – Truetzschler (eds.) 1992; Splichal 1994; Giorgi (ed.) 1995; Paletz – Jakubowicz (eds.) 2003: 30; Gulyás 2003; Gulyás 2007).

Komercializace je neoddělitelně spjatá také s politickou dimenzí transformace. Vztahuje se k normativním rámcům nastaveným v rámci politické transformace, které vedly k privatizaci a změnám ve vlastnictví (Siune – McQuail in Siune – Truetzschler (eds.) 1992: 193; Giorgi (ed.) 1995: 1, 4). A zpětně jsou tyto změny provázány s pravidly fungování trhu a ekonomickou transformací.

Autoři nicméně upozorňují na to, že koncept komercializace je v literatuře většinou vágní, neudržitelně rozmanitý, nejasný termín s různými projevy. McQuail

(in McQuail – Siune (eds.) 1998: 108) míní, že komercializace je složitý koncept s tak hlubokými historickými kořeny, že je těžké je plně odhalit.

V rámci tohoto textu tedy budeme činitel komercializace chápat tak, jak jsme ho vymezili výše – jako průnik politického a ekonomického faktoru strukturální transformace, proces prostupující do značné míry všemi vybranými dílčími činiteli.

1.2.1. Makro-činitele strukturální transformace médií

Identifikace makro-činitelů strukturální transformace se zaměřuje na projevy či dopady strukturální transformace na analytické úrovni mediálního subsystému lokálního a regionálního tisku. Možné sledované síly působící v rámci politicko-ekonomického faktoru jsme na makro-úrovni omezili na tři činitele – (de)regulaci, privatizaci a koncentraci vlastnictví.

V rámci činitele **(de)regulace** hrají roli dva procesy související s nastavováním legislativy v tranzitivních zemích. Jedním z nich je tvorba nových mediálních zákonů a novelizace v rámci transformačních kroků – *regulace*, druhým pak změny původních zákonů v průběhu transformace – *deregulace*. V českém kontextu došlo v průběhu procesu strukturální transformace k nastavení nové liberální mediální regulace a k (de)regulaci legislativy stávající, která vedla k liberalizaci právních norem (Štětka – Kouřil 2005: 4). Novelizace zákonů či tvorba nové legislativy byla také předpokladem pro vznik ostatních činitelů – bez změny regulace by nemohlo dojít k privatizaci a následně k vývoji vlastnictví směrem ke koncentraci vlastnictví.

Za hlavní problém nastavování nových norem či novelizace těch původních v tranzitivních zemích považují autoři jejich přílišnou liberálnost. Jakubowicz (2007: 147, 184–185) jev vysvětluje tím, že v těchto zemích byl zákon považován za omezení svobody, mimo jiné kvůli nedůvěře v nové politické elity a jejich zájmy. Mezi další důvody, které ztěžovaly nastavování legislativy, patřilo podle Jakubowicze institucionální selhání, nedostatek odbornosti a schopností pro tvorbu nové legislativy. Splichal (1994: 40) vidí situaci kritičtěji a období vzniku mediální legislativy v rámci strukturálního přechodu tranzitivních zemí označuje za „zákonné vakuum“.

Obsah mediální regulace v tranzitivních zemích se často inspiroval mediální legislativou v zahraničí, Jakubowicz (2007: 189–190) rozlišuje orientaci na americký či evropský model. Americký model regulace je podle něj charakteristický ve svém liberálním zaměření na přístup, transparentnost, tržní samoregulaci a postoj „ruce pryč“ od vlastnictví a obsahu. Nastavuje konkurenční tržní prostředí jako záruku zachování plurality. V evropském modelu je regulace tisku zaměřena na vlastnictví – omezení podílů, omezení hromadného vlastnictví a limity vlastnictví napříč

různými typy médií.⁴⁷ Podle Jakubowicze převzaly postkomunistické země větší evropský model, ale právě Česká republika se orientovala na liberálnější, americký model.

Konkrétněji se lze na vývoj mediálních zákonů v postkomunistických zemích podívat ze dvou hledisek: z pohledu regulace obsahu⁴⁸ a z pohledu regulace vlastnictví nebo kontroly nad mediálními společnostmi. *Mike Feintuck* (1999: 91) dodává, že „regulace vlastnictví nebo kontroly [...], může být rozdělena na přímou strukturální kontrolu (například omezení růstu organizace v jednom mediálním sektoru nad určitý limit založený na počtu společností nebo tržním podílu ve vztahu k obratu nebo podílu na čtenářích) a kontrolu chování vztahující se ke struktuře (například stanovení činností nebo akcí, které budou podléhat schválení/sankcím, jako je zneužití pozice moci)“.

Liberálně nastavené mediální zákony mohly v tranzitivních zemích vést k několika důsledkům – obecně ke komercializaci médií, konkrétně především ke koncentraci vlastnictví a z toho vyplývající konvergenci obsahu ohrožující pluralitu a nezávislost informací a názorů (Napoli (ed.) 2007: 3; McQuail 1999: 147). Jedním z důsledků může být podle *Slavko Splichala* (1994: 40) západní vlastnická „kolonizace“ středoevropských médií.

S liberálním přístupem k regulaci médií v tranzitivních zemích souvisí také (de)regulace existujících zákonů. *Edward Herman* a *Noam Chomsky* (1994: 8) považují za příčinu vývoje vlastnictví médií směrem ke koncentraci právě liberální deregulaci. *Splichal* (1994: 33) dodává: „Deregulace a privatizace národní ekonomiky a komunikace jsou považovány novými mocenskými elitami východní a centrální Evropy za nutnou podmínku jak obecné demokratizace, tak vývoje médií. Rozpad státem regulovaných médií [...] ve východní Evropě je součástí obecného směřování k liberalizaci a privatizaci.“ Stejný autor (*Splichal* 1994: 92) konstatuje, že privatizace a komercializace (pro něž je důležitou podmínkou právě (de)regulace) je pro politické a ekonomické elity prostředkem k získání moci a k maximalizaci zisků.

47 Podle názoru McQuaila a Siune ((eds.) 1998: 12) není regulace vlastnictví příliš účinná jako prevence koncentrace vlastnictví. Někteří vydavatelé například rozšiřují své aktivity do jiných zemí, aby unikli národním omezením vlastnictví. *Trappel* a *Meier* (in *McQuail – Siune* (eds.) 1998: 193) konkrétně jmenují nástroje, ke kterým západoevropské státy přistupují, aby zvýšily konkurenci, diverzitu a pluralismus jako opak koncentrace a konvergence. „Vládní akce proti procesům mediální koncentrace jsou zaváděny na různých úrovních: (a) limity horizontální koncentrace; (b) limity vertikální koncentrace; (c) zvýhodňování skutečné soutěže; (d) omezování mediálního vlastnictví; (e) zvýhodňování vnitřního pluralismu; (f) zvýhodňování diverzity obsahu a (g) umožňování transparentnosti z hlediska mediální koncentrace.“ Autoři (*Trappel – Meier* in *McQuail – Siune* (eds.) 1998: 195) však upozorňují, že slabost regulace mediální koncentrace je v tom, že v době, kdy začne fungovat, už nejdůležitější fúze proběhly a nic se nedá regulovat ex post.

48 Regulaci obsahu se v textu nevěnujeme.

Se změnami legislativy se začal v tranzitivních zemích uskutečňovat prvotní ekonomický cíl – transformace vlastnických struktur vedoucí k **privatizaci**.

Liana Giorgi ((ed.) 1995: 4) shrnuje důsledky, které měl tento vývoj pro tisk v tranzitivních zemích:

- převzetí titulů a vydavatelství, které byly dříve pod státní kontrolou komunistické strany, soukromým kapitálem;
- vznik nových soukromých vydavatelských společností nebo sdružení.

Graham Murdock (1997: 10–13) považuje privatizaci za multidimenzionální změnu se čtyřmi součástmi směřujícími k proměně trhu: „denacionalizací, liberalizací, komercializací veřejného sektoru a novým přizpůsobením regulačního prostředí. [...] Protože denacionalizace zahrnuje prodej podílů ve veřejných společnostech soukromníkům, její největší vliv je na vzorce vlastnictví. [...] Liberalizační politika je navržena tak, aby zavedla konkurenci na trhy, kde byly dříve jen státní společnosti.“ Jako konec státního vlastnictví a jeho přeměnu ve vlastnictví soukromé v rámci silně politického transformačního procesu popisuje privatizaci Splichal (in Jakubowicz 2007: 296–297).

V počáteční fázi privatizace státních médií přešlo často vlastnictví do rukou národních soukromých vlastníků, například existujících redakčních týmů. Nejrozšířenější formou vlastnictví se stala akciová společnost s množstvím podílníků s malými podíly – management a zaměstnanci redakcí zakládali soukromé společnosti, které v rámci privatizace získávaly tituly novin, zařízení redakcí či předplatitele. Změna vlastnické formy přispěla k osvobození médií a jejich nezávislosti na státních strukturách. Ale vyvstala nová otázka: Jak zájmy nových vlastníků ovlivní mediální systém a mediální organizace? Tato otázka získala v krátké době další souvislosti, když ekonomické problémy nových soukromých firem po čase vedly k jednání se zahraničními investory a postupnému posilování vlivu zahraničních vlastníků v jednotlivých vydavatelstvích (Paletz – Jakubowicz (eds.) 2003: 160–162).

Autoři zmiňují také organizace, které zprostředkovávaly privatizaci tištěných titulů. Mihai Coman (2000: 38) popisuje dvě fáze privatizace tisku – *spontánní*, která nastala okamžitě po pádu komunismu a novináři při ní přímo přebírali svá periodika; a *zprostředkovanou*, ve které převodní organizace měly na starosti převod státních vydavatelství do soukromých rukou (také viz Gulyás 1999: 67).

Za samostatnou fázi procesu privatizace považujeme takzvanou *denacionalizaci*, tedy vstup zahraničních investorů a vlastníků na mediální trh tranzitivních zemí (viz Murdock 1997: 10–13). Splichal (1994: 40) míní, že právě nedostatek domácího kapitálu a často zákonné vakuum bylo pro západoevropské investory atraktivní. Mihai Coman (2000: 39) dodává, že „v některých případech novináři velmi rychle vzdali svá vlastnická práva ve prospěch zahraničních investorů, jako se to

stalo s lokálním tiskem v Maďarsku a České republice“ (také viz Paletz – Jakubowicz (eds.) 2003: 160–162).

Privatizace, stejně jako další z činitelů strukturální transformace – koncentrace vlastnictví, je tak propojena s vývojem západoevropských mediálních systémů. Podle Liany Giorgi ((ed.) 1995: 3) „nejen privatizace předznamenala tok zahraničních, většinou evropských investic. Reprezentuje také expanzi evropského společného informačního trhu a současně vstup nových investorů do mediálního průmyslu“. Podle *Steve Kettla* (in O’Neil (ed.) 1997) byl vstup zahraničních vlastníků a příliv jejich kapitálu důležitým a v mnoha případech i dominantním faktorem vývoje tisku v postkomunistické střední Evropě. V souvislosti se vstupem zahraničních vlastníků do tranzitivních zemí Jakubowicz (2007: 369) mluví o „westifikaci“ médií kombinované s „germanifikací“, i když kapitál investovaný ve střední Evropě nebyl jen německý. Přesto je podle jeho názoru „quasi-koloniální závislost“ příliš silná a není pochyb, že vztah mezi postkomunistickými a západními mediálními trhy je asymetrický a ještě dlouho takový zůstane.⁴⁹

Některé západoevropské mediální skupiny měly v 90. letech silné domácí kořeny a současně důležité postavení na středoevropských mediálních trzích, jak konstatují *Gianpietro Mazzoleni a Michael Palmer* (in Siune – Truetzschler (eds.) 1992: 26). Na středoevropské trhy vstupovaly často spíše menší nadnárodní společnosti působící pouze na několika národních trzích, jak uvádí Ágnes Gulyás (2007: 11): „Některé menší multinacionální mediální společnosti byly úspěšnější než větší společnosti v získávání dominantních podílů na trhu a/nebo v získávání postavení tržních lídrů v konkrétním mediálním sektoru v postkomunistických zemích.“

Důsledky denacionalizace nahlízejí autoři pozitivně i negativně. Podle Gulyás (1999: 71) zahraniční vlastnictví médií pozitivně přispělo k odpoutání předchozího přepolitizovaného tisku z přímého vlivu státu. Za prospěšný by podle autorky mohl být považován také import západních manažerských a profesních praxí do lokálních firem nebo kapitálový příliv, například technologické vylepšení produkce, která byla za komunistické éry daleko za standardy vyvinutých trhů. Zahraniční investoři také zavedli nový typ produktů, což znamenalo nárůst nabídky trhu. Gulyás však podotýká, že negativní aspekty zahraničních investic přitahují v literatuře více pozornosti: „V obecné diskusi o zahraničním vlastnictví médií se argumentuje, že dominance zahraničních společností může omezovat demokratické a komunitní funkce médií, tyto společnosti méně usilují o národní a kulturní vývoj. Zahraniční mediální vlastnictví je často nahlíženo jako hrozba domácím mediálním společnostem.“

49 Srovnej s názory na vstup německých investorů na český trh lokálního a regionálního tisku, viz kapitoly 1.3.2. *Privatizace*; 1.3.3. *Koncentrace vlastnictví*.

Zahraniční společnosti jsou obvykle silnější, a tak mohou přispět ke koncentraci trhů a omezovat vývoj lokálních mediálních firem.“

Vlastnictví médií – kdo jsou vlastníci a jak uplatňují svoji moc – je jedním ze základních hledisek fungování mediálního systému.⁵⁰ Denis McQuail (1999: 189) podotýká, že přesvědčení, že vlastnictví rozhodujícím způsobem podmiňuje povahu médií, není pouze prvkem marxistické teorie, ale prakticky i axiomem „obecného smýšlení“ ve smyslu Altschullova druhého zákona žurnalistiky – „Obsah médií vždy odráží zájmy těch, kdo tato média financují“. Moc pramenící z vlastnictví však není sama o sobě považována za zlo. Stává se jím pouze dochází-li k nadměrné **koncentraci vlastnictví** nebo je-li zneužívána ke znemožnění přístupu na trh (McQuail 1999: 191).

Změny ve vlastnictví médií je jako každý dynamický proces obtížné sledovat. Jak podotýká *Silvia Huber* ((ed.) 2006: 5), „části společností jsou rychle a ustavičně nakupovány, rozšiřovány, znovu prodávány nebo vyměňovány. Nashromážděná data, která prezentujeme, dávají pouze dočasný průřez v konkrétním časovém okamžiku“.

Koncentrace vlastnictví může být chápána také jako důsledek působení předcházejících dvou transformačních činitelů⁵¹ – (de)regulace a privatizace (viz Meier – Trappel in McQuail – Siune (eds.) 1998: 38–39; McChesney 1999: 16; Hrvatin – Kerševan 1999: 103). Nicméně koncentrace vlastnictví je navíc transformační činitel ovlivňující dál strukturální proměnu mediálního subsystému i mediální organizace (viz Murdock 1997: 7).

Autoři se k vývoji směřujícímu ke koncentraci vlastnictví staví kriticky (např. viz Meier – Trappel in McQuail – Siune (eds.) 1998: 44–47; Doyle 2003: 166–167). Podle *Silvie Huber* ((ed.) 2006: 9) jsou nebezpečí koncentrace potvrzená, a přesto pokračuje slučování médií do rukou několika málo mediálních společností: „Koncentrace není vždy rozeznatelná na první pohled kvůli komplexnosti struktur vlastnictví mediálních organizací. Mediální společnosti jsou vlastněny jednotlivci nebo jinými mediálními společnostmi, které jsou zase vlastněny jinými jednotlivci nebo

50 Vycházíme z toho, že z ekonomického hlediska se fungování médií v tranzitivních zemích řídí podle tržního modelu, nezabýváme se modelem médií veřejné služby. Jak konstatují Croteau a Hoynes: „Tržní model médií [...] je dominantním rámcem v mediálním průmyslu. Je to široce a důvěrně známá ekonomická perspektiva, která posuzuje masová média s použitím univerzální měny obchodního úspěchu: zisku. Nazýváme to tržním modelem kvůli tomu, jak fungování ‚svobodných trhů‘ utváří jádro této perspektivy. Jako v jiných průmyslech jsou média konceptualizována jako primární konkurenti na tomto trhu. Model veřejné sféry je méně obecně známý [...]. Z této perspektivy jsou média definována jako ústřední prvky zdravé veřejné sféry – ‚prostorů‘, ve kterém volně kolují myšlenky, názory a pohledy. Tady je více než zisk prchavý ‚veřejný zájem‘ [...]“ (Croteau – Hoynes 2001: 13–14).

51 Činitelů působících v rámci strukturální transformace je samozřejmě možné vysledovat více, my jsme svůj výběr pro tento text zúžili na výše jmenované.

mediálními společnostmi a podobně. Tato komplexní struktura vlastnické participace je výsledkem evropského práva týkajícího se podílů a politiky.“

Kritičtější je *James Curran* (in Jiráček – Říchová (eds.) 2000: 138), který považuje koncentraci vlastnictví za důsledek selhání trhu, které se projevuje omezením svobody projevu, brání veřejné diskusi a informovanosti z různých zdrojů. *Robert McChesney* (1999: 6–7) vidí problém koncentrace také kriticky, navíc z komplexnějšího úhlu pohledu. Její hlavní nebezpečí spatřuje v tom, že se nikdo nezajímá o to, kdo média kontroluje:

„Kdo kontroluje mediální systém a pro jaké cíle, není součástí současné politické debaty. Místo toho existuje předpoklad, že komerční mediální systém usilující o zisk je v podstatě správný a že většinu problémů může vyřešit menší zasahování státu nebo regulace, která (teoreticky) vyprodukuje magický elixír konkurence. S ohledem na zvláštní důležitost médií a komunikace v naší společnosti věřím, že podstata toho, jak jsou média kontrolována, strukturována a podporována, má být v centru demokratické debaty. Ale toto téma nelze nikde nalézt. To není náhoda; to odráží ekonomickou, politickou a ideologickou moc mediálních korporací a jejich spojenců.“

(McChesney 1999: 6–7)

Autoři sice shodně upozorňují na negativní důsledky koncentrace vlastnictví, ale nejsou jednotní při definování základních termínů. *Werner Meier* a *Josef Trappel* (in McQuail – Siune (eds.) 1998: 41) podotýkají: „Vždycky když se akademický a veřejný diskurz dotkne tématu mediální koncentrace, termíny a pojmy se používají v naprosto rozdílných významech. Výrazy pluralismus, diverzita, rozmanitost (variety) jsou často používány zaměnitelně a různé typy koncentrace (horizontální, vertikální, diagonální) jsou popletené. Zmatení je dál prohlubováno tím, že pojmy zjevně mění význam, když jsou přeloženy do jiných jazyků.“ Pravděpodobně z toho důvodu většina autorů věnujících se mediální koncentraci vymezuje vlastní termíny, což v konečném důsledku přispívá k nejednotnosti terminologie (např. Mosco 1996: 178; Meier – Trappel in McQuail – Siune (eds.) 1998: 41–43; McChesney 1999: 16, 20–21; Hrvatin – Kerševan 1999: 101; Doyle 2002: 13).

Nejpřehlednější definici podle našeho názoru nabízí *Vincent Mosco* (1996) (také viz Meier – Trappel in McQuail – Siune (eds.) 1998: 41–43). K nejjednodušší formě koncentrace vlastnictví podle Mosca dochází, když mediální firma koupí kontrolní podíl ve společnosti, která působí hlavně ve stejném podnikání. Podotýká, že tradiční myšlení rozlišuje typy koncentrace podle jejich horizontální nebo vertikální formy. O *horizontální koncentraci* mluvíme, když dochází ke koncentraci v rámci

jednoho sektoru mediálního průmyslu, čili firma v oboru médií koupí majoritní podíl v jiném mediálním podniku, který nesouvisí s původním podnikáním, nebo když získá majoritní podíl ve společnosti úplně vně médií. Důsledkem horizontální koncentrace je vytvoření nebo rozšíření vlastnictví konglomerátů, či fúze firem v rozdílných oborech podnikání. *Vertikální koncentrace* popisuje koncentraci firem uvnitř oboru podnikání, tato koncentrace rozšíří kontrolu společnosti na proces produkce, případně distribuce. Tato forma koncentrace v podstatě znamená snahu firmy minimalizovat nejistotu, kterou představuje závislost na externích trzích (např. k dokončení produkce – tisku, či k distribuci). Mosco (1996: 178) také rozlišuje *multinacionální (transnacionální) koncentraci*, ke které podle něj dochází již po druhé světové válce a která s sebou přináší novou formu mediálního průmyslu. Důsledkem této formy koncentrace je vznik malého počtu mezinárodních mediálních konglomerátů ovládajících produkci a distribuci zpráv.

Po koncentraci vlastnictví jakéhokoliv výše popsaného typu následuje většinou rozdělení relevantního mediálního subsystému mezi omezený počet firem. Pokud neexistuje legislativa, která by regulovala fúze a nákupy společností, dochází k omezení konkurence na trhu. Koncentrace vlastnictví má pak vliv především na podobu soutěže a fungování trhu. Nepřehledná odborná terminologie se týká také důsledků koncentrace – tedy různých forem koncentrovaných společností. Podle Sandry Hrvatin a Tanji Kerševan (1999: 101) jde především o *řetězce*⁵² a *konglomeráty*.⁵³ Autoři (Doyle 2003; Herrick 2003; Maier – Trappel in McQuail – Siune (eds.) 1998: 41–43) rozlišují na základě ekonomické teorie různé podoby soutěže a od toho se odvíjející struktury trhu. Analyzovat soutěžní tržní struktury, ve kterých média fungují, je důležité proto, že mají vliv na konkrétní mediální společnosti. Například ovlivňují, jak účinné mediální organizace strukturují své prostředky a obchodní záležitosti (Doyle 2003: 8).

Gillian Doyle (2003: 8) rozlišuje tržní struktury na *dokonalou a nedokonalou soutěž* (tj. *monopolistickou soutěž* a *oligopol*) a *monopol*: „Rozdíl mezi nimi je do značné míry ovlivňován počtem konkurenčních producentů nebo prodejců na daném trhu. To dává význam tržní síle, kterou mají jednotlivé firmy a jejich schopnosti kontrolovat a ovlivňovat ekonomické operace na tomto trhu (např. nastavovat ceny). Čím méně tržní síly mají jednotlivé firmy, tím více jsou tržní síly, ve kterých operují, konkurenční.“ Podle Doyle existuje *dokonalá soutěž*, pokud existuje mnoho prodejců zboží nebo služby, která je homogenní (tj. přesně stejná nebo nerozlišitelná)

52 Stejná společnost vlastní více než obvyklý počet médií stejného druhu v jednom státu (Hrvatin – Kerševan 1999: 101).

53 Korporace, jejichž hlavní činnosti patří do různých odvětví ekonomiky, které získaly mediální společnost (Hrvatin – Kerševan 1999: 101).

a žádná firma není dominantní na trhu.⁵⁴ *Monopol* je pak opačným extrémem, který zahrnuje pouze jednoho prodejce, naprosto žádnou soutěž a (obvykle) vysoké vstupní bariéry. Dennis Herrick (2003: 287) podobně rozlišuje tři nejběžnější podoby soutěže: *perfektní soutěž*; *oligopol*, kde je pouze několik málo prodejců podobných produktů, nejčastěji dva; a *monopol*, kde jeden prodejce a jeho produkt zásobuje celý trh. Struktura trhu tak podle Doyle (2003: 8) nezávisí pouze na počtu existujících konkurenčních prodejců, ale na řadě dalších faktorů. Například na rozdílech v jejich produktech, počtu kupujících a bariérách proti vstupu nových konkurentů. Autorka však dodává, že většina firem má tendenci fungovat spíše ve střední tržní struktuře než v extréměch dokonalé soutěže či monopolu.

Právě potenciální moc (a to nejen ekonomická, ale také politická, technologická, společenská, kulturní apod.), kterou mohou mediální společnosti získat z monopolního (nebo také oligopolního) postavení na trhu, je nejvíce kritizovaným faktem v souvislosti s tématem koncentrace vlastnictví. James Curran (in Jiráček – Říchová (eds.) 2000: 123) upozorňuje na to, že taková média se vyhýbají kritické investigaci spojené s velkými společnostmi, k nimž sama patří. Splichal (1994: 92) dodává, že příliš těsné vazby médií a soukromého kapitálu nevyhnutelně zkrusí jejich obsah v zájmu kapitálu, což je většinou přehlíženo. David Croteau a William Hoynes (2001: 170) podotýkají, že problém není v logice fungování trhu, ale v důsledcích tohoto fungování pro média. Vývoj trhu podle těchto kritiků vede k potlačení *pluralismu*, *rozmanitosti* a *diverzity médií*.⁵⁵

54 „V takové situaci ekonomické síly fungují volně. Každá firma je považovaná za tu, která přebírá ceny (price-taker), a průmysl je charakterizován svobodou vstoupit a odejít. V rámci dokonalé soutěže tedy neexistují žádné vstupní bariéry – neexistují žádné překážky (např. nedostatek dostupného spektra, vysoké vstupní kapitálové náklady), které zabraňují novým soutěžitelům vstoupit na trh,“ uvádí Doyle (2003: 8).

55 „*Pluralismus médií* – [...] může mít formu buď vnitřního pluralismu (v jedné mediální společnosti prostřednictvím zákonných povinností demokratických vnitřních struktur nebo usilováním o ‚objektivitu‘, například v organizacích vysílání veřejné služby), nebo vnějšího pluralismu (konkurence různorodých mediálních společností, které společně zajišťují pluralismus); *výhody mediálního pluralismu* – [...] slouží demokracii vytvářením občanů s širokou škálou informací a názorů nutných pro účinné uplatňování občanství; dává menšinám příležitost udržet jejich samostatnou existenci v širší společnosti; omezuje sociální konflikt rostoucími šancemi na porozumění mezi potenciálně opozičními skupinami nebo zájmy; přispívá obecně k bohatství a rozmanitosti kulturního a sociálního života; otevírá cestu sociální a kulturní změně, obzvláště tam, kde umožňuje přístup novým, bezmocným nebo okrajovým hlasům; *rozmanitost (variety) médií* – odkazuje k množství různých médií (deníky, časopisy, televizní stanice, rádia), které jsou k dispozici na daném trhu; *diverzita médií* – odkazuje ke komplexnější představě neomezeného přístupu k informacím (svobodě recepce) a neomezenému přístupu k prostředkům ke sdělení informací (svoboda projevu).“ (Meier – Trappel in McQuail – Siune (eds.) 1998: 41–43).

Možné důsledky koncentrace mediálního vlastnictví, jako je omezení toku informací kvůli omezení rozmanitosti producentů a distributorů nebo ztráta možnosti politické volby čtenářů a omezení příležitosti přístupu k mediálním kanálům a obecně různorodosti médií (viz Mosco 1996; Picard in McQuail 1999: 163), jsou častým předmětem výzkumů. Pokud podle teoretiků mohou být důsledky koncentrace mediálního vlastnictví závažné, je důležitou otázkou, k jakým závěrům výzkumníci dochází. Výzkumy zaměřené na koncentraci vlastnictví a jeho důsledky pro mediální organizaci a pro mediální obsah existují, nicméně čelí kritice. Podle Meiera a Trappela (in McQuail – Siune (eds.) 1998: 38–41) debata o mediální koncentraci v odborné komunitě nestojí na empirických důkazech, je spíše charakterizována matoucím diskurzem. Autoři citují Denise McQuaila: „přes množství a vynalézavost výzkumu je těžké vyhnout se závěru, že neuspěl ve stanovení jasných důsledků monopolních podmínek [...]“. Nejasnosti jsou podle Meiera a Trappela (in McQuail – Siune (eds.) 1998: 38–41) způsobeny dvěma zásadně odlišnými přístupy k problému: na jedné straně je to koncept konkurenční (soutěžní) politiky (policy) vyvinutý ekonomy a na straně druhé koncept veřejné politiky (politický a kulturní koncept) sociálních vědců. Výzkum koncentrace vlastnictví kritizují i další autoři. Nedostatek nezávislého výzkumu ekonomických důsledků deregulace mediálního vlastnictví zvýhodňuje podle Gillian Doyle (2002: 173) korporátní zájmy. Za nepromyšlený považují současný výzkum koncentrace vlastnictví v souvislosti s obsahem mediálních produktů *Johann Roppen* (1997); *David Coulson a Anne Hansen* (1995: 206).

Zvolené dílčí makro-činitele strukturální transformace – (de)regulace, privatizace a koncentrace vlastnictví – jsou dynamickými procesy. V různých obdobích tedy jejich projevy můžeme identifikovat prostřednictvím rozdílných indikátorů a s rozdílnou intenzitou. Tyto makro-činitele budeme nahlížet především chronologicky. (De)regulaci jako proces 1) emancipace médií od komunistické regulace; 2) nastavení nové mediální regulace; 3) deregulačních (liberalizačních) proměn mediální regulace. Při analýze privatizace se zaměříme na 1) spontánní privatizaci bez jasné nastavených pravidel; 2) denacionalizaci jako druhou fázi privatizace médií, do které se zapojili zahraniční vlastníci. V rámci koncentrace vlastnictví budeme analyzovat 1) vlastnictví v mediálním subsystému směřující ke koncentraci; 2) stav horizontální⁵⁶ koncentrace vlastnictví médií a 3) důsledky koncentrace vlastnictví pro další vývoj mediálního subsystému. To jsou tedy dílčí cíle, které budeme naplňovat v empirické části textu.

56 Vzhledem k již několikrát zmiňované přílišné šíři tématu si i v charakteristice koncentrace vlastnictví musíme zvolit jasný směr. Vzhledem k zacílení výzkumu na zmapování struktury subsystému lokálního a regionálního tisku, a tedy na potenciální podobu horizontální koncentrace, se budeme v dalším textu věnovat již pouze horizontální koncentraci vlastnictví.

1.2.2. Mikro-činitele strukturální transformace médií

Identifikace mikro-činitelů strukturální transformace se zaměřuje na projevy či dopady strukturální transformace na nižší analytické úrovni, než je úroveň mediálního subsystému – na úrovni mediální organizace. Opět jsme škálu sil působících na mikro-úrovni v rámci politicko-ekonomického faktoru redukovali na tři činitele – racionalizaci, centralizaci a (de)lokalizaci.

Vycházíme z předpokladu, že tyto mikro-činitele jsou důsledkem vývoje strukturální transformace na makro-úrovni. Vzájemné vztahy mikro-činitelů jsou do značné míry podobné vzájemným vztahům vybraných makro-činitelů. Zatímco však na makro-úrovni byl vztah mezi zvolenými činiteli do jisté míry nejen kauzální, ale také chronologický, mikro-činitele jsou na různé úrovni obecnosti současně vznikajícími důsledky politicko-ekonomického vývoje směřujícího ke koncentraci mediálního vlastnictví.

Racionalizace, která se odvíjí od primárního důsledku (i příčiny) koncentrace vlastnictví, tedy od směřování k ziskovosti a z toho vyplývající snahy o úsporu, je nejobecnějším pohledem na změny na úrovni fungování mediální organizace. Další dva mikro-činitele (centralizace a (de)lokalizace) jsou pak konkrétnějšími důsledky činitele racionalizace. (De)lokalizace, stejně jako na systémové úrovni koncentrace vlastnictví, je na mikro-úrovni do značné míry konečným a nejkonečnějším projevem strukturální transformace. A stejně jako činitel koncentrace vlastnictví souvisí i (de)lokalizace se všemi sledovanými činiteli.

Východiskem pro charakteristiku jednotlivých mikro-činitelů je vymezení specifík fungování mediální organizace. *Mediální organizace* je specifickým druhem organizace se složitou strukturou a konkrétním souborem aktivit. Tyto aktivity musí být organizovány a kontrolovány, aby produkovaly odpovídající komunikační produkty a služby a realizovaly obchodní modely, které podporují takové aktivity. V analýze firem je podle *Roberta Picarda* důležité zaměřit se nejen na jejich organizaci, strukturu, ale také na vlastnictví a provoz, které jsou ovlivňovány politicko-ekonomickým systémovým faktorem (Picard (ed.) 2002: 4). Downie a Kaiser (in Franklin (ed.) 2006: 83) popisují tři hlediska, která odlišují jednu mediální organizaci od druhé: ambice, zdroje a hodnoty; největší vliv na ně má ale vlastnictví. Graham Murdock (1997: 6–7) pak pojmenovává důležité proměny mediální organizace způsobené vývojem vlastnictví – jde o centralizaci struktury a homogenizaci obsahu.

Centralizace struktury a homogenizace obsahu jsou vedle racionalizace provozu mediální organizace (jako součásti snahy o maximalizaci zisku organizace – např. viz Picard (ed.) 2002: 4; Doyle 2003: 5) důležitými mikro-činiteli strukturální transformace mediální organizace směřujícími k (de)lokalizaci, na které se zaměříme.

Hlavním předpokladem pro existenci **racionalizace**⁵⁷ jako mikro-činitele strukturální transformace je hlavní pravidlo fungování komerčních firem – snaha o maximalizaci zisku. Autoři (Doyle 2003: 5; Simpson 1981) se shodují na tom, že teze – každé rozhodnutí komerční firmy je přijímáno za účelem maximalizace jejich zisků – je hlavním předpokladem teorie firmy. Zároveň ale upozorňují, že takový náhled je možná příliš zjednodušující.

„Předpoklad, že se všechny firmy snaží maximalizovat zisk [...], dovoluje ekonomům předvídat chování firem studováním důsledků každé možné volby pro zisk. Nicméně existují dvě obecně citované kritiky tradiční teorie firmy a obě jsou relevantní pro média. První míní, že je příliš hrubé a zjednodušující předpokládat, že obchody jsou motivovány čistě snahou o dosažení zisku. Důvod maximalizace zisku ze strany majitelů je považován za ‚samozřejmý‘, ale ve skutečnosti jsou někteří nepochybně motivováni alternativními cíli. Ty se pohybují v rozmezí od přímočaré filantropie k touze po specifických výhodách spojených s vlastnictvím určitého typu obchodu. Alternativní motivace – především v případě mediálních firem – mohou být snahou o dosažení veřejného a politického vlivu. Druhou kritikou je, že tato teorie předpokládá, že všechny firmy se budou chovat stejným způsobem, bez ohledu na svou velikost a organizační strukturu. Ve skutečnosti může mít institucionální struktura firmy důležitý vliv na její priority.“

(Doyle 2003: 5)

Mezi indikátory racionalizace mediální organizace, kterou chápeme jako snahu o redukci nákladů na fungování mediální organizace,⁵⁸ patří podle autorů (McQuail 1999; Simpson 1981: 96; 100–101; Aldridge 2007: 42–49) především *byrokratizace*⁵⁹

57 Racionalizaci chápeme jako omezování finančních toků uvnitř firmy (viz Doyle 2003; Simpson 1981).

58 Současně s racionalizací dochází v mediálních organizacích také k projevům dalšího trendu – podpoře výnosů, a to především snahou o zatraktivnění obsahu pro čtenáře i inzerenty vedoucí ke zvyšování nákladu novin a vyššímu prodeji inzerce (viz Simpson 1981: 96, 100–101). Srovnej se zjištěními z obsahové analýzy, viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

59 Snaha o co nejformalizovanější strukturu společnosti (viz Simpson 1981; Aldridge 2007).

a *centralizace*,⁶⁰ které se projevují konkrétně na těchto úrovních fungování mediální organizace:

- byrokratizace a centralizace organizační struktury mediální organizace – centralizace různých součástí organizační struktury mediální organizace do ústředí, například sběru inzerátů, či administrativní infrastruktury společné všem organizacím (lidské zdroje, účetnictví, marketing apod.); byrokratizace v rámci organizační struktury, kdy právě v důsledku centralizace dochází k formalizování všech rozhodnutí, materiálů dodávaných do/z jednotlivých poboček a s tím související nárůst administrativy (Simpson 1981: 2); podle Aldridge (2007: 42–49) jde také o *výdělek z prodeje majetkových aktiv (realization of property assets)*, kdy v organizaci dochází například k budování nových sídel a k prodeji starých; nové kanceláře lokálních novin jsou nyní méně viditelné, přístupné a důvěrně známé; redukce počtu zaměstnanců a zvyšování výkonnosti práce vedoucí ke slučování funkcí zaměstnanců (Simpson 1981: 96, 100–101); a také ke zhoršení pracovních podmínek novinářů – dochází k propouštění zaměstnanců, přijímání „nekvalitnějších“ = levnějších zaměstnanců, kteří mají nízké platy⁶¹ a špatné pracovní podmínky⁶² (Aldridge 2007: 42–49; Franklin 2004);
- byrokratizace a centralizace výroby mediálního obsahu – Aldridge (2007: 42–49) ji chápe především jako důsledek *racionalizace vynakládaných prostředků (rationalization of assets)*, například prostřednictvím rozvoje možností tisku na dálku; projevuje se ale podle ní také centralizací a homogenizací

60 Přesun důležitých součástí fungování mediální organizace z periferie, kde se na nich podílí více organizačních jednotek, do centra, které slouží současně a ve stejné podobě všem periferiím (viz Simpson 1981; Aldridge 2007). Podrobněji k centralizaci viz dále.

61 „Nejpřímější a jasná metoda je nízká mzda, čímž je regionální tisk neblaze proslulý. [...] Náklady na zaměstnance mohou být také ‚zkroceny‘ snížením počtu zaměstnanců. Pokud není editoriaální obsah novin omezován, musí nastat několik dalších provozních důsledků. Jedním z nich je zintenzivnění pracovních postupů. Reportéři vkládají své texty přímo do redakčního systému. V menších novinách [...] také mohou převzít některé editorské funkce. To zjednodušuje fakt, že noviny používají šablony pro ‚téměř všechny své strany‘. Jinými slovy, zprávy musí být vměstnány do prostoru kolem již zadaných inzerátů.“ (Aldridge 2007: 42–49).

62 Téma je v novinářských kruzích natolik kontroverzní, že například v časopise *British Journalism Review* vyšel v roce 2004 text podepsaný pseudonymem *Samuel Pecke* (2004). Autor pod titulkem *Lokální hrdinové* popsal důsledky racionalizace pro novináře v lokálních novinách – redukce počtu zaměstnanců, slučování funkcí, nízké platy, absence tréninku a získávání informací pouze od stolu. To, že tak obecný text, navíc bez zveřejnění pravého jména autora (údajně eléva v jednom londýnském týdeníku) mohl v uvedeném periodiku vyjít, má zřejmě dva důvody – naléhavost tématu v novinářské komunitě, ale současně obecný strach ze ztráty zaměstnání v případě, že by se o kritice dozvěděl vydavatel. To potvrzuje uvedený trend více než jeho obecný popis.

na editoriaální úrovni – například centralizovaným editováním;⁶³ omezením role editora;⁶⁴ konvergencí (zestejňováním) obsahu.⁶⁵

Na nastíněné projevy mikro-činitele racionalizace se tedy zaměříme v dalších kapitolách textu.

Centralizace je, jak už jsme konstatovali výše, jedním z mikro-činitelů odrážejícím obecnější proces racionalizace. Nahlížíme na ni především jako na strukturální proměnu mediální organizace, při které se výroba mediálního obsahu a organizační struktura (jak jsme si různé úrovně projevů sledovaných mikro-činitelů definovali výše) přesouvají z periferie/lokality do centrály mediální organizace a současně se zplošťuje výrobní a organizační struktura firmy. Důvodem započetí procesu centralizace jsou především úspory v provozních a výrobních nákladech a další úspory z následné konsolidace počtu zaměstnanců a počtu řídicích stupňů (viz komercializace a racionalizace). Centralizace je důležitým činitelem proměňujícím právě strukturu lokálního a regionálního tisku, kde existuje silný důraz na organizaci na linii periferie (lokalita) – centrum. Je tedy jednou z hlavních příčin vzniku posledního sledovaného mikro-činitele, (de)lokalizace.

Centralizace se nejvýrazněji projevuje jako:

- centralizace organizační struktury⁶⁶ mediální organizace – tento trend spojují Croteau a Hoynes (2001: 155) s koncentrací mediálního vlastnictví a následnou ztrátou lokálnosti médií na úrovni lokální kontroly a lokálního obsahu (viz dále);
- centralizace výroby mediálního obsahu – podle Hanse Kleinsteubera (in Siune – Truetzschler (eds.) 1992: 151–152) je „produkce lokálních zpráv a dalších typů

63 „Nejhlasitější kritika zaznívá na centralizované editování, kdy jedna skupina zaměstnanců edituje více novin. [...] Slučování funkcí vede k poklesu kvality článků, k chybám v novinách. Nikdo přece nemůže rozumět všem oblastem, ve kterých vychází různé edice novin.“ „Editování je taková etapa produkce, ve které je syrový obsah umísťovaný do novin a upravovaný z hlediska layoutu (délka, podtitulky, titulek, umístění na stránce) a stylistiky. Úkolem editorů není jen opravovat gramatiku, jejich role zahrnuje přepisování článku vedoucí ke zvýšení jeho vlivu nebo upravení článku, aby lépe odpovídal tradičnímu stylu novin vzhledem ke čtenářům. V některých novinách tuto funkci zastávají reportéři, ale mnoho lidí v oboru tvrdí, že editování není zastaralá etapa produkčního procesu, editování zůstalo nezbytnou specializovanou dovedností.“ (Aldridge 2007: 42–49).

64 „Částí důvodu byla eliminace odporu. [...] Za čistě pragmatickými potřebami korporátního managementu je symbolický význam editora (editor ve smyslu rozhodující gatekeeper redakce, v českých redakcích často šéfredaktor nebo vedoucí rubriky – pozn. LWC) jakýchkoliv novin. Změna editora je nutný rituál, když požadujete dramatickou změnu i tam, kde je jeho skutečná pozice zoufalá,“ konstatuje Aldridge (2007: 42–49).

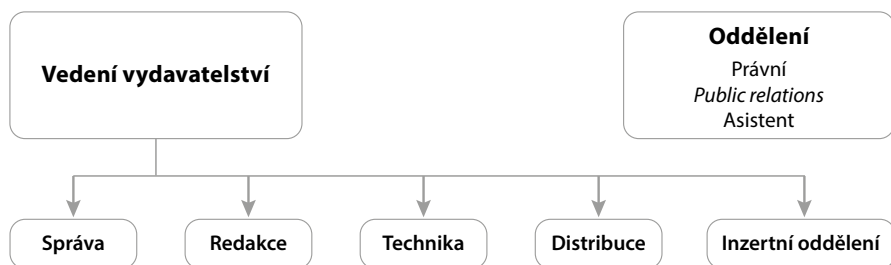
65 Důsledkem centralizované editace také může být konvergence obsahu způsobená využíváním stejného obsahu různými novinami v jednom vlastnickém řetězci (Aldridge 2007: 42–49).

66 Viz dále vymezení struktury mediální organizace.

lokální informace daleko dražší než produkce prefabrikovaných materiálů ‚importovaných‘ ze vzdálených míst. Toto je známá struktura center a periférií – pár centrálních producentů poskytuje rozsáhlé zázemí pro materiály“.

Abychom mohli popsat projev mikro-činitele centralizace na úrovni organizační struktury mediální organizace, musíme vycházet z vývoje *struktury mediální organizace*. Ta se dá popsat prostřednictvím takzvaných *organigramů* – graficky znázorněné organizační struktury. Stephan Ruß-Mohl (Ruß-Mohl – Bakičová 2005: 151) konstatuje, že mediální organizace se skládá z pěti základních strukturálních pilířů – redakce, technika, distribuce, inzertní oddělení a správa (personální oddělení, účtárna apod.). Nejjednodušší forma organizace tak podle něj má následující organizační strukturu (viz model 9).

Model 9: Organigram mediální organizace

Zdroj: Ruß-Mohl – Bakičová 2005: 151.

Mediální organizace jsou většinou postaveny na hierarchické struktuře. Podle Ruß-Mohla (Ruß-Mohl – Bakičová 2005: 151–152) jde o takzvanou *úrovňovou organizaci*:

„Na špičce stojí šéf, v mediálním podniku např. vedoucí vydavatelství nebo ředitel. [...] Stále častěji je mediální subjekt součástí nějakého koncernu, a je tudíž řízen koncernovou centrálou a spravován jako tzv. profit center. To znamená, že i šéfové jsou zařazeni do koncernové hierarchie. Před novináři v redakcích tedy zpravidla nesedí vlastníci, společníci nebo členové správní rady.⁶⁷ Manažeři jednají v podstatě samostatně a na vlastní odpovědnost, dokud čísla v bilancích působí optimisticky. Jestliže tomu tak není, jsou často rychle a nekompromisně vyměněni. Na

67 Gillian Doyle (2003: 24) dodává, že většina firem je v současnosti řízena spíše manažery než vlastníky (nebo podílňiky): „Vlastnictví a kontrola nad firmou jsou tak oddělené, protože manažeři mají odlišné úkoly od úkolů podílňiků a mohou se tak objevovat neshody ve snaze o maximalizaci zisku.“ Srovnej viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*.

vedení mediálního subjektu jsou napojena další oddělení: právní, experti na public relations, asistenti, koordinátoři apod.“

(Ruß-Mohl – Bakičová 2005: 151–152)

Zvláštní jednotkou struktury mediální organizace je *redakce*. Ta by měla mít jistou autonomii a být nezávislá na vnějších tlacích. Pokud je redakční nezávislost narušena, redakce se podle Ruß-Mohla (Ruß-Mohl – Bakičová 2005: 152) stává nástrojem stranického nebo komerčního vlivu a je jedno, zda tento vliv uplatňuje vlastník média, politická skupina nebo zadavatel reklamy. Redakce jako jedna z jednotek organizační struktury má svou vnitřní strukturu (viz model 10). „Tato struktura současně ovlivňuje komunikační jednání mezi jednotkami. V redakcích se až nápadně často prosadila klasická lineární organizace. Součástí většiny redakcí jsou oddělení zaměřená na jednotlivé tematické okruhy. V čele oddělení stojí vedoucí a jeho zástupce. Oba podléhají šéfredaktorovi nebo šéfredaktrorce,“ konstatuje Ruß-Mohl (Ruß-Mohl – Bakičová 2005: 198–199).

Model 10: Organigram redakce a její vztah ke struktuře mediální organizace

Zdroj: Ruß-Mohl – Bakičová 2005: 152.

Projevy mikro-činitele centralizace tedy mohou vést ke ztrátě lokální kontroly v rámci organizační struktury mediální organizace a při výrobě mediálního produktu lokálního a regionálního tisku. Dostáváme se tedy k poslednímu sledovanému mikro-činiteli strukturální transformace, (de)lokalizaci.

Zatímco předchozí činitele strukturální transformace jsou více či méně uspokojivě popsány v odborné literatuře, nejkonkrétnější projev změn mediální

organizace – **(de)lokalizace**⁶⁸ – se v textech často objevuje pouze jako skrytý předpoklad či teze. Jedním z cílů tohoto textu je tedy vymezení základních charakteristik tohoto konceptu.

Autoři nejčastěji identifikují projevy delokalizace při popisu důsledků koncentrace vlastnictví či centralizace.⁶⁹ Nejlépe projevy delokalizace rámuje názor Croteaua a Hoynese (2001: 155), kteří spojují koncentraci mediálního vlastnictví s následnou ztrátou lokalismu médií:

„Lokalismus má dvě důležité součásti: lokální kontrolu a lokální obsah. Koncentrace mediálního vlastnictví očividně posunula rozhodující kontrolu lokálních televizních stanic, novin a rádií do korporátní centrály mediálních konglomerátů. Rozpočet a další klíčová strategická rozhodnutí – pokud ne přímo editoriální řízení – jsou uskutečňovány řídicími pracovníky (exekutivci) s malým nebo žádným vztahem k lokální komunitě. Kontrola mnoha lokálních médií se přemístila do celostátních korporátních kanceláří několika málo mediálních gigantů.“

(Croteau – Hoynes 2001: 155)

Delokalizace se tedy projevuje na těchto úrovních fungování mediální organizace:

- delokalizace organizační struktury mediální organizace – redukce počtu zaměstnanců lokálních novin (Jakubowicz 2007: 319) negativně ovlivnila sepětí mediálních organizací s lokalitou (Franklin (ed.) 2006: 10, xxi); ředitelství vydavatelství v rámci monopolních tiskových skupin centrálně dělají klíčová rozhodnutí, lokální noviny se tak doslova vystěhovávají ze svých lokalit, a to nejen centralizací organizace, ale i fakticky stěhováním z center lokálních měst na periferie (což je další součástí úspor): „Vážným důsledkem je tedy ztráta normálního kontaktu s lokální komunitou, ve které noviny vycházejí.“ (Franklin (ed.) 2006: 10, xxi; také viz Croteau – Hoynes 2001: 155);
- delokalizace výroby mediálního obsahu – v důsledku koncentrace vlastnictví dochází k homogenizaci a konvergenci obsahu; konsolidace zdrojů a redakční kapacity vede k redukci lokálních novin do lokální inzerce a k zajišťování

68 Delokalizaci chápeme jako mizení lokálních charakteristik mediální organizace. Organizační struktura a výroba mediálního obsahu se z lokality přesouvá do centra (tedy jak z lokality lokálního tisku, tak z regionu regionálního tisku – pro jednotnost však užíváme společný název lokalita – lokalizace – delokalizace). Lokalizaci chápeme jako posilování lokálních charakteristik mediální organizace, také na úrovni organizační struktury a výroby mediálního obsahu.

69 A to nejen v rámci popisu činitelů strukturální transformace tranzitivních zemí, ale také jako jeden z trendů globálního vývoje mediálních systémů a organizací. Viz kapitola 2. *Současný lokální a regionální tisk*.

většiny obsahu z centrální redakce, jen lokální témata zpracovávají lokální reportéři (Jakubowicz 2007: 319); část redakčního obsahu je editována centrálně a elektronicky posílána členům řetězce, tak se obsahy recyklují na mnoha trzích, vydání se tedy stane standardizované; ztráta diverzity může být vyvážena vyšší kvalitou centrálně editovaných stran, ale lokální noviny se tak přestávají lišit od jiných typů novin (Jakubowicz 2007: 319); ředitelství vydavatelství v rámci monopolních tiskových skupin centrálně nastavují editoriaální politiku (Franklin (ed.) 2006: 10); „Skupinové vlastnictví podporuje centralizovaný tisk⁷⁰ a redigování v rozsáhlých, speciálně zřízených produkčních podnicích umístěných spíše regionálně než lokálně.“ (Franklin (ed.) 2006: 10, xxi; také viz Croteau – Hoynes 2001: 155).

Závorka v názvu mikro-činitele (de)lokalizace prozrazuje možný dichotomický charakter tohoto procesu. Zatímco totiž zaznívají názory o ztrátě „lokálnosti“ lokálních a regionálních médií (delokalizaci – viz výše), v rámci globalizovaných vývojových trendů se mluví v posledních letech o významném rozvoji lokální žurnalistiky a jejím dalším posilování (lokalizaci), a to na úrovni organizační struktury mediální organizace i výroby mediálního obsahu.⁷¹ Zjistit, který z těchto procesů tedy v rámci strukturální transformace probíhá, či zda a proč na různých úrovních dochází ke vzniku činitele lokalizace i (de)lokalizace zároveň, to jsou mimo jiné cíle dalších kapitol textu.

Zvolené dílčí mikro-činitele strukturální transformace – racionalizace, centralizace a (de)lokalizace jsou procesy probíhající na různé úrovni obecnosti pohledu na vývoj mediální organizace. Jejich projevy můžeme identifikovat v rámci analýzy dvou klíčových součástí fungování mediální organizace, jak jsme si je definovali výše – 1) organizační struktury mediální organizace a 2) výroby mediálního obsahu. To jsou tedy dílčí cíle analýzy, které budeme naplňovat v empirické části textu.

Ke komplexnímu obrazu strukturální transformace subsystému lokálního a regionálního tisku, která na úrovni analýzy fungování mediální organizace může vyústit v konstatování o její (de)lokalizaci, však chybí jedna důležitá součást, a to analýza samotného mediálního obsahu. Rozhodli jsme se tedy nekomplikovat strukturu a přehlednost textu budováním třetího (vedle mediálního subsystému a mediální organizace) pilíře analýzy, ale zahrnout analýzu obsahu do sledování proměn konkrétní mediální organizace lokálního a regionálního tisku. V následující kapitole

70 „Centralizovaný tisk přináší [...] nevýhody. Společnosti silně investují do nových procesů [...]. Ambicí je garantovat rychlý, rentabilní tisk a dokonce kvalitnější, ale jedním důsledkem je zkrácení uzávěrky [...]. Skutečnou cenou výkonného tisku je zkrácení dne, kdy je méně času zjišťovat a informovat o novinkách.“ (Franklin (ed.) 2006: 10–11).

71 Viz kapitola 2. *Současný lokální a regionální tisk.*

tak shrneme různé pohledy na možnou proměnu mediálního obsahu jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.

1.2.3. *Proměna mediálního obsahu jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií*

Předpokládáme, že v důsledku strukturální transformace mediálního subsystému, především činitelů koncentrace vlastnictví, racionalizace a centralizace fungování mediální organizace, dochází k oslabování lokálních charakteristik (delokalizaci) mediálního obsahu.⁷²

Jak jsme popsali v předchozích kapitolách, jedním z hlavních důsledků strukturální transformace lokálního a regionálního tisku a působení globalizovaných trendů jsou změny ve vlastnictví směřující k monopolizaci tohoto mediálního subsystému. Vlastníci pak podřizují provoz vydavatelství rostoucí snaze o maximalizaci kontroly nad oblastí a maximalizaci zisku. Předpokládáme, že důsledkem je mizení *lokálních charakteristik*⁷³ mediálního obsahu⁷⁴ způsobené racionalizací a centralizací organizační struktury a výroby mediálního obsahu (viz výše), jako součást delokalizačních tendencí vývoje lokálního a regionálního tisku.

Konvergence mediálního obsahu, tedy zestežňování obsahu v různých typech médií, obvykle s jedním vlastníkem, je jedním z projevů činitele koncentrace vlastnictví v mediálním obsahu. U lokálního a regionálního tisku je na zestežňování obsahu nutné nahlížet také jako na delokalizaci obsahu, který se vyrábí v centrále⁷⁵ odtržené od konkrétní lokality, kde noviny vycházejí.

72 Specifika lokálního obsahu popisuje Phyliss Kaniss (1991: 2): „Přestože byly dlouho zastiňovány celostátními médii, lokální zprávy vždy hrály důležitou roli ve způsobu, jak město a region chápe své problémy, příležitosti a jaký je jeho smysl pro lokální identitu. Primární zájem lokálních zpráv je často úplně odlišný od zpráv, které dominují celostátnímu zpravodajství. Lokální zprávy mají sklon zobrazovat témata, která jsou blíže lidským životům. Faktory, které ovlivňují pokrývání lokálních témat, jsou také docela odlišné. Vyplývají z jedinečných vazeb, které poutají lokální média k jejich komunitám. Metropolitní noviny, lokální televize, rádia a další lokální média jsou propletena s ekonomickými, sociálními, politickými a dokonce geografickými podmínkami svých lokálních oblastí. A to tak, že mají důležité důsledky pro zprávy, které pokrývají.“

73 Lokálními charakteristikami mediálního obsahu je lokálnost/regionálnost témat redakčních příspěvků v obsahu, lokálnost/regionálnost struktury rubrik (stran) a lokálnost/regionálnost formálních znaků novin (layout; hlavička apod.).

74 Autoři (Kaldor – Vejvoda 1999: 13; Kaniss 1991: 2) považují lokální a regionální zprávy za důležité a významně odlišné od zpráv celostátních. Viz kapitola 2. *Současný lokální a regionální tisk*.

75 Viz kapitola 2.2.2. *Centralizace*.

Téma projevů vlastnické koncentrace na zpravodajský obsah je v literatuře rozpracované; názory se pohybují na škále mezi: vlastnická koncentrace má přímý vliv na obsah, ekonomické zájmy vydavatelů se projevují ve výběru témat i jejich zpracování (McNair 2004: 22, 103; McQuail 1999: 234–235); souvislost mezi vlastnictvím a obsahem je nejasná a empiricky neprokázaná (Schudson 2005: 174–175; Meier – Trappel in McQuail – Siune (eds.) 1998: 57–58).

V rámci důsledků koncentrace vlastnictví a s ní souvisejících projevů hlavního činitele komercializace dochází ke konvergenci mediálního obsahu – noviny stejného vydavatele mají část obsahu totožnou (Aldridge 2007: 42–49). Jak konstatují Croteau a Hoynes (2001: 153), konvergence může být nezamýšleným důsledkem minimalizace rizik a maximalizace zisků mediální organizace: „Jak mediální giganti vykonávají své synergistické strategie a zkouší redukovat riziko, čelí omezené konkurenci dalších mediálních gigantů. Obvyklým důsledkem je velmi malá inovace a velký podíl imitace.“ Stejní autoři pojmenovávají konkrétní projevy konvergence obsahu na úrovni lokálního tisku:

„Tiskové skupiny někdy usilují o výkonnost řetězového vlastnictví zakládáním regionálních zpravodajských služeb, které dodávají standardizované články do všech novin řetězce. Tímto způsobem může být reportérův článek použitý v mnoha novinách, důsledkem čehož jsou významné úspory v nákladech na získávání a tvorbu zpráv a je potřeba méně novinářů. V mnoha případech platí to, že čím více jsou vaše ranní noviny tvořeny z takto standardizovaného řetězového obsahu, tím méně pravděpodobné je, že budou smysluplně pokrývat lokální zprávy.“

(Croteau – Hoynes 2001: 156)

Projevy činitele komercializace a v souvislosti s ním *racionalizace mediálního obsahu* jsou podle autorů (Franklin – Murphy 1991: 194–195; Franklin – Murphy (eds.) 1998: 9; Franklin 2004; Franklin (ed.) 2006: 12–13) následující, jejich společným jmenovatelem je pokles kvality mediálního obsahu:

- omezování pestrosti mediálního obsahu lokálního a regionálního tisku (konvergence – viz výše);
- *zezábavňování*⁷⁶ (někteří autoři mluví o *tabloidizaci*, např. viz McQuail – Siune (eds.) 1998: 16) mediálního obsahu lokálního a regionálního tisku;

76 Autoři (Franklin – Murphy 1991: 194–195; Franklin – Murphy (eds.) 1998: 9; Franklin 2004; Franklin (ed.) 2006: 12–13) míní, že editoriaální m důsledkem záměru vydavatelů vyhrát v soutěži o zvyšující se náklad a čtenost je odklon od investigativních témat a posun k zábavě, spotřebitelským tématům, reportážím a story. Viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

- pokles kvality mediálního obsahu lokálního a regionálního tisku jako důsledek vlivu činitele racionalizace na práci novinářů – jak konstatuje D. H. Simpson (1981: 166–167, 171): „Objem prostoru pokrývaného redakcí vzrostl o více než 55 procent. O mnoho víc v porovnání s počtem novinářů, takže každý novinář průměrně pokryje o 40 procent více prostoru za týden než dříve. [...] Typ novinářů se změnil. Mají lepší počáteční vzdělání a kvalifikaci a možná vyšší očekávání, které se jim nesplní. [...] Zvětšující se prostor vede k rozšířenému stránkování, která má důsledky pro *rutinizaci* editorské práce.“; komerční tlaky na redakci jsou takové, že redakce mají pouze čas shromáždit ty nejvšednější zprávy z institucionálních zdrojů (pravidelné jednání soudů, radnic apod.), inzerce tak může být zpestřena nějakými zprávami, aby se konečnému produktu mohlo říkat noviny (Simpson 1981: 2, 166); nákladná tvorba obsahu ustupuje:⁷⁷ nepíše se o investigativních tématech, roste podíl zpráv přebíraných od agentur, články se tvoří takzvaně od stolu,⁷⁸ roste pasivní získávání zpráv na úkor aktivního objevování témat, novináři pravidelně využívají stále (stejně) zdroje, roste využívání agenturních materiálů a internetu jako zdroje, přednost má placený obsah před redakčním, editoři stále častěji zařazují obsah zadarmo – příspěvky *komunitních spolupracovníků* (*community correspondents*) a *občanských žurnalistů* (*citizen journalists*) (Aldridge 2007: 42–49).

Centralizace mediálního obsahu se pak na podobě lokálního a regionálního tisku projevuje nejsilněji, protože je neúžeji spjatá s projevy činitele (de)lokalizace. Důsledkem tohoto vývoje je podle Hanse Kleinsteubera (in Siune – Truetzschler (eds.) 1992: 151–152) fakt, že většina lokálních médií už není vůbec lokální.

„Nebo přesněji – lokalita je ve většině případů relativní – a obvykle existuje méně lokálního, než médium tvrdí. Velká část obsahu lokálních novin nebo rádií se ve skutečnosti skládá z centrálně produkováných materiálů: agenturních informací, předpřipravené muziky apod. Mnoho z prohlašované lokálnosti je ve skutečnosti kamufláž pro systém lokální

77 Aldridge (2007: 42–49) tento trend nazývá *ekonomika získávání a využití obsahu*: „Pro mnoho novinářů atraktivita žurnalistiky spočívá v [...] investigativní žurnalistice. Pokud investigativní žurnalistika zůstane nejdůležitější hodnotou pracovní kultury, je její vysoká cena a nepředvídatelnost základní nevýhodou v prostředí, kde jsou podnikatelé poháněni hodnotou akcií (shareholder value). Zaměstnanci zkušení tak, aby pracovali podle vlastní iniciativy mimo kancelář, mohou být zaneprázdněni na dlouhé období, zřejmě s malým nebo nepublikovatelným výsledkem. Zatímco být „svázán s kanceláří“ bývá považováno za známku nešikovnosti nebo vyhození.“

78 „Reportéři častěji získávají informace telefonicky než při osobním rozhovoru. Ta samá kalkulace plat/čas/produkt zredukovala účast na setkáních místní samosprávy a dalších statutárních orgánů a omezila počty specializovaných zaměstnanců, například reportérů zaměřených na školství.“ (Aldridge 2007: 42–49).

distribuce centrálně produkováného materiálu. Důvodem pro tuto situaci je [...] například: lokální obsah naznačuje blízkost k příjemci a orientaci na sousedství, což dobře prodává. Jako pseudo-lokální média končí, jak to tak vypadá, většina lokálních médií. [...] Nej kvalitnější lokálnost, především schopnost komunikovat aktivně a vyměňovat si myšlenky na lokální úrovni, je omezena většinou na nekomerční typy ‚alternativních‘ médií, která nabízí přístup všem členům komunity, kteří mají zájem.“

(Kleinstauber in Siune – Truetzschler (eds.) 1992: 151–152)

Centralizace organizační struktury mediální organizace a výroby mediálního obsahu má pro samotný mediální obsah tyto konkrétní důsledky:

- v lokálním a regionálním tisku roste počet centrálně dodávaného redakčního mediálního obsahu, který nemá vztah k lokalitě – Kleinstauber (in Siune – Truetzschler (eds.) 1992: 151–152) dodává: „Produkce lokálních zpráv a dalších typů lokální informace je daleko dražší než produkce prefabrikovaných materiálů ‚importovaných‘ ze vzdálených míst. Toto je dobře známá struktura center a periferií – pár centrálních producentů poskytuje rozsáhlé zázemí pro materiály.“; centralizace se projevuje také na formě mediálního obsahu (layoutu, hlavičce apod.), podle Franklina ((ed.) 2006: xxi) jsou lokální noviny lokálními jen podle názvu a město uvedené v hlavičce je jedním z mála přezíravajících lokálních rysů novin;
- mediální obsah lokálního a regionálního tisku editují a o umístění konkrétních textů rozhodují lidé z center, kteří nevědí nic o specifikách lokality – jak konstatuje Franklin ((ed.) 2006: 10, xxi), „organizování vydavatelských skupin do regionálních monopolů slibuje úspory z rozsahu (economy of scale) prostřednictvím centralizovaného redigování a tisku lokálních novin, ale oboje negativně působí na obsah. Zaměstnávání centralizovaných týmů editorů kvůli tomu, aby pracovali na několika vzdálených lokálních titulech, znamená, že editoři mají malou, pokud nějakou, lokální znalost o místě, na kterém noviny vychází. Ekonomická efektivita je vysoká, ale sepětí s lokální komunitou je narušené“.

Vymezili jsme šest sledovaných makro- a mikro-činitelů, které jsou podle našeho názoru klíčové pro analýzu strukturální transformace tranzitivního mediálního subsystému a mediální organizace a možné důsledky jejich působení pro mediální obsah.⁷⁹ Toto vymezení nám pomůže v následujících kapitolách stanovit a také naplnit relevantní výzkumné cíle.

79 V charakteristice jednotlivých činitelů jsme se zatím nevěnovali českému kontextu. Data o vývoji českého lokálního a regionálního tisku i názory teoretiků na ně jsou výchozím rámcem následující části textu.

IV. KAPITOLA

**ČESKÝ LOKÁLNÍ A REGIONÁLNÍ TISK
MEZI LETY 1989 A 2009**

IV. ČESKÝ LOKÁLNÍ A REGIONÁLNÍ TISK MEZI LETY 1989 A 2009

Předpokládáme, že v průběhu dvaceti let vývoje českého lokálního a regionálního tisku došlo především ke ztrátě klíčových rysů tohoto typu médií. Působení dílčích činitelů strukturální transformace na lokální a regionální tisk v České republice s sebou podle našeho názoru přináší postupné oslabování lokálních charakteristik těchto médií.

Jak jsme popsali v předcházejících kapitolách, klíčovým důsledkem strukturální transformace lokálního a regionálního tisku mohou být změny ve vlastnictví směřující k monopolizaci. Vlastníci pak podřizují provoz vydavatelství snaze o maximalizaci kontroly nad vydavatelskou oblastí a maximalizaci zisku. Důsledkem je mizení lokálních charakteristik⁸⁰ mediální organizace, způsobené racionalizací a centralizací organizační struktury a výroby mediálního obsahu. Takové noviny z hlediska fungování mediální organizace podléhají rozhodnutím v rámci racionalizované a centralizované personální hierarchie, na výrobě a organizaci se stále méně podílí lidé z lokality.

Cílem této kapitoly je najít odpověď na základní otázku, zda se náš výše popsaný předpoklad naplňuje a jak se na procesu transformace českého lokálního a regionálního tisku podílejí zvolené dílčí činitele, a to na několika analytických úrovních – na úrovni mediálního subsystému, na úrovni mediální organizace a mediálního obsahu.⁸¹

V rámci analýzy transformace mediálního subsystému se zaměříme na makročinitele (de)regulaci, privatizaci a koncentraci vlastnictví. Budeme hledat odpovědi na tyto dílčí otázky: 1) Jaké podmínky pro fungování činitelů strukturální transformace nastavil vývoj legislativy regulující vlastnictví tisku v České republice? 2) Do jaké míry ovlivnil průběh privatizace další proměny vlastnictví českého lokálního a regionálního tisku? 3) Dochází v průběhu vývoje českého lokálního a regionálního tisku ke

80 Lokálními charakteristikami média je tedy podle našeho názoru lokálnost/regionálnost organizační struktury mediální organizace, výroby mediálního obsahu a samotného mediálního obsahu, jak jsme je definovali výše.

81 Hlavním problémem předkládané studie, jak jsme se o něm přesvědčili v průběhu práce několikrát, je její šíře. Vzhledem k prvnímu vstupu do této problematiky šlo převážně o explorativní výzkum, takzvaný „výlov“. Možnou kritiku vedoucí k poukazování na povrchnost výzkumu jsme se snažili eliminovat právě důkladným mapováním všech dosud nezpracovaných charakteristik v rámci určeného cíle textu. Tato studie tak může podle našeho názoru sloužit jako nutný datový základ pro další, nyní už úžeji zaměřené výzkumy.

koncentraci vlastnictví v tomto mediálním subsystému? 4) Do jaké míry je ve sledovaném období subsystém českého lokálního a regionálního tisku vlastnický koncentrován?

Analýzu transformace dominantní mediální organizace strukturujeme podle mikro-činitelů racionalizace, centralizace a (de)lokalizace. Hlavními otázkami pro nás jsou: 1) Do jaké míry dochází k racionalizaci organizační struktury zvolené mediální organizace a racionalizaci výroby mediálního obsahu? 2) Dochází ve zvolené mediální organizaci v důsledku racionalizačních tendencí k centralizaci organizační struktury mediální organizace a centralizaci výroby mediálního obsahu? 3) Dochází v důsledku působení mikro-činitelů racionalizace a centralizace k (de)lokalizaci organizační struktury zvolené mediální organizace a (de)lokalizaci výroby mediálního obsahu?

Proměnu mediálního obsahu konkrétního českého lokálního a regionálního tisku nahlížíme jako důsledek působení všech sledovaných činitelů strukturální transformace médií. Zajímá nás tedy: 1) Dochází ve sledovaném období ke konvergenci mediálního obsahu zvoleného lokálního a regionálního tisku po odkoupení dominantním vlastníkem? 2) Dochází ve sledovaném období k racionalizaci a centralizaci mediálního obsahu zvoleného lokálního a regionálního tisku?

Přestože od začátku strukturální transformace v roce 1989 uplynulo v době realizace výzkumu již dvacet let, v českém kontextu tehdy nebyla k dispozici a ani dosud nevyšla žádná publikace komplexněji mapující historické proměny ve vztahu k médiím. Vznikly texty s dílčími pohledy na problematiku – proměny vlastnictví médií *Milana Šmída* (Šmíd 2004a; Šmíd 2004b) či *Josefa Bandy* (2007); nebo tematicky variabilní kniha *10 let v českých médiích* (2005). V minulosti vznikly také výzkumné studie, které se však týkají strukturální transformace lokálního a regionálního tisku pouze okrajově. Šlo například o Páclův (1997) text, zaměřující se na strukturu čtenářů a obsahovou podobu regionálních médií na severní Moravě, nebo výzkumný projekt *Český novinář*, který charakterizuje mimo jiné i novináře lokálních a regionálních médií (Volek 2007). Příspěvek k hledání výzkumného nástroje, který by umožňoval zachytit vliv koncentrace vlastnictví na mediální diverzitu/homogenitu obsahu přinesla například Marína Urbáníková (2008).

Nejkomplexnějšími zdroji, bohužel publicistickými, jsou články z denního tisku mapující klíčová témata transformace lokálních a regionálních novin. Ty shromáždil *Syndikát novinářů ČR*, který je uchovává ve svém rešeršním archivu. V bibliografii jsou desítky těchto zdrojů odlišeny uvedením, že pocházejí z rešeršního archivu Syndikátu novinářů ČR. Tyto zdroje jsou v českém kontextu jediným soustředěně budovaným archivem faktů – dat, míst a jmen lidí –, které s transformací lokálního a regionálního tisku souvisí.

Komplexnější analytický pohled na strukturální transformaci části nebo celého mediálního systému opomíjejí také zahraniční autoři. Podobná témata lze nalézt

mezi obhájenými disertačními pracemi na amerických univerzitách, jejich autoři jsou převážně studenti ze zemí procházejících transformací (Gill 2006; Jones 1999; Nikoltchev 1998; Dobrev 1997; Jung 1995; Zhong 2006; Ratkovic 2004; Georgiadis 2004; Hughes 2001; Zandberg 2001). Z témat výzkumů vyplývá, že k transformaci mediálního systému dochází podle autorů i mimo střední a východní Evropu (například v Jižní Americe či Asii), za transformaci považují obecně přechod od autoritářského k demokratickému režimu.⁸²

Většina autorů se v textech zaměřuje na systémové politicko-ekonomické změny, konkrétněji na proměnu mediální krajiny (převážně v kapitolách o politickém a ekonomickém vývoji od pádu autoritářského režimu a o historii mediálního systému, chybí však konkrétnější pohled na trendy v médiích), méně často výzkumníci zohledňují konkrétnější témata, například proměnu nacionalismu v rámci transformace (Ratkovic 2004) či konstruování národní identity (Zandberg 2001). Jde většinou o první pokusy o zmapování strukturální transformace mediálního systému v daných zemích. Autoři často bojují s nedostatkem dat, mají k dispozici jen obecné údaje. Kromě deskripce historického vývoje a analýzy dosažitelných dat autoři v rámci výzkumu využívají především analýzu dokumentů, dotazníkové šetření mezi profesionály (ať už manažery a editory, či řadovými novináři) nebo hloubkové rozhovory se stejným typem respondentů. Jiní (např. Hughes 2001) sledují důsledky transformace na proměnách mediální organizace i obsahu.⁸³ Zahraniční výzkumníci se častěji zaměřují na některý z dílčích pohledů na vývoj médií, především na důsledky změn vlastnictví médií (i lokálního a regionálního tisku) na obsah.⁸⁴

Jiní autoři se zaměřují na analýzu koncentrace vlastnictví – například *Philip Napoli* (ed.) 2007: 200–201) používá k měření úrovně vlastnické koncentrace takzvaný *Herfindahl-Hirschmann Index* (HHI);⁸⁵ Croteau a Hoynes (2001: 99–100)

82 Jedna z autorek (Zandberg 2001) chápe jako transformaci změnu, k níž došlo v Polsku po vstupu do Evropské unie (například vliv globalizace a zahraničních produktů na lokální trhy).

83 Autorka dotazníky s novináři doplnila o kvantitativní obsahovou analýzu (v níž se zaměřila především na proměnu témat a zdrojů) a podle získaných dat rozdělovala čtyři sledované noviny na noviny tradiční (předtransformační), transformační (ještě stále ve fázi transformace) a občanské noviny (posttransformační).

84 Analýzu vlivu koncentrace vlastnictví na diverzitu/homogenizaci obsahu zpracovali např. Coulson – Hansen 1995; Bagdikian 2000; Roppen 1997; Bailey 2004; Compaine 2005; Demers 1997; George 2001; Lacy 1986; Roessler 2008; Rossman 2003; Shoemaker – Reese 1996; van Cuilenburg 2002; van Cuilenburg – Brakman – van der Meulen (2002).

85 „Úroveň koncentrace je vypočítána z podílu každé firmy na trhu, umocněného a sečteného výsledku pro všechny firmy. Známý jako Herfindahl–Hirschmann Index (HHI), tento index má jednoduchou interpretaci. Trh, který je složený z 10 stejně velkých firem bude mít HHI 1 000. Každá firma má 10% tržní podíl. Umocnění podílu přinese 100 bodů pro každou firmu, desetkrát 10 firem

či McQuail (1999: 192–193) zase metodu *poměru koncentrace* (*concentration ratio*, CR).⁸⁶ Ágnes Gulyás (1999: 65) vypočítává koncentraci deníků ve středoevropských zemích na základě nákladu, nebere v úvahu ani výnosy, ani kombinaci dalších ekonomických ukazatelů. Přiznává, že je to zjednodušující, protože to předpokládá, že všechny celostátní deníky soutěží o stejné publikum: „Mediální ekonomové preferují výpočet úrovně koncentrace na základě výnosů, což může poskytnout přesnější obrázek o tržní síle jednotlivých firem. Nicméně kvůli nedostatku statistických dat a mlčenlivosti společností o jejich výnosech, je ve východní a střední Evropě takové kalkulace složité provést.“⁸⁷

Odborné přehledové studie mapující vývoj mediální krajiny postkomunistických zemí z politicko-ekonomického hlediska paradoxně vycházely od začátku 90. let pouze v zahraničí, většinou v USA. Šlo o publikace zaměřené obecně na politicko-ekonomickou transformaci postkomunistických zemí (Einhorn – Kaldor – Kavan 1996; Kaldor – Vejvoda 1999; Karatnycky – Motyl – Shor (eds.) 1998; Karatnycky – Motyl – Piano (eds.) 2001;⁸⁸ Pridham – Ágh (eds.) 2001⁸⁹) nebo o knihy týkající se konkrétně transformace mediálního systému (Downing 1996; Giorgi (ed.) 1995; Huber (ed.) 2006; O’Neil (ed.) 1997; Siune – Truetzschler (eds.) 1992; Sparks 1998;

(10 x 10 x 10). [...] Ministerstvo spravedlnosti považuje trh s méně než deseti vyrovnanými firmami za koncentrovaný. [...] Je nutno poznamenat, že HHI je jen jedno statistické měřítko rozptýlenosti a existují mnohé další.“ (Napoli (ed.) 2007: 200–201).

86 CR vyjadřuje, jaké procento celkového zisku v oboru dostávají první čtyři (CR4) nebo prvních osm (CR8) firem. O vysokou koncentraci jde, pokud je CR4 vyšší než 50 % nebo CR8 vyšší než 75 % (Croteau – Hoynes 2001: 99–100). Když se Gillian Doyle (2003: 8–9) ptá, jak málo musí být médií, aby došlo k oligopolu, považuje za nejobvyklejší metodu měření úrovně oligopolu na trhu také „koncentrační procenta/poměry“, ale metodu aplikuje jiným způsobem: „Ukazuje proporcii produkce nebo zaměstnanosti nebo výnosu vypočítanou pro čtyři nebo pět největších firem v určitém sektoru. V mediálním sektoru může být úroveň koncentrace vypočítána na bázi podílu na divácích (definovaná ratingy nebo čtenosti).“ Variaci na poměr koncentrace použili také Meier a Trappel (in McQuail – Siune (eds.) 1998: 50) při analýze monomediální koncentrace: „Obvykle je za dominantní tržní pozici považováno, když (a) jeden dodavatel dosáhne tržního podílu mezi 30 a 35 procenty; (b) dva nebo tři dodavatelé dosáhnou tržního podílu 50 procent a více; (c) čtyři nebo pět dodavatelů dosáhne tržního podílu 60 procent a více.“

87 Viz kapitola 1.4. *Struktura subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009*.

88 Analýzu východoevropských států a nových členů EU prováděly organizace *Freedom House* a *U. S. Agency for International Development’s Bureau for Europe and New Independent States*. Zaměřily se především na hlavní transformační vývoj prostřednictvím rozsáhlých dotazníků mapujících obecně politicko-ekonomické hledisko. Druhá publikace však neopakovala stejné otázky dotazníku (např. vlastnictví médií), nelze tedy zhodnotit trend.

89 Součástí publikace je kapitola *Cesta demokratické konsolidace v České republice a na Slovensku: divergence nebo konvergence?*, jejíž autorkou je Karen Henderson. Zaměřuje se na historický vývoj států, srovnání ČR a SR v transformaci a politicko-ekonomický vývoj.

Sparks 2000; Splichal 1994; Splichal 2001). Autoři takových publikací žijící a pracující ve střední Evropě jsou však v menšině (Coman 2000; Gulyás 1999; Gulyás 2003; Gulyás 2007).

Absence publikací od domácích autorů s sebou přináší dvě úskalí. Zahraniční autoři neznali středoevropský kontext dostatečně a jejich analýza transformačního procesu médií tak byla často jednostranná, neúplná nebo s chybami.⁹⁰ Toho si byli vědomi i sami zahraniční autoři, proto často oslovovali české odborníky,⁹¹ aby pro ně napsali kapitolu o vývoji médií v České republice. A to přineslo další problémy – rozhled českých autorů byl různý, jedno však měli bohužel společné. Na rozdíl od jiných středoevropských zemí (např. Polsko a Maďarsko) chyběla vždy při analýze transformace českých médií data. Nevznikl tady totiž v průběhu 90. let (a bohužel ani později, a to do současné doby) jediný výzkum,⁹² který by transformační proměny mediálního systému mapoval. Kapitoly o transformaci českých médií tedy byly faktograficky chudé a jedinými daty v nich obsaženými byly pouze údaje o proměňujícím se prodaném nákladu a čtenosti jednotlivých titulů (např. Giorgi (ed.) 1995; Coman 2000). Nedostatek dat a základních faktů o transformaci českého mediálního systému však stejným autorům nebránil, aby v době publikování knih, tedy převážně v průběhu druhé poloviny 90. let, docházeli ke striktně formulovaným závěrům, například v jaké fázi se transformace nachází (viz Karatnycky – Motyl – Shor (eds.) 1998; Kettle in O'Neil (ed.) 1997: 42–44, 58; Karatnycky – Motyl – Piano (eds.) 2001: 227; Gulyás 2007: 2).

Inspiraci pro design našeho výzkumu tak můžeme získat pouze okrajovou. Stejně jako autoři studií zaměřených na strukturální transformaci aplikujeme kvantitativní

90 Například chyby v názvech vydavatelských společností a jejich vlastníků. Nebo opakované komolení jmen politiků (např. „Vaklav Havel“, „Vaklav Klaus“, Václav Kalus“; viz Giorgi (ed.) 1995).

91 Na kapitole o transformaci médií v České republice se podíleli Jan Jiráček a Barbara Köpplová, i když nejsou uvedeni jako její autoři (Giorgi (ed.) 1995). Český kontext v publikaci Silvie Huber ((ed.) 2006) zpracoval Ing. Aleš Hudský, který byl v letech 2000–2002 lektorem na *Fakultě multimediální komunikace Baťovy univerzity ve Zlíně*. Transformaci médií v publikaci Patricka O'Neila ((ed.) 1997) popsal Steve Kettle, výzkumný analytik *Open Media Research Institute* v Praze.

92 Za jediný výzkum se dá považovat dotazníkové šetření publikované v knihách Karatnycky – Motyl – Shor (eds.) 1998; Karatnycky – Motyl – Piano (eds.) 2001. Tato data se však týkají obecné politicko-ekonomické transformace, nikoliv konkrétně transformace médií.

(dotazníkové šetření,⁹³ obsahová analýza⁹⁴) i kvalitativní (viz Hendl 2005: 49–50) výzkumné metody (analýza dokumentů,⁹⁵ hloubkové rozhovory⁹⁶), pohybujeme

- 93 Dotazník nahrazuje nedostatek relevantních informací o subsystému lokálního a regionálního tisku v České republice a využili jsme ho na zarámování celého tématu a zmapování výchozí pozice pro další analýzu. Tzv. *screeningový dotazník* (Punch 2008: 46) byl zaměřený na zjišťování základních charakteristik všech titulů lokálního a regionálního tisku, které v České republice odpovídaly našemu vymezení tohoto typu médií, pokrýval tedy celou populaci. Při přípravě dotazníkového šetření jsme museli vytvořit databázi titulů lokálního a regionálního tisku v České republice. Tuto databázi jsme tvořili a aktualizovali v průběhu let 2005–2007. Databáze titulů lokálního a regionálního tisku v České republice viz [www.lokalnik.cz](http://is.muni.cz/th/52932/fss_d/disertace_prilohy_final.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3D-Waschkova%20agenda:th%26start%3D1). Dotazník viz http://is.muni.cz/th/52932/fss_d/disertace_prilohy_final.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3D-Waschkova%20agenda:th%26start%3D1.
- 94 Analýzu uzavírá kvantitativní obsahová analýza dvou titulů vydávaných dominantním vydavatelstvím Vltava-Labe-Press, která doplňuje komplexní pohled na důsledky strukturální transformace, více viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií*.
- 95 V průběhu dokončování dotazníkového šetření (v roce 2009) jsme souběžně pracovali na kvalitativní části výzkumu, analýze dokumentů (Hendl 2005: 132–133; Ritchie – Lewis (eds.) 2005: 35), která ovlivnila aplikaci druhé výzkumné metody, hloubkových rozhovorů. V rámci analýzy dokumentů jsme se zaměřili především na odpovědi na otázky týkající se projevů působení dílčích činitelů strukturální transformace lokálního a regionálního tisku na úrovni mediálního subsystému a mediální organizace (v rámci případové studie). Výběrový soubor relevantních dokumentů jsme konstruovali na základě podobných analýz z dostupné literatury (viz Šmíd 2004a; Šmíd 2004b; Benda 2007; Coman 2000; Downing 1996; Giorgi (ed.) 1995; Gulyás 1999; Gulyás 2003; Gulyás 2007; Huber (ed.) 2006; O’Neil (ed.) 1997; Siune – Truetschler (eds.) 1992; Sparks 1998; Sparks 2000; Splichal 1994; Splichal 2001) a posléze metodou sněhové koule. Vzorek byl také doplněn o dokumenty, na které upozornili respondenti hloubkových rozhovorů. Vzorek viz http://is.muni.cz/th/52932/fss_d/disertace_text_final.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DWaschkova%20agenda:th%26start%3D1. V rámci výzkumu zaměřeného na vývoj mediální organizace šlo částečně o analýzu ekonomickou. Zaměřili jsme se tedy především na dostupné oficiální ekonomické údaje fungování firem, které za základ ekonomické analýzy označuje například Morawski (2005: 11, 13–16).
- 96 Informace z hloubkových rozhovorů (Hendl 2005: 164; Jensen – Jankowski 1991: 4) jsou součástí analýzy vývoje mediálního subsystému i případové studie zaměřené na strukturální transformaci dominantní mediální organizace. Sběr hloubkových rozhovorů následoval po zpracování první verze analýzy dokumentů v průběhu července a srpna 2009 a po dokončení analýzy současného stavu mediálního subsystému českého lokálního a regionálního tisku. Shodou okolností to bylo právě v době, kdy ve vydavatelství Vltava-Labe-Press docházelo k návratu některých manažerů, kteří v minulosti odešli. Rozhovory s respondenty vznikaly v době formulování nového směřování společnosti. Respondentů je 10 a jejich výběr odráží různá hlediska konstrukce výběrového souboru – podle fáze vývoje vydavatelství; dlouhodobosti zaměstnání ve vydavatelství; postupu a postavení v hierarchii organizační struktury; geografické příslušnosti k redakcím vydavatelství. Vzhledem k mapování vývoje konkrétní mediální organizace na základě výpovědí respondentů hloubkových rozhovorů jsme museli zohlednit etické otázky výzkumu. V průběhu výzkumu jsme od účastníků vyžadovali takzvaný *informovaný souhlas* (viz Hendl 2005: 155). Respondenti na začátku rozhovoru dostali nabídku, že v rámci prezentace výzkumu utajíme jejich identitu. Na konci

se tedy v rámci takzvaného *smíšeného výzkumu* (jak ho definují např. Hendl 2005; Silverman 2005 či Ritchie – Lewis (eds.) 2005). Analýzu proměn mediální organizace jsme zastřešili jako *případovou studii*, zaměříme se tedy na detailní studium jednoho případu ilustrujícího obecnější problém. V našem případě šlo především o aplikaci případové studie na zkoumání strukturálních změn probíhajících v konkrétní mediální organizaci (Hendl 2005: 104–105). Specificky se jednalo o *instrumentální případovou studii*, jak ji definuje Stake: na konkrétním případě ilustrujeme obecnější jev (Hendl 2005: 107).

Vzhledem k tomu, že jedním ze sledovaných dílčích činitelů strukturální transformace je koncentrace vlastnictví, zaměřili jsme se také na analýzu vývoje subsystému lokálního a regionálního tisku z tohoto hlediska a pro stanovení úrovně koncentrace použijeme popsané relevantní metody měření koncentrace vlastnictví (viz Napoli (ed.) 2007: 200–201; Croteau – Hoynes 2001: 99–100).

1. Strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009

Cílem této kapitoly je na obecné úrovni popsat politicko-ekonomický vývoj České republiky v letech 1989 až 2009 a analyzovat jej optikou zvolených makro-činitelů strukturální transformace, konkrétně se na tuto proměnu zaměříme v rámci subsystému českého lokálního a regionálního tisku. Postupně se tedy budeme věnovat analýze projevů strukturální transformace na úrovni mediálního subsystému prostřednictvím zvolených makro-činitelů: (de)regulace, privatizace a koncentrace vlastnictví.

Vycházíme z předpokladu, že nejvýrazněji se v rámci transformace lokálního a regionálního tisku v českém kontextu projevil činitel koncentrace vlastnictví; činitele (de)regulace a privatizace tento proces spouštějí a posilují. Podkapitoly vycházejí z historicko-chronologické deskripce a navazujícího výzkumu (analýza dokumentů, hloubkové rozhovory, dotazníkové šetření), jednotlivé části se tematicky i časově prolínají.

Pokud se na období dvaceti let transformace lokálního a regionálního tisku v České republice podíváme z hlediska chronologie vývoje, můžeme následovat Paletzův a Jakubowiczův procesuální model transformace (Paletz – Jakubowicz (eds.)

rozhovoru jsme se k této otázce znovu vrátili. Nikdo z dotazovaných tuto možnost nevyužil. V textu jsme se nakonec rozhodli respondenty hloubkových rozhovorů anonymizovat. Ve vzorku jsou zastoupeni téměř srovnatelně muži a ženy. Vzhledem k tomu, že takové rozdělení při uvádění respondentů by bylo jejich téměř jednoznačnou identifikací, nerozdělujeme respondenty v textu na muže a ženy, píšeme o nich pouze v mužském rodě.

2003: 35–39)⁹⁷ a aplikovat ho na názory autorů studií a respondentů hloubkových rozhovorů.

Procesuální model transformace českého lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009

Fáze 1 (roky 1989 až 1993)

- odstraňování některých hlavních znaků kontrolních charakteristik starého mediálního systému – období spontánní transformace s ohledem na vzorce vlastnictví v prázdnotě neexistující zákonné regulace, období trvalo od listopadu 1989 do března 1990, kdy byl novelizován tiskový zákon z roku 1966 (Giorgi (ed.) 1995: 27, 111–112); fáze získávání zkušeností a prvních pokusů je mezi lety 1990 a 1992 charakterizována „otukáváním, co společnost snese a jak se ujmout správy médií“ (Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009);
- demonopolizace tisku – období legislativních změn, které se snažily redefinovat vlastnictví a provoz médií s ohledem na existující strukturu a regulaci v demokratických zemích, období trvalo od března 1990 do února 1991 (Giorgi (ed.) 1995: 27, 111–112); „v prvním období, vymezeném roky 1989–1992, došlo u všech českých krajských deníků k jejich ‚spontánní privatizaci‘, dále byly v několika dalších případech zakládány zcela nové regionální deníky, které následně buď vesměs zanikly, nebo přešly do majetku zahraničních vlastníků; zejména však již v tomto období došlo k masovému přechodu vlastnictví ‚spontánně zprivatizovaného‘ českého regionálního denního tisku do majetku dvou zahraničních společností, Neue Presse Verlags-GmbH (od roku 2000 byly její zahraniční aktivity převedeny na společnost Verlagsgruppe Passau GmbH) v Čechách a Socpresse SA na Moravě a ve Slezsku“ (Benda 2007: 134);
- rané znaky komercializace – období velkého přeuspořádání vlastnické struktury, charakterizované vstupem mezinárodních aktérů na scénu, období začalo v březnu 1990 a s koncem roku 1993 byla struktura tiskového trhu relativně stabilizovaná (Giorgi (ed.) 1995: 27, 111–112); v průběhu roku 1993 vzrostl dramaticky význam zahraničního kapitálu, když začalo být jasné, že zahraniční spolupráce je jediným způsobem přežití, a to nejen pro regionální tisk. V průběhu tohoto roku byl dokončen proces restrukturalizace vlastnických struktur, když zahraniční vlastníci kontrolovali více než polovinu celostátního tisku a měli majoritní podíl i v regionálním tisku. Liberální zákonný rámec tento vývoj umožnil (Giorgi (ed.) 1995: 116–118); „vývoj na trhu periodik v období 1996–1999 lze charakterizovat na jedné straně jako období

97 Viz kapitola 1. *Strukturální transformace médií jako součást strukturální transformace společnosti.*

stabilizace pozic vedoucích tiskovin, na straně druhé jako dobu, kdy se i vlivem makroekonomické situace začínají prohlubovat rozdíly v ekonomické síle jednotlivých titulů i vydavatelských domů. Pevné usazení vydavatelství s majoritní zahraniční účastí vede k výrazné diferenciaci mezi periodiky a k zániku či dočasnému zastavení některých tradičních, ještě předrevolučních titulů“ (Sovová 2001: 107);

- začátek decentralizace a specializace – vznik mnoha nových titulů, z nichž nicméně pouze několik přežilo konkurenci a nepředvídané události na trhu, nové tituly také vznikaly rozdělováním redakcí nebo transformací z týdeníků na deníky, objevily se tabloidy, většina z těch titulů, které dokázaly přežít, to udělala s pomocí zahraničních investic (Giorgi (ed.) 1995: 116–118; viz také Benda 2007: 134).

Fáze 2 (roky 1994 až 2000)

- zavedení prvních zákonů tvořících právní rámec tiskové svobodě včetně některých základních prvků demokratizace – nový tiskový zákon z roku 2000 a proměna přístupu ke stanovení relevantního trhu médií při posuzování koncentrace vlastnictví Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže (viz dále);
- pokračující komercializace – jako důsledek pokračující koncentrace vlastnictví;
- pokračující decentralizace a specializace – fáze hledání tváře a místa na trhu, mezi lety 1994 a 2001 docházelo k budování vztahu periodik navenek, „s tím souvisí změny ve struktuře novin, v obsahu“ (Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009);
- prvky globalizace, jak se zahraniční kapitál přesunuje do tisku – „ve druhém období, zahrnujícím léta 1993–2000, došlo ke změnám ve vlastnické struktuře českého regionálního denního tisku, kdy některé nově vzniklé regionální deníky přešly do vlastnictví zahraničních společností a některé zahraničně vlastněné regionální deníky změnily majitele; dále byly učiněny některé neúspěšné pokusy českých vydavatelů založit nové regionální deníky a rovněž byl v Praze založen první bezplatný regionální deník“ (Benda 2007: 134);
- první znaky mediální koncentrace – fáze majetkové koncentrace a modernizace je charakterizována „sháněním peněz a ustalováním toho, co vzniklo privatizací“, na trh vstupovali zahraniční vydavatelé, vydavatelské domy potřebovaly peníze, aby mohly investovat, ale takovým způsobem, aby se jim zvýšily výnosy, ve vztahu ke krajským deníkům byl součástí prodej Svobody a Rovnosti do německých rukou (Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009); „první změna nastala, když VLP začalo pod sebou soustřeďovat [...] regionální noviny a začalo to dávat pod jednu středu a vytvořilo tu českou síť. Druhá velká změna podle mě nastala, když Mafra na konci 90. let prodala VLP svoje moravský regionální noviny Rovnost a Svobodu a umožnilo

to VLP vytvořit celou velkou regionální síť“ (Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009).

Fáze 3 (roky 2001 až 2009)

- mediální koncentrace a globalizace může ohrožovat výhody dosažené v mediální emancipaci – fáze sjednocení vlastnictví byla po roce 2001 vývojem po „velkém mediálním třesku v roce 2001 na Moravě“ – „ubývají z trhu dva velké celostátní tituly se silnou regionální čtenářskou základnou – Slovo a Zemské noviny, skupují se noviny na Moravě, dochází ke sjednocení vlastnictví po celé republice“ (Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009); „ve třetím období, vymezeném lety 2001–2006, pak proběhla konsolidace vlastnictví, mající prvky vzniku faktického monopolu v oblasti regionálního denního tisku, některé zahraniční společnosti z České republiky odešly a další vydavatelství, i když si udrželo majetkový podíl na společnostech kontrolujících české regionální deníky, se již neúčastní jejich přímého řízení. V rámci ekonomických opatření došlo k maximální celostátní unifikaci českého regionálního denního tisku. V závěru tohoto období byly v Praze založeny další bezplatné regionální deníky (z nichž ne všechny v tržním prostředí obstály) a první bezplatný regionální deník postupně rozšířil svou distribuci i na velké množství českých měst“ (Benda 2007: 134).

Periodizace strukturální transformace, jak ji popsali různí autoři, se do značné míry kryje s námi charakterizovanými makro-činiteli, na které se zaměříme v dalších kapitolách. Nebudeme si stanovovat vlastní chronologické fáze vývoje systému, zůstaneme u strukturace podle dílčích činitelů. Nicméně na projevy jednotlivých fází vývoje, jak je autoři popsali, se v dalším textu zaměříme v rámci popisu projevu makro-činitelů strukturální transformace.

Jak proměnlivé jsou názory na průběh transformace českého mediálního systému, tak rozdílné jsou závěry týkající se dalšího důležitého nejobecnějšího hlediska transformace české společnosti. Skončila už politicko-ekonomická transformace? A skončila transformace mediálního systému? Právě nedostatek informací, jak jsme shrnuli výše, zabraňuje podle našeho názoru v českém kontextu transformaci uzavřít. Chybí přehledové statě postavené na relevantních výzkumech, které by komplexně či z jednotlivých hledisek celý problém analyzovaly a uzavřely. To může být také jedním z důvodů obliby tematiky ukončení/neukončení transformace středoevropských médií na odborných konferencích (např. konference *No End of Transition? Understanding Changes in Media Landscape and Public Rhetoric of Post-Communist Era*, březen 2008, Ljubljana, Slovinsko; konference *Channels of Transition*, květen 2009, Brno a Telč; *Média 2009: Dvacet let poté*, květen 2009, Praha; konference *Beyond East and West. Two Decades of Media Transformation after the Fall of Communism*, červen 2009, Budapešť, Maďarsko apod.).

1.1. Český lokální a regionální tisk před rokem 1989

Pro pochopení rozsáhlosti a hloubky transformačních změn českého mediálního systému musíme alespoň krátce charakterizovat základní rysy mediálního systému před rokem 1989.

Na rozdíl od nouze o zdroje týkající se strukturální transformace lokálního a regionálního tisku, publikací věnujících se této části mediálního systému před rokem 1989 v Československu je nepoměrně více (např. Hájek 1979; Holina 1989; Holina – Ivantyšin – Drastich 1988; Holinová – Holina 1985; Tušer – Šefčák 1986; Virčík 1967). Vycházely také sborníky určené pro odbornou veřejnost, některé s obsahem z organizovaných seminářů pro lokální novináře (např. *K aktuálním otázkám rozvoje okresních novin. Sborník příspěvků ze semináře v Břeclavi, listopad 1985*. 1986; *Místní tisk. Metodický sborník pro redaktory podnikových a okresních novin* 1984; *Okresní a podnikové noviny na jihu Čech* 1988). Texty samozřejmě primárně podléhaly dobové ideologii a rétorice, sborníky však také nabízely prostor pro výměnu zkušeností a názorů na vydávání lokálního a regionálního tisku (např. rubrika *Zkušenosti a poznatky z řízení a organizace redakční práce v okresních novinách* (K aktuálním otázkám rozvoje okresních novin 1986)).

Abychom mohli vystihnout transformační změny obecně politicko-ekonomické a konkrétně mediálního subsystému, je nutné znát charakteristiky tohoto obecného i konkrétního rámce v Československu před rokem 1989. Ke stejnému závěru dochází Milan Šmíd (2004b: 3), podle nějž nelze proměny mediální scény v bývalém Československu a v současné České republice posuzovat odděleně od politického vývoje viděného v historické perspektivě. Aplikujeme tedy analýzu vývoje mediálního systému závislého na minulém vývoji (path dependent) (viz Hallin – Mancini 2005: 218).⁹⁸ Hlavní charakteristiky komunistického mediálního systému shrnula Ágnes Gulyás (2003: 82): funkce tisku; působící síly; účast státu; role a chování tiskových společností a mediální kontrola (viz tabulka 1).⁹⁹

Na fungování médií měly před rokem 1989 největší vliv síly centrálně řízené ekonomiky a politické organizace fungování médií. Součástí byla také mediální kontrola státu. Z ekonomického hlediska mohla fungovat pouze ta média, která byla Komunistická strana Československa ochotna vydávat a podporovat. Účast státu na vydávání tištěných médií byla maximální. Lokální a regionální noviny vydávaly okresní a krajské výbory komunistické strany a okresní a krajské národní výbory (viz K aktuálním otázkám rozvoje okresních novin 1986: 13; Drastich 1992: 17; Hájek 1979: 68–69; Holina – Ivantyšin – Drastich 1988: 12–13).

98 Viz kapitola 1. *Strukturální transformace médií jako součást strukturální transformace společnosti.*

99 Viz kapitola 1. *Strukturální transformace médií jako součást strukturální transformace společnosti.*

Strana, orgány Národní fronty či místní samospráva byly nejen jedinými možnými vydavateli,¹⁰⁰ ale ovlivňovaly uměle také postavení jednotlivých tištěných titulů na trhu. Role a chování tiskových společností totiž formovalo například to, že o jejich tištěném nákladu rozhodovalo, kolik papíru jim odpovědné orgány přidělí. Podobně uměle vytvářený byl i prodaný náklad periodik,¹⁰¹ takzvaný *povinný odběr* – stranické orgány striktně doporučovaly organizacím i občanům, aby noviny odebírali.¹⁰²

Mediální kontrolou – dozorem nad tiskem – byl pověřen *Úřad pro tisk a informace*, který se v roce 1969 rozdělil na dva federální úřady – *Český úřad pro tisk a informace* (ČÚTI), *Slovenský úřad pro tisk a informace* (SÚTI), později (1980) vznikl také *Federální úřad pro tisk a informace* (FÚTI). Úřady se zaměřovaly mimo jiné na dohled nad formou a obsahem tisku (viz Giorgi (ed.) 1995: 109).

Stabilní byl mediální systém před rokem 1989 z pohledu počtu tištěných médií. Struktura tisku v ČSSR před rokem 1989 podléhala administrativnímu členění země (Giorgi (ed.) 1995: 108) – Československo bylo organizováno na federální bázi s Českou a Slovenskou republikou jako hlavními částmi. Každá ze dvou republik se skládala z regionů – krajů, a každý region z okresů. Hlavní města obou republik – Praha a Bratislava – měly status kraje. Každý kraj a okres měl hlavní město. Pokud se územní členění proměnilo, změnila se i struktura novin. Hájek (1979: 68–69) například připomíná změnu územně-politického členění Československa v roce 1960 – „odrazilo se i ve struktuře okresních novin; snížil se počet okresů, snížily se noviny nové tituly – například ze tří okresních novin na Benešovsku u Prahy zůstaly jen jedny, takže v českých zemích vycházelo 73 okresních novin“. Podle Milana Šmída (2004b: 6; 2004a: 147) se právě v šedesátých letech vytvořila základní struktura československého tisku a od té doby se výrazně neměnila až do roku 1989.

Nejpodrobnější přehled struktury tisku zpracoval Miloslav Hájek (1979: 29). Přehled je sice z roku 1977, pokud ale vycházíme z názoru, že struktura titulů se neměnila pokud se neměnilo geografické členění, mohou pro nás být tyto údaje

100 „Vydavateli českých deníků byly buď politické strany: Komunistická strana Československa (Rudé právo), Československá strana lidová (Lidová demokracie), Československá strana socialistická (Svobodné slovo), nebo ‚dobrovolné společenské organizace‘ jako například Socialistický svaz mládeže SSM (Mladá fronta), Revoluční odborové hnutí ROH (Práce), nebo státní orgány jako Ministerstvo zemědělství (Zemědělské noviny) a Ministerstvo obrany (Obrana lidu).“ (Šmíd 2004b: 6; 2004a: 147).

101 „Jedním z rozhodujících kritérií rentability je prodaný náklad. Do roku 1990 byl určován centrálně plánovanou ekonomikou; nejvyšší zájem byl na maximální podpoře oficiálních periodik, spjatých s tehdejší vládnoucí politickou stranou.“ (Sovová 2001: 105).

102 Jako o typických rysech fungování novin píší o omezené spotřebě papíru a povinném odběru novin autoři popisující vývoj historie médií či jejich legislativy (např. Jelínek 1999b) a mluví o něm také respondenti hloubkových rozhovorů (např. Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009).

dostačující. K 1. lednu 1977 vycházelo v ČSSR 1 062 periodik, z toho 759 v ČSR. Z celkového počtu 18 deníků bylo 10 krajských. V ČSR vycházelo také 69 okresních novin, 153 podnikových novin a 32 ostatních časopisů. Co se týče periodicity regionálních novin, dvakrát týdně vycházelo 11 titulů, týdně 137, čtrnáctidenně 61, měsíčně 24, jinou periodicitu mělo 21 titulů (viz tabulka 2).¹⁰³

Tabulka 2: Přehled novin vydávaných v ČSSR v roce 1977

TYP PERIODIKA	POČET TITULŮ
celostátní deníky	8
krajské deníky *	10
okresní tisk ^o	69
podnikové noviny	153
ostatní regionální časopisy	32
Celkem periodik v ČSR	759
CELKEM periodik v ČSSR	1 062

* Z toho tři večerníky v Praze, Brně a Ostravě.

^o Stejný počet okresních novin vycházel v ČSR i v letech 1984 a 1985 (Tušer – Šefčák 1986).

Zdroj: Hájek 1979: 29.

Zatímco konkrétní jmenný seznam okresních týdeníků není v dostupné literatuře k dispozici (ale je jasné, že až na výše zmíněné výjimky každý okres takový titul měl), existují data o počtu těchto titulů v jednotlivých krajích, tištěný náklad týdeníků a data takzvané *rozšířenosti okresních novin* (viz tabulka 3). Tento termín Holina, Ivantyšin a Drastich (1988: 24–25) charakterizují jako odběr novin na tisíc obyvatel. Autoři konstatují, že tato data jsou přesnějším ukazatelem potenciálního vlivu těchto periodik než prostý údaj o nákladu. Stejný údaj o odběru novin obsahuje také publikace *Okresní a podnikové noviny na jihu Čech* (1988), a to za stejný sledovaný rok 1985. Údaje jsou však u jednotlivých krajů odlišné, a to v některých případech výrazně. U obou zdrojů však souhlasí hodnocení autorů jedné z publikací (Holina – Ivantyšin – Drastich 1988: 24–25): „Mezi kraji jsou dost velké rozdíly. Nejvyšší odběr je ve Středočeském kraji, nejnižší v Severomoravském. Tuto výraznou diferenciaci mezi uvedenými kraji je možné mimo jiné vysvětlit rozdílným počtem titulů

103 Srovnej se zjištěními z dotazníkového šetření, viz kapitola 1.4.1. *Analýza struktury subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009.*

podnikových novin, vycházejících v těchto krajích. Zatímco ve Středočeském kraji vychází jen 13 podnikových novin, v Severomoravském kraji (bez Ostravy) je to téměř trojnásobek – 37 titulů podnikových novin. Přitom i jednorázové náklady podnikových novin Severomoravského kraje jsou obvykle vyšší.“

Tabulka 3: Počet, náklad a odběr okresních novin v roce 1985

Kraj	Počet titulů	Týdenní náklad (tis. výtisků)	Odběr na tisíc obyvatel (zdroj 1)	Odběr na tisíc obyvatel (zdroj 2)
Středočeský	10	100,10	87,8 ^a	103,5 ^b
Jihočeský	7	42,23	60,8 ^c	80,1 ^d
Západočeský	9	52,98	60,5 ^e	75,6 ^f
Severočeský	10	110,75	93,7	93,7
Východočeský	11	106,22	85,2	78,8
Jihomoravský	13	187,30	112,0 ^g	94,4 ^h
Severomoravský	9	136,15	83,6 ⁱ	59,7 ^j
ČSR	69	735,53	87,2	-
ČSSR	109	1 108,09	85,4	-

^a Bez hl. m. Prahy, ale včetně okresu Praha-východ a Praha-západ, kde okresní noviny nevycházejí.

^b Bez okresů Praha-východ a Praha-západ.

^c Včetně okresu České Budějovice, kde noviny nevycházejí.

^d Bez Českých Budějovic.

^e Včetně okresu Plzeň-město, kde noviny nevycházejí.

^f Bez okresu Plzeň-město.

^g Bez Brna-města, kde vychází večerník.

^h Bez okresu Brno-město.

ⁱ Bez Ostravy-města, kde vychází večerník.

^j Bez Ostravy.

Zdroj: Okresní a podnikové noviny na jihu Čech 1988; Holina – Ivantýšyn – Drastich 1988: 24–25.

O krajských denících existuje i přesný přehled o názvu a vydavateli, chybí však data o odběru. Před územní reformou v roce 1960 vycházelo na českém území 15 krajských deníků (Zlaté časy médií 2006). Po novém vymezení administrativních celků se v Čechách a na Moravě definitivně ustavila i nová struktura periodického tisku s 8 ústředními a 7 krajskými deníky (viz tabulka 4).

Tabulka 4: Krajské deníky vydávané v Čechách a na Moravě před rokem 1989

Kraj před rokem 1960/ po roce 1960 *	Titul před rokem 1960 Vydavatel	Titul po roce 1960 Místo vydávání	Denní náklad po roce 1960
Pražský/ Středočeský	Svoboda KV KSČ a MV KSČ Praha	Svoboda Praha	62 000
Českbudějovický/ Jihočeský	Jihočeská Pravda KV KSČ České Budějovice	Jihočeská Pravda České Budějovice	67 000
Plzeňský, Karlovarský/ Západočeský	Pravda KV KSČ Plzeň Stráž míru KV KSČ Karlovy Vary	Pravda Plzeň	84 000
Ústecký, Liberecký/ Severočeský	Průboj KV KSČ Ústí nad Labem Cesta míru KV KSČ Liberec	Průboj Ústí nad Labem	105 000
Hradecký, Pardubický/ Východočeský	Pochodeň KV KSČ Hradec Králové Zář KV KSČ Pardubice	Pochodeň Hradec Králové	77 000
Ostravský/ Severomoravský	Nová Svoboda KV KSČ Ostrava Glos lidu OV KSČ Český Těšín	Nová Svoboda Ostrava	214 000
Brněnský/ Jihomoravský	Rovnost KV KSČ Brno	Rovnost Brno	129 000
Hl. m. Praha/ Hl. m. Praha	Večerní Praha Krajská odborová rada Praha (vyd. Práce)	Večerní Praha Praha	138 000
Jihlavský/	Jiskra KV KSČ Jihlava	–	–
Gottwaldovský/	Naše pravda KV KSČ Gottwaldov	–	–
Olomoucký/	Stráž lidu KV KSČ Olomouc	–	–

* Před rokem 1960 existovalo 14 krajů, po územněsprávní reformě v roce 1960 pouze 8 krajů. Viz Boháčková 2005: 30, 43.

Zdroj: Zlaté časy médií 2006; Giorgi (ed.) 1995: 147.

Do výše uvedené struktury regionálního tisku po roce 1960 přibyl ještě Brněnský večerník. Struktura regionálních deníků tak v roce 1989 vypadala takto:

„Co se regionálního denního tisku týká, v roce 1989 vycházely v Československu čtyři metropolitní večerníky ve velkých městech (Praha, Brno, Bratislava, Košice), z nichž v České socialistické republice vycházely dva (Večerní Praha, Brněnský večerník), a dále pak v Československu existovalo deset regionálních deníků, z nichž sedm vycházelo v České socialistické republice (Jihočeská pravda, České Budějovice; Pravda, Plzeň; Pochodeň, Hradec Králové; Svoboda, Praha; Průboj, Ústí nad Labem; Nová Svoboda, Ostrava; Rovnost, Brno); v sídelním městě každého tehdejšího kraje (s výjimkou hlavního města Prahy, považovaného zákonem o územním členění státu za samostatnou územní jednotku) jeden. [...] Všechny české regionální deníky vydávaly krajské výbory Komunistické strany Československa. Večerní Praha a Brněnský večerník byly vydávány městskými výbory KSČ. Množství regionálních novin, vesměs s týdenní či čtrnáctidenní periodicitou, bylo vydáváno okresními výbory KSČ ve spolupráci s okresními či městskými národními výbory.“

(Benda 2007: 135)

Z uvedených charakteristik mediálního subsystému českého lokálního a regionálního tisku jednoznačně vyplývají dvě zjištění. Vývoj médií před rokem 1989 a po něm nelze v žádném případě srovnávat, a nelze také popisovat trend napříč oběma obdobími. Na druhou stranu je však stav tohoto subsystému před rokem 1989 určující pro typ, směr a objem změn, kterými procházel český lokální a regionální tisk po roce 1989. A právě charakteristika klíčových součástí strukturální transformace subsystému českého lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009 je cílem následujících kapitol.

1.2. Počátek strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku

Rysy raného transformačního vývoje, následujícího hned po roce 1989, podle našeho názoru do značné míry nastavují obecnější a trvalejší trendy v rámci transformace. Naším cílem je tedy charakterizovat hlavní tendence počátku transformace, které předurčily její podobu.

Vývoj tisku po 17. listopadu 1989 byl samozřejmě nedílnou součástí celospolečenských změn v Československé socialistické republice. Začal přechod společnosti od totality a centrálně řízené ekonomiky k demokracii a tržní ekonomice. Pravidla, která byla nastavena na počátku tohoto přechodu, pak nutně vymezila základní

procesy strukturální transformace celého systému a konkrétněji i toho mediálního (viz Kaldor – Vejvoda 1999).

Liana Giorgi (ed.) 1995: 111) k tomu dodává, že období po začátku revoluce bylo euforií, roztočení strukturální transformace však potřebovalo vyřešit zásadnější problémy a nastavit podmínky:

„Čas bezprostředně po sametové revoluci – období propagace a čtenářství. Mnoho novin se dostalo do popředí i přes počáteční nedostatek tiskového materiálu, včetně mnoha dříve opozičních, samizdatových periodik. [...] Za touto euforií, která charakterizovala první týdny po listopadu 1989, byla však skutečnost, že rekonstrukce masových médií v Československu bude vyžadovat více než odstranění represivních nástrojů zavedených v průběhu předešlých čtyřiceti let. Transformace se měla posunout ke způsobu, jak média fungují. Následující měsíce ukázaly, jak nerealistické to bylo očekávání. Státní a stranická kontrola médií, cenzura a politické ovlivňování, stejně jako past členství v Národní frontě, se ukázaly jen jako příslovečná špička ledovce. Jak zmizela ekonomická síla, ukázaly se technologické a kulturní nedostatky. [...] Ale transformace probíhala rychleji, než by člověk za těchto okolností čekal.“

(Giorgi (ed.) 1995: 111)

Počínající přeměna mediálního subsystému zahrnovala zásadní změny v tiskovém sektoru, týkající se produkce, organizace, managementu, distribuce a spotřeby (Gulyás 2003: 82). Společným jmenovatelem všech těchto změn byla ekonomika – média totiž s rozpadem státních struktur vlastnictví přicházela o finanční zabezpečení. Ekonomické změny a nedostatek peněz se projevovaly především na úrovni lokálních a regionálních novin, jejichž ekonomické i čtenářské zázemí bylo méně stabilní (např. viz Tušer 1995: 97).

Podle Tušera (1995: 97) začaly po listopadu 1989 fúzovat noviny z územních celků větších než okresy a menších než kraje, a to především z ekonomických, personálních, materiálních a územních důvodů. Tušer dodává: „V tržním hospodářství neuspěla malá lokální periodika, ale v rámci koncentrace se spojilo několik do silnějších malých regionálních novin, které přinášejí informace a referáty ze všech míst území, přičemž ve větší míře zaznamenávají události z jeho centra.“ Docházelo ale také k zániku regionálních titulů, například večerníky vycházející mimo Prahu bez výjimky skončily (Benda 2007: 141).

Na druhou stranu došlo bezprostředně po listopadu 1989 k několika pokusům založit nové deníky.¹⁰⁴ Podle Šmída (2004b: 6; 2004a: 147) však přes tyto nové trendy ještě několik měsíců roku 1990 zůstala základní struktura denního tisku v České republice téměř nezměněná.¹⁰⁵

Vyvíjel se prodaný náklad lokálního a regionálního tisku – na jednu stranu rostl spolu s nebyvalým zájmem lidí o informace; na druhou stranu se čtenáři začali postupně fragmentarizovat. Zatímco u dotovaných novin za nízkou cenu si mohl čtenář dovolit kupovat více titulů, například celostátní a současně lokální/regionální tisk, s rostoucí cenou novin se museli čtenáři rozhodnout, které noviny budou kupovat (Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009).

Ekonomické změny probíhající obecněji v rámci posunu k tržnímu hospodářství proměňovaly také fungování vydavatelství. Jak konstatuje Sovová (2001: 105), ze dne na den přestala být úspěšnost titulu poměřována „ideologickými“ aspekty, „organizátorskými“ úspěchy mezi čtenářskou obcí, a jediným hlavním kritériem se stala jeho rentabilita. O tom, že se český tisk rychle zorientoval v tržních podmínkách svědčí postřeh Slavko Splichala (1994: 40): „V méně než dvanácti měsících po sametové revoluci vzrostl počet periodik o více než patnáct procent, přestože prodejní ceny novin se v průběhu tohoto období zdvojnásobily kvůli cenové liberalizaci a vysokému zdanění.“ Rychlý vzestup zaznamenal tiskový inzertní trh – v období od roku 1990 do roku 1994 rostl z 0,25 miliardy korun ročně na 3,8 miliardy korun (Kettle in O’Neil (ed.) 1997: 58). „Vzestup inzertních příjmů umožnil a předznamenal, že český tisk se mohl potápět a plavat podle tržních sil,“ glosoval to Kettle.

Nejen na „potápění“, ale především na „plavání“ však bylo nutno nastavit výchozí pravidla počínající strukturální transformace. Tím nejdůležitějším, bez kterého by nemohla proměna ani začít, bylo nastavení nového právního rámce pro fungování médií. Nastavení regulace médií v nových podmínkách demokracie a tržního hospodářství bylo tedy prvním činitelem strukturální transformace, její hybnou silou.

104 Jedním z nich byl krajský deník Moravskoslezský den v Ostravě (Benda 2007: 136). Podle Bendy šlo o titul, který vydávala společnost Moravskoslezský den, a. s., a založili jej bezprostředně po převratu v listopadu 1989 (27. února 1990 vyšlo první číslo) novináři za normalizace propuštění z redakcí a pracující do té doby převážně v dělnických zaměstnáních.

105 K vlastnické změně došlo pouze rámcově, jak uvádí Josef Benda (2007: 135–136), československý parlament a československá vláda v roce 1990 rozhodly, že veškeré podniky a hospodářská zařízení KSČ se stávají majetkem státu.

1.3. Makro-činitele strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009

Sledované dílčí makro-činitele strukturální transformace – (de)regulace, privatizace a koncentrace vlastnictví – jsou dynamickými procesy. V různých obdobích tedy jejich projevy můžeme identifikovat prostřednictvím rozdílných indikátorů a s rozdílnou intenzitou. Tyto makro-činitele budeme nahlížet především chronologicky. (De)regulaci jako proces 1) emancipace médií od komunistické regulace; 2) nastavení nové mediální regulace; 3) deregulační (liberalizační) proměny mediální regulace. Při analýze privatizace se zaměříme na 1) spontánní privatizaci bez jasné nastavených pravidel; 2) denacionalizaci jako druhou fází privatizace médií, do které se zapojili zahraniční vlastníci. V rámci koncentrace vlastnictví budeme analyzovat 1) vývoj vlastnictví v mediálním subsystému směřující ke koncentraci; 2) stav horizontální koncentrace vlastnictví médií a 3) důsledky koncentrace vlastnictví pro další vývoj mediálního subsystému.

1.3.1. (De)regulace

Činitel (de)regulace popisuje současně dva protichůdné procesy probíhající v různých fázích strukturální transformace mediálního subsystému. Jak jsme již uvedli, předpokladem zahájení strukturálních změn mediálního systému byla deregulace, tedy uvolnění zákonů regulujících média před rokem 1989. Následovalo nastavení nových mediálních zákonů, tedy regulace. Dalším krokem byly pak změny a novelizace norem v průběhu transformace – deregulace (Franklin a spol. 2005). Všechny kroky měly společnou výraznou tendenci k liberálnímu pojetí.

Bez tohoto činitele strukturální transformace, tedy bez vytyčení základních zákonných mantinelů, by proměna mediálního (a na obecnější rovině samozřejmě i společenského) systému nemohla začít. Podobně jako dvě fáze – dekonstrukci komunistické struktury a rekonstrukci nové mediální legislativy a organizace – popisuje změny legislativy konkrétně v tiskovém a mediálním právu Milton (in O'Neil (ed.) 1997: 15). (De)regulaci tedy považujeme za start všech strukturálních změn v kontextu českého mediálního subsystému.

Jak podotýká Liana Giorgi ((ed.) 1995: 107), strukturální změny se vzájemně propojily – vývoj médií byl závislý na společenské a politické transformaci k demokracii a tržní ekonomice. Tento vývoj ovlivňoval existující zákonný rámec a naopak změny v systému přinesly proměnu regulace. To vše probíhalo v překotném tempu, mnohdy změny v médiích předbíhaly novelizace norem (také viz Kettle in O'Neil (ed.) 1997: 45).

Kvůli rychlosti transformace lze také jen obtížně typologizovat proměnu regulace v transformujících se zemích. Giorgi ((ed.) 1995: 7) se snažila použít kategorizaci regulace mediálních struktur, kterou na západoevropské země použil Pohoryles v komparativní studii o internacionalizaci mediálního trhu: (a) země s kontrolovanou deregulací, (b) země s částečnou regulací a (c) země s neregulovanou mediální strukturou. Giorgi však musela konstatovat, že „obtížnost klasifikace postkomunistických zemí tímto schématem je v tom, že rychlost transformace byla příliš velká, kromě toho, že byla všezahrnující a rozmanitá. Není tedy možné mluvit o nějakém jednom dominantním přístupu v každé zemi“.

Sledování proměn regulace se v našem případě nemůže omezit pouze na mediální legislativu, konkrétněji *zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku* (takzvaný tiskový zákon).¹⁰⁶ Vzhledem ke sledovaným transformačním činitelům budeme analyzovat také zákony, které v průběhu transformace regulovaly privatizaci tisku a proměny jeho vlastnictví. Zaměříme se tedy na procesy deregulace – emancipace médií od komunistické regulace; regulace – nastavení nových zákonů týkajících se fungování či vlastnictví médií a opět deregulace – tedy deregulační (liberalizační) proměny mediální regulace.

V listopadu 1989 reguloval oblast tiskového práva v České republice *zákon o periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích* z roku 1966,¹⁰⁷ který zahrnoval všechny typy médií. Změny jeho podoby ovlivňoval celospolečenský vývoj po roce 1989. A naopak jeho proměny nastavovaly mantinely dalšího vývoje systému tisku v České republice.

Do doby vzniku plánovaného mediálního zákona *Federální shromáždění ČSSR* novelizovalo 28. března 1990¹⁰⁸ tiskový zákon z roku 1966 s platností od následujícího dne (viz Milton in O'Neil (ed.) 1997: 15). Kettle (in O'Neil (ed.) 1997: 45) k tomu podotýká, že „obsah a styl novin se však rychle změnil v prvních třech měsících od začátku sametové revoluce, účinně ignorující omezení zákona z roku 1966“.

106 Viz zákon č. 46/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon) ze dne 22. února 2000.

107 Znění zákona č. 81/66 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, jak vyplývá ze změn a doplňků zákona č. 84/68 Sb., zákona č. 127/68 Sb., zákonného opatření předsednictva FS č. 99/69 Sb., zákona ČNR č. 146/71 Sb. a zákona č. 86/90 Sb. Úplný text k 31. 8. 1990. In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

108 Zákon 86/1990 Zb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 81/1966 Zb. o periodické tlači a o ostatních hromadných informačních prostředcích. www.psp.cz (4. 5. 2009).

Z analýzy dokumentů¹⁰⁹ vyplývá, že tato do jisté míry provizorní novela (jak deklarovali sami politici), která však platila dalších deset let, kopírovala strukturu původního zákona a nově se týkala pouze tištěných médií. Zásadní deregulační změnou bylo zrušení státní cenzury a zavedení soukromého vlastnictví tisku. Registrace nového periodika nemusela být schválena, ale změnila se pouze na ohlášení. Regulaci vlastnictví novelizace tiskového zákona, ani z hlediska koncentrace, ani co se týče vstupu zahraničních vlastníků na trh, neobsahovala (také viz Šmíd 2004b: 3–4; 2004a: 144–145 a Benda 2007: 35–37). Novela tak byla označována za liberální (viz Giorgi (ed). 1995; Šmíd 2004a; 2004b; Benda 2007).

Cesta od novelizace k novému zákonu regulujícímu vydávání tisku však byla výrazně delší. Tisk doplatil na to, že audiovizuální média (tedy v té době státní Československý rozhlas a Československá televize) byla pro politiky zásadnější. Vláda si dala na začátku 90. let za cíl (viz programové prohlášení vlády in Benda 2007: 37–38) vytvořit komplexní mediální zákon orientovaný na všechny typy médií. Zájmové a lobbistické skupiny a politické tlaky však přípravu takového dokumentu neúměrně protahovaly (viz Šmíd 2004b: 3–4; 2004a: 144–145). Tento takzvaný *velký mediální zákon* se nakonec nepodařilo prosadit. Podle Šmída (2004b: 3–4; 2004a: 144–145) byly důvodem „rozdílné názory uvnitř federace na mediální politiku. Zatímco v české části federace převládala snaha co nejdříve média odstátnit a umožnit vstup nových subjektů na trh, ve slovenské části federace se stalo prioritou vybudování národních médií, především rozhlasu a televize, která by se vyvázala z podřízenosti federálních institucí“.

Na mediálním zákoně začali politici ve spolupráci s odborníky pracovat hned po novelizaci tiskového zákona; myšlenku vytvoření mediálního zákona politici definitivně opustili až v roce 2000, kdy schválili nový tiskový zákon.¹¹⁰ V těchto deseti letech procházel tiskový zákon jen minimálními novelizacemi. Poslanci současně pracovali na nových zněních tiskového zákona, jehož různé podoby *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* projednávala v letech 1995 (který neprošel) a 1999 (viz Benda 2007: 39–43; Jelínek 1999b).

109 Znění zákona č. 81/66 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, jak vyplývá ze změn a doplňků zákona č. 84/68 Sb., zákona č. 127/68 Sb., zákonného opatření předsednictva FS č. 99/69 Sb., zákona ČNR č. 146/71 Sb. a zákona č. 86/90 Sb. Úplný text k 31. 8. 1990. In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>). Zákon 86/1990 Zb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 81/1966 Zb. o periodické tlači a o ostatních hromadných informačních prostředcích. www.psp.cz (4. 5. 2009).

110 Vládní návrh tiskového zákona. Sněmovní tisk 245. Poslanecká sněmovna. <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=245> (4. 5. 2009).

Později přijatý návrh tiskového zákona předložila poslanecké sněmovně vláda 7. června 1999,¹¹¹ zástupcem navrhovatele byl tehdejší ministr kultury Pavel Dostál.¹¹² Už při prvním čtení návrhu zákona v parlamentu 7. července 1999 se ukázaly rozpory. Ministr kultury Dostál konstatoval, že zákon rozděluje parlament na dvě části a návrh provází negativní mediální kampaň.¹¹³ Návrh zákona předkládaný vládou ČSSD kritizovali pravicoví poslanci jako příliš radikální a vedoucí k cenzuře,¹¹⁴ návrh neschválili a postoupili jej k projednání výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu a ústavně právnímu výboru.¹¹⁵ Výbory předložený dopracovaný návrh zákona se dostal znovu do parlamentu. Ve třetím čtení¹¹⁶ poslanci nový návrh zákona schválili, z přítomných 190 bylo 163 pro a 21 proti. Pro návrh zákona přes počáteční výhrady hlasovali i pravicoví poslanci.¹¹⁷ Tento návrh však neschválil *Senát* a o vráceném návrhu zákona znovu hlasoval Parlament 22. února 2000.¹¹⁸ Zákon s názvem *zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon)* byl vyhlášen ve Sbírce zákonů 14. března 2000 pod číslem 46/2000 Sb.

111 Vládní návrh tiskového zákona. Sněmovní tisk 245. Poslanecká sněmovna. <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=245> (4. 5. 2009).

112 Pavel Dostál (ČSSD) byl ministrem kultury ve vládě ČSSD. www.psp.cz.

113 O mediální kritice a historii schvalování tiskového zákona např. viz Kruml, Milan. 1999. „Trnitá anabáze tiskového zákona.“ Pp. 6 In Mladá fronta DNES. In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>). Ne! návrhu tiskového zákona. Řekli o návrhu. 1999. <http://eldar.cz/antitiskovy>, 29. 11. 1999. In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>). Potůček, Jan. 2000. „Tiskový zákon: mnoho povyku pro nic?“ In <http://iport.cz/politika/media/tiskovy000223.html>, 24. 2. 2000. In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

114 Kritizována byla hlavně ustanovení práva na odpověď a dodatečné sdělení či odpovědnost novináře a vydavatele.

115 Usnesení PS č. 375. Vládní návrh tiskového zákona. Sněmovní tisk 245. Poslanecká sněmovna. <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=245> (4. 5. 2009).

116 Stenografický zápis 19. schůze, 7. 12. 1999. Vládní návrh tiskového zákona. Sněmovní tisk 245. Poslanecká sněmovna. <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=245> (4. 5. 2009).

117 19. schůze, 224. hlasování, 7. 12. 1999 a Usnesení PS č. 654 k vládnímu návrhu zákona o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon) /sněmovní tisk 245/ – třetí čtení. Vládní návrh tiskového zákona. Sněmovní tisk 245. Poslanecká sněmovna. <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=245> (4. 5. 2009).

118 22. schůze, 36. hlasování, 22. 2. 2000 a Usnesení PS č. 790 k vládnímu návrhu zákona o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon) /sněmovní tisk 245/. Vládní návrh tiskového zákona. Sněmovní tisk 245. Poslanecká sněmovna. <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=245> (4. 5. 2009).

Pro cíl textu není kromě základního, výše zpracovaného kontextu důležitý podrobný rozbor historie a jednotlivých kroků novelizace tiskového zákona, zaměříme se pouze na jeho aspekty, které měly vliv na popsané strukturální činitele transformace, především *regulaci vlastnictví*.

Novela tiskového zákona z roku 1990 ani nový tiskový zákon z roku 2000 a jeho pozdější novelizace žádnou úpravu vlastnictví,¹¹⁹ koncentrace vlastnictví či vstupu zahraničních vlastníků na český (do konce roku 1992 československý) trh neupravovala.¹²⁰ To bylo opět hodnoceno jako krajně liberální přístup v rámci regulace tištěných médií.¹²¹ Mediální teoretici navíc už na začátku 90. let upozorňovali na potřebu taková ustanovení do zákona zahrnout. Například *Ivan Sečík* (1991: 70) konstatoval: „Ve vazbě na připravované ústavy ČSFR a SR a mezinárodní závazky právně garantovat občanská práva a svobody, je v legislativních normách nevyhnutelné [...] vytvořit zákonné záruky proti informačnímu monopolu a neúměrné koncentraci prostředků masové komunikace.“

119 V souvislosti s vertikální koncentrací vlastnictví, a to konkrétně distribučních společností, požádala mediální komise parlamentu dokonce Ministerstvo kultury, aby změnilo tiskový zákon (viz Opletalová 2003). Podle členů komise totiž současný zákon dostatečně nezaručuje pluralitu názorů v tisku. Poslanci byli znepokojeni situací na trhu distributorů tisku. K takové změně zákona ovšem nedošlo. Kauzu řešil ÚOHS, našeho tématu se však týká jen okrajově. Více viz ČTK 2003; Válová 2002a; Válová 2002b; Válová 2003a; Válová 2003b; Chalupa 2003.

120 Také Benda (2007: 35–37, 42–43) uvádí, že novela z roku 1990 se nijak nezabývala vlastnickými poměry u vydavatelů, kteří ze zákona měli být československou fyzickou nebo právnickou osobou, přičemž se schválením příslušných státních orgánů mohla vydávat tisk i zahraniční právnická osoba. A tiskový zákon z roku 2000 také neobsahoval žádná omezení týkající se vlastnických poměrů. Podobně se o regulaci tisku vyjádřila i *Evropská komise* (2007), která v rámci mapování mediální plurality v členských zemích EU konstatovala: „Regulace vlastnictví médií. Omezení vlastnictví tisku – žádné. Omezení křížového vlastnictví – v oblasti tisku žádné. Omezení zahraničního vlastnictví – v oblasti tisku a televize žádné. Omezení politických stran a organizací – žádná specifická regulace pro politické strany a organizace, mohou provozovat nebo participovat na společnosti, která vlastní rádio, televize nebo noviny.“ K podobnému závěru došla i *European Federation of Journalists* (2005: 40): „V České republice je mediální vlastnictví omezeno pouze do jisté úrovně. Neexistuje limit pro zahraniční podíl v médiích.“

121 Benda uvádí další příklad liberálního přístupu k vlastnictví tištěných médií: „V oblasti tištěných médií však ani značné legislativní změny, jež se v oblasti mediálního práva odehrály po roce 1999, nijak nezměnily dosavadní liberální přístup českého státu k otázce vlastnictví médií. Periodický tisk (s výjimkou inzertních tiskovin) je zařazen do snížené pětiprocentní sazby DPH, což bylo již v roce 2000 hodnoceno maastrichtským EJC jako forma nepřímé podpory.“ (Benda 2007: 33).

Jediným zákonem, který omezuje křížové vlastnictví médií, je takzvaný velký vysílací zákon¹²² z roku 2001, to se však týká pouze rozhlasu a televize.¹²³ Benda (2007: 57) i Šmíd (2004 b: 17; 2004a: 160) se shodují: Česká republika je zemí s minimálními restrikcemi týkajícími se vlastnictví tištěných médií.

Další autoři označují nedostatečnou a příliš liberální regulaci vlastnictví tisku za chybu umožňující vstup zahraničních vlastníků na trh českého tisku a potenciální koncentraci vlastnictví tisku v jejich rukou. Analýza *European Federation of Journalists* (2003, 2005) došla k závěru, že v České republice neexistuje regulace vlastnictví v tiskovém zákoně, což může souviset s dominancí zahraničních vydavatelů na českém trhu. „V rámci ČR je vlastnictví médií regulováno pouze okrajově, neexistuje limit zahraničních investic do médií. [...] Přes absenci striktních pravidel, koncentrace v českých médiích dosud neohrožuje pluralitu. Dominance nějaké společnosti na jednotlivých mediálních trzích se ještě neobjevila. Nicméně český mediální trh se stále vyvíjí a budoucí vývoj může vést k nepřijatelné úrovni koncentrace.“ (*European Federation of Journalists* 2005). Hudský (in Huber (ed.) 2006: 76) konstatoval, že „v současnosti neexistuje omezení týkající se zahraničních mediálních investic v České republice, jež umožňuje nadnárodním investorům proniknout na trh s lehkostí“.

Existují také názory (např. Šmíd 2004b: 17–19; 2004a: 160–161), že je pluralita v českých médiích i přes neexistující regulaci vlastnictví zachována, a že nebylo a není třeba jakýchkoliv regulačních zásahů. Benda (2007: 57–59) tuto debatu (bohužel bez jasnější opory v datech) shrnuje: „Na to, do jaké míry dominantní postavení v jednotlivých segmentech trhu periodického tisku ohrožuje tematickou i názorovou pluralitu českého periodického tisku jako celku, existují rozdílné názory. Někteří kritici současnou situaci pokládají za hrozbu mediální pluralitě a žádají nápravu ze strany státu. Obecně však ve společnosti i u příslušných orgánů státní správy převažuje názor, že není třeba žádných zásahů, neboť spotřebitelé českých médií mají stále možnost volby, a tedy v České republice stále existuje v oblasti periodického tisku dostatečná pluralita. Jak ukazuje analýza vlastnických poměrů v českém periodickém tisku, [...] zatím nejsou hrozbou vzniku názorového monopolu či ohrožení plurality médií.“

Autoři také srovnávali český přístup s legislativou v jiných státech a hledali lepší model regulace vlastnictví.¹²⁴ Nic z toho však změny v české mediální legislativě nepřineslo.

122 Zákon 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů.

123 Novela zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání řeší takzvané zajištění plurality informací, zakazující křížové vlastnictví, v paragrafech §55, §55a, §55b a §56 (také viz Šmíd 2004b: 17–19; 2004a: 160–161).

124 Bořivoj Čelovský (2001) pro srovnání zmiňuje například francouzskou, britskou a švédskou legislativu, která stanovuje procenta povoleného zahraničního vlastnictví na tiskovém trhu. Inspiraci

Navíc se nikdo z výše zmíněných kritiků hlouběji nezaměřil na otázku, zda v diskusi o podobě české legislativy regulující tištěná média někdy figurovala myšlenka omezit vlastnictví či vstup zahraničních vlastníků? A pokud ano, kdy tato myšlenka zmizela? Odpověď nabízí analýza dokumentů z archivu Syndikátu novinářů ČR. Postupné opouštění myšlenky regulace vlastnictví a zahraničního vlastnictví ilustrují zápisy Miroslava Jelínka¹²⁵ z jednání komise pro přípravu tiskového zákona na Ministerstvu kultury ČR (Jelínek 1994). V rámci druhé společné schůze politiků a odborníků 25. února 1994 byl předložen dokument s názvem *Materiál pro přípravu zásad zákona o hromadných sdělovacích prostředcích*. A jak si Jelínek poznamenal,

„sporným zatím zůstává bod, zda je či není žádoucí, aby zákon obsahoval nějaká omezení současného provozování hromadných sdělovacích prostředků. Přesto, že většina účastníků je proti omezení účasti zahraničního kapitálu při provozování HSP (hromadné sdělovací prostředky – pozn. LWC), poslanec Zemina¹²⁶ a dr. Košťálová¹²⁷ byli pro omezení a zůstal tedy rozpor“.

(Jelínek 1994)

Ale již na třetí schůzi komise 21. března 1994 podle Jelínkových poznámek

„v úvodu oznámil M. Prokop,¹²⁸ že poslanec Zemina změnil svůj názor na otázku vstupu zahraničního kapitálu do HSP a je pro neomezený vstup, jako všichni ostatní“.

(Jelínek 1994)

hledal například také v kanadské legislativě a poukazoval na analogii blízkosti Kanady a silného souseda USA, stejně jako je Česká republika obklopena západoevropskými státy se silnými vydavatelskými (Čelovský 2002: 10–12).

125 Miroslav Jelínek byl českým novinářem a členem (později předsedou) Syndikátu novinářů ČR.

126 Ondřej Zemina byl poslancem za ODS. www.psp.cz. V lednu 1997 na poslanecký mandát rezignoval kvůli neoprávněnému používání titulu doktora práv. www.financninoviny.cz/tema/index_view.php?id=332241&id_seznam=13691 (18. 8. 2009).

127 Dr. Košťálová podle Jelínkových záznamů na jednání zastupovala Úřad Rady ČR pro rozhlasové a televizní vysílání (viz Jelínek 1994). Pravděpodobně šlo o vedoucí právního odboru Úřadu Rady ČR pro rozhlasové a televizní vysílání (dnes Úřad Rady pro rozhlasové a televizní vysílání) Mgr. Hanu Košťálovou, která se od 1. listopadu 1997 stala současně zástupkyní vedoucí Úřadu Rady. Viz *Sněmovní tisk 19*. Zpráva o stavu vysílání a o činnosti Rady ČR pro rozhlasové a televizní vysílání za období od 1. února 1995 do 31. ledna 1996. <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t041300a.htm> (18. 8. 2009).

128 Michal Prokop, tehdejší náměstek ministra kultury, který vedl jednání komise (viz Jelínek 1994).

Od této chvíle se v žádných návrzích znění mediálního nebo tiskového zákona regulace vlastnictví či zahraničního vlastnictví neobjevila.¹²⁹ Návrat k této myšlence byl sporadický, nicméně objevoval se stále znovu (pravděpodobně v souvislosti s vývojem vlastnictví tisku), do jednotlivých návrhů znění zákona se však nedostal. To nás vede k úvaze, že liberální přístup k regulaci, která by neměla zasahovat do vlastnictví, jak to reprezentuje výše zmíněné jednání o novelizaci, se vyvíjel. Například zástupci Syndikátu a Unie vydavatelů ve svém společném stanovisku k návrhu tiskového zákona prohlásili:

„Souhlasíme s vyřazením odstavce o tzv. křížení vlastnictví médií z původního návrhu zákona, připomínáme však, že je nezbytně nutné tuto otázku řešit zároveň s tiskovým zákonem speciální úpravou, jejímž gestorem by mělo být Ministerstvo pro hospodářskou soutěž ČR. Úprava by měla stejně jako v jiných vyspělých evropských demokratických zemích upravovat především transparentnost vlastnických a podílnických vztahů k médiím s povinností pravidelně je zveřejňovat, případně dodržovat zákonem stanovené limity.“

(Zeman – Klíma 1996)

Také o tři roky později si Miroslav Jelínek (1999a) jako zástupce Syndikátu novinářů v připomínkách k dalšímu návrhu zákona stěžoval, že „v návrhu není vůbec obsažena úprava principů a mezi vlastnictví periodického tisku a provozovaných hromadných sdělovacích prostředků, resp. křížení těchto vlastnických vztahů, ačkoliv specifický charakter těchto prostředků právní úpravu nezbytně vyžaduje. Tuto potřebu jsme připomínkovali již nejednou a je obsažena rovněž ve stanovisku legislativní rady vlády. Požadavek na maximální vlastnictví ve výši 25 % podílu vyjádřila na svém nedávném zasedání i Mezinárodní federace novinářů“ (Jelínek 1999a: 4). Stejný autor (Jelínek 2000) se pak v článku v Hospodářských novinách, ve kterém bilancoval svou spolupráci na podobě tiskového zákona, znovu pozastavoval nad absencí regulace vlastnictví: „Přijetím tohoto zákona nebyly odstraněny otázky, na něž se v diskusi upozorňovalo, a které se tedy otevírají jako určitý následek nedůslednosti. Zákon se totiž vyhnul přinejmenším dvěma kardinálním problémům: kumulaci vlastnictví periodického tisku a rozhlasu a televize a nezávislosti novinářů, k níž patří i nezávislost ve vztahu k vydavateli.“

Při projednávání později přijaté finální verze tiskového zákona v roce 2000 se objevily názory vracející se k problému regulace vlastnictví a zahraničního vlastnictví. Při jednání o vládním návrhu přepracovaném výbory (později přijátého) tiskového

129 Viz Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon.

zákonu v roce 1999 v parlamentu¹³⁰ znovu zazněla myšlenka, že regulace vlastnictví médií je žádoucí,¹³¹ opět však neznamenala změnu přístupu k regulaci koncentrace vlastnictví tisku.

Existuje také speciální norma, která obecně reguluje vlastnictví soukromých firem v České republice především z pohledu jeho koncentrace. Tou je *zákon o ochraně hospodářské soutěže* (takzvaný antimonopolní zákon).¹³² Na jeho dodržování dohlíželo do 29. října 1992 federální Ministerstvo pro hospodářskou soutěž, poté Úřad pro ochranu hospodářské soutěže.¹³³ Jaká ustanovení týkající se regulace vlastnictví tisku zákon o ochraně hospodářské soutěže nabízí?

Z analýzy zákonů, dokumentů ilustrujících legislativní proces a dokumentů Úřadu pro hospodářskou soutěž vyplývá následující.¹³⁴ Zákon 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, který platil až do 1. července 2001, podmiňoval nahlášení fúze

130 Digitální knihovna PČR, PS 1998–2002 – stenoprotokoly. 19. schůze, 30. 11. 1999. Vládní návrh zákona o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon). Sněmovní tisk 245 – druhé čtení. Vládní návrh tiskového zákona. Sněmovní tisk 245. Poslanecká sněmovna. <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=245> (4. 5. 2009).

131 Poslanec Zdeněk Jičínský (Prof. JUDr. Zdeněk Jičínský, Dr.Sc. byl poslancem za ČSSD. www.psp.cz.) při druhém čtení návrhu konstatoval: „Lituji, že tu teď je samozřejmě určité věci těžké řešit, ale že vlastnické vztahy v této sféře nejsou upraveny způsobem, který svobodu projevu uspokojivě zabezpečuje. A přečtu vám tady několik slov z vystoupení posledního nositele Nobelovy ceny za literaturu Güntera Grasse na posledním Frankfurtském veletrhu: „Už před lety jsem v České republice hovořil s prezidentem varovně o tom, že jedno západoněmecké nakladatelství, Passauer Neue Presse, skoupilo veškeré regionální noviny v bývalých Sudetech [...]. To jsou tíživé zásahy do oblasti vlastnictví, které by mohly být v krizové situaci velmi na pováženou. Já jsem varoval marně před tím, aby se na země, které na to nejsou připraveny, vypouštěla tato forma neoliberalismu. Má to osudové následky jak v Polsku, tak v České republice.“ Mluví o tom proto, že se setkáváme s tím, že třeba určitý velmi rozšířený deník neustále mluví s despektem o tzv. Benešových dekretech [...] a já si potom kladu otázku, zda to je projev jenom svobody slova a [...] malé informovanosti redaktora, anebo zda za tím nejsou nějaké vztahy k vlastníkům takového deníku. To jsou věci, které v souvislosti s tiskovým zákonem bychom nepochybně měli mít na zřeteli, i když je tento zákon přímo neřeší.“ Ministr kultury Pavel Dostál na to reagoval: „Jen bych před podrobnou debatou varoval před tím, aby se do tohoto tiskového zákona zanášely majetkové vztahy na tiskovém trhu. Tento zákon prostě není o tom, komu noviny mohou a komu nemohou patřit. Od toho jsou obchodní zákoníky a nevím které ještě kodexy. Tento zákon je o svobodě slova a o odpovědnosti za tuto svobodu. O ničem jiném.“ K tomu poslanec Jičínský poznamenal: „Nepožadoval jsem, aby v tomto zákoně byly řešeny vlastnické vztahy. Upozornil jsem jen na vážný problém, že neřešení specifík vlastnických vztahů v této oblasti může ohrožovat svobodu projevu.“ Srovnej viz kapitola 1.3.3. *Koncentrace vlastnictví*.

132 Zákon č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů.

133 Viz www.compet.cz (2009).

134 Viz také Šmíd (2004b: 3–4; 2004a: 144–145) a Benda (2007: 29; 32–33, 57–59).

soutěžitelů¹³⁵ pouze podílem na relevantním trhu (do 30 %).¹³⁶ Pokud by tuto hranici nějaký ekonomický subjekt překročil, získal by dominantní postavení na trhu. K tomu bylo nutné získat souhlas federálního Ministerstva pro hospodářskou soutěž (později Úřadu pro hospodářskou soutěž). Bylo však nutné vymezit takzvaný *relevantní trh*, tedy oblast, na kterou se procentní omezení bude vztahovat.

Právě otázka relevantního trhu byla klíčová při každém posuzování horizontální koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku Ministerstvem pro hospodářskou soutěž (později Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže). A úřad v konkrétních kauzách týkajících se koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku rozhodoval o relevantním trhu naprosto odlišně (jak konkrétně uvedeme dále). V roce 1993 totiž jako relevantní trh okresních týdeníků označil trh regionálního tisku, ve všech pozdějších rozhodnutích pak pro něj byl relevantním trhem celkový trh tištěných médií (také viz Šmíd 2004b: 17–19; 2004a: 160–161; Benda 2007: 57–59, 222–223). I když nemůžeme mluvit o liberalizační deregulaci v rámci legislativy zaměřené na koncentraci vlastnictví, právě v proměně posuzování relevantního trhu v případech koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku spatřujeme liberalizační deregulační tendenci.

Nový zákon o ochraně hospodářské soutěže z roku 2001¹³⁷ stanovil, že spojení soutěžitelů podléhající povolení úřadu se stanovuje na základě čistého obrátu¹³⁸ spojujících se firem.¹³⁹ V novele tohoto zákona ze 2. června 2004 č. 340/2004 Sb. se změnila obrátová kritéria.¹⁴⁰ Všechny varianty zákona neumožňovaly přístup k relevantním

135 Základní pojmy z oblasti hospodářské soutěže. www.compet.cz (2009).

136 Konzultace s Mgr. Filipem Vránou. Odbor vnějších vztahů ÚOHS. 12. 6. 2009.

137 Zákon 143/2001 Sb. o ochraně hospodářské soutěže. www.compet.cz (2009).

138 Podle definice ÚOHS jsou čistým obratem firmy tržby z prodeje výrobků a služeb. Viz Oznámení Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže o výpočtu obrátu pro účely kontroly spojování soutěžitelů. www.compet.cz (2009).

139 Podle znění zákona platného do 1. června 2004 spojení soutěžitelů podléhala povolení úřadu v případě, že celkový celosvětový čistý obrat všech spojovaných soutěžitelů za poslední účetní období byl vyšší než 5 miliard Kč, nebo jestliže celkový čistý obrat všech spojovaných soutěžitelů dosažený za poslední účetní období na trhu České republiky byl vyšší než 550 milionů Kč a alespoň dva ze spojovaných soutěžitelů dosáhli každý čistého obrátu nejméně 200 milionů Kč za poslední účetní období. Zákon 143/2001 Sb. o ochraně hospodářské soutěže. www.compet.cz (2009).

140 Spojení soutěžitelů podléhá povolení úřadu, jestliže celkový čistý obrat všech spojujících se soutěžitelů je vyšší než 1,5 miliardy Kč a alespoň dva ze spojujících se soutěžitelů dosáhli každý vyššího než 250 milionů Kč, nebo čistý obrat dosažený soutěžitelem, nad jehož podnikem je získávána kontrola, je vyšší než 1,5 miliardy Kč a zároveň celosvětový čistý obrat dosažený za poslední účetní období dalším spojujícím se soutěžitelem je vyšší než 1,5 miliardy Kč. Rozhodnutí s 72/04-2495/04,

informací a vyloučily možnou veřejnou reflexi rozhodnutí ÚOHS, protože údaje o podílu na trhu i obratu úřad považoval za obchodní tajemství (Vrána 2009; viz dále).

Jak vyplývá z analýzy dokumentů týkajících se rozhodnutí ministerstva a úřadu, vlastnictví lokálního a regionálního tisku, vždy v souvislosti s vydavatelstvím Vltava-Labe-Press, a. s., řešil úřad¹⁴¹ v historii třikrát.¹⁴²

17. 6. 2004. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. <http://www2.compet.cz/ISU/2004/HS/pis18623.html> (31. 10. 2008).

- 141 ÚOHS řešil také kauzu distribučních společností v roce 2003 a nákup tiskáren v roce 2006, případy, které s firmou Vltava-Labe-Press více či méně souvisely, našeho tématu se však týkají pouze okrajově (Rozhodnutí S238/02-OK-2222/03-ORP, 24. 4. 2003. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/soudni-prezkum-rozhodnuti/> (8. 6. 2009)); (Rozhodnutí R19/2003, 15. 8. 2003. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/soudni-prezkum-rozhodnuti/> (8. 6. 2009)); (Usnesení Krajského soudu v Brně 29Ca 21/2003-176, 30. 5. 2003. <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/soudni-prezkum-rozhodnuti/> (8. 6. 2009)); (Rozsudek Nejvyššího správního soudu 3As52/2003-278, 1. 12. 2004. <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/soudni-prezkum-rozhodnuti/> (8. 6. 2009)); (Rozsudek Krajského soudu v Brně 31Ca 35/2003-279, 31. 1. 2006. <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/soudni-prezkum-rozhodnuti/> (8. 6. 2009)); (Rozsudek Nejvyššího správního soudu 5Afs 26/2007-416, 7. 12. 2007. <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/soudni-prezkum-rozhodnuti/> (8. 6. 2009)). ÚOHS také povolil fúzi německého koncernu Verlagsguppe Passau (mateřské společnosti VLP) a tiskáren NTISK v Praze a NOVOTISK v Olomouci (Rozhodnutí S185/06-16557/2006/710. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/aktuality-z-hospodarske-souteze/dalsi-akvizice-verlagsguppe-passau-byla-povolena-s-podminkami/> (18. 8. 2009)).
- 142 V souvislosti s projednáváním koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS) se v obou obdobích – tedy v letech 1993 a 2001 objevila spousta nepřesností a dezinformací. Téma posuzování fúzí jedenácti okresních týdeníků s vydavatelstvími Vltava a PNPress Ministerstvem pro hospodářskou soutěž (MHS) se objevilo v médiích na přelomu let 1992 a 1993. A tisk se o něj vydržel zajímat celý rok 1993. Problémem takto zaměřených článků bylo nedostatečné (mnohdy nulové) zdrojování, nepřesnosti v odborných informacích a tendenční (převážně „protiněmecké“) vyznění textů a titulků. Autoři bez argumentace tvrdili, že jde o monopol v oblasti tisku (např. jaš, pš 1992; jak 1992); germanizaci českého tisku (např. Kutlíková 1993; vin 1993; Mrnka 1993; Navrátilová 1993); nebo se přímo uchýlovali k emocionálním názorovým textům (např. Šíp 1993a; Šíp 1993e; Jenčík 1993; Kudláček 1993; ki 1993; mich, pen 1993). Články také mnohdy uváděly nepřesná, zavádějící či nepravdivá tvrzení. Například *Český deník* (Procházka – Musil 1993) uvedl, že „z rozhodnutí Českého úřadu pro hospodářskou soutěž (ČÚHS) bylo z důvodů dominantního postavení na trhu zastaveno jedenáct převodů vydavatelských práv regionálních deníků z okresních úřadů na vydavatelské společnosti Labe, s. r. o., Vltava, s. r. o., a Neue Passauer Presse, GmbH“. Ve skutečnosti šlo o Ministerstvo pro hospodářskou soutěž, nešlo jen o převody z okresních úřadů, ale i městských úřadů a od soukromníků a převody byly uskutečněny na společnosti Vydavatelství Vltava a PNPress. Zatímco v průběhu řešení kauzy vycházely v novinách desítky článků, po zpochybnění rozhodnutí a konečném verdiktu o povolení fúze se informace v novinách přestaly objevovat. Lidové noviny pouze v říjnu 1993 uvedly (Ministerstvo možná schválí fúze Vltavy 1993), že ministerstvo fúze možná schválí, což oznámilo po jednání se zástupci Vydavatelství Vltava. Mediální kampaň v roce 1993 proti monopolizaci

První případ se odehrál v roce 1993, poté co vydavatelství Vltava, spol. s r. o., a PNPress, a. s.,¹⁴³ nakupovala okresní týdeníky od jejich původních vydavatelů, městských a okresních úřadů i soukromníků. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž ČR zahájilo z vlastního podnětu správní řízení s vydavatelstvími v případě nákupu 11¹⁴⁴ okresních týdeníků v západních, jižních, středních, severních a východních Čechách.¹⁴⁵

Důvodem byl fakt, že firmy nenahlásily fúzi, i když tuto povinnost podle ministerstva měly. Ministerstvo zahájilo správní řízení proti Městskému úřadu v Berouně a vydavatelství Vltava, spol. s r. o. „ve věci zákazu plnění smlouvy o převodu movitých věcí, vydavatelských oprávnění a abonentního kmene okresního týdenního periodika s názvem *Berounsko*“.¹⁴⁶ Totožné řízení zahájilo ministerstvo také s Okresním úřadem v Mladé Boleslavi a vydavatelstvím Vltava, spol. s r. o., kvůli

lokálního a regionálního tisku vyvrcholila v květnu zorganizováním konference s názvem *Občan a monopolizace regionálního tisku – masmédia v pluralitní demokracii* v Liberci. Organizátoři, liberální německá *Nadace Friedricha Naumanna*, *Nadace RENA – Nisa* a *Společnost pro mezinárodní styky – Eurodialog*, pozvali především vydavatele a redaktory českých novin v pohraničí, aby si vyměnili názory a zkušenosti na monopolizaci regionálního tisku (bo 1993; Doskočil 1993; Smrž 1993; Šíp 1993d; Šíp 1993e).

143 Firmy, které se v roce 2000 spojily do vydavatelství Vltava-Labe-Press, a. s.

144 Jedenáct správních rozhodnutí Ministerstva pro hospodářskou soutěž mělo širší pozadí, o němž však v archivu ÚOHS nejsou záznamy. Například deník *Mladá fronta Dnes* (vin 1993) uvedl, že ministerstvo posuzovalo získání 27 titulů regionálních novin vydavatelstvími Vltava, Labe a PN-Press. Stejně údaje uvedla i Lidová demokracie (red 1993): „Bylo nutno na území 75 okresů podrobně analyzovat trh vycházejících periodik, jejichž počet – od místních, podnikových až po zájmové a inzertní – jde do několika set kusů. [...] Šetření MHS kvalifikovalo jako fúze celkově 27 převodů vydavatelských oprávnění na firmy Vltava, spol. s r. o., Labe, spol. s r. o. a PNPress, a. s., které jsou kapitálově propojeny na německou firmu Hans Kapfinger GmbH + Co, Passau, SRN. Šlo o převody ze strany okresních a městských úřadů, ale i soukromých podnikatelů. Výsledkem správního řízení vůči uvedeným společnostem bylo 11 správních rozhodnutí.“ (také viz Procházka – Musil 1993).

145 Rozhodnutí. Č. j. S 19/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 21/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 22/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 23/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 26/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 27/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 31/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 33/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 34/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 35/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 42/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

146 Rozhodnutí. Č. j. S 19/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

týdeníku *Mladoboleslavsko*;¹⁴⁷ s Okresním úřadem v Příbrami a vydavatelstvím Vltava, spol. s r. o., kvůli týdeníku *Příbramsko*;¹⁴⁸ s Okresním úřadem v Jindřichově Hradci a vydavatelstvím Vltava, spol. s r. o., kvůli týdeníku *Štít*;¹⁴⁹ s Okresním úřadem v Prachaticích a vydavatelstvím Vltava, spol. s r. o., kvůli týdeníku *Hraničář*;¹⁵⁰ s Okresním úřadem ve Strakoniciích a vydavatelstvím Vltava, spol. s r. o., kvůli týdeníku *Aktuality Strakonicka (Astra)*;¹⁵¹ s Okresním úřadem v Klatovech a vydavatelstvím Vltava, spol. s r. o., kvůli týdeníku *Klatovsko*;¹⁵² s Okresním úřadem v České Lípě a vydavatelstvím Vltava, spol. s r. o., kvůli týdeníku *Českolipské listy*;¹⁵³ s Okresním úřadem v Děčíně a vydavatelstvím Vltava, spol. s r. o., kvůli týdeníku *Jiskra*;¹⁵⁴ s Okresním úřadem v Mostě a vydavatelstvím Vltava, spol. s r. o., kvůli týdeníku *Rozvoj*;¹⁵⁵ se soukromým podnikatelem Romanem Marčákem – Vydavatelství a nakladatelství Polabí a vydavatelstvím PNPRESS, a. s., kvůli okresnímu týdeníku *Zár – list pardubického okresu*.¹⁵⁶

Ministerstvo následně rozhodlo, že smlouvy z let 1991 a 1992 týkající se těchto nákupů jsou neplatné a zakázalo jejich plnění. Oběma stranám uložilo povinnost vrátit si navzájem ve lhůtě dvou měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí veškerá plnění přijatá na základě smlouvy.¹⁵⁷ Smlouvy vyžadovaly ke své platnosti schválení Ministerstvem pro hospodářskou soutěž ČR, protože mohly vést k omezení

147 Rozhodnutí. Č. j. S 21/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

148 Rozhodnutí. Č. j. S 22/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

149 Rozhodnutí. Č. j. S 23/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

150 Rozhodnutí. Č. j. S 26/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

151 Rozhodnutí. Č. j. S 27/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

152 Rozhodnutí. Č. j. S 31/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

153 Rozhodnutí. Č. j. S 33/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

154 Rozhodnutí. Č. j. S 34/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

155 Rozhodnutí. Č. j. S 35/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

156 Rozhodnutí. Č. j. S 42/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

157 Rozhodnutí. Č. j. S 19/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 21/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 22/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 23/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 26/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 27/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 31/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 33/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 34/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 35/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 42/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

hospodářské soutěže. Za nebezpečí omezení soutěže se považovalo překročení tehdejšího zákonného limitu podílu na relevantním trhu (30 % celkového obrátu). Ministerstvo konstatovalo:¹⁵⁸

„Případné omezení hospodářské soutěže je problematikou závažnou zejména v oblasti tisku, neboť vlastnictví titulu a jeho zavedenost v daném regionu může být vydavatelem posléze využito nejen k vlastní expanzi na tomto regionálním trhu, ale při vlastnictví několika titulů v sousedních okresech i k postupnému ovládnutí větších celků a zvýšení své potenciální síly.“

(MHS 1993)

Aby však ministerstvo mohlo stanovit, jaký podíl na relevantním trhu zúčastnění mají, muselo relevantní trh určit. Vzhledem k tomu, že většina regionálních periodik, informujících o kulturním, politickém a ekonomickém dění na území okresu, byla vydávána dřívějšími okresními národními výbory a zaměřením postihovala oblast vymezenou územím příslušného okresu, úřad vymezil jako relevantní trh okres. Podíly jednotlivých titulů v posuzovaných případech pak na tomto trhu dosahovaly od 62 do 100 procent.¹⁵⁹ Ministerstvo na základě posouzení těchto okolností konstatovalo, že firmy měly povinnost předložit smlouvu ke schválení, tuto povinnost však nesplnily, naopak předložení smlouvy odmítly.

Účastníci řízení ve všech jedenácti případech podali rozklad přímo k ministrowi hospodářské soutěže. Jeho rozhodnutí však původní závěr ve všech případech¹⁶⁰ potvrdilo,¹⁶¹ a i když účastníci argumentovali širším trhem tisku (od lokálního až po

158 Např. viz Rozhodnutí. Č. j. S 19/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

159 V rámci jednotlivých rozhodnutí byly stanoveny tyto podíly na relevantním trhu: Berounsko – 73 %; Mladoboleslavsko – 75 %; Příbramsko – 66 %; Štít – 100 %; Hraničář – 100 %; Aktuality Strakonicka (Astra) – 100 %; Týdeník Klatovsko – 100 % (Konkurence – Týdeník Klatovska vydavatelství Západočeské noviny, spol. s r. o., začal vycházet v květnu 1991, tedy až po fúzi.); Českolipské listy – 100 %, Jiskra – 100 %; Rozvoj – 100 %; Zár – 62 %.

160 Až na drobné úpravy v procentech podílu na trhu, nikdy to však neovlivnilo rozhodnutí. Např. Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 17a/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Či Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 20/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

161 Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 17b/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 17a/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 18/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 17d/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 17f/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí ministra

celostátní), ministerstvo trvalo na svém vymezení relevantního trhu. Pokud by účastníci neuposlechli, ministerstvo jim mohlo ve správním řízení uložit ze zákona pokutu. Rozklady s potvrzenými rozhodnutími nabyly právní moci 5. října 1993.

Účastníci řízení tedy začali problém řešit¹⁶² a s vyhlídkou na vrácení titulů ve všech jedenácti případech podali návrh na zahájení správního řízení ve věci schválení fúze;¹⁶³ ministerstvo fúzi ve všech případech schválilo.¹⁶⁴ Zatímco v prvním rozhodnutí Ministerstvo pro hospodářskou soutěž upozorňovalo na nebezpečí fúze v oblasti tisku, v odůvodnění povolení fúze v něm shledává výhody:¹⁶⁵

„Zajištění současného a budoucího finančního krytí vydávání týdenního okresního periodika [...], což umožňuje jeho další trvání a rozvoj (při vydávání současným vydavatelem existují finanční problémy). Zajištění vyšší profesionality a tím i kvality při skladbě obsahu a tvorbě tiskoviny jako takové tím, že vzhledem k dobrým finančním možnostem vydavatelství [...] lze předpokládat zabezpečení vyšší odborné úrovně zaměstnanců tohoto vydavatelství. Vzhledem k předpokládanému všeobecnému

pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 20/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 17e/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 19/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 17c/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 21/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 22, 23/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí nabylo právní moci 5. 10. 1993.

162 Respondenti hloubkových rozhovorů, kteří na tuto kauzu vzpomínají, tvrdí, že vydavatelství měla z výsledku šetření obavy a pro jistotu rychleji převáděla nakoupené týdeníky na deníky a měnila jim názvy, aby nebylo původním majitelům vlastně co vracet, kdyby k takovému rozhodnutí ministerstvo dospělo (Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009).

163 Např. viz Rozhodnutí. Č. j. S 106/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

164 Rozhodnutí. Č. j. S 106/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 99/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 104/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 112/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 114/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 113/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 103/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 100/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 102/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 101/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. Rozhodnutí. Č. j. S 105/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

165 Např. viz Rozhodnutí. Č. j. S 106/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

zvýšení úrovně vydávané tiskoviny lze dovozovat, a to především z důvodů zajištění konkurenceschopnosti, i zvýšení kvality ostatních vydávaných tiskovin v okrese [...], což zajišťuje a bude zajišťovat trvalé vytváření kvality konkurenčního prostředí v oblasti tisku v tomto okrese a jistě přispěje i k vyšší spokojenosti zákazníků. [...] Újma, která případným omezením soutěže může vzniknout, bude vyvážena výhodami, jež schválená fúze přinese.“

(MHS 1993)

Úřad nereflektoval svou vlastní analýzu, podle které měly v sedmi z jedenácti okresů zakoupené týdeníky monopolní postavení na relevantním trhu, a ani zpětně nerevidoval své vymezení relevantního trhu, v podstatě tak popřel své původní rozhodnutí.

Podruhé se fúzí a firmou Vltava-Labe-Press, a. s., zabýval Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS) v roce 2001, kdy firma koupila celostátní deníky Slovo a Zemské noviny a většinu titulů lokálního a regionálního tisku na Moravě. Podle *Filipa Vrány* z ÚOHS toto spojení nepodléhalo povolení úřadu, proto neproběhlo správní řízení a podklady k šetření byly skartovány.¹⁶⁶

Podle sekundárních zdrojů fúze nepodléhala povolení úřadu, protože podíl firmy na trhu byl nižší než 30 % (viz Vojtěchovská 2008). Fúze totiž proběhla ještě v době platnosti původního zákona z roku 1991, nebral se tak v úvahu čistý obrat společností. Podle Vrány také nelze určit, z jakých údajů úřad při určování relevantního trhu a podílu na něm čerpal, protože podklady již neexistují. Stanovené podíly na trhu jsou podle něj navíc obchodním tajemstvím, které se do rozhodnutí neuvádějí. Nicméně důležité podle jeho názoru je, že úřad došel k závěru, že fúze jeho povolení nepodléhá. Jak vyplývá rovněž pouze ze sekundárních zdrojů,¹⁶⁷ úřad nebral jako relevantní trh okresní tisk (jako v roce 1993), ale celý systém tisku v ČR.

166 Konzultace s Mgr. Filipem Vránou. Odbor vnějších vztahů ÚOHS. 12. 6. 2009.

167 Například Vojtěchovská 2008; Šmíd 2004b: 11; 2004a: 153–154. Šmíd podotýká, že předseda ÚOHS Josef Bednář v té době několikrát veřejně v médiích potvrdil názor svého úřadu, že relevantní trh denního tisku se skládá z celostátních i regionálních deníků a že na tomto trhu postavení VLP nepřekračuje limity stanovené zákonem (také viz Čelovský 2001: 44–45).

Historik Bořivoj Čelovský¹⁶⁸ (2001: 44–45) publikoval svou korespondenci s ÚOHS,¹⁶⁹ ze které vyplývá, že podle názoru Úřadu koupě brněnské Rovnosti a ostravské Svobody neposílila „významně“ postavení VLP. Pravda podle Čelovského je, že koupí těchto dvou moravských deníků VLP získala úplný monopol na Moravě a ve všech regionech Čech (Čelovský 2002: 45–47).

Existuje však jiné rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže týkající se tisku, které odkrývá úřadem stanovenou výši podílů jednotlivých vydavatelství na trhu všech tištěných médií. Jde o rozhodnutí ÚOHS v případě spojení soutěžitelů Ringier ČR a Československý sport.¹⁷⁰ V tomto rozhodnutí ÚOHS došel k názoru, že relevantní trh tisku v České republice lze dělit na trh celostátních deníků a trh regionálních deníků. Úřad nicméně podotkl, že „vzhledem k možnému překrývání informací obsažených v denících mohou být jednotlivé kategorie deníků i přes jejich rozdílné zaměření vnímány jako zaměnitelné z pohledu čtenáře“ a odvolal se na

168 Bořivoj Čelovský, český historik a autor odborných historických publikací, byl jedním z prvních autorů (a dodnes v České republice téměř ojedinělým), který v publikaci *Konec českého tisku?* otevřel otázku koncentrace vlastnictví českého tisku v rukou zahraničních vlastníků. Byl motivován vlastní zkušeností, kdy mu vydavatelství *Springer* podle jeho názoru cenzurovalo historické publikace týkající se německé historie. Kniha *Konec českého tisku?* sice vyvolala pozornost, bohužel je souhrnem emocionálně zabarvených, vypjatých názorů, odrážejících se už v titulu publikace. Na druhou stranu historik Čelovský shromáždil informace od pamětníků, které do té doby nikdo jiný nezískal. O rok později vyšla Čelovskému aktualizovaná původní kniha pod názvem *Konec českého tisku* (tedy bez otazníku). Byla doplněna o některé nové informace, ale především o reakce politiků a úředníků na jeho první knihu. Nová kniha také ztratila nacionalistický, „protiněmecký“ tón. Bořivoj Čelovský 12. února 2008 zemřel. Viz Koura, Petr. 2008. „Čest tomuto nepohodlnému muži. Zemřel historik Bořivoj Čelovský, někdy téměř proklínaný polemik, ale člověk velkého formátu.“ Pp. P8 in *Mladá fronta Dnes*. Rubrika Kavárna, sobota 23. 2. 2008.

169 Podobnou korespondenci vedla s ÚOHS také Daniela Pilařová (2002), které zástupci Úřadu odpověděli, že „do 30. 6. 2001 platil v ČR v oblasti hospodářské soutěže zákon č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, v platném znění. V § 8 a 8a uvedeného zákona bylo stanoveno, kdy dochází ke spojení podniků a za jakých podmínek spojení podniků podléhá povolení Úřadu. Povolení Úřadu podléhalo spojení podniků, které narušilo nebo mohlo narušit hospodářskou soutěž, přičemž za narušení soutěže se považovalo, pokud spojením podniků přesáhl jejich podíl 30 % celkového obrátu na celostátním či místním trhu daného zboží. Od 1. 7. 2001 vstoupil v platnost nový zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů, kde problematika spojování podniků je upravena v hlavě IV. Nově zákon stanoví, že spojení podniků podléhá povolení Úřadu, jsou-li splněny stanovené hranice čistých obrátů spojovaných soutěžitelů (viz § 13 cit. zákona). Z uvedeného vyplývá, že v konkrétním případě může, či mohlo dojít ke spojení podniků ve smyslu zákona, avšak toto spojení nemusí nebo do 1. 7. 2001 nemuselo podléhat povolení Úřadu (z důvodu nenaplnění podmínek stanovených v zákoně)“.

170 Rozhodnutí S110/01-2032/01, 2. 11. 2001. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže.

rozhodnutí Evropské komise.¹⁷¹ Podíly na relevantním trhu denního tisku pro rok 2000, tedy ještě v období před nákupem celostátních a moravských titulů firmou Vltava-Labe-Press, a. s., stanovil Úřad na základě průměrného denního prodaného nákladu takto: Blesk – 19 %, Sport 4 %, VLP 29 %, Mafra 22 %, Borgis 12 %, Lidové noviny, a. s., 5 %, další méně než 5 %.

Z toho se dá tedy dovozovat, že při stejné metodice posuzování podílu na trhu (kteřou ÚOHS předpokládáme udržuje v rámci stanovení relevantního trhu jako trhu všech tištěných médií) musela mít firma Vltava-Labe-Press po fúzích v roce 2001 podíl na trhu, který povolení fúze vyžadoval, tedy nad 30 % (viz výše). Nebo je to důkaz o často se proměňující metodě, kterou Úřad posuzuje podíly vydavatelství na trhu.

Fúzi vydavatelství Vltava-Labe-Press, a. s., s jiným regionálním řetězcem tisku, firmou *Západočeské noviny*, posuzoval v roce 2004 Úřad pro ochranu hospodářské soutěže jako třetí kauzu koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku.¹⁷² ÚOHS ve správním řízení, tentokrát na návrh účastníka řízení, Vltava-Labe-Press, a. s., povolil spojení soutěžitelů. Obraty, podle kterých úřad spojení posuzoval, jsou tajné a v rozhodnutí nejsou uvedené: „Za poslední účetní období dosáhla společnost Vltava-Labe-Press v České republice obratu vypočteného v souladu s § 14 zákona cca [... *obchodní tajemství* ...] Kč. Obrat společnosti Západočeské noviny v České republice za poslední účetní období činil cca [... *obchodní tajemství* ...] milionů Kč.“ Podle Josefa Bendy (2007: 147) se ÚOHS tímto rozhodnutím přidržel své ustálené rozhodovací činnosti. VLP se vzhledem k podání žádosti o spojení soutěžitelů zřejmě poučilo, že je lepší zákon bezezbytku naplnit a o schválení fúze úřad požádat.

Na základě analýzy dokumentů docházíme k názoru, že regulace vlastnictví tisku v České republice v mediálních zákonech neexistuje; rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže pak neshledala v konkrétních případech horizontální koncentraci vlastnictví lokálního a regionálního tisku porušující tzv. antimonopolní zákon. První makro-činitel tak nijak neomezil rozvoj dalších činitelů, právě naopak, liberálně nastavená legislativa a liberalizační deregulační tendence umožnily rozvoj dalších makro-činitelů, což je zjištění prezentované i jinými autory (viz Splichal 1994; Herman – Chomsky 1994; Jakubowicz 2007). Český lokální a regionální tisk se tak prostřednictvím deregulace a nově nastavené regulace na začátku strukturální

171 V rozhodnutí Evropské komise No IV/M.1401-Recoletos/Unedisa z 1. 2. 1999 jde o posouzení fúze španělských vydavatelství Recoletos a Unedisa. EK stanovila, že relevantní trh lze odlišit i podle obsahového zaměření periodika (obecné informace, sport, ekonomika), jsou to ale nejasné hranice a informace některého typu se překrývají. Geografickou dimenzi relevantního trhu rozhodnutí neřešilo. Rozhodnutí Evropské komise No IV/M.1401-Recoletos/Unedisa, 1. 2. 1999.

172 Rozhodnutí s 72/04-2495/04, 17. 6. 2004. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. <http://www2.compet.cz/ISU/2004/HIS/pis18623.html> (31. 10. 2008).

transformace emancipoval, aby byl v důsledku pozdější liberální deregulace stále více svazován potenciálním nebezpečím horizontální koncentrace vlastnictví.

1.3.2. Privatizace

Druhým logickým krokem strukturální transformace mediálního systému, v období nastavování mediální legislativy i po něm, byla privatizace vlastnictví. Ale právě do značné míry časově souběžný průběh těchto dvou součástí politicko-ekonomické transformace zapříčinil, že privatizace, tedy převod centralizovaného státního vlastnictví médií na soukromé subjekty, často probíhal bez existující legislativy či bez ohledu na regulaci právě vzniklou. Na vývoj privatizace vlastnictví se zaměřujeme především kvůli jejímu vlivu na další proměny vlastnictví tisku.

O mediálním vlastnictví, existujícím na počátku 90. let v legislativní prázdnotě, píše například Liana Giorgi ((ed.) 1995: 27, 111–112). Téma privatizace (stejně jako později vstupu zahraničních vlastníků na mediální trh či koncentrace vlastnictví médií) přináší do literatury emocionální vyjadřování. O privatizaci českého tisku se často píše jako o „divoké“, „spontánní“, či dokonce jako o „legální krádeži“.

Zmíňme však nejdříve souvislosti privatizace českých tištěných médií. Průběh privatizace byl podle některých autorů ovlivněn nejen celospolečenskými změnami po roce 1989, ale i politicko-ekonomickým vývojem před tímto rokem. Například Milan Šmíd (2004b: 3) dává do souvislosti nereformovanost politicko-ekonomické struktury ČSSR před rokem 1989 a porevoluční příklon k tržnímu hospodářství bez silnější role státu: „Projevilo se to hlavně v dlouhodobé podpoře politických a ekonomických reforem, v nichž se role státu měla omezit na nejmenší možnou míru, a pro něž se hlavním regulativem společenských vztahů měly stát ,neviditelné ruce svobodného trhu‘, což bylo aplikováno i na oblast médií a tisku konkrétně. Takové bylo politické klima, v němž probíhala privatizace téměř všech průmyslových odvětví, obchodu, služeb, včetně médií.“

Šmíd (2004b; 2004a), ale i další autoři (např. Benda 2007; Giorgi (ed.) 1995) se shodují v názoru, že po roce 1989 se Československo vymykalo středoevropskému pojetí ekonomické strukturální transformace tím, že privatizace měla daleko rychlejší průběh. Shrnuje to Milan Šmíd (2004b: 5; 2004a: 147): „Bývalé Československo a pozdější Česká republika se odlišovaly od svých sousedů rozsahem i rychlým tempem privatizace, jejíž pravidla umožnila, aby se na ní podílel prostřednictvím nákupu zvláštních kuponů každý občan České republiky. V krátkém období let 1992–1994 přešlo do soukromých rukou přibližně osmdesát procent státního majetku.“

Tento obecný politicko-ekonomický trend měl několik konkrétnějších souvislostí a důsledků. V nastavení pravidel privatizace a v jejím zákonném i organizačním ukotvení se opět projevil silný pro-liberalizační program, jak ho pojmenovává

Liana Giorgi (ed.) 1995: 25). Podle ní se po sametové revoluci česká vláda snažila změnit centralizovanou vlastnickou strukturu tak rychle, jak jen to bylo možné. Tato politika se pak, jak Giorgi uvádí, „odrážela v překotných privatizačních programech a předpisech pro zahraničních investice, které zůstaly flexibilní, aby držely krok s liberálním přístupem“ (Giorgi (ed.) 1995: 25).

Autoři (Giorgi (ed.) 1995; Sparks 1998; Sovová 2001; Šmíd 2004a, 2004b) popisující privatizaci českých médií se shodují na tom, že tento přelomový proces politicko-ekonomické transformace měl různé etapy či fáze, v rámci nichž se lišily hlavní charakteristiky průběhu privatizace médií. Tyto fáze do značné míry odpovídají fázím procesuálního modelu transformace¹⁷³ či obecným teoriím popisujícím průběh privatizace v tranzitivních zemích.¹⁷⁴

Privatizace českého lokálního a regionálního tisku probíhala v rámci prvních dvou období procesuálního modelu a podle autorů měla tři fáze:

1. *spontánní privatizace* – privatizace na počátku 90. let bez jasné nastavených (především zákonných) pravidel, vlastnictví médií se nacházelo v zákonném vakuu a jeho privatizace probíhala i po zavedení regulace mimo rámec těchto norem, jak to popisují Giorgi ((ed.) 2005: 7, 27, 111–112) či Šmíd (2004a: 143), o této fázi se dá hovořit mezi lety 1990 a 1992; Sparks (1998: 103) o této etapě mluví jako o „účinném zmocnění se stranického majetku v divoké privatizaci“; Sovová označuje roky 1990–1992 jako období divoké privatizace, kdy byly kvůli neexistující právní úpravě dovoleny mnohé, později již nikdy neopakovatelné kroky; podle Giorgi ((ed.) 1995: 27–28) se v médiích v souvislosti s vlastnictvím na začátku 90. let objevily dvě rozporné tendence: „zatímco se šéfredaktoři a novináři snažili konsolidovat svou nově získanou svobodu distancováním se od vydavatelství a hledající nové vlastnické struktury (navzdory chybějícímu zákonnému zajištění), vydavatelství se snažila udržet status quo, zatímco se adaptovala na situaci na trhu“, tento vývoj se podle Giorgi (také viz Sovová 2001: 105) týkal celostátních i regionálních tištěných periodik; roky 1990–1992 byly podle Sovové obdobím, kdy většina celostátních i regionálních předrevolučních periodik přešla do soukromých rukou, z toho vyplývá, že většina českého regionálního tisku prošla právě první fází privatizace, privatizací spontánní, jejíž kritice se kromě odborných a historických publikací věnovala také média;¹⁷⁵

173 Viz kapitoly 1. *Strukturální transformace médií jako součást strukturální transformace společnosti; 1. Strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009.*

174 Viz kapitola 1.2.1. *Makro-činitele strukturální transformace médií.*

175 Privatizace byla v médiích kritizována především vzhledem k pozdějšímu vstupu zahraničních vlastníků na mediální trh. Většina z nich je v bibliografii označena původem z archivu Syndikátu

2. *denacionalizace* – fáze privatizace médií, do které se zapojili zahraniční investoři a vlastníci (Murdock 1997: 10–13; Splichal 1994: 40; Coman 2000: 39);
3. *státem řízená a kontrolovaná privatizace* – podle autorů (např. Giorgi ((ed.) 2005: 27, 111–112) byla v tomto období nastavena přesnější a konkrétnější regulace privatizace médií; podle Giorgi ((ed.) 2005: 27, 111–112) tato fáze probíhala do roku 1993, kdy byla struktura tiskového trhu již relativně stabilizovaná; Šmíd (2004a: 143) však konec této etapy datuje až do roku 1994; v rámci subsystému lokálního a regionálního tisku v České republice však nemáme o takto probíhající privatizaci konkrétních titulů žádné informace.

Zvláštní průběh **první fáze privatizace** – **spontánní privatizace českého lokálního a regionálního tisku** souvisí se specifickým postavením médií v době po listopadu 1989. I když se vlastnictví bezprostředně po listopadu 1989 fakticky nezměnilo, redakce se často postavily proti šéfredaktorům dosazeným KSČ či státním vydavatelstvím. Jak konstatuje Milan Šmíd (2004b: 6; 2004a: 147), „v první polovině roku 1990 naprostá většina českých médií pracovala samosprávným stylem pod vedením šéfredaktorů, které si demokratickým způsobem vybrali pracovníci příslušných redakcí. Tato situace pak umožnila další vývoj událostí, který je popisován jako „spontánní privatizace“ médií. [...] Tento model faktického vyvlastnění periodika redakčním kolektivem se později ještě vícekrát opakoval, i když detaily mohly být odlišné“.

Jak k takovému převzetí došlo, popisuje například Jan Čulík (in Kelly – Mazzoleni – McQuail (eds.) 2004: 31–32): „Noví soukromí vlastníci mohli převzít značku starých novin, jejich předplatitele a jejich podíl na trhu bez zaplacení nějaké kompenzace státu.“ Či Sovová (2001: 105): „Privatizace stávajících titulů probíhala podle velmi podobných scénářů. V drtivé většině se tak stalo oddělením redakce od původního nositele vydavatelského oprávnění a založením soukromé akciové společnosti, která převzala vydávání periodika, zejména deníků, pod mírně změněným názvem. Zajímavou právně-ekonomickou skutečností tohoto období bylo, že valná většina původních vydavatelů neměla názvy deníků a jejich grafické zpracování chráněno jako ochrannou známku.“

Takový průběh spontánní privatizace vyvolává v autorech výše zmíněné emocionální hodnocení.¹⁷⁶ Bořivoj Čelovský (2001: 24) shrnul, že tato fáze privatizace médií se někdy nazývá „majetkovým převodem“, jindy „krádež“ či „legální krádež“.

novinářů ČR (také viz Fencel 2001).

176 Čelovský cituje dva názory na privatizaci tisku v České republice převzaté z Britských listů (in Čelovský 2001: 26, 32) – Jan Čulík míní, že účastníci těchto majetkových transakcí by mohli být snadno obviněni z toho, že „ukradli své vlastní noviny“. Václav Žák, šéfredaktor časopisu Listy, podle Britských listů tvrdí, že nešlo o krádež, neboť pachatelé si nebyli plně vědomi majetkoprávních důsledků svého jednání.

Při konkrétním popisu průběhu spontánní privatizace lokálního a regionálního tisku je nejčastěji zmiňován případ privatizace regionálních deníků vydavatelství Deltapress, s. p., německou firmou Verlagsgruppe Passau¹⁷⁷ (také viz Benda 2007: 136–138; Čelovský 2001: 26–27).

Konkrétní souvislosti privatizace titulů vydavatelstvím Verlagsgruppe Passau jsme získali z analýzy hloubkových rozhovorů. Privatizace titulů do vydavatelské skupiny Vltava-Labe-Press začala v roce 1990 v jižních Čechách a pokračovala do západních, východních a severních Čech (Hloubkové rozhovory 2009; také viz Harantová 1993; Rollová 1992; Ovlivní Němci český tisk? Regionální tisk pod cizím vlivem? 1993). Jak už jsme zmínili, převody jednotlivých lokálních titulů měly často velmi nestandardní¹⁷⁸ průběh.¹⁷⁹ Stávající vlastníci neměli na začátku 90. let dostatek financí na modernizaci redakcí. Pamětníci popisují, že bylo velmi jednoduché od okresních úřadů týdeníky koupit. Lidé, kteří v týdenících pracovali, například podle Pakosty (2007: 97) „požádali okresní úřady, které si s novinami nevěděly rady, o odkup titulu – s vazbami na předplatitele a s funkční distribucí“.

177 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

178 Viz rozhodnutí ÚOHS v kapitole 1.3.1. *(De)regulace.*

179 V té době Verlagsgruppe Passau také průběžně nakupovala okresní týdeníky. V jižních Čechách koupila nejdříve prachatický titul *Hraničář* od okresního národního výboru za 100 tisíc korun (Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009), následovaly další jihočeské okresní týdeníky (například strakonická *Astra* apod.). V severních Čechách se firmě Vltava a později Labe nepodařilo na začátku 90. let získat krajský deník, firma tedy postupovala od nákupu okresních týdeníků a jejich převodu na deníky. To popisuje Miroslav Pakosta (2007: 97): „Na začátku roku 1992 přišel zvrat. Vlastimil Košťál, ředitel společnosti Vltava, nabídl všem redakcím týdeníků převzetí a přechod na deník. Nabídku totiž jen několik týdnů před „obchodními návštěvami“ okresů odmítl hlavní žádoucí partner pro vznik sítě lokálních deníků, Severočeský deník. K dohodě se soukromými majiteli i státní správou došlo v osmi okresech: v Liberci, Jablonci, České Lípě, Děčíně, Litoměřicích, Ústí nad Labem, Teplicích a Mostě. Nabídku Vlastimila Košťála odmítli jen majitelé týdeníků Nástup (Chomutov) a Nový Hlas (Louny), které později společnost Vltava (později VLP) v síti okresních titulů nahradila redakcemi, postavenými „na zelené louce“ – Deník Lučan (Louny) a Deník Chomutovska (Chomutov). Okresní deníky na severu Čech vyšly poprvé 6. května 1993 a svedly téměř tříletou bitvu o přežití s tradičním Severočeským deníkem.“ Další konkrétní příběh odkupu okresních novin *Klatovsko* v Klatovech firmou Vltava popisuje Eva Pleskotová (1993a) v článku pro Český deník. V textu přednosta Okresního úřadu v Klatovech a poté poslanec ČNR Ivan Bečvář vzpomíná, že o noviny měla zájem i jiná německá firma z Hofu (Zřejmě společnost Západočeské noviny vlastněná německou firmou Frankenpost Verlag z Hofu – pozn. LWC). Ta mu ale v průběhu jednání připadala jen nastrčená a spekuloval o rozdělení teritoria mezi Vltavou a Západočeskými novinami. U odkupu dalšího okresního týdeníku s názvem *Dnešní Jablonecko* se podle jeho původní majitelky Ireny Ottisové projevil nátlak pasovského vydavatelství (pra 1993): „Zástupci německého vydavatelství za mnou chodili od roku 1991. Dnešní Jablonecko jsem prodala, protože nebyla jistota, že bychom byli schopni úspěšně konkurovat novinám, které tady hodlali založit. Nepochybuji o tom, že by nakonec stejně přetáhli dosavadní redaktoři Dnešního Jablonecka. Mohou totiž zaplatit daleko více.“

Pamětník začátku budování struktury německého vydavatelství v Čechách, respondent manažer 01 vzpomíná, že jednání začala hned v roce 1990 a o *Jihočeskou pravdu* měl kromě Pasovských zájem také vydavatel *Oberösterreichischer Nachrichten* (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009).

Na konkrétní způsob převzetí Jihočeské pravdy vzpomínala další pamětnice, šéfredaktorka titulů VLP Alena Pancerová, na workshopu Rudolfa Hubera (2006):

„Když se zakládalo VLP v západních a jižních Čechách, o Velikonocích 1991,¹⁸⁰ na Zelený čtvrtek,¹⁸¹ přijeli Pasovští a každému dali v obálce 100 marek za to, že od zítřka bude psát ne pro Pravdu, ale pro Novou Pravdu.“

(Pancerová in Huber 2006; také viz Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009)

Podobně Verlagsgruppe Passau převzalo také plzeňský regionální deník *Nová pravda*. Jak vzpomíná respondent šéfredaktor 02 (Hloubkový rozhovor 2009),¹⁸² v roce 1991 zaměstnanci Nové pravdy, deníku Vydavatelství Deltapress, jednoho dne podepsali smlouvy s novým zaměstnavatelem, Vydavatelstvím Vltava, pro titul s názvem *Deník Nová pravda*:

„Ta transformace byla poměrně rychlá [...] tenkrát byl monopol, tiskárna jedna, která tiskla noviny, jeden redakční tým, kterej vyráběl noviny a pak nějaký prostor, kde se to vyrábělo. Ten nověj majitel udělal smlouvu s tiskárnou, udělal smlouvu s vlastníkem toho majetku, kde se dělala ta redakce, a udělal smlouvu s lidma. A řekl jim – dneska pracujete tady pro titul Nová Pravda, zítra budete pracovat [...] už pro Deník Nová Pravda [...]. To převzetí bylo poměrně jednoduchý – oni přijeli, každému redaktorovi dali 100 marek do obálky a nechali je podepsat

180 V tiráži Jihočeské Pravdy se nový vydavatel – Vydavatelství Vltava, spol. s r. o. – objevil poprvé v sobotu 1. června (Jihočeská Pravda 1991).

181 Na začátky na Zelený čtvrtek 1991 vzpomínal také ředitel vydavatelství Vlastimil Košťál (1998).

182 Také viz Junger 2005: „Členům bývalé redakce byla v té době předložena nabídka na okamžité rozvázání pracovního poměru dohodou s Vydavatelstvím Deltapress a současně nová, pro ně v řádu o 2000,- Kč výhodnější pracovní smlouva, s Vydavatelstvím Vltava. Také se konala informativní (přesvědčovací) schůzka s bývalým ředitelem Vydavatelství Deltapress a se zástupci německého vydavatele Passauer Neue Presse. Na této informativní schůzce bylo členům redakce oznámeno, že noviny kupuje (koupilo) PNP, že tedy sice změní majitele, že ale pro redakci jako takovou se nic nezmění a zejména že nikdo (z německé strany) jim nebude do jejich novinářské práce jakkoliv zasahovat. Každý ze členů přecházející redakce dostal také „všimné“ 100 DM. Generální a obchodní ředitel PNP toto odůvodnili jakousi německou tradicí.“

novou smlouvu [...]. Druhý den vycházely se stejným layoutem, se stejnými lidma novy noviny, který patřily novému vlastníkově.“

(Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009)

Ve východních Čechách mělo o krajský deník *Pochodeň* zájem více investorů. Jak uvádí respondent manažer 02 (Hloubkový rozhovor 2009; také viz Vaněk 2009: 69), jedním z nich bylo vydavatelství *Ringier*, které v té době již vyjednávalo s Reflexem. Podle Vaňka (2009: 69) „právě management Reflexu v čele s Petrem Hájkem oslovil v roce 1990 Jaromíra Fridricha a Karla Tejkla a sdělil jim svůj plán na vytvoření regionálního deníku, který by se jmenoval Region. Proběhlo několik schůzek, na kterých se dohodla struktura redakce. Personální obsazení měl na starosti Jaromír Fridrich, který počítal, že si do nového periodika přivede redaktory z bývalé Pochodně“. Stav deníku *Pochodeň* nebyl na začátku 90. let dobrý – náklad klesal a vydavatelství nemělo peníze na investice:

„Proto *Pochodeň* uvítala, když se ozvali další potencionální zájemci. Druhým z řady byl německý vydavatelský koncern z Pasova – Passauer Neue Presse, který zastupoval Franz Xaver Hirtreiter. Kontaktní osobou v redakci byl na začátku roku 1990 tehdejší šéfredaktor Josef Dítě, který podmínky dojednával s Vydavatelstvím Deltapress, aby do něj později sám zamířil. Dalšího jednání se účastnili Dagmar Kudrnová, ekonomka tehdejší Pochodně, a Karel Tejkl, po roce 1989 sekretář redakce a také fotograf. Ten jediný se uměl domluvit německy, což mohl využít při jednání s německým investorem, a také měl kontakty na Vlastimila Košťála, který před rokem 1989 působil na pozici technického náměstka Vydavatelství Rudé Právo a po změně režimu se stal ředitelem Vydavatelství Deltapress.“

(Vaněk 2009: 70–71)

Dalším zájemcem o koupi Pochodně byl i francouzský *Hersant* (Vaněk 2009: 71). Samotný převod titulu na firmu PNPress proběhl podobně, jako v jižních i západních Čechách, v případě PNPress však zaměstnanci získali akcie firmy. „Pracovníci redakce dali výpověď z pracovního poměru a vzápětí přešli do nové společnosti PNPress a pokračovali ve vydávání periodika, i když pod mírně upraveným názvem. V tomto případě skončila Pochodeň a nahradil ji Deník Pochodeň.“ (Vaněk 2009: 72). Podle autora (Vaněk 2009: 71) celá redakce souhlasila s plánem na vytvoření akciové společnosti PNPress. V ní měl každý redaktor právo na odkoupení čtyř kusů akcií, management a vedoucí redaktori osm kusů akcií, zahraniční investor byl pak majoritním podílníkem. „Základní kapitál společnosti činil 293 000 Kčs. Fyzické osoby složily 120 tisíc Kčs (41 %) a právnické osoby 173 tisíc Kčs (59 %).“ (Vaněk

2009: 72). *Deník Pochodeň* s podtitulem *Noviny občanů východních Čech* začal vycházet od 1. července 1991. Po roce a čtvrt noviny změnilly název na *Hradecké noviny* (Vaněk 2009: 71).

Podle respondenta manažera 02 (Hloubkový rozhovor 2009) byl do tří let od založení PNPRESS jeho jediným vlastníkem Pasov:

„[...] Bylo potřeba zavést redakční systém [...], to byla investice nějakých 16,5 milionu korun [...]. Došlo k navýšení kapitálu a každý akcionář dostal nabídku, aby navýšil kapitál [...], nabízíme vám dvacetinásobek – vy jste za jednu akcii dali tisíc korun, já vám nabízím 20 000 korun a ti lidé samozřejmě brali toho vrabce v hrsti. Ale našli se i tací, kteří neprodávali [...] měl jsem kolegu, ten říkal, já je neprodám [...] ten na tom vydělal nejvíce, protože pak ty svoje čtyři akcie prodal za mnohonásobek.“

(Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009)

Ke spontánní privatizaci docházelo i na Moravě (Benda 2007: 138; Roupec 2001). Podle Benda tam tímto typem privatizace prošly oba krajské deníky v Brně a Ostravě: „V Brně byla 11. března 1991 redaktoři založena společnost Moravskoslezské vydavatelství, akciová společnost, která pokračovala ve vydávání deníku *Rovnost*, jež vydávala pod názvem *Moravský demokratický deník RT* (16. prosince 1991 změnila svůj název na *Rovnost*, akciová společnost), a v Ostravě 25. března 1991 společnost OSNA, akciová společnost (OSNA, a.s.), jež pokračovala ve vydávání deníku *Nová Svoboda* pod názvem *Svoboda – list pro Moravu a Slezsko*. Paralelně s akvizičními procesy *Neue Presse Verlags-GmbH* v Čechách odkoupila na sklonku léta 1992 kontrolní majoritní podíly v obou moravských vydavatelstvích francouzská společnost *Socpresse SA* ze skupiny *Groupe Hersant*.“¹⁸³

Abychom pochopili logiku **druhé fáze privatizace – vstupu zahraničních investorů a denacionalizace**, je nutné nastínit, jak privatizovaná vydavatelství a jednotlivé redakce vypadaly. I přesto, že zaměstnanci často převedli všechnu majetek redakcí na jiného vydavatele nebo na svoji vlastní novou firmu, nebyl to majetek, na němž by mohli noví vlastníci stavět v rychle se transformující společnosti. Nároky na technické vybavení a jeho inovace byly velké a noví vlastníci často nemuseli za privatizovaný majetek zaplatit, natož aby měli peníze na další investice do firmy.

Jak podotýká Milan Šmíd (2004b: 8–9; 2004a: 150), častá privatizace novin v podobě faktického vyvlastnění periodika redakčním kolektivem končila tím, že noví majitelé neměli prostředky na modernizaci médií. A tak se „poměrně ochotně vzdávali svých kontrolních podílů, zvláště když prodejní cena akcií několikanásobně

183 Viz kapitola 1.3.3. *Koncentrace vlastnictví*.

převyšovala částku, kterou kdysi do jejich nákupu investovali“ (také Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009, viz výše).

Podle respondenta šéfredaktora 04 (Hloubkový rozhovor 2009) je nutné dodat, že peníze za privatizované tituly nešly do státní kasy:

„Vezmeme-li v globále, že vydavatelem většiny těch periodik byl stát [...], a ten je v podstatě za babku nechal někým zprivatizovat [...] a ten někdo to pak prodal za vyšší částku. Tak najednou tu částku nezískala státní pokladna, jejímž majetkem to bylo, ale s odstupem několika měsíců získal někdo jiný to vysoké zhodnocení.“

(Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009)

Podobně vidí vstup zahraničních investorů na český tiskový trh *Jan Junger* (2005): „Celková škoda, ušlý zisk za neuskutečněnou privatizaci krajských redakcí podle zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, a to zejména plzeňské Nové pravdy, českobudějovické Jihočeské pravdy, pražské Večerní Prahy, Rudého práva, časopisu Květy aj., by se pohybovala v řádu stovek milionů korun.“

Investory pak často (ale samozřejmě ne ve všech případech, jak uvedeme dále) byly společnosti vlastněné zahraničními vydavatelstvími. Jak konstatuje *Jan Čulík* (in Kelly – Mazzoleni – McQuail (eds.) 2004: 31–32), většina privatizovaných novin byla nakonec prodána novými českými vlastníky zahraničním mediálním společnostem, docházelo tak k *denacionalizaci* mediálního systému (viz Splichal 1994).

Pokud se na takto nastíněný vývoj vlastnictví českého tisku podíváme chronologicky,¹⁸⁴ po spontánní privatizaci na začátku 90. let museli noví vydavatelé začít investovat do rozvoje redakcí. Navíc rychle, protože kombinace celosvětového technologického rozvoje v tomto období a zaostalost vybavení českých redakcí přinášela problémy – v mnoha redakcích se tehdy psalo pouze na psacích strojích, počítače či počítačový systém neexistoval. Dosluhovalo také další vybavení, jako staré kasetové diktafony (v té době navíc považované za technologickou vymoženost), fotoaparáty či redakční automobily. Jak k tomu podotýká Olga Sovová (2001: 105), „finančně náročné budování počítačových sítí pro denní výrobu vyčerpalo finanční rezervy, které si část periodik vytvořila po roce 1990. Mnoho z nich bylo nuceno za tímto účelem sáhnout po úvěru, leasingu, nebo část vybavení získat barterovou inzercí“.

Současné vydavatelé začali uvažovat o nutnosti investovat do tiskáren, kapacity existujících tiskáren totiž přestávaly stačit (viz Sovová 2001: 105). Shrnuje to

184 K zapojení zahraničních investorů docházelo už v první fázi privatizace, když státem vlastněný tisk získali přímo zahraniční vlastníci. Ve druhé fázi privatizace, denacionalizaci, však došlo k dalšímu rozvoji tohoto trendu.

Milan Šmíd (2004b: 8–9; 2004a: 150): „Noví čeští majitelé celostátních deníků se již začátkem 90. let začali rozhlížet po kapitálově silných partnerech, neboť jim chyběly prostředky pro rozvoj a modernizaci zastaralého vybavení redakcí a tiskáren, pro nákup nových technologií.“

Tato situace po roce 1992 vyústila pro české vydavatele v nutnost jednat se zahraničními investory. Jak Sovová (2001: 105) podotýká, v roce 1993 vstoupili první zahraniční investoři na český trh periodik. Následovalo období investic do zázemí redakcí a do rozvoje samotného produktu, a to po redakční a formální stránce, investovalo se však také do rozvoje inzertního a distribučního oddělení vydavatelství a nových tiskáren.

Stejný názor má i Giorgi ((ed.) 1995: 28, 116–118), podle níž většina titulů, které dokázaly přežít začátky strukturální transformace českého mediálního systému, přežila s pomocí zahraničních investic. „V průběhu roku 1993 vzrostl dramaticky význam zahraničního kapitálu, když začalo být jasné, že zahraniční spolupráce je prakticky jediným způsobem přežití, a to nejen pro regionální tisk. V průběhu tohoto roku byl dokončen proces restrukturalizace vlastnických struktur, když zahraniční vlastníci kontrolovali více než polovinu celostátního tisku a ustanovili si majoritní podíl v regionálním tisku. Liberální zákonný rámec tváří v tvář zahraničním investicím je v tomto ohledu důležitý faktor usnadnění,“ spojuje Giorgi v tomto názoru příčinu a následek – liberální legislativu a vývoj vlastnictví tištěných médií; a propojuje ji s pohledem na regionální tisk konkrétně.

Podle Milana Šmída (2004b: 8–9; 2004a: 150) byla strategií zahraničních investorů od začátku jejich působení na českém trhu expanze, při které se snažili využít všech příležitostí a obsadit volná místa na trhu.

Ke změně struktury zahraničních investic v českém tisku došlo v roce 1995, jak uvádí Sovová (2001: 106; také viz Giorgi (ed.) 1995: 4–5): „Rok 1995 lze považovat za období jistého ustálení trhu periodik, zejména deníků. [...] došlo ke změnám v podílech zahraničních partnerů v jednotlivých vydavatelských domech. Původně minoritní akcionáři postupně převzali majoritu, skupiny či jednotlivci, kteří se podíleli na vydavatelských aktivitách pouze ze spekulativních důvodů, nestačili tempu rozvoje trhu z finančních důvodů nebo proto, že nenašli svou čtenářskou skupinu a inzerenty, opustili vydavatelský trh zcela nebo své aktivity výrazně omezili. Na jejich místo nastoupily jednak zcela nové zahraniční vydavatelské domy, jednak nový management stávajících vydavatelů. Rovněž většina periodik dokončila jak proměnu grafickou, tak obsahovou, včetně generační obměny jednotlivých redakcí.“

Autoři se shodují, že zahraniční vlastníci postupně získali dominantní postavení na českém tiskovém trhu. Opět však v názorech zaznívá radikální a generalizující hodnocení bez opory v datech. Podle Kettla (in O’Neil (ed.) 1997: 46–47) „bylo spočteno“, že v roce 1994 má více než 50 procent českého tisku zahraničního

vlastníka a 16 z 25 největších denních periodik je v zahraničních rukou, odkaz na zdroj žádný. Podobně Aleš Hudský (in Huber (ed.) 2006: 63) konstatoval, že „tištěná média v České republice jsou téměř úplně v rukou zahraničních investorů. Zahraniční investice v České republice byly největší ze všech nových EU zemí po Polsku, což bylo následkem potenciálního tržního růstu. Očekávání bylo vysoké, protože inzerce a marketing se zde rychle vyvíjel“. Stejný autor současně uvedl, že v zahraničních rukou je pouze „podstatná část tisku“. Podle Karatnyckého, Motyla a Shora ((eds.) 1998: 122) měla v roce 1996 více než polovina českého tisku zahraniční vlastníky. Podle analýzy *European Federation of Journalists* (2003) bylo v mediálním sektoru České republiky soustředěno druhé největší množství zahraničních investic ze všech zemí střední a východní Evropy (po Polsku).

Z hlediska typu zahraničních vlastníků se autoři (Giorgi (ed.) 1995; Benda 2007) shodují na tom, že šlo především o investory z německy mluvících zemí (Německo, Švýcarsko), na počátku ale například také o francouzské společnosti (které se však z trhu později stáhly). Benda (2007: 110) to připisuje geografické blízkosti a určité shodě okolností. Podle Giorgi ((ed.) 1995: 5) bylo pro český trh typické (podobně jako pro vývoj v Maďarsku a Polsku), že zahraniční (především němečtí) investoři postupovali od periferie k centru, tedy od regionálního k celostátnímu tisku. Podobně mluví o expanzi vlastníků z německy mluvících zemí i další autoři (např. Karatnycký – Motyl – Shor (eds.) 1998: 122). Kettle (in O’Neil (ed.) 1997: 46–47) konstatuje, že „regionální deníky byly rozprodány vydavatelstvím převážně ze sousedního Rakouska a Německa“.

A právě zahraniční vlastníci médií z německy mluvících zemí vyvolávali často v autorech extrémní či zjednodušené soudy (viz dále). Podle Hudského (in Huber (ed.) 2006: 63) všechn český a moravský regionální tisk kontroluje jedna německá vydavatelská společnost. Zdeněk Kavan a Martin Palouš (in Kaldor – Vejvoda 1999: 85) míní: „Existuje také znepokojení v některých kruzích kvůli faktu, že osmdesát procent tisku patří německým vlastníkům.“ Generalizující a tendenční je v popisu německých vlastníků tisku Bořivoj Čelovský (2001: 43). Podle něj „politikou německých majitelů denního tisku v České republice je vyhnout se jakékoliv debatě o problému vlastnictví novin v České republice. A když se o něm nepíše, tedy neexistuje. Informovat veřejnost o tragických důsledcích kontroly našeho tisku cizinci je v atmosféře cenzury tichem velmi nesnadné. Když se i podaří prorazit tuto hustou clonu, cenzoři mají po ruce celou baterii výmluv – od nevhodnosti odmítnutého tématu až po nedostatek intelektu odmítnutého autora“.

Jak jsme již uvedli výše, regulace i obecné tržní podmínky takový vývoj vlastnictví tisku umožňovaly, ne-li dokonce podporovaly. Jak podotýká Giorgi ((ed.) 1995: 115), proti takovému vývoji byly učiněny pouze dva pokusy k regulaci komercializačního procesu a konkrétně zahraničních investic na českém tiskovém trhu, ale

oba byly spíše vlažné: „V roce 1990 Česko-Slovenská vláda nastavila dvaadvacetiprocentní daň z obrátu na všechna periodika, včetně novin, což učinilo většinu novin neziskových jak pro zahraniční, tak pro domácí investory. V roce 1991 byla vláda donucena – novináři, kteří nedočkavě čekali na novou vlastnickou strukturu, ale také autory a členy parlamentu – omezit tuto speciální daň na polovinu. Poté chtěl v roce 1992 Úřad pro hospodářskou soutěž zastavit expanzi vydavatelství Passau Neue Presse v regionálním tisku vydáním rozhodnutí¹⁸⁵ požadujícím vrácení jedenácti týdeníků vlastněných německou společností (z celkových 47 titulů, které byly součástí řetězce) jejich původním vydavatelům. Ty byly prodány vydavatelství Passau Neue Presse komunálními úřady v prvních dnech transice.“ Stejná autorka (Giorgi (ed.) 1995: 118–119) kritizuje, že se pronikání zahraničních vlastníků na český trh, například ve srovnání s Maďarskem a Polskem, setkávalo s malým politickým a/nebo občanským protestem. Mohlo se to tak ovšem jevit kvůli tomu, že šlo o analýzu mediálního systému prováděnou zvenčí.

Důkazem o tom, že o téma vstupu zahraničních vlastníků, především do subsystému českého lokálního a regionálního tisku, měla veřejnost zájem, je obsáhlý soubor článků z dobového tisku, který pod klíčovým slovem „zahraniční vlastnictví“ nashromáždil Syndikát novinářů ČR (v seznamu literatury jsou to články s dovětkem: Rešeršní archiv Syndikátu novinářů ČR). Z 97 článků (ze složek zahraniční vlastnictví a regionální tisk) otištěných v celostátních i regionálních novinách v rozmezí let 1991–2002 jasně vyplývá, že pronikání zahraničního vlastnictví do českého tisku vyvolalo v tištěných médiích velkou odezvu. Medializace tohoto tématu vzhledem k zaměření především na regionální tisk kopíruje dva momenty největších změn ve vlastnictví regionálního tisku, konkrétně expanzi zahraničního vlastníka vydavatelství Vltava-Labe-Press na českém trhu, tedy roky 1993 a 2001.¹⁸⁶

Milan Šmíd (2004b: 9; 2004a: 150–151) však popisuje ještě jednu změnu strategie zahraničních investorů na českém trhu, a to koncem 90. let: „Zatímco zpočátku se investoři snažili expandovat a ostře soutěžili se svými konkurenty o získání co největšího podílu na trhu, později dochází k rozdělení sfér vlivu a k soustředování se na ten segment trhu, ve kterém se jim podařilo úspěšně etablovat.“ Příkladem je podle Šmída vývoj strategií vydavatelství Verlagsgruppe Passau a Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft.¹⁸⁷

185 Viz kapitoly 1.3.1. *(De)regulace; 2.1. Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

186 Viz kapitoly 1.3.1. *(De)regulace; 2.1. Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

187 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

Konkrétní příklady vstupu zahraničních investorů a vydavatelů na český tiskový trh jsou zmapovány pouze rámcově a převážně publicisticky.¹⁸⁸ Milan Šmíd (2004b: 8–9; 2004a: 150) shrnul pohled na zahraniční investice na celém tiskovém trhu. Podle něj byli kromě švýcarské firmy Ringier neaktivnějšími tři němečtí vydavatelé místního tisku, a to *Verlagsgruppe Passau*¹⁸⁹ (VGP), *Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft*¹⁹⁰ (RBVG) a *Mittelrhein Verlag*¹⁹¹ (MRV). Podle Šmída bylo na těchto investorech pozoruhodné, že ani jeden z nich nefiguroval velikostí svého obrátu mezi desítkou největších německých vydavatelských domů. „Je zajímavé, že silné německé mediální koncerny jako WAZ, Kirchgruppe nebo Axel Springer Verlag v České republice neuspěly v takové míře, jako tito tři menší vydavatelé, a to z několika důvodů. Velké německé vydavatelské domy váhaly se vstupem na český trh v počátcích privatizace. Měly zájem především o celostátní média, která v té době buď nebyla zisková, nebo již měla své vlastníky. Také proto byly ochotny pouze vstupovat do aliancí s firmou Ringier, která se na trhu již etablovala,“ dodává Šmíd (2004b: 8–9; 2004a: 150).

Stephan Ruß-Mohl (2007: 4) je v názoru na vstup zahraničních investorů na trh českého tisku kritičtější a skeptičtější: „Dlouho předtím, než se jakákoliv středoevropská nebo východoevropská země mohla stát členem Evropského společenství, většina z nich byla kolonizována vydavateli ze západní Evropy. [...] Německé společnosti, jako Bauer, Burda, Springer, Passauer Presse Group a WAZ jsou všudypřítomné v Polsku, ČR, na Slovensku, v Maďarsku, Rusku a na Balkáně.“

Obecný trend denacionalizace českého tisku se projevoval i v subsystému lokálního a regionálního tisku. Podle Liany Giorgi ((ed.) 1995: 113) byla právě v oblasti regionálního tisku proměna vlastnické struktury nejvíc viditelná. Možná proto, že regionální tisk byl kvůli svému nižšímu politickému profilu jednodušším cílem tržních zájmů: „Jak se rozpadla centralizovaná mocenská struktura složená z KSČ a jejích početných regionálních a lokálních – takzvaných ‚národních‘ – výborů, otevřený prostor pro vydávání regionálních a lokálních novin a periodik byl rychle zaplněn množstvím nových nebo ‚reformovaných‘ vydavatelství. Typickým příkladem

188 Např. viz Vančura, Jan. 1998. „Ukradená Fronta, ukradené Právo.“ Pp. 15–18 in *Listy* 1/1998, „Jak to bylo se Zemědělskými novinami.“ *Britské listy*, 21. května 1998.

189 Neue Press Verlags-GmbH (NPV, založena 1946, sídlo v bavorském Pasově/Passau, vydavatel německého regionálního deníku Passauer Neue Presse), jejíž mezinárodní aktivity převzala v roce 2000 holdingová společnost Verlagsgruppe Passau GmbH (VGP), která se stala i vlastníkem této společnosti (Benda 2007: 110–111).

190 Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft mbH (založena 1946, sídlo v Düsseldorfu, mj. vlastníkem vydavatelství velkého německého regionálního deníku Rheinische Post a dalších regionálních titulů v oblasti Porýní a Vestfálska) (Benda 2007: 110–111).

191 Mittelrhein-Verlag GmbH (MRV, založena 1948, sídlo v Koblenzu /severní Porýní-Falc/, vydavatel německého regionálního deníku Rhein-Zeitung) (Benda 2007: 110–111).

staršího vydavatelství, úspěšně se přizpůsobícího novým tržním podmínkám, bylo Rudé právo, bývalé vydavatelství KSČ, které mělo dříve monopol na vydávání regionálního tisku. Z majetku Rudého práva byla vytvořena společnost jménem Delta, později přejmenovaná na Delta Press.¹⁹² Delta Press ale nebyla úspěšná v udržování monopolu, když začal do regionů pronikat zahraniční, především německý kapitál.“

Právě převážně němečtí vydavatelé regionálního tisku začali vstupovat do totožného mediálního subsystému i v České republice. Jak konstatuje Šmíd (2004b: 8–9; 2004a: 150), například Verlagsgruppe Passau původně začala podnikat především v sousedících regionech jižních a západních Čech. „Teprve později VGP využila příležitost, která se jí naskytla (a kterou jí čeští partneři nabídli) a rozvinula se do celostátního měřítka.¹⁹³ Ne všichni ze tří uvedených vydavatelů uspěli. Mittlerhein Verlag se v roce 2001 stáhl z vydavatelského podnikání a ponechal si v České republice jen účast v tiskárenských podnicích,“ shrnuje Šmíd.

Liana Giorgi ((ed.) 1995: 28) dodává, že dalším zahraničním vlastníkem českého regionálního tisku byla firma *Franken Post*, podílník *Süddeutsche Zeitung*.¹⁹⁴ Právě *Franken Post* považovala Giorgi ((ed.) 1995: 113) za nejdůležitějšího zahraničního investora v rámci subsystému regionálního tisku. Giorgi také mezi tehdejšími zahraničními investory v lokálním a regionálním tisku zmiňuje francouzskou *Hersantovu* společnost *Socpresse*, která se angažovala ve vydavatelských aktivitách v severních Čechách a na Moravě a švýcarskou společnost *Ringier* (která ve spolupráci s českou společností *Moravskoslezský den, a. s.*, vydávala deník tohoto názvu a týdeník *Ozvěny*).

Jediným existujícím podrobnějším zmapováním privatizace a především vstupu zahraničních vlastníků do konkrétních vydavatelství lokálního a regionálního tisku¹⁹⁵ je publicistický text někdejšího šéfredaktora deníku *Rovnost Jiřího Roupce* s názvem *Ve druhém století Rovnosti. Průběh událostí v redakci Rovnosti v letech 1989 až 2001*. Roupec konkrétně popisuje situace, jež pozorovatelé zvenčí považují za nedílnou součást procesů privatizace a vstupu zahraničních vlastníků – tedy převod vydavatelství na zaměstnance, motivace pro přizvání zahraničního investora a ztrátu kontroly českých podílníků nad osudem vydavatelství. Zahraniční investor,

192 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*.

193 Srovnej se záměrem vydavatelství Vltava-Labe-Press pokrýt celou republiku okresními deníky, jak jej formuloval ředitel Hirtreiter už na začátku 90. let, viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*.

194 Aktivita vydavatelství se zaměřovaly na západočeský region, kde vlastnilo v době analýzy Liany Giorgi osm titulů (Giorgi (ed.) 1995: 28).

195 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*

který se stal postupně majoritním vlastníkem (Socpresse), vydavatelství následně prodal jinému zahraničnímu vlastníkovi (RBVG) (Roupec 2001).

Respondent manažer 03 (Hloubkový rozhovor 2009) dodává, že zahraniční kapitál vstupoval na Moravě pouze do krajských deníků, v rámci okresních týdeníků šlo o česká vydavatelství.

„Byl to všechno domácí kapitál [...], levně koupím nějaký týdeník a rychle na tom vydělám.“

(Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009)

Privatizace českého lokálního a regionálního tisku probíhala především ve dvou, do značné míry časově propojených fázích, jak je pojmenovali autoři i v kontextu jiných tranzitivních zemí (viz Coman 2000: 39; Giorgi (ed.) 2005: 7, 27, 111–112; Murdock 1997: 10–13; Sparks 1998: 103; Splichal 1994: 40; Sovová 2001: 105; Šmíd 2004a: 143). Český lokální a regionální tisk byl privatizován především v rané, spontánní fázi privatizace při absenci odpovídající regulace; druhým významným rysem privatizace tohoto typu médií byl vstup zahraničních vlastníků. Zahraniční investoři buď konkrétní tituly lokálního a regionálního tisku přímo privatizovali v rámci spontánní privatizace; nebo v rámci druhé fáze privatizace, denacionalizace, postupně pronikali do vlastnických struktur soukromých vydavatelství. Takový vývoj opět můžeme identifikovat jako potenciální východisko pro pravděpodobný vznik koncentrace vlastnictví – průběh privatizace neměl pro nové soukromé majitele žádné překážky, finanční či zákonné, noví vlastníci tedy mohli uvažovat o synergickém efektu vzniku řetězců titulů (viz Hrvatin – Kerševan 1999: 101), které mají výhodu větší finanční i organizační stability na trhu.

1.3.3. Koncentrace vlastnictví

V průběhu dvaceti let strukturální transformace českého mediálního subsystému mezi lety 1989 a 2009 činitele transformace nastavovaly podmínky pro možný rozvoj koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku, jak jsme to ukázali v předcházejících kapitolách. Nyní se tedy zaměříme na to, abychom odpověděli na otázku, zda dochází v průběhu vývoje subsystému českého lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009 ke koncentraci vlastnictví. V rámci analýzy tohoto makročinitele se zaměříme 1) na vývoj vlastnictví v mediálním subsystému směřující ke koncentraci; 2) stav horizontální koncentrace vlastnictví médií a 3) důsledky koncentrace vlastnictví pro další vývoj mediálního subsystému.

Z hlediska horizontální koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku jsou klíčové roky 1993 a 2001. V této době totiž docházelo k významné proměně

vlastnické struktury tohoto subsystému tištěných médií. A vždy šlo o totožného aktéra dění, vydavatelství Vltava-Labe-Press.¹⁹⁶

Ke koncentraci vlastnictví lokálního a regionálního tisku docházelo hned od počátku 90. let. Česká vydavatelství vlastněná Verlagsgruppe Passau (VGP) – Vltava a Labe začala privatizovat či nakupovat stávající krajské deníky a okresní týdeníky, postupně v jižních a západních Čechách (Vltava) a ve středních a severních Čechách (Labe). Později vzniklo také třetí vydavatelství VGP – PNPress, a. s., které získávalo noviny ve východních Čechách. Do roku 1993 tak měla VGP v Čechách dominantní¹⁹⁷ postavení v subsystému lokálního a regionálního tisku (Ročenky UVDT; také viz Šmíd 2004b: 9; 2004a: 150–151).¹⁹⁸

V 90. letech byl subsystém lokálního a regionálního tisku diverzifikovaný. V Čechách existovaly kromě malých vydavatelství jednotlivých lokálních a regionálních titulů také silnější řetězce. Například skupina lokálních týdeníků vydavatelství *Západočeské noviny* vlastněná německou firmou *Frankenpost Verlag*.¹⁹⁹ Nebo česká společnost *Jihočeské týdeníky*, s. r. o.,²⁰⁰ která vydávala v jižních Čechách tři lokální týdeníky – *Táborsko*, *Písecké postřehy* a *Milevské noviny*.

Na Moravě byla nabídka rozmanitější. Dva tradiční krajské deníky na Moravě, *Svoboda* v Ostravě a *Rovnost* v Brně, byly nejdříve privatizovány zaměstnanci redakcí (viz Roupec 2001). Později v *Moravskoslezském vydavatelství*, vydávajícím *Rovnost*, získala majoritu francouzská společnost Socpresse, která vydavatelství následně prodala německému Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft (RBVG) z Düsseldorfu (Roupec 2001: 39–40).

Podle Bendy (2007: 139) se „právě v regionech, kde neuspěla Neue Presse Verlags GmbH, v období zahraničních akvizic prosadily společnosti Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft mbH (jež roku 1995 vystřídala společnost Socpresse SA jakožto majoritního vlastníka vydavatelství moravských deníků Moravský demokratický

196 V počátku šlo o tři samostatné firmy Vltava, Labe a PNPress. Vlastníkem bylo německé vydavatelství Verlagsgruppe Passau. Viz kapitoly 1.3.1. *(De)regulace*; 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*

197 Vzhledem k absenci jakýchkoliv relevantních dat nemůžeme posoudit stav horizontální koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku v tomto období, VLP však už tehdy disponovala nejvyšším počtem titulů ze všech řetězců lokálního a regionálního tisku.

198 Podrobný popis průběhu koncentrace vlastnictví vydavatelstvími Vltava, Labe a PNPress viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*

199 Viz Sbírka listin Obchodního rejstříku (B1028 – SL67. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2006; B1028 – SL71. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2006; B1028 – SL75. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2006).

200 Údaje z dotazníkového šetření; také viz www.jihocesketideniky.cz.

deník RT, od 1. ledna 1994 existujícího pod názvem Moravské noviny Rovnost, a Svoboda – list pro Moravu a Slezsko, od 1. ledna 1994 existujícího pod názvem Moravskoslezské noviny Svoboda) a Ringier AG (od roku 1993)²⁰¹.

Šmíd konstatuje (2004b: 9; 2004a: 150–151), že vydavatelství RBVG získalo také ostravskou Svobodu. A dodává, že třetí silný regionální deník, Moravskoslezský Den, původně vlastnil Ringier, který ho však později prodal německému vydavatelství Mittelrhein Verlag.²⁰¹

Řetězcem na úrovni lokálních týdeníků bylo i deset titulů *Region*, které česká společnost *Region, s. r. o.*,²⁰² vydávala na severní Moravě.²⁰³

Po roce 1993 došlo ke změně vlastníka celostátních titulů *Zemědělské noviny* (později *Zemské noviny*) a *Slovo*.²⁰⁴ Tento nákup později významně souvisel s koncentrací vlastnictví na trhu lokálního a regionálního tisku.

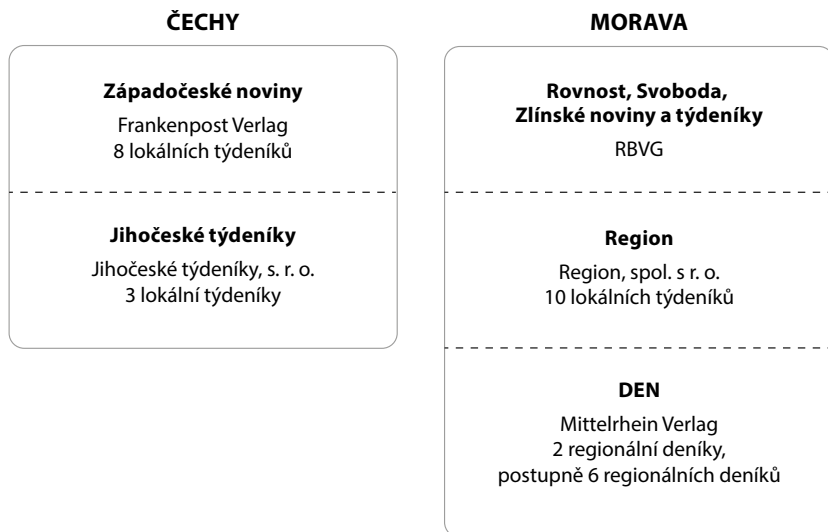
Subsystém lokálního a regionálního tisku kromě titulů vlastněných VGP měl tedy zhruba v polovině 90. let následující strukturu velkých vydavatelství, řetězců (Hratin – Kerševan 1999) (viz model 11):

201 Společnost Moravskoslezský den, a. s., vydávající deník Moravskoslezský den získala v roce 1993 dceřiną společnost Ringier AG, firma Ringier ČR, a. s., od jejíž zakladatelů. O tři roky později, v roce 1996, ji však prodala německému vydavatelství Mittelrhein-Verlag GmbH; ten tuto společnost v roce 1998 přejmenoval na Den, a. s., a v lednu 1999 vydavatelská práva deníku Moravskoslezský den převedl na společnost Novotisk Olomouc, spol. s r. o. Postupně z tohoto titulu vybudoval síť nejprve dvou (1996), posléze čtyř (1998), pěti (1999) a nakonec šesti (2000) regionálních titulů Den, kterými pokryl celé území Moravy (Benda 2007: 139–140).

202 Charakteristika společnosti Region, spol. s r. o., ze Sbírky listin Obchodního rejstříku: „Společnost Region byla založena v červnu roku 1991 několika fyzickými osobami s cílem vydávat okresní týdeník, který by byl protiváhou státním novinám – Naše Opavsko, jejímž vydavatelem byl ONV Opava. Za první půlrok si tyto noviny získaly dobré renomé atraktivních a objektivních novin. Šíře podnikatelského záměru však byla omezena pouze na okres Opava a tato skutečnost nedávala naděje na větší rozvoj v budoucím období. Zásadní obrat nastal na přelomu roku 1991 a 1992. S příchodem nového vedení společnosti byl formulován a po celou dobu existence společnosti naplňován nový podnikatelský záměr – vydavatelství mutovaných regionálních týdeníků. Tento záměr vycházel z myšlenky vydávání mutací týdeníku Region v jednotlivých okresech a dosažení tak dominantního postavení na trhu lokálních novin v rámci severní Moravy a Slezska. V lednu 1992 byly založeny týdeníky v okrese Bruntál, v dubnu v okrese Šumperk, v květnu v okrese Nový Jičín. Rok nato v okrese Vsetín, v roce 1995 v okrese Frýdek Místek, v roce 1997 v Karviné, v roce 1998 v Havířově a v roce 1999 v Ostravě. V současnosti tedy 10 týdeníků společnosti Region pokrývá území celého Ostravského kraje s přesahem do kraje Olomouckého (Šumperk) a Zlínského (Vsetín).“ (Zpráva nezávislého auditora o auditu účetní závěrky za rok 2000. Sbírka listin, Region, spol. s r. o. 2001).

203 Viz Zpráva nezávislého auditora o auditu účetní závěrky za rok 2000. Sbírka listin, Region, spol. s r. o. 2001.

204 Jak shrnuje Šmíd (2004b: 7), v roce 1993 koupilo vydavatelství vlastněné německým Mittelrhein Verlag Zemědělské noviny, které v roce 1996 přejmenovalo na Zemské noviny. V roce 1997 se pak

Model 11: Řetězce lokálního a regionálního tisku existující v polovině 90. let

Zdroj: Vlastní model; Šmíd 2004; Čelovský 2001.

Vydavatelství vlastněná německým Verlagsgruppe Passau, v té době ještě rozdělená na samostatné firmy Vltava, Labe a PNPress, měla po nákupech okresních titulů v roce 1993²⁰⁵ ustálenou strukturu jako základ budoucí sítě deníků ve všech českých okresech (Košťál – Korbel – Rager 1992; lš 1992; bi – vav 1993; Navrátilová 1993; Ovlivní Němci český tisk? Regionální tisk pod cizím vlivem? 1993; jč 1993; pra 1993; Miketa 1993; Giorgi (ed.) 1995: 118; vh 1993; r 1993; em – tma 1993; Harantová 1993; jop 1993; Beránek 1993; Majer 1993; lš 1993b). Vydavatelství vlastněná Verlagsgruppe Passau vydávala v polovině 90. let 32 titulů, jejichž strukturu postupně přebudovala z týdeníků na deníky ve všech českých okresech (UVDT 2009).²⁰⁶

druhý celostátní deník, Svobodné slovo, přejmenoval na Slovo a v rámci úsporných opatření se jeho redakce později sloučila se Zemskými novinami.

205 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

206 V tomto období vydávala firma Vltava v jižních Čechách 1 krajský deník, 7 okresních týdeníků; v západních Čechách 1 krajský deník, 3 okresní deníky a 2 okresní týdeníky; ve středních Čechách 4 okresní týdeníky. Firma PNPress vydávala ve východních Čechách 1 krajský deník, 2 okresní deníky a 3 okresní týdeníky. Labe pak vydávalo v severních Čechách 1 krajský deník a 7 okresních deníků (UVDT 2009).

Vrcholem koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku byl přelom let 2000 a 2001. Podle našeho názoru šlo o nejvýraznější proměnu vlastnictví tisku v celé historii transformačního vývoje českých médií.²⁰⁷

Právě v polovině roku 2001 vyšla najevo vlastnická restrukturalizace tiskového trhu, která byla připravována zřejmě už od přelomu let 2000 a 2001. Jak podotýká Milan Šmíd (2004b: 9; 2004a: 150–151), v roce 2000 Verlagsgruppe Passau spojilo všechna svá vydavatelství (Vltava, Labe, PNPress a Pragoprint – o posledních dvou se Šmíd nezmiňuje, pozn. LWC) do jediného vydavatelství Vltava-Labe-Press, a. s. (VLP).²⁰⁸ Regionální deníky VLP v té době vycházely v každém okrese v Čechách kromě Prahy a byly vydávány pod společnou hlavičkou *Deníky Bohemia*.²⁰⁹

Už v prosinci 2000 podle Josefa Bendy (2007: 143) došlo k jistému náznaku tendencí další koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku – „Mittelrhein-Verlag GmbH prodala VGP síť šesti moravských regionálních titulů Den a ztrátové celostátní deníky ZN Zemské noviny a Slovo“. O obchodu v tu dobu informovaly jako první Hospodářské noviny (am 2000).

Nákupem Zemských novin a Slova společnost Vltava-Labe-Press, a. s., vstoupila na trh celostátního tisku. Jak podotýká Jan Tomandl (2006), oba tyto tradiční celostátní tituly už delší dobu kooperovaly, společnou redakci měly od roku 1998 a jejich náklad klesal. Někteří autoři docházeli k názoru (např. viz Neumannová 2001), že nákup těchto titulů bude pro VLP znamenat spíše ztráty než zisky. Nákup Dne, který se v té době potýkal s problémy a těžko nacházel čtenáře, se však podle Tomandla (2006) začal z odstupů jevit jako logický. „Den měl na rozdíl od Slova a ZN silné redakční zázemí v regionech, což položilo základy pro vytvoření moravské obdoby Deníků Bohemia, tedy Deníků Moravia. V nich se měl sečíst potenciál zavedených značek celostátních i regionálních. ZN a Slovo sloužily jako určité zastřešení, které by dalo široké spolupráci mnoha regionálních redakcí punc celostátního deníku.“

Odborná veřejnost se v té době nemohla shodnout na názoru, kam se budou v portfoliu VLP vyvíjet Zemské noviny, Slovo i Den. Zástupce šéfredaktora a pozdější ředitel Deníků Bohemia Jan Rajchl (jd, vsj, jpt 2001) konstatoval, že „vydavatelství VLP chce změnou ve vedení redakcí urychlit přechod těchto celostátních titulů k výraznějšímu regionálnímu zaměření“. Podle Tomandla²¹⁰ (2006) regionalizaci ZN a Slova nasvědčovaly květnové a červnové události roku 2001. „Od prvního června

207 Nemůžeme tedy souhlasit s názorem Štětky a Kouřila (2005: 10), kteří označili rok 2001 za „stabilizaci“ tiskového trhu.

208 Podrobně viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*.

209 Více o tomto tématu viz kapitola 2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj dominantní mediální organizace: Případová studie vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009*.

210 V Tomandlově práci je také obsaženo více faktů o historickém vývoji deníku Den (viz Tomandl 2006).

2001 byly spojeny brněnské redakce ZN, Slova a Dne. Redaktoři se přestěhovali do sídla Brněnského Dne, byli podřízeni jeho šéfredaktorovi Aleši Pelikánovi, někteří byli propuštěni.“ Stejně prezentovala proměnu zaměření i média sama, například ve Slovu vyšla 23. června informace (Informace pro čtenáře 2001), že „od pondělí 2. července [...] se zásadně změní výroba a distribuce vašich novin. S cílem přiblížit je vám, čtenářům, prohlubujeme regionalizaci nejen příslušnou změnou obsahu, ale i tím, že přenášíme jejich výrobu a odbyt pro každý region do jeho centra“.

Naopak šéfredaktor specializovaného časopisu *Marketing & Media* Daniel Köppl (Neumannová 2001) předpokládal, že „Zemské noviny a Slovo zaniknou, jen se teď čeká na to, kdy. Bude to buď v červnu nebo v září“. Na začátku srpna (kub 2001) pak Mladá fronta DNES zveřejnila informaci, že ZN i Slovo budou fúzovat s dalšími tituly VLP: „Fúze, jež představuje největší pohyb na českém trhu tištěných médií posledních let, začne v září spojením regionálních Deníků Bohemia se Zemskými novinami a Slovem do jediného celostátního listu, v němž bude mít silné zastoupení regionální zpravodajství. Na Moravě, kam na rozdíl od českých krajů vstoupilo nakladatelství VLP teprve letos, [...] bude slučování probíhat pomaleji.“

V té době už Zemské noviny i Slovo vycházely v takřka totožné obsahové podobě (viz Tomandl 2006). Od 1. října 2001 se oba celostátní tituly i deník Den vřadily do sítě Deníků Moravia a jejich názvy postupně zmizely z hlaviček (viz např. Parma 2001).

Ve stejné době, kdy probíhal prodej titulů Zemské noviny, Slovo a Den mezi Mittelrhein Verlag a VLP, docházelo na trhu lokálního a regionálního tisku k dalším vlastnickým změnám. V roce 2000 a na počátku roku 2001 začaly dva německé vydavatelské domy, Verlagsgruppe Passau (VGP) a Rheinisch-Bergische Druckerei und Verlagsgesellschaft (RBVG)²¹¹ nakupovat lokální a regionální tituly na Moravě.

Například obchodní podíly společnosti Region, spol. s r. o., byly na Moravské novinové nakladatelství, a. s., vlastněné RBVG, převedeny v květnu 2001: „V květnu 2001 došlo ve společnosti k závažné změně, a to k převodu obchodních podílů a jednatelů společnosti. Stávající obchodní podíly byly převedeny na společnost Moravské novinové nakladatelství, a. s.“ (Zpráva nezávislého auditora o auditu účetní závěrky za rok 2000. Sbírka listin, Region, spol. s r. o. 2001).

O „válce německých tiskových korporací“ kolovaly podle Čelovského (2001: 55) divoké pověsti v Brně, Olomouci a Ostravě mezi květnem a červencem roku 2000. Tezi o souboji vydavatelství Verlagsgruppe Passau a Rheinisch-Bergische

211 VGP do té doby podnikalo prostřednictvím vydavatelství Vltava-Labe-Press pouze na trhu lokálního a regionálního tisku, až do koupě celostátních Zemských novin a Slova. RBVG vydávalo celostátní MF DNES a Lidové noviny a na Moravě regionální deníky Rovnost a Svoboda s jejich mutacemi. Více o historii deníků Rovnost a Svoboda viz Roupec 2001; Tomandl 2006; kapitoly 2.1. Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press; 2.2. Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009.

Verlagsgesellschaft o moravský lokální tisk potvrzuje také většina respondentů hloubkových rozhovorů (Hloubkové rozhovory 2009).

Jana Neumannová (2001) popisuje, jak vydavatelství soupeřila o lokální tisk: „Podle neoficiálních informací koupilo Moravské novinové nakladatelství (MNN), za nímž stojí německý vydavatelský dům Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft z Düsseldorfu, síť deseti moravských týdeníků Region. [...] a právě kvůli posílení pozic se Düsseldorfští rozhodli koupit deset moravských týdeníků Region. Jejich prodaný náklad totiž není vůbec zanedbatelný; jen na území Moravy se jich prodá stejně jako některých celostátních titulů – osmdesát tisíc výtisků.“ Autorka podotýká, že právě o týdeníky Region mělo zájem také vydavatelství Vltava-Labe-Press a jeho vlastník Verlagsgroupe Passau.

Ve stejné době VLP nakupovala moravské regionální týdeníky, například *Region Plus*, *Břeclavsko*, *Týden u nás*, *Naše Opavsko* či *Vyškovské noviny* (viz Týdeník má budoucnost 2001; Redakce: Naše Opavsko změnilo majitele 2002; Tomandl 2006). Jak uvádí Neumannová (2001), VLP tak posilovala svou regionální pozici na Moravě: „Chtěli mít Moravu ještě víc jistou. To se jim ale nepovedlo,“ dodává autorka. Expanzi VLP na Moravu brzdil právě nákup lokálního a regionálního tisku vydavatelstvím RBVG. Důsledkem tohoto souboje o noviny byly také mnohdy neadekvátně vysoké ceny nakoupených titulů, respondent manažer 03 uvádí jako příklad síť týdeníků Region (Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009).²¹²

Vydavatelství lokálního a regionálního tisku VLP naopak vstoupilo na trh celostátních deníků koupí Zemských novin a Slova (viz výše). Tyto dva deníky byly konkurencí (i když vzhledem k nízkým prodaným nákladům pouze hypotetickou)²¹³ deníkům MF Dnes a Lidové noviny, které vlastnila RBVG (viz Neumannová 2001; Tomandl 2006).

Výsledkem tohoto vývoje byla dohoda vydavatelství Verlagsgroupe Passau a Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft, jejíž souvislosti poprvé objasnil respondent manažer 03 (Hloubkový rozhovor 2009). Podle tehdejšího manažera vydavatelství RBVG to byl logický důsledek souboje dvou vydavatelství o trh. Trh byl rozdělen a dva silné krajské deníky v Ostravě – Svoboda a Den vlastněné těmito německými firmami spolu bojovaly o čtenáře, ale byly také stále více ve ztrátě. Zlomovým okamžikem, který vedl k dohodě, byl moment, kdy vydavatelství Vltava-Labe-Press řeklo, že přestane dodávat televizní magazín do Svobody, titulu RBVG (a zřejmě i do sesterského titulu Rovnost). VLP léta prodávala *TV Magazín* do titulů

212 Konkrétní částky a souvislosti viz kapitola 2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj dominantní mediální organizace: Případová studie vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009.*

213 Viz www.abccr.cz.

RBVG (a také do titulů Den vydavatelství Mittelrhein Verlag) a tento časopis, nejspěšnější svého druhu na trhu, byl podle respondenta „jednou z rozhodujících věcí, která ovlivňovala koupi novin“.

„Nebylo co řešit. Den ztratil své čtenáře v okamžiku, kdy přišel o tento titul [...]. VLP sebralo titulům, které vydával Koblenz, TV Magazin. Stejnou taktiku použilo VLP na Rheinische Post a řeklo – tak my vám teda bereme TV Magazin. Klasická výpovědní půlroční lhůta, dost času na to, aby se vydával nový magazin. A tam nastal ten zlom, to je podle mě rozhodující moment.“

(Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009)

TV Magazin byl synonymem 120tisícového nákladu Svobody v pátek (a dalších 80 tisíc kusů Rovnosti), a kdyby o něj RBVG přišlo, muselo by si vyrábět za podstatně vyšší náklady časopis vlastní. Podle respondenta se tak vydavatelství vážně nějakou dobu zabývalo myšlenkou, že si bude vyrábět magazin vlastní.

„V té době jsem byl na pozici zástupce šéfredaktora, takže už se mě tyhle informace dotýkaly, to byl rok 2000. [...] Začali se vážně zabývat [...] budoucností toho trhu [...]. Když se spočítalo, kolik by stála výroba TV Magazínu, o kolik bychom přišli čtenářů, jak by se snížila hodnota už tak zadlužené Svobody, Rovnosti [...], tak si myslím, že TV Magazin byl tím momentem, který to rozetnul a donutil [...] je sednout si k jednemu stolu a začít jednat. [...] Rheinische Post [...] za 20 procent podílu ve VLP předalo tyhle regionální noviny.“

(Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009)

Výsledkem byla dohoda, že RBVG odprodá VGP/VLP všechny lokální a regionální tituly a RBVG za to získá podíl dvacet procent ve vydavatelství Vltava-Labe-Press, a. s. (viz také Benda 2007: 146). Tuto transakci potvrdil autor projektu VLP Hirtreiter, který na otázku (Sklenář 2006), zda se ohledně „rozdělení novinového trhu v Česku“ uskutečnila mezi PNP a RBVG nějaká jednání, odpověděl: „Schůzky se konají každý měsíc. Je to už jen proto, že Düsseldorf vlastní v PNP podíl. Byla tam fúze, při které se řeklo: My vám dáme všechny tituly na Moravě, co máme, a vy nám dáte dvacet procent akcií skupiny PNP. Když by dvě společnosti proti sobě bojovaly, obě mají ztráty a ani jedna nemá na to zaplatit dobré novináře.“ Náměstek ředitele společnosti Mafra (kterou vlastnila RBVG) Hans Joachim Grossman, dohodu komentoval takto (Hořčica 2001): „My jsme [...] na titulech Rovnost a Svoboda

nemohli nic vydělat. Stály nás příliš mnoho peněz a válka s VLP na Moravě, ta by stála ještě více.“

Součástí transakce bylo i personální propojení obou vydavatelství. Z dokumentů (B1028 – SL69. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2006; B1028 – SL108. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008) vyplývá, že oba vlastníci měli ve VLP svého zástupce – VGP Dr. Axela Diekmanna, RBVG Dr. Karla Hanse Arnolda a později Romana Breitenfelnera.²¹⁴

Toto rozdělení podílů ve VLP trvalo až do března 2009, kdy Verlagsgruppe Passau přenechalo svůj 50% podíl ve slovenském vydavatelství *Petit Press, a. s.*, právě RBVG výměnou za podíl RBVG ve Vltava-Labe-Press (Tisková informace 2009; www.vlp.cz 2009a).²¹⁵

Informace o dohodě, kterou si němečtí vlastníci Verlagsgruppe Passau (VGP) a Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft (RBVG) (zřejmě již v roce 2000) rozdělili trh – VGP dál vydávala lokální a regionální tituly, RBVG celostátní, se v médiích objevily začátkem června 2001 (např. nol, bm 2001). Novináři považovali podobné informace (které se o nákupu či prodeji konkrétních médií periodicky opakují a pravdivé jsou pouze v menšině případů) buď za fámu, či za začátek vyjednávání obou vydavatelství. O to překvapivější bylo 3. července 2001 oznámení zaměstnancům (Coufalová 2001; Vondráková 2003; Tomandl 2006), že VLP koupilo od RBVG Moravské novinové nakladatelství vydávající deník *Rovnost* a vydavatelství OSNA vydávající *Svobodu*. Generální ředitel VLP Michael Ondraschek (in Coufalová 2001) uvedl, že VLP tak touto akvizicí zaplnila „poslední bílé místo v plánované strategii“²¹⁶ (viz také Šmíd 2004b: 10; 2004a: 151–152; Benda 2007: 144).

Vlastnické změny byly překvapením také pro minoritní akcionáře Moravského novinového nakladatelství. Olga Vondráková (2003: 20) cituje jednoho z nich, Miloše Šenkýře, který o jednáních ani o prodeji nebyl informován. Informace neměli ani zaměstnanci vydavatelství. Ti se o prodeji dozvěděli 3. července dopisem: „Jak je vám jistě známo, proběhla dohoda mezi vedením koncernů vydavatelských domů RBVG z Düsseldorfu a Passauer Verlagsgruppe z Pasova. Dle této dohody přebírá s okamžitou platností obchodní a vydavatelskou činnost společnosti MNN, a. s., výhradně vydavatelský dům Vltava-Labe-Press (VLP).“ (Vondráková 2003: 25).

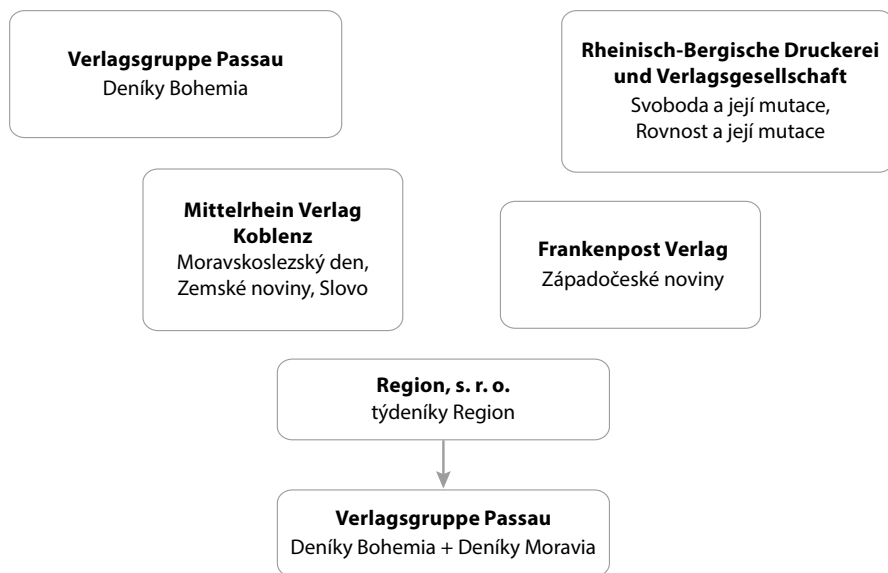
214 Viz kapitola 2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj dominantní mediální organizace: Případová studie vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009.*

215 Viz kapitola 2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj dominantní mediální organizace: Případová studie vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009.*

216 Viz kapitola 2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj dominantní mediální organizace: Případová studie vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009.*

Jaký je tedy stav horizontální koncentrace vlastnictví médií českého lokálního a regionálního tisku a jak se projevují její důsledky? V roce 2001 všechny moravské řetězce (viz výše model 11) s tituly Rovnost, Svoboda (a jejich přidružené týdeníky), Den, Region a další jednotlivé týdeníky vycházející na Moravě (viz výše) zapojila firma Vltava-Labe-Press do své vydavatelské struktury (viz také Šmíd 2004b: 10; 2004a: 151–152; Benda 2007: 144). Součástí tohoto řetězce se později (v červnu 2004) stalo také vydavatelství Západočeské noviny se svými týdeníkovými tituly²¹⁷ (Sbírka listin Obchodního rejstříku 2009; také viz Benda 2007: 147). Vlastnická struktura lokálního a regionálního tisku v České republice se po roce 2004 ustálila následovně (model 12).

Model 12: Koncentrace vlastnictví v rámci firmy Verlagsgruppe Passau (vydavatelství Vltava-Labe-Press) po roce 2004

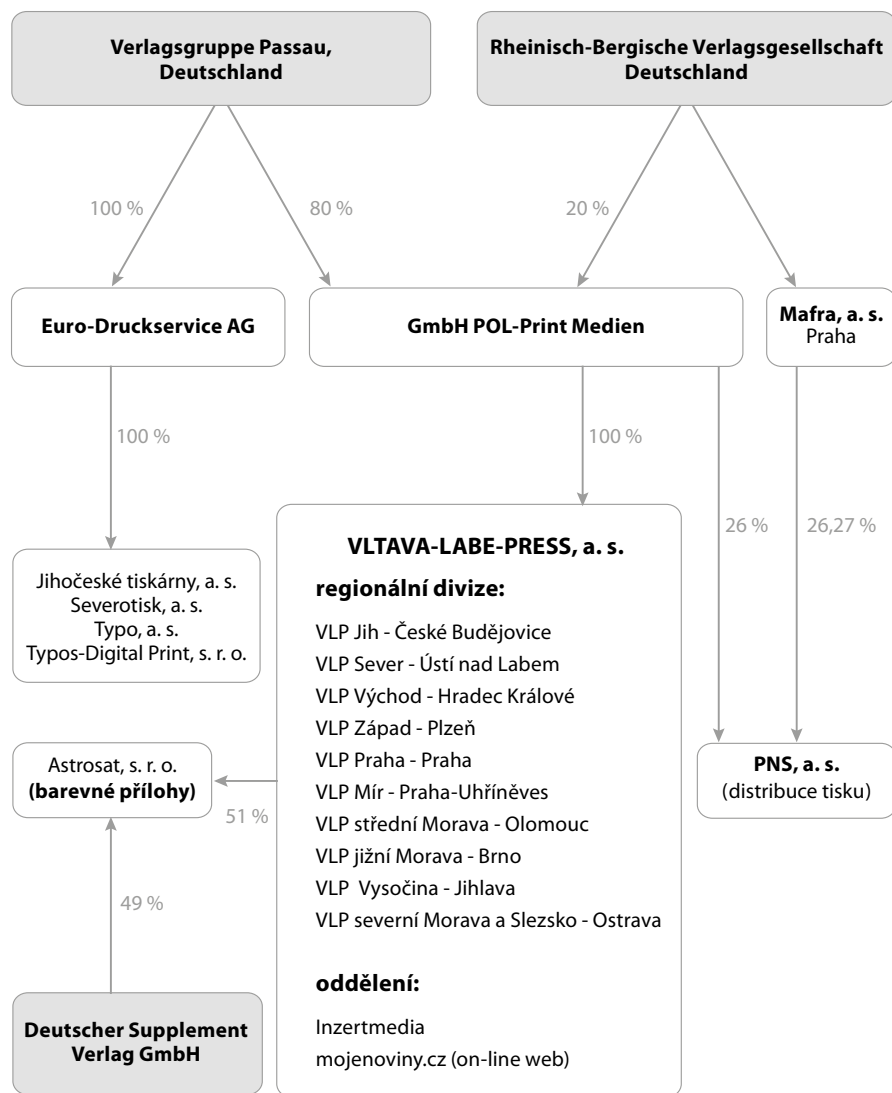
Zdroj: Vlastní model, Šmíd 2004; Čelovský 2001.

217 Vydavatelství osmi lokálních titulů vycházejících od roku 1991 (sedm týdeníků a jeden čtrnáctideník) v západních Čechách (CV Týden, Týdeník Karlovarska, Týdeník Sokolovska, Týdeník Chebsko, Tachovská Jiskra, Plzeňský Tip Týden, Týdeník Klatovska + čtrnáctideník Karlovarské Novosti). I tuto transakci posuzoval ÚOHS (viz kapitola 1.3.1. (De)regulace).

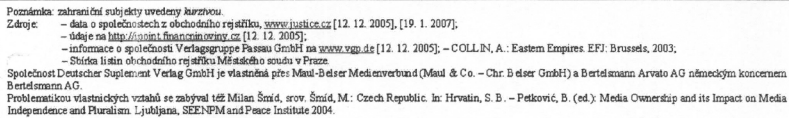
Analytici vlastnického vývoje českých médií (viz Šmíd 2004b, 2004a; Benda 2007; Čelovský 2001, 2002; Štětka – Kouřil 2005) došli k názoru, že němečtí vlastníci VGP a RBVG tehdy zřejmě uzavřeli kartelovou dohodu a rozdělili si už v roce 2000 trh – zatímco RBVG odprodalo VGP všechny lokální a regionální tituly, které do té doby získalo, VGP na oplátku zrušilo dva celostátní deníky (Zemské noviny a Slovo), a tak umožnilo RBVG (vydávajícímu v té době Mladou frontu DNES a Lidové noviny) získat větší dominanci na trhu celostátních deníků. Kartelová dohoda či dohoda o rozdělení trhu byla podle Giorgi, Šmída či Bendy jasným důkazem, že zahraniční investoři a vlastníci v rámci postupující koncentrace vlastnictví měnili taktiku. Liana Giorgi (ed.) 1995: 5–6) už v roce 1995 došla k názoru, že fúze a nákupy probíhají dvěma způsoby: „Na jedné straně ty, které mají rozšířit proniknutí do existujících nebo nových geografických trhů, a na druhé straně ty, které jsou charakterizovány diverzifikací v nových, ale souvisejících trzích, v linii s rostoucím trendem směrem k mediální konvergenci a křížovému vlastnictví.“ A právě posun ke druhému způsobu fúzí popisuje Milan Šmíd (2004b: 9; 2004a: 150–151) v rámci charakteristiky dění v tištěných médiích v roce 2001. Šmíd (a stejně tak i Benda 2007: 146–147) považuje rozdělení trhu mezi VGP a RBVG za „názorný příklad změny strategie zahraničních investorů koncem 90. let. Zatímco zpočátku se investoři snažili expandovat a ostře soutěžili se svými konkurenty o získání co největšího podílu na trhu, později dochází k rozdělení sfér vlivu a k soustředování se na ten segment trhu, ve kterém se jim podařilo úspěšně etablovat“.

Výsledkem nákupů a fúzí bylo propojené vlastnictví vydavatelství VGP i RBVG (až do roku 2009, viz výše), jak to v modelech znázornili Milan Šmíd (2004b) a Josef Benda (2007: 8) (viz modely 13 a 14).

Modely 13 a 14: Propojené vlastnictví firem Verlagsgruppe Passau a Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft na českém trhu

Zdroj: Šmíd 2004b.

Zdroj: Benda 2007: 8.

Nejzásadnější změny ve vlastnictví lokálního a regionálního tisku v České republice do roku 2009 proběhly a vlastnické vzorce byly do značné míry ustálené. Jak konstatoval Aleš Hudský (in Huber (ed.) 2006: 77) v roce 2006: „Co se týká tištěných médií, tržní podíly držené mediálními společnostmi publikujícími deníky se staly neměnné. Co se zdá vřdycky nejisté, je mediální vlastnictví. Velké zahraniční vydavatelské domy fungující na trhu vstoupily do různých médií naráz a občas prodávají a/nebo kupují mezi sebou.“

Existují dvě extrémní názorové pozice českých i zahraničních autorů. Jedna skupina konstatuje, že výsledkem vývoje mezi lety 1989 a 2009 je silná koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku a v tomto subsystému figuruje jeden monopolní vlastník. Druhá skupina říká, že přestože na trhu lokálního a regionálního tisku došlo k silné koncentraci vlastnictví, nejedná se o monopol, pluralita zdrojů a informací je navíc zaručena větší šíří mediálního systému.

Skupina „pesimistů“ se navíc vyznačuje tím, že pro jednoznačná tvrzení o monopolu chybí jejím autorům jakákoliv data. Například Kettle (in O'Neil (ed.) 1997: 46–47) nejasně konstatuje, že v polovině roku 1994 „bylo spočteno, že více než 50 procent českého tisku má zahraničního vlastníka“. Štětka a Kouřil (2005: 9) sice zvolili pro charakteristiku podílů na trhu data prodaného nákladu, došli však k nepřesnému závěru (jak uvedeme dále): „Tištěná média v České republice jsou v současné době až na ojedinělé výjimky kontrolována zahraničními majiteli; měreno podle průměrného prodaného nákladu vydávají více než 87 % českého denního tisku společnosti v zahraničním vlastnictví. Pro denní tisk je současně příznačná vysoká míra vlastnické koncentrace, přičemž v případě regionálního tisku se jedná o faktický monopol.“ Radikální je Hudský (in Huber (ed.) 2006: 63): „Všechn český a moravský regionální tisk je kontrolován německou vydavatelskou společností, která produkuje regionální noviny centrálně, s pouze malými variantami v každých regionálních novinách.“ Nejradikálnější je pak ve svých dvou publikacích Bořivoj Čelovský. Podle něj nastal konec českého tisku po vstupu zahraničních vydavatelství na trh a situace je následující (Čelovský 2001: 12): „(1.) monopol koncernu Passauer Neue Presse (PNP)²¹⁸ v regionálním tisku v Čechách; (2.) monopol koncernu PNP na Moravě a ve Slezsku, kde se nyní veškerý regionální tisk ocitl v jeho rukou; (3.) oligopol Rheinisch-Bergische Druckerei-und Verlagsgesellschaft (RBVG) v celonárodním tisku; (4.) kartelová dohoda obou firem o rozdělení jejich činnosti v České republice.“

Jak už jsme uvedli výše, pro tato konstatování chybí výzkumné či datové pozadí. Většina autorů vychází pouze z dostupných informací, jako je prodaný náklad nebo

218 Předcházející označení společnosti *Verlagsgruppe Passau*.

čtenost. Tato data však mohou významně zkreslit²¹⁹ už přehled o tom, kolik a jaké tituly lokálního a regionálního tisku v České republice jsou.²²⁰ Problémem totiž je, že ověřovat prodaný náklad či zjišťovat čtenost si v mediálním systému českého tisku nechávají pouze velká vydavatelství. Tito autoři tak vůbec netuší, jak ve skutečnosti vypadá subsystém českého lokálního a regionálního tisku – které noviny na tomto trhu vycházejí, jaké na něm mají postavení a kdo je vlastní. Při orientaci v existujících titulech nepomáhá nepřehledná evidence denního tisku Ministerstvem kultury,²²¹ kde ani po zadání konkrétních charakteristik média (tedy například klíče regionality) nelze získat přesné údaje o vydávaném lokálním a regionálním tisku.²²²

Optimističtější pohled na stav koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku relativizuje nepodložená prohlášení zastánců monopolizace vlastnictví, vychází však bohužel ze stejně nedostatečných informací. Prohlášení o konci českého tisku mírní například Liana Giorgi ((ed.) 1995: 5–6). Ta sice konstatuje, že v České

219 Na problémy s nepřesnými údaji o koncentraci regionálního tisku upozorňuje také Josef Benda (2007: 218): „Konstatování o naprosto drtivém ovládnání českého [...] periodického tisku zahraničními vlastníky, tak jak jsou prezentována EFJ, EJC i některými badateli a mediálními analytiky, jsou do jisté míry zavádějící. Je to dáno tím, že zpravidla pouze velká vydavatelství, která jsou téměř výhradně ovládána zahraničními vlastníky, si nechávají ověřovat prodaný náklad a zpravidla pouze tato vydavatelství bere množství teoretiků v potaz. Z objektu jejich zájmu tak logicky vypadá množství středních a menších vydavatelství činných v zemích tzv. středovýchodní Evropy, jež si sice prodaný náklad ověřovat nenechávají, ale která často vydávají tituly, jež jsou dominantní v určitém segmentu trhu. Místní a specializovaný odborný tisk v každé ze zkoumaných zemí je ve své podstatné části vydáván vydavatelstvími vlastněnými subjekty pocházejícími z dané země. Lze tedy uzavřít, že periodický tisk ve srovnávaných zemích tzv. středovýchodní Evropy s výjimkou Slovinska je sice dominantně (resp. majoritně) ovládán zahraničními vlastníky, avšak ne, naprosto drtivě.“

220 Viz kapitola 1.4. *Struktura subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009.*

221 Na dotaz, zda existuje podrobnější a přehlednější členění evidovaných periodik v evidenci Ministerstva kultury, a zda tedy lze vyčlenit pouze lokální a regionální tisk bez zpravodajů, jsme obdrželi následující odpověď: „Ministerstvo kultury má na internetových stránkách na adrese <http://www.mkcr.cz/exprit.php> databázi periodického tisku, přístupnou veřejnosti. Pokud do rubriky okres vyplníte příslušné jméno bývalého okresního města, zobrazí se Vám periodika, jejichž vydavatel má sídlo v bývalém okrese. Podobně můžete postupovat vyplněním rubriky obsahové zaměření – zadáte-li „obecní zpravodaj“. Pro Vaše účely Vám můžeme doporučit také databázi společnosti Marketing a média s adresou <http://data.mds.cz/free/vypis.php>. Podle tiskového zákona č. 46/2000 Sb. je každý vydavatel povinen zaslat jeden výtisk periodického tisku každé krajské knihovně. Všechny výtisky shromažďuje a zpracovává také Národní knihovna, oddělení analytického zpracování seriálů.“ Gardášová, Jaromíra – Kokošková, Jana. 2004. E-mailová korespondence. Ministerstvo kultury. Evidence periodického tisku, 1. 3. 2004. Ve stejné době však Ministerstvo kultury rozesílalo do jednotlivých redakcí formulář s názvem Roční výkaz o vydavateli za rok 2004, z něhož se daly získat všechny důležité údaje.

222 Viz kapitola 1.4. *Struktura subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009.*

republiky, stejně jako v Maďarsku a Polsku, je tendence ke vzniku kartelů, a to především v případě regionálního tisku. Koncentrace vlastnictví ve střední a východní Evropě se jí však jeví jako vývoj kopírující procesy v Evropě západní: „Přes dominantní postavení zahraničního kapitálu a především silnou účast některých evropských mediálních společností, [...] by bylo špatné mluvit o znovuvynoreni se monopolní situace. Ve skutečnosti současná situace tiskového trhu v Maďarsku, Polsku a České republice není příliš odlišná od situace ve většině západoevropských zemí, členů Evropské unie, kde nejsilnějších deset evropských vydavatelských konglomerátů kontroluje 50–70 procent trhu. [...] Passau Neue Presse je velmi angažovaný v České republice, kde stejně významný podíl na trhu získal švýcarský Ringier. Dominance německého kapitálu na středoevropském tiskovém trhu souvisí s obecnější dominancí německého kapitálu ve středoevropských ekonomikách.“ (Giorgi (ed.) 1995: 5–6).

Analytičtější přístup ke koncentraci vlastnictví tisku ve střední a východní Evropě zvolila Silvia Huber ((ed.) 2006: 24; 46). Huber zmapovala vzájemné propojení mediálních společností pomocí vizuálních modelů sítí. Podle ní může být mediální síť ve střední a východní Evropě celkově popsána jako hierarchická síť s mnoha malými centry. „To je struktura, která je charakteristická pro mediální síť a která odlišuje mediální síť od jiných obchodních sítí,“ dodává Huber. Autorka klade důraz nejen na propojení firem v sítích, ale i na počet propojených uzlů. „Síť sestává většinou z konstrukcí ve tvaru hvězdy. Ve středu hvězd jsou mediální společnosti s mnoha médii, která jsou s nimi spojená. [...] Propojené uzly jsou vytvořené z mediálních společností, které nepocházejí ze zkoumané oblasti střední a východní Evropy, jsou to společnosti, které vznikly v patnáctce Evropské unie nebo v USA,“ vysvětluje autorka.

Huber ((ed.) 2006: 24; 45) prostřednictvím analýzy vlastnických sítí došla k názoru, že jedním z nejvýznamnějších vlastníků na trhu tištěných médií, speciálně regionálních novin, je společnost Verlagsgruppe Passau: „Co se týče tématu názorové moci, centrální body mají jistý potenciál vlivu na média. To je případ Verlagsgruppe Passau, které vlastní mnoho regionálních novin, jeho důvěryhodnost je vysoká a má široký dosah.“ Vydavatelství také patří podle Huber ((ed.) 2006: 45) mezi mediální společnosti s takzvanou nejvyšší *významností blízkosti* (*proximity prestige*)²²³ – Verlagsgruppe Passau je z hlediska významnosti blízkosti na osmém místě všech mediálních firem ve střední a východní Evropě. Verlagsgruppe Passau je v (Huber (ed.) 2006: 22–23) sítích také součástí druhé největší mediální sítě ve zkoumané

223 „Významnost blízkosti je měřítkem, které měří centralitu aktérů v poměru k jejich vzdálenostem odstupů. [...] Měří zaprvé množství aktérů, kteří jsou vybráni přímo nebo nepřímo k participaci a zadruhé průměrnou délku odstupů.“ (Huber (ed.) 2006: 45).

oblasti společně s firmami WAZ a Bertelsmann se 189 propojenými uzly. Co se týče ohniska dopadu, je síť společností Gruner+Jahr AG, jejíž součástí je i Verlagsgruppe Passau, s dosahem 15 141 080 mediálních uživatelů, na čtvrtém místě (Huber (ed.) 2006: 31, 33). Chybí však jasnější určení sledovaných hledisek, nemůžeme tedy tento postup znovu aplikovat na vývoj koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku v České republice.

Někteří autoři svou kritiku koncentrace vlastnictví zaměřili na fakt, že dominantní vlastníci novin na českém trhu jsou převážně z německy mluvících zemí (Spolková republika Německo; Švýcarsko). Jedním z důsledků bylo například rozšiřování xerokopií povídky s názvem *Jak zlé Pasovské hodní Češi vyhnali* v redakcích vydavatelství, které v roce 2001 odkoupila Vltava-Labe-Press. Povídka Zdeňka Šmída o bojích s Pasovskými v době baroka byla pro novináře reminiscencí na vstup německých vydavatelů do Čech.

Nacionální byl například pohled Bořivoje Čelovského v publikaci *Konec českého tisku?* (2001). Zjednodušující protiněmecké hledisko kritizovali Štětka a Kouřil (2005: 16): „Dominantní korporace, činné na tomto trhu, pocházejí [...] převážně ze Spolkové republiky Německo – Passauer Neue Presse [...]. Tato skutečnost dává podnět řadě kritických, vesměs nacionalisticky motivovaných reakcí, spatřujících v ní riziko nekontrolovatelného prosazování ‚proněmecké agendy‘ (zejména v otázce Benešových dekretů) či dokonce nebezpečí plíživé ‚germanizace‘ českého národa. Tribunem této části veřejnosti, implicitně či explicitně vycházející z diskurzu kulturního imperialismu, je historik Bořivoj Čelovský, netající se ve své (jinak faktograficky užitečné a vzhledem k tématu u nás prozatím ojedinělé) publikaci ‚Konec českého tisku‘ (2002) výrazným antiněmeckým postojem, patrným v četných historizujících paralelách, jež knihu propustují.“

Na pomezí dvou vyhraněných názorových skupin, které se neshodnou, zda je koncentrace vlastnictví v České republice tak rozvinutá, že lze mluvit o monopolu, či zda je pluralita názorů a zdrojů stále zaručena, stojí Milan Šmíd. Šmíd na jednu stranu opakovaně konstatuje, že v subsystému lokálního a regionálního tisku existuje monopol: „Vydavatelství Vltava-Labe-Press, vlastněné německým Verlagsgruppe Passau, kontroluje téměř všechny regionální a lokální noviny v České republice.“ (Šmíd 2004a: 142) či „[...] Vydavatelství Vltava-Labe-Press ovládající téměř stoprocentně trh regionálního a místního tisku“ (Šmíd 2004b: 17–19; 2004a: 160–161). Opět se tedy dostáváme do názorového pole bez reflektování všech faktů, kde autor nebere v potaz existující vydavatelství a tituly v subsystému lokálního a regionálního tisku. Na druhou stranu však Šmíd nabízí pohled na situaci reprezentující názorovou skupinu „optimistů“ – i kdyby byl v segmentu lokálního a regionálního tisku monopol, pluralitu názorů zaručuje větší šíře médií na úrovni národního mediálního systému. „Na to, do jaké míry dominantní postavení v jednotlivých

segmentech mediálního trhu ohrožuje tematickou i názorovou pluralitu českých médií jako celku, existují rozdílné názory. Někteří kritici takovou situaci pokládají za hrozbu mediální plurality a žádají korekci ze strany regulátorů či státu. Obecně však ve společnosti i u příslušných orgánů státní správy převažuje názor, že není třeba žádných zásahů, neboť spotřebitelé českých médií mají stále možnost volby. Podle tohoto názoru v České republice stále existuje dostatečná mediální pluralita, kterou jim v televizním vysílání zajišťuje veřejnoprávní Česká televize a v oblasti denního tisku celostátní deníky jiných vydavatelů, než je VGP.“ (Šmíd 2004b: 17–19; 2004a: 160–161). To je názor podporovaný například Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže, jak jsme uvedli dříve (také viz Šmíd 2004a: 142).

European Federation of Journalists v rámci své analýzy vlastnictví (2005) dochází k názoru, že i přes absenci jasných pravidel regulace zatím koncentrace vlastnictví v českých médiích neohrožuje pluralitu. Dominance určité společnosti na mediálním trhu se podle ní ještě neobjevila. Také Josef Benda (2007: 57–59) je v otázce koncentrace vlastnictví médií optimistou. Podle něj je „český mediální trh stále otevřen novým subjektům, ovšem jejich výchozí pozice již není taková, jaká byla na počátku 90. let minulého století. Otázkou však zůstává, zda a jak dlouho tento stav relativní plurality vlastníků českých médií vydrží a zda nepodlehne globalizačním trendům, které zvýhodňují velké nadnárodní korporace“. V tomto názoru se shoduje právě se Šmídem (viz Šmíd 2004b: 17–19; 2004a: 160–161), nicméně i Benda (2007: 75) připouští, že ohrožení plurality tisku z ekonomické sféry roste. I Benda si však neodpustí radikální prohlášení o monopolizaci trhu regionálního tisku bez odkazu na relevantní zdroje či metody zjišťování takové informace: „Oblast regionálního a místního denního tisku totiž vydavatelství Vltava-Labe-Press, a. s., (VLP) ovládá z více než devadesáti procent. (Uvedené procento platí v případě vyloučení regionálních deníků bezplatných (Metro, 24 hodin, Metropolitní expres) a významně proniká i do oblasti regionálního tisku s delší než denní periodicitou.“ (Benda 2007: 57–59; také viz 135, 217).

Autoři zastupující optimističtější část spektra analytiků koncentrace vlastnictví českých médií tedy shrnují: „Horizontální²²⁴ koncentrace médií je v České republice

224 O poznání méně optimistický je Šmíd (2004a: 142) v otázce vertikální koncentrace médií: „Vertikální koncentrace může být objevena v tištěných médiích, kde hlavní vydavatelé vlastní tiskárny a kontrolují tiskové distribuční společnosti PNS a Mediaprint & Kapa Pressegrosso.“ I tady autor nabízí širší pohled: „V oblasti tiskových médií existují příklady vertikálních koncentrací, při nichž vydavatel denního tisku je zároveň majitelem tiskáren a spolu s ostatními vydavateli spolumajitelem distributora tisku. Takových soutěžitelů je však na trhu více, což zajišťuje pluralitu a zatím ne likviduje hospodářskou soutěž.“ (Šmíd 2004b: 17–19; 2004a: 160–161). Opět však bohužel bez opory v datech. Paradoxně méně reflektované jsou projevy vertikální koncentrace vlastnictví v subsystému českého lokálního a regionálního tisku. Podle Štětky a Kouřila (2005: 13) jde o „alarmující situaci“, ve které hrají opět rozhodující roli zahraniční vlastníci: „Tato koncentrace se týká

dosud v embryonálním stavu, prosadila se pouze v segmentu regionálního tisku.“ (Šmíd 2004b: 17–19; 2004a: 160–161). Právě Šmíd ale upozorňuje na to, že ekonomické ohrožení svobody a plurality českých médií souvisí nejen s koncentrací vlastnictví, ale také s velikostí mediálního trhu a možnostmi na něj vstoupit (viz Doyle 2003).²²⁵

Jaké **důsledky** pro subsystém lokálního a regionálního tisku a pro jednotlivá vydavatelství měl proces horizontální **koncentrace vlastnictví**? Jedním z prvních důsledků byla fúze nově nakoupených titulů do plánované struktury řetězce vydavatelství Vltava-Labe-Press, což fakticky znamenalo mizení jejich lokálně specifických názvů a formálních znaků. V roce 2001 došlo ke sloučení moravských regionálních deníků Moravské noviny Svoboda, Moravské noviny Rovnost a šesti

vlastnického propojování produkce a distribuce tisku. Jediné dvě distribuční společnosti na trhu, První novinovou společnost, a. s. (nástupkyní předlistopadové Poštovní novinové společnosti), a firmu Mediaprint&Kapa Pressegrasso, s. r. o., kontrolují dominantní vydavatelé tištěných periodik. Vzhledem k tomu, že PNS ovládá více než 75 % trhu, přiklání se řada pozorovatelů k názoru, že v této oblasti hrozí nebezpečí vzniku monopolu, pakliže již fakticky nenastal. O monopolizaci distribučního trhu se začalo hovořit v souvislosti se skupováním akcií PNS společnostmi VLP, Ringier a Mafra, které společně kontrolují více než 80 % trhu denního tisku, a následným vypovězením smluv těchto společností s distribuční firmou Mediaprint&Kapa. Tato událost, ke které došlo v říjnu 2002, vyvolala na trhu nejistotu a od Mediaprint&Kapa začala odcházet i další vydavatelství. Situaci, která stejně jako výše zmíněné rozdělení trhu s celostátním a regionálním tiskem mezi společnostmi VLP a RBVG nese znaky kartelové dohody, se z podnětu nevládní organizace Media Observatory zabývala Evropská komise i Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, žádné podstatné změny však zatím nebylo dosaženo. “I v této otázce však autoři využívají pouze anekdotické zdroje informací a nejdou ve své analýze hlouběji. Ani my se nebudeme vertikální koncentrací vlastnictví lokálního a regionálního tisku zabývat podrobněji, protože je samostatným rozsáhlým tématem vývoje vlastnictví. Více viz také kapitola 1.3.1. *(De)regulace*.

- 225 Důsledkem toho je i konvergující obsahové zaměření tisku a rostoucí autocenzura novinářů a jejich loajalita k vydavateli, jak to shrnuje Šmíd (2004b: 17–19; 2004a: 160–161): „Denní i týdenní tisk hlavního proudu, jakož i rozhlasové a televizní vysílání, se soustřeďují převážně na většinové auditorium ve snaze dosáhnout dostatečně velkou čtenost, poslechovost a sledovanost, jako nezbytný předpoklad své úspěšné existence. Důsledkem je tzv. ‚tabloidizace‘ nebo ‚bulvarizace‘ zpravodajských médií. Malý český trh neumožňuje, jako v jiných větších státech, vznik většího počtu tzv. ‚nikových‘ médií, které by byly schopny udržet se na trhu a při tom svým obsahem i zpracováním vycházet vstříc potřebám zájmů menšinového nebo vybraného publika. Malý český trh a ekonomické tlaky působí negativně rovněž na nezávislost novinářů jako jednotlivců pracujících v ostře konkurenčním prostředí. Počet zájemců o novinářskou práci stále převyšuje nabídku míst v redakcích. Čeští žurnalisté většinou přijímají bez výhrad pracovní podmínky stanovené jejich zaměstnavateli. Při konfliktu veřejného zájmu a zájmu vydavatele se redaktori a reportéři často přiklánějí na stranu vydavatele. Jediným právním rámcem zaměstnávání novinářů je Zákoník práce, neexistuje žádná kolektivní smlouva na celostátní úrovni mezi provozovateli médií a žurnalistickým svazy jako v jiných státech. Jedinou žurnalistickou organizací v České republice je Syndikát novinářů České republiky, v jehož řadách však chybí většina aktivních novinářů velkých a vlivných českých médií. Syndikát nemá tudíž velkou autoritu a soustřeďuje se hlavně na otázky novinářské etiky, profesionálních standardů a prezentace profesních stanovisek směrem k veřejnosti.“

deníků sítě Moravskoslezských regionálních titulů Den do skupiny *Deníky Moravia* vydávané VLP (Benda 2007: 144). K přejmenování, rušení a fúzím deníků podle Bendy (2007: 144–145) docházelo od května do října 2001. „Obsah regionálních deníků vydávaných v ČR společností Vltava-Labe-Press, a. s., byl od 1. října 2001 sjednocen (jediným deníkem, který si udržel určitou grafickou a obsahovou nezávislost, byl *Večerník Praha*), většinu jejich obsahu připravuje centrální redakce v Praze a od té doby se liší jen místními mutacemi a lokálními přílohami, vytvářenými místními redakcemi s několika málo zaměstnanci.“

Proměnil se také pracovní trh pro lokální novináře: „Ze šedesáti sedmi lidí zůstalo v redakci zhruba osm. Podle nových návrhů se noviny staly součástí projektu *Deníky Moravia* a spadly pod název *Deník*. Hlavním argumentem pro sloučení titulů *Rovnost*, *Svoboda*, *Den*, *Zlínské noviny*, *Moravské noviny*, *Slovo* a *Zemské noviny* byla jejich ztrátovost.“ (Ryšánková 2001). Autorka však konstatovala, že tím fúze nekončí: „Posledním nositelem tradic kritického novinářství na úrovni regionů zůstávají týdeníky a tituly s ještě nižší periodicitou. Ty přitom mají zcela specifické problémy, jsou nenápadnější, a tím ohroženější. Toho využily německé novinové kolosy. Moravské novinové nakladatelství začalo skupovat na Moravě dostupné regionální týdeníky, aby je pak v balíku s *Rovností* a *Svobodou* prodalo společnosti Vltava-Labe-Press. Přestože řada týdeníkových titulů byla zisková a do jisté míry pomáhala dotovat ztrátové deníky, zdá se, že nový majitel připravuje druhou vlnu fúze, během níž se týdeníky pomalu ztratí ze světa. Výrok představitelů vydavatelství Vltava-Labe-Press, že se chystá další propouštění, které ,se již nebude týkat regionálních deníků‘, je výmluvný.“

Koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku vyvolávala reakce odborné i laické veřejnosti. Stav koncentrace vlastnictví lokálního a regionálního tisku do rukou VGP/VLP byl podle Šmída (2004b: 11–12) „čas od času v médiích kritizován některými vlastenecky naladěnými intelektuály (Šmíd konkrétně uvádí Bořivoje Čelovského – pozn. LWC), jakož i politiky, kteří se snaží populisticky vystupovat jako obhájci českých národních zájmů. V těchto diskusích bývá VLP obviňována z toho, že její tisk je při informování o vzájemných česko-německých vztazích advokátem zájmů odsunutých sudetských Němců v České republice. Pro tato obvinění chybějí konkrétní důkazy. Zatím nebylo zjištěno, že by se v denících VLP objevovala sudetoněmecká propaganda či agenda. Na druhé straně se však deníky VLP, na rozdíl od ostatního tisku, vyhýbají kontroverzním diskusím, které se vztahují k minulosti česko-německých vztahů.“²²⁶

226 Srovnej s údajně existující obsahovou analýzou titulů VLP, viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*.

Kritika odborné veřejnosti nebyla po roce 2001 tak silná jako po fúzích v roce 1993 (také viz Čelovský 2001: 10; Ryšánková 2001; Roupec 2001; Tomandl 2006).²²⁷ Diskuse na téma zahraničního vlastnictví českého tisku pokračovaly i v dalších letech, a to především na stránkách *Literárních novin*. V září 2005 vyšla první série článků o zahraničních vlastnících médií, na které se podíleli autoři Václav Štětko, Vít Kouřil a Monika Metyková (ta popisuje mediální paralely vlastnictví na Slovensku a v Maďarsku). V říjnu 2005 Literární noviny věnovaly tématu se zastřešujícím titulem *Jaký vliv mají na česká média jejich zahraniční vlastníci?* celou stranu, kde své názory prezentovali Bořivoj Čelovský, Jakub Macek, Jan Potůček či Milan Šmíd. Ani jeden z autorů se však konkrétněji nepřiblížil k odpovědi na zastřešující otázku, opět se totiž nemohli opřít o žádná data. Jan Potůček (2005) pouze konstatoval, že vliv zahraničních majitelů se demonizuje: „Je bláhové si myslet, že zahraniční společnosti skupují česká média proto, aby ovlivňovala vnitřní politiku České republiky. Ještě bláhovější je představa, že by si česká média poradila bez zahraničních investorů.“

Milan Šmíd (2005) považuje za nereálné, aby němečtí majitelé na redakčních poradách diktovali redaktorům, co mají a nemají psát, a naopak v zahraničních vlastnících českého tisku vidí kladný vliv na vývoj tohoto subsystému: „S pomocí investic zahraničních majitelů se podařilo překonat technickou zaostalost redakcí a rozšířit nedostatečnou kapacitu tiskáren, kterou jsme v roce 1989 zdědili. [...] Vydavatelé deníků se silnou finanční základnou v zahraničí byli odolnější proti vlivu politických krizí a ekonomických tlaků na česká média. Mohli se tedy zásadověji postavit k hříchům české politické scény, jakož i k prohřeškům proti zásadám standardního tržního hospodářství.“ Šmíd však vidí i záporny: „Každý vlastník médií, vydávaných jinde než v jeho vlastní zemi, má sklon zanedbávat skutečnost, že tato média jsou nejen hospodářským ale také kulturním statkem, s následným vlivem na společenské procesy v dané zemi.“ Šmíd tak konstatuje, že kdyby němečtí majitelé a ředitelé četli české noviny, nebylo by jim lhostejné, jací šéfredaktoři a komentátoři určují tón

227 Veřejnou debatu se pokusili rozproudit brněnští spisovatelé v říjnu 2001, kdy po sloučení titulů celostátních i regionálních novin firmou VGP vystoupili se svým prohlášením (viz Wanatowiczová 2001). V něm konstatovali, že brněnské středisko *Obce spisovatelů* s nevolí sleduje, že se až na jednu výjimku staly české deníky majetkem zahraničních vydavatelských společností. Spisovatelé navrhli řešení, o kterém se dodnes diskutuje – vytvořit takzvaný veřejnoprávní deník, podobně jako existuje rozhlas a televize veřejné služby. Myšlenka deníku veřejné služby zřejmě zůstane utopií, ale spisovatelé svým návrhem naznačili, že by se problému zániku regionálního tisku měla věnovat jediná média nezávislá na trhu, a to média veřejné služby. Ta si začala zahraničního vlastnictví českého tisku všimát v publicistických pořadech, například v *Klekánici* (viz „Noviny, kterým se dá věřit?“ 2001. In publicistický pořad *Klekánice*, Česká televize, 18. 12. 2001.). Politici začali mluvit o změně mediální legislativy, která by měla upravit podíl zahraničního vlastnictví na tiskovém trhu. Po prvotním odhodlání však po čase zájem novinářů i politiků o tento problém opadl. Srovnej s vývojem diskuse o regulaci vlastnictví médií při přípravě nové mediální legislativy, viz kapitola 1.3.1. *Deregulace*.

a ráz jejich periodik. „Podle mého názoru problém není v tom, že by se zahraniční vlastníci vměšoval do redakční práce a určoval obsah zpráv a komentářů českých novin. Naopak, problém je v tom, že tohoto vlastníka zajímají pouze hospodářské výsledky a zbytek nechává plně v pravomoci českých šéfů. Jsou to oni, čeští šéfové, na kterých záleží, jak se vyhraní profil daného média. Problém českých médií není v tom, že by zahraniční majitel diktoval jejich agendu, ale v tom, že jsou názorově rozbředlá a příliš posedlá snahou zachytit do svých sítí co nejširší okruh čtenářů, diváků i posluchačů při vynaložení co nejnižších prostředků, se všemi negativními důsledky (bulvarizace, povrchnost), které to přináší.²²⁸ Odpovědnost za to nesou nejen vydavatelé a jejich vlastníci, ale také ti, kteří se jim chtějí za každou cenu zalíbit, a nedokážou hledat a nalézat řešení, která jsou výhodná jak pro zahraničního vlastníka, tak pro domácí politickou a společenskou scénu.“ (Šmíd 2005).

V této kapitole jsme zmapovali proces vývoje vlastnictví českého lokálního a regionálního tisku a v rámci analýzy tohoto makro-činitele popsali vývoj vlastnictví v mediálním subsystému směřující ke koncentraci; komentáře o stavu horizontální koncentrace vlastnictví médií a důsledcích koncentrace vlastnictví pro další vývoj mediálního subsystému. Abychom však mohli odpovědět na otázku, zda je vlastnictví českého lokálního a regionálního tisku koncentrováno, musíme pracovat s relevantními daty. Jak už jsme konstatovali, autorům obecně chybí představa o subsystému lokálního a regionálního tisku v České republice, konkrétněji alespoň relevantní informace o struktuře a počtu existujících titulů. Bez těchto údajů nemůžeme dojít k názoru, zda došlo k horizontální koncentraci vlastnictví a zda má některý z vydavatelů v subsystému monopolní postavení (viz Doyle 2003). V následující kapitole tedy budeme při hledání odpovědi na otázku týkající se koncentrace vlastnictví vycházet z dotazníkového šetření zaměřeného na analýzu základní struktury a počtu lokálních a regionálních novin v České republice.

1.4. Struktura subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009

Důvod, proč zmapovat počet a strukturu titulů v současném subsystému lokálního a regionálního tisku v České republice, je podle nás jednoznačný. Analýza strukturálních změn je bez takového závěru neúplná. Nemůžeme popisovat jak se systém vyvíjí bez základního přehledu o jeho podobě. Jak bychom mohli jinak dojít k závěru, zda je subsystém lokálního a regionálního tisku skutečně horizontálně

228 Srovnej se zjištěními z obsahové analýzy, viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

vlastnický koncentrován? Jaká je typická dominantní organizace v rámci subsystému, vhodná pro další analýzu? Zaměříme se tedy na otázku, jaká je struktura subsystému českého lokálního a regionálního tisku.

Jednou ze základních nepřesností v analýze koncentrace vlastnictví je časté tvrzení autorů o monopolu v rámci subsystému českého lokálního a regionálního tisku bez relevantních argumentů. Vzhledem k nepřehledné institucionální evidenci tisku na Ministerstvu kultury ČR²²⁹ autoři často netuší, jak struktura subsystému vypadá. Například Štětka a Kouřil dokonce ve dvou textech (2005a: 10; 2005b) chybně konstatovali, že „jediným regionálním deníkem v ČR, vycházejícím mimo koncern Vltava-Labe-Press, je jihomoravský Nový život, vydávaný Moravským novinovým nakladatelstvím, a. s., v nákladu cca 22 000 výtisků“. Ve skutečnosti byl titul Nový život už od roku 2001 součástí vydavatelství Vltava-Labe-Press, které ho koupilo v balíku titulů Moravského novinového nakladatelství společně s brněnskou Rovností (viz Ročenka UVDT 2002). Přesto stejní autoři (Štětka – Kouřil 2005a: 10; 2005b) došli k názoru, že „na trhu regionálních týdeníků, měsíčníků a dalších periodik s delší než každodenní periodicitou nicméně existuje poměrně značná diverzita titulů, z nichž většina je vydávána českými vydavateli“.

Dva konkrétnější pokusy o zmapování českého lokálního a regionálního tisku, které jsme za posledních dvacet let objevili, skončily bohužel nezdarem. Jediný příspěvek k analytickému zmapování struktury subsystému českého lokálního a regionálního tisku vznikl uvnitř profesní novinářské komunity v letech 2001 a 2002, tedy po vlně koncentrace vlastnictví tisku. Autorka Daniela Pilařová v sérii článků týkajících se monopolizace vlastnictví (Ullmann 2001; Pilařová 2002b; Klukan – Pilařová 2002) publikovala na publicistickém serveru *Britské listy* dotazník pro české majitele lokálního a regionálního tisku. Na žádost o vyplnění reagovala pouze část majitelů, výzkum nebyl podle našich informací nikdy dokončen a jeho výsledky nebyly prezentovány, dílčí vyplněné dotazníky byly publikovány v Britských listech (Jak dopadly noviny Region ve zlínském kraji 2002; Pilařová 2002c). Členové Syndikátu novinářů ČR se pokusili vývoj zmapovat alespoň historicky, když v prosinci 2004 vyšla v Mediažurnálu výzva pro členy, aby spolupracovali na *Sborníku Regionální média*. Editorem byl člen vedení Syndikátu Jan Punčochář a do publikace se sešlo šest příspěvků popisujících historii lokálních a regionálních médií, sborník však nikdy nevyšel. Média také anekdoticky mapovala aktuální podobu lokálních a regionálních novin (viz Vrána, Motýl 2003; Strnad 2008), vznik nových titulů, ale také ukončení jejich vydávání (např. Šípek 2001; hro 2006).

Jaký je tedy skutečně subsystém českého lokálního a regionálního tisku? Shrnuje to jediný autor podrobné vlastnické analýzy lokálního a regionálního tisku v České

229 Viz kapitola 1.3.3. *Koncentrace vlastnictví*.

republiky, Josef Benda (2007: 159–160):²³⁰ „I přes téměř úplný monopol společnosti Vltava-Labe-Press, a. s., v oblasti českého regionálního denního tisku [...] existuje v ČR několik regionálních deníků,²³¹ které touto společností kontrolovány nejsou, a to i přes pokusy o nepřátelské převzetí některých z nich. Z těchto titulů jsou čtyři deníky placenými: Horácké noviny, které s podtitulem List západní Moravy vydává v Třebíči dvakrát týdně společnost P. S. TRACE, s. r. o. [...], v Jihlavě vycházející Jihlavské listy s podtitulem Noviny kraje Vysočina (pokrývá celý kraj Vysočina), které jsou vydávány společností PAROLA, spol. s r. o. [...] a v Ústí nad Orlicí vycházející Orlický týdeník, který pokrývá okres Ústí nad Orlicí, vydávaný společností a – PRESS, s. r. o. Regionálním deníkem je i deník polské národnostní menšiny Głos Ludu, jenž vychází v Českém Těšíně třikrát týdně (v úterý, čtvrtek a sobotu) s podtitulem Gazeta Polaków w Republice Czeskiej. Jeho vydavatelem je Kongres Poláků v České republice. Dále vycházejí tři regionální deníky bezplatné.“

Menší přehled má však stejný autor o lokálním a regionálním tisku s delší než denní periodicitou (Benda 2007: 162): „Je třeba zdůraznit též skutečnost, že v oblasti regionálního tisku s delší než denní periodicitou existuje široká paleta týdeníků, čtrnáctideníků a měsíčníků, které jsou ve své většině vydávány českými vydavateli, soukromými subjekty i nejrůznějšími orgány státní správy a obecní samosprávy. [...] Lze však zde podat alespoň přehled nejdůležitějších regionálních, převážně zpravodajsky zaměřených titulů s delší než denní periodicitou, kde i v současnosti přibývají nové tituly. Jejich vydavatelství mají ponejvíce formu společností s ručením omezením, které jsou ve své drtivé většině vlastněny českými subjekty, resp. jde často i o vydavatele-jednotlivé české fyzické osoby podnikající na živnostenský list. Tato samostatná vydavatelství se různě sdružují, např. za účelem alokace (rozmístění) inzertního prostoru. Tituly těchto vydavatelství – ponejvíce týdeníky – pokrývají značnou část území ČR.“

Kromě absence relevantních zdrojů je pro analýzu subsystému problémem i neexistence klíčových dat postavení na trhu u téměř všech titulů lokálního a regionálního tisku. Z placených titulů lokálního a regionálního tisku totiž prochází auditem ABC ČR (a tedy zveřejňují prodaný náklad) a Mediaprojektem (a tedy mají údaje o čtenosti) pouze tituly vydavatelství Vltava-Labe-Press (ABC ČR; Ročenky UVDT; viz také Benda 2007: 151–152). A právě absence lokálních a regionálních titulů

230 V rámci Bendovy knihy je k dispozici příloha na CD, kde autor podle vlastních kritérií vypracoval seznam lokálního a regionálního tisku s denní a týdenní periodicitou. Protože však používá jiný klíč typologie médií (pracuje například s novinami zdarma či s novinami vydávanými samosprávou), můžeme z jeho poznatků vycházet pouze okrajově (viz Benda 2007).

231 I toto tvrzení bohužel považujeme za nepřesné, protože nejde o deníky, ale o obdeníky, tedy periodika vycházející vícekrát za týden, ovšem ne v denní periodicitě.

v oficiálních přehledech je zřejmě jedním z důvodů, proč autoři mluví o tomto trhu jako o neexistujícím, kromě deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press.²³²

Jedinou organizací, která sdružuje část okresních novin s periodicitou od týdneku do měsíčníku, je *Český region*.²³³ Ten byl od roku 1999 pro své členy mediálním zastupitelstvím – částečně zajišťoval inzerci, ale také nabízel jako přílohu společenský a televizní magazín *Region Revue* a propagoval méně známé tituly lokálního a regionálního tisku (www.ceskyregion.cz 2007).²³⁴

Síť Českého regionu²³⁵ také poprvé umožnila sdružovaným lokálním a regionálním titulům provést audit jejich prodaného nákladu u ABC ČR (v září 2000) a v roce 2001 také výzkumu čtenosti.²³⁶ Byl to však pouze ojedinělý počín.

Shrnuli jsme tedy problémy s analýzou struktury subsystému českého lokálního a regionálního tisku, které jsou východiskem pro následující část, ve které se zaměříme na prezentaci zjištění z výzkumu struktury subsystému. Ta se bude odvíjet od zmapování proměny mediálního subsystému z institucionálních zdrojů a bude pokračovat analýzou výsledků dotazníkového šetření, jehož cílem bylo zjistit počet

232 Ze stejného důvodu zřejmě konkrétnější zmínka o titulech lokálního a regionálního tisku chybí i ve specializovaných přílohách zaměřených na média (přílohy Média a Tisková média) v profesních časopisech (například Strategie, Marketing & Media).

233 Od roku 2011 však relevantní údaje na stránkách organizace chybí, viz www.ceskyregion.cz (29. 9. 2013).

234 Český region v roce 2009 sdružoval 29 titulů a pokrýval velkou část českých okresů, prodaný náklad všech titulů dohromady činil 310 250 výtisků. Největší rozvoj ale Český region zaznamenal bezprostředně po svém vzniku, v letech 2000 a 2001 sdružoval až 48 titulů. V roce 2006 to bylo 31 titulů s nákladem 336 800 výtisků; o rok později stejný počet titulů, ovšem s klesajícím nákladem na 335 150 kusů (www.ceskyregion.cz). Data jsou čerpána z www.ceskyregion.cz z roku 2006, ze 14. 10. 2007 a 12. 6. 2009. Jsou platná pro daný rok, náklady jsou tedy z předcházejícího období.

235 Také ze seznamu titulů sdružovaných společnostmi Český region můžeme v tomto textu vycházet pouze okrajově. Český region totiž sdružuje také noviny zdarma a noviny vydávané samosprávou. Navíc pokrývá pouze část spektra existujícího českého lokálního a regionálního tisku.

236 „V závěru roku 2001 přihlásil Český region poprvé vybranou skupinu svých titulů i do výzkumu čtenosti TGI, který organizuje agentura Median. V rámci celé České republiky zaznamenalo 28 sledovaných týdeníků a čtrnáctideníků čtenost 201,1 tisíc čtenářů (jedná se o čtenost posledního vydání). To představuje podíl na sledované skupině 2,3 %. Tímto údajem se výběr Top Český region zařadil do těsného závěsu za Hospodářské noviny a více než dvojnásobně porazil Annonci, Rovnost, Haló noviny a další sledované tituly. Ještě zajímavěji vyznívají výsledky Českého regionu v jednotlivých krajích. Zvláště povzbudivá jsou čísla ze Středočeského kraje, kde tituly Českého regionu zaznamenaly čtenost 133,5 tisíc čtenářů (14,5 %). Ve Středočeském kraji se před Český region vyhoupla pouze Mladá fronta DNES s těsným náskokem 17,3 %. Lze tedy bez nadsázky říci, že na trhu regionálních tiskovin ve Středočeském kraji má Český region nejsilnější pozici. Deníky Bohemia v tomto kraji zaznamenaly přibližně poloviční zájem čtenářů.“ (www.ceskyregion.cz 2007).

a základní strukturu existujících lokálních a regionálních novin na českém trhu. V závěru bychom měli zodpovědět otázku, zda je subsystém lokálního a regionálního tisku horizontálně koncentrován a zda v něm má některý z vydavatelů dominantní postavení.

1.4.1. Analýza struktury subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009

Proměna struktury lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009 není bohužel v žádných oficiálních zdrojích zachycena. Z rozšiřování původního vydavatelského záběru komunistické strany lze usuzovat, že počet tohoto typu novin se v tomto období výrazně zvýšil až znásobil.

Způsob evidence tisku znemožňuje získat relevantní informace o počtu vydávaných titulů lokálního a regionálního tisku. Nelze tak stanovit podíl jednotlivých vlastníků na trhu – z oficiálních zdrojů Ministerstva kultury, které evidenci zajišťuje, totiž nelze získat informaci o skutečné velikosti tohoto subsystému. Počet titulů na českém tiskovém trhu evidovaných Ministerstvem kultury rostl mezi jednotlivými roky velmi rychle. Na základě dotazníkového šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR²³⁷ jsme však dospěli k výrazně přesnějšímu zmapování počtu vydávaných periodik, které lépe odráží současný stav v rámci subsystému (viz tabulka 5).

237 Při přípravě dotazníkového šetření jsme museli vytvořit *databázi titulů lokálního a regionálního tisku v České republice* (tuto databázi jsme tvořili a aktualizovali v průběhu let 2005–2007, viz Databáze titulů lokálního a regionálního tisku v České republice viz www.lokalnik.cz), abychom znali celou populaci a věděli, kterým vydavatelům dotazník zaslat, a to na základě ojedinělých a obtížně dostupných zdrojů. Údaje byly získány a ověřeny z těchto veřejně přístupných databází: Zlaté stránky 2004–2005 (všechna vydání); elektronické Zlaté stránky (www.zlatestranky.idnes.cz) z 25. ledna 2007; Databáze společnosti Mediatel s. r. o. pro rok 2005; Databáze Ministerstva kultury ČR – Evidence periodického tisku – červen 2005; Soupis hromadných sdělovacích prostředků na severní Moravě a ve Slezsku in Pácl, Pavel. 1997. *Hromadné sdělovací prostředky v regionu*. Ostrava: Ostravská univerzita. (údaje z konce října 1997); Adresář Moravskoslezských periodik. 1994. Brno: MOSPRA – společnost pro propagaci a práci s veřejností; Český region. Inzertní zastoupení českých regionálních novin. www.ceskyregion.cz. 8. 11. 2006 a 15. 10. 2007; *Bibliografie periodik vydávaných na Moravě 1986–1995*. 2000. Moravská zemská knihovna v Brně, Státní vědecká knihovna v Olomouci; *Úplný katalog periodického tisku vydávaného v České republice 2000*. Ing. Tomáš Klusáček. A. L. L. production; Databanka Media data system – <http://data.mdsa.cz/free/> (19.–24. 10. 2007); webové stránky vydavatelství Vltava-Labe-Press a. s.; z tiráží konkrétních novin a z osobních kontaktů s redakcemi; z internetových stránek konkrétních novin. Vytvoření databáze je jedním z přínosů tohoto výzkumu, protože jde o první podobný přehled českého mediálního subsystému lokálního a regionálního tisku od roku 1989. Tuto databázi jsme poté podrobili víceetapňovému výběru podle hledisek periodicity, vlastnictví a obsahového zaměření, jak jsme si lokální a regionální tisk vymezili výše, a zpřesnili jsme výběrový soubor pouze na relevantní redakce lokálního a regionálního tisku v České

Tabulka 5: Přehled vydávaných novin v ČR v letech 2004–2009

Datum	Zdroj	Typ periodika	Počet
11. 3. 2004	MK ČR	celkem tištěná periodika	6 995
	MK ČR	regionální periodika	1 562
5. 6. 2005	MK ČR	celkem tištěná periodika	7 485
	MK ČR	regionální periodika	1 760
6. 2. 2007	MK ČR	celkem tištěná periodika	8 178
	MK ČR	regionální periodika	2 631
2009	analýza mediálního subsystému	lokální a regionální tisk	132
2009	analýza mediálního subsystému	lokální a regionální tisk vydávány firmou VLP	73
2009	analýza mediálního subsystému	ostatní lokální a regionální tisk	59

Zdroj: Evidence Ministerstva kultury a dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR.

Z dotazníkového šetření v letech 2007–2009 vyplynula následující struktura subsystému lokálního a regionálního tisku: v České republice vycházelo kromě 73 titulů²³⁸ vydavatelství Vltava-Labe-Press²³⁹ dalších 59 lokálních a regionálních novin, které splňují naše parametry pro zařazení do tohoto subsystému.²⁴⁰

republice. K dalšímu zpřesnění databáze došlo po provedení dotazníkového šetření na základě zpětné vazby od jednotlivých vydavatelů. Dotazník jsme rozesílali redakcím e-mailem v osmi kolech v období od listopadu 2007 do dubna 2009, daní za stoprocentní návratnost dotazníku byla dlouhodobost získávání dat, která se mohla promítnout do zastaralosti informací v rychle se vyvíjejícím mediálním subsystému. V posledních kolech došlo také na osobní schůzky se zástupci vydavatelství, kde jsme dotazník vyplnili na místě, či k vyplňování dotazníku prostřednictvím telefonického rozhovoru. Vzhledem ke stoprocentní návratnosti dotazníku jsme získali data charakterizující celou populaci lokálního a regionálního tisku v České republice.

238 Vydavatelství Vltava-Labe-Press vydává 73 okresních (lokálních) deníků téměř ve všech okresech České republiky (Ročenky UVDT; www.vlp.cz).

239 Viz www.vlp.cz, více viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

240 Viz kapitola 1. *Vymezení lokálního a regionálního tisku.*

Podrobněji jsme rozpracovali analýzu struktury titulů mimo VLP, a to z hlediska jejich lokálnosti či regionálnosti, periodicity, tradice vydávání či vydavatelů.

Z hlediska obsahového zaměření a distribuční oblasti tedy můžeme konstatovat, že z 59 analyzovaných titulů bylo 45 lokálních a 14 regionálních.²⁴¹ Mezi lokálními tituly převažovaly okresní noviny, za městské periodikum lze považovat pouze jedno. Ve skupině regionálních novin byla většina titulů zasahujících více okresů, noviny vycházející na území celého kraje byly mezi nimi tři (viz tabulka 6 a grafy 1, 2).

Tabulka 6: Lokální a regionální tisk v České republice (kromě titulů VLP) v roce 2009

TYP PERIODIKA	POČET
lokální tisk	45
z toho okresních novin s přesahem do okrajových částí okolních okresů	4
z toho okresních novin	30
z toho novin z oblasti menší než okres	10
z toho městských novin	1
regionální tisk	14
z toho krajských novin	3
z toho oblastních novin (více okresů)	11

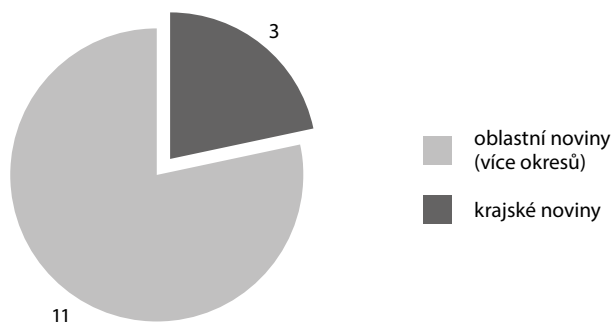
Zdroj: Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR.

Graf 1: Lokální tisk v České republice (kromě titulů VLP) v roce 2009

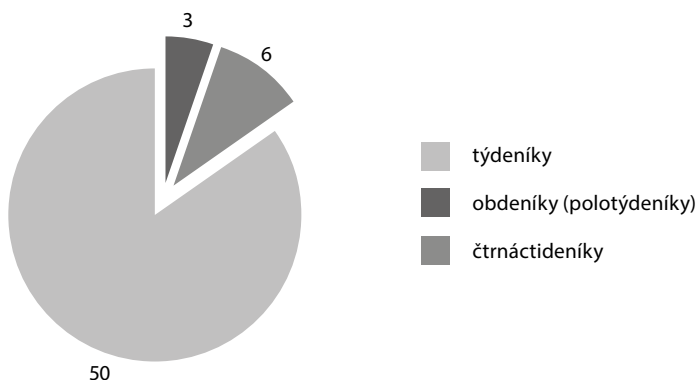
Zdroj: Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR.

²⁴¹ Počet lokálních a regionálních titulů se nedá srovnávat se stavem srovnatelného segmentu trhu před rokem 1989, vzhledem k odlišným podmínkám existence titulů před rokem 1989. Viz kapitola 1.1. *Český lokální a regionální tisk před rokem 1989*.

Graf 2: Regionální tisk v České republice (kromě titulů VLP) v roce 2009

Zdroj: Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR.

Z hlediska periodicity ve sledovaném subsystému jednoznačně převažovaly týdeníky (50) nad čtrnáctideníky (6) a obdeníky (3) (viz graf 3), pravděpodobně kvůli vydavatelské tradici před rokem 1989,²⁴² nižším vydavatelským nákladům a menšímu objemu relevantních zpráv v lokalitě.

Graf 3: Periodicita lokálního a regionálního tisku v České republice (kromě titulů VLP) v roce 2009

Zdroj: Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR.

²⁴² Viz kapitola 1.1. Český lokální a regionální tisk před rokem 1989.

Mezi lokálními tituly byly nejvíce zastoupeny týdeníky (40), v menšině byly čtrnáctideníky (3) a obdeníky (2). Regionální noviny vycházely také nejčastěji v týdenní periodicitě (10), byly mezi nimi také 3 čtrnáctideníky a 1 obdeník.

Zatímco tituly vydavatelství Vltava-Labe-Press vycházely v téměř každém okrese České republiky,²⁴³ zastoupení ostatních titulů lokálního a regionálního tisku v okresech a krajích České republiky bylo proměnlivé. Můžeme spekulovat, že v oblastech s největším počtem titulů v lokalitě je největší tradice vydávání lokálního tisku a největší sepětí obyvatel/čtenářů s lokalitou (viz Fenton a spol. 2010; Engel 2009). Například zatímco v celém Libereckém kraji nevycházely kromě deníků VLP žádné jiné lokální či regionální noviny, v okrese Louny naopak vycházely kromě titulu VLP čtyři lokální týdeníky. Nejvíce lokálních a regionálních titulů (mimo VLP) vycházelo ve Středočeském kraji (12), Jihomoravském kraji (10) a Jihočeském kraji (9). Lokální a regionální tituly většinou vycházely v menších městech kraje, málokdy v samotném krajském městě. To by podporovalo naši tezi o vztahu čtenářů k lokalitě, který se většinou projevuje na území menších měst a obcí. Tituly VLP měly v subsystému lokálního a regionálního tisku naprostý monopol ve 27 okresech celé republiky.²⁴⁴ Žádný lokální a regionální tisk mimo noviny vydavatelství VLP nevycházel například v Praze, Plzni, Liberci, Hradci Králové, Brně, Olomouci a Ostravě (viz tabulka 7 a model 15 a 16).

243 Vychází 73 deníků v 76 okresech. V malých okresech v okolí krajských měst (Praha a Plzeň) vychází Pražský deník a Plzeňský deník na území více okresů. V některých okresech (Přerov, Karviná) vycházejí dva deníky. Stále však tituly VLP považujeme za lokální, viz www.vlp.cz.

244 Kromě čtyř okresů celého Libereckého kraje také ve Středočeském kraji v okresech Mladá Boleslav, Nymburk, Praha-východ, Praha-západ; v Plzeňském kraji v okresech Plzeň-jih, Plzeň-město, Plzeň-sever; v Karlovarském kraji v okrese Sokolov; v Ústeckém kraji v okrese Litoměřice; v Královéhradeckém kraji v okresech Hradec Králové, Náchod, Trutnov; v Pardubickém kraji v okrese Svitavy; v kraji Vysočina v okresech Pelhřimov, Žďár nad Sázavou; v Jihomoravském kraji v okresech Brno-město, Vyškov; v Olomouckém kraji v okresech Olomouc, Přerov; v Moravskoslezském kraji v okresech Bruntál, Nový Jičín, Ostrava-Město; ve Zlínském kraji v okrese Zlín. Viz Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR 2009.

Tabulka 7: Zastoupení titulů lokálního a regionálního tisku v jednotlivých okresech republiky (kromě titulů VLP)²⁴⁵ v roce 2009

Okres/kraj	Počet lok. titulů	Počet reg. titulů	Celkem
Benešov	1	0	1
Beroun	2	1	3
Kladno	1	0	1
Kolín	1	0	1
Kutná Hora	1	0	1
Mělník	1	1	2
Mladá Boleslav	0	0	0
Nymburk	0	1	1
Praha-východ	0	1	1
Praha-západ	0	0	0
Příbram	2	0	2
Rakovník	1	0	1
Středočeský kraj	10	2	12
České Budějovice	1	0	1
Český Krumlov	0	1	1
Jindřichův Hradec	1	1	2
Písek	2	1	3
Prachatice	0	1	1
Strakonice	0	1	1
Tábor	2	0	2
Jihočeský kraj	6	3	9
Domažlice	1	0	1

Okres/kraj	Počet lok. titulů	Počet reg. titulů	Celkem
Klatovy	1	0	1
Plzeň-jih	0	0	0
Plzeň-město	0	0	0
Plzeň-sever	0	0	0
Rokycany	0	1	1
Tachov	1	0	1
Plzeňský kraj	3	0	3
Cheb	1	0	1
Karlovy Vary	0	1	1
Karlovarský kraj	1	1	2
Děčín	1	1	2
Chomutov	1	1	2
Louny	4	1	5
Most	0	2	2
Teplice	0	1	1
Ústí nad Labem	0	1	1
Ústecký kraj	6	1	7
Česká Lípa	0	0	0
Jablonec nad Nisou	0	0	0
Liberec	0	0	0
Semily	0	0	0
Liberecký kraj	0	0	1

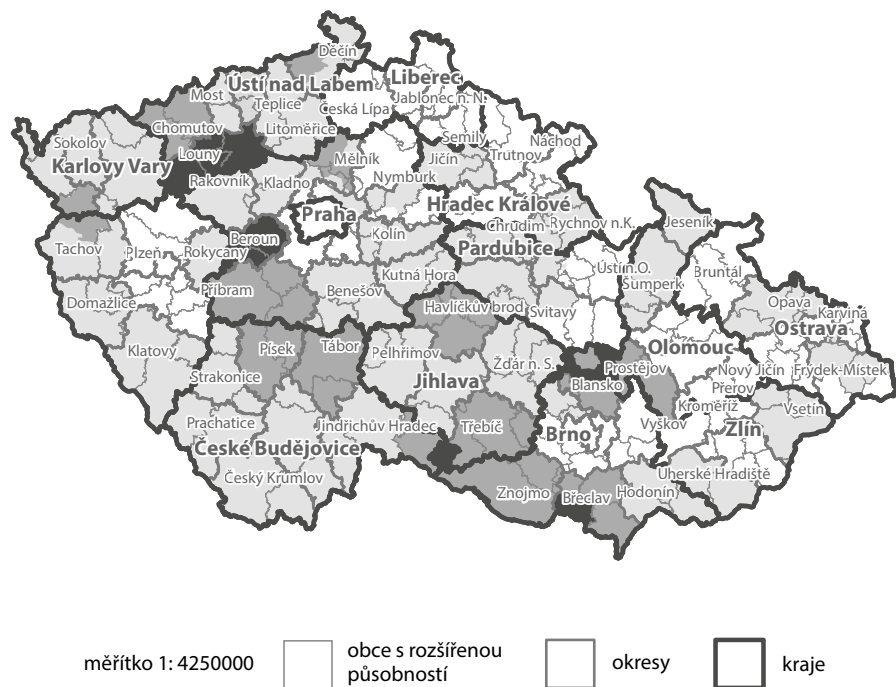
Hradec Králové	0	0	0
Jičín	1	0	1
Náchod	0	0	0
Rychnov nad Kněžnou	1	0	1
Trutnov	0	0	0
Královéhradecký kraj	2	0	2
Chrudim	0	1	1
Pardubice	0	1	1
Svitavy	0	1	1
Ústí nad Orlicí	0	1	1
Pardubický kraj	0	2	2
Havlíčkův Brod	1	1	2
Jihlava	0	2	2
Pelhřimov	0	1	1
Třebíč	1	3	4
Žďár nad Sázavou	0	1	1
Vysočina	2	1	3
Blansko	3	0	3
Brno-město	0	0	0
Brno-venkov	1	0	1
Břeclav	3	1	4
Hodonín	0	2	2

Vyškov	0	0	0
Znojmo	1	1	2
Jihomoravský kraj	8	2	10
Jeseník	1	0	1
Olomouc	0	0	0
Prostějov	2	0	2
Přerov	0	0	0
Šumperk	1	0	1
Olomoucký kraj	4	0	4
Bruntál	0	0	0
Frýdek-Místek	0	1	1
Karviná	0	1	1
Nový Jičín	0	0	0
Opava	1	0	1
Ostrava-město	0	0	0
Moravskoslezský kraj	1	1	2
Kroměříž	1	0	1
Uherské Hradiště	0	2	2
Vsetín	1	0	1
Zlín	0	0	0
Zlínský kraj	2	1	3

Zdroj: Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR.

245 Počet lokálních a regionálních novin v okresech neodpovídá v této tabulce počtu 59, protože některé tituly vycházejí ve více okresech oblasti. Celkový počet za kraj je však skutečný počet titulů v kraji.

Model 15: Zastoupení titulů lokálního a regionálního tisku (mimo VLP) v jednotlivých okresech republiky (kromě titulů VLP)²⁴⁶ v roce 2009

Zdroj: Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR.

Předpoklad, že počet titulů lokálního a regionálního tisku vzrostl skokově po roce 1989, podporuje i zjištění, že téměř všechny tituly (kromě šesti) začaly vycházet až po roce 1989. Většina titulů tedy vycházela v horizontu 10 až 20 let před realizací výzkumu (tedy od roku 1989–1999), druhá nejzastoupenější skupina byla do deseti let.

²⁴⁶ V okresech, kde vychází pouze jeden titul, je barva nejsvětlejší, v okresech se dvěma tituly tmavší a se třemi tituly tmavě šedá. V okresech bez barevného pozadí nevychází žádný titul lokálního či regionálního tisku (mimo VLP).

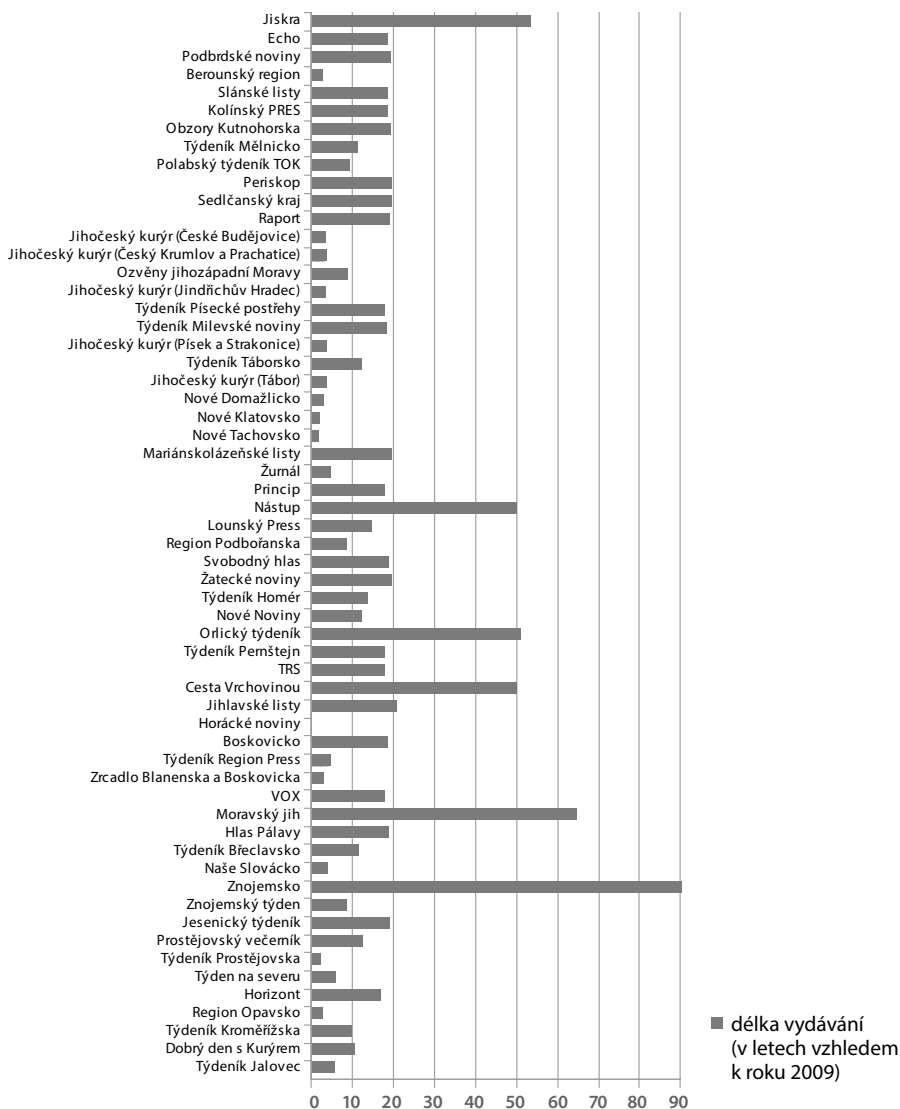
Model 16: Zastoupení titulů VLP v jednotlivých okresech republiky v roce 2009

Zdroj: Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR.

Šest titulů mělo tradici vydávání delší než dvacet let. Některé noviny se však hlásily k tradici svých předchůdců, vydávání bylo přerušeno většinou za 2. světové války či v 50. letech²⁴⁷ (viz graf 4).

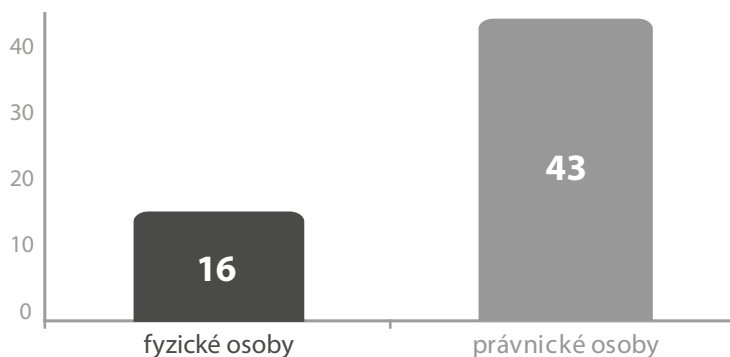
²⁴⁷ Například Jihlavské listy vycházely 20 let, ale odkazovaly se na tradici listu od roku 1892; Horácké noviny vycházely 19 let, ale tradice listu sahala do roku 1921; podobně Hlas Pálavy vycházel 18 let, ale navazoval na tradici od roku 1947; či Týdeník Kroměřížska vycházel 9 let, ale tradice titulu existovala od roku 1950. Viz Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR 2009.

Graf 4: Délka vydávání titulů lokálního a regionálního tisku (kromě titulů VLP) v roce 2009

Zdroj: Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR.

Liberálnost tiskového zákona, který umožňuje vydávat tištěná periodika podnikatelům – právníkům, ale i fyzickým osobám, ilustruje téměř třetina vydavatelů českého lokálního a regionálního tisku – fyzických osob. Mezi vydavateli titulů lokálního a regionálního tisku bylo 16 vydavatelů – fyzických osob (27 %), a to v poměru ke 43 vydavatelům – právníkům osobám (73 %), převážně společností s ručením omezeným a akciovým společností (viz graf 5). Současně toto zjištění odkazuje ke specifické tradici vydávání lokálního a regionálního tisku – taková vydavatelství mnohdy zakládali jednotlivci (či rodiny) a vydávají je do současnosti. To však způsobuje větší křehkost tohoto subsystému, který často závisí na jednotlivcích.²⁴⁸

Graf 5: Poměr vydavatelů lokálního a regionálního tisku – fyzických a právnických osob (kromě titulů VLP)

Zdroj: Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR.

Z hlediska hodnot prodaného nákladu²⁴⁹ se lokální a regionální tisk pohyboval většinou na hranici do šesti tisíc kusů (60 %). Minimálními prodanými náklady ve vzorku bylo 700 či 900 kusů na okres, maximálními pak 23 750 kusů na kraj²⁵⁰ (viz tabulka 8 a graf 6).

248 V rámci dotazníkového šetření jsme se u ověřování existence několika titulů lokálního tisku setkali s tím, že konkrétní noviny přestaly vycházet kvůli tomu, že jejich vydavatel byl již velmi starý či zemřel.

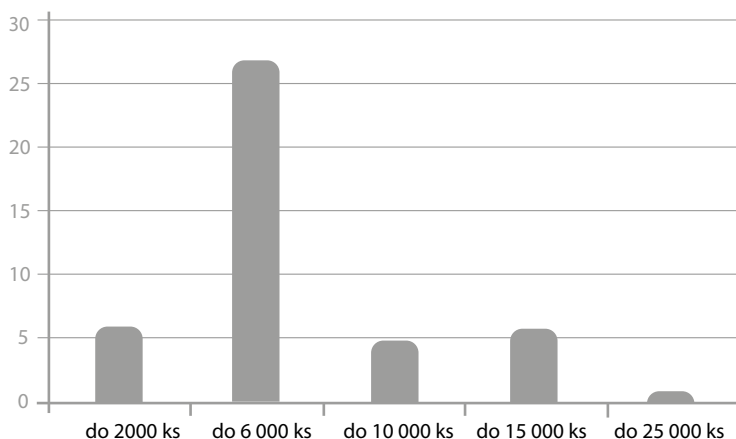
249 Žádné z vydavatelství lokálního a regionálního tisku, která vyplňovala dotazník, nezařadila výzkum čtenosti svých titulů. Údaje o prodaném nákladu vydavatelé neauditují, nelze je tedy ověřit na www.abccr.cz.

250 Nemůžeme rozklíčovat prodané náklady na konkrétní tituly, protože redakce tato data považují za přísně interní. Z 59 redakcí, které vyplnily dotazník, bylo ochotno uvést údaje o prodaném nákladu

Tabulka 8: Prodaný náklad lokálního a regionálního tisku (kromě titulů VLP) v roce 2007

PRODANÝ NÁKLAD	POČET TITULŮ
do 2 000 kusů	6
do 6 000 kusů	27
do 10 000 kusů	5
do 15 000 kusů	6
do 25 000 kusů	1

Zdroj: Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR.

Graf 6: Prodaný náklad lokálního a regionálního tisku (kromě titulů VLP) v roce 2007

Zdroj: Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR.

Pokud tedy chceme srovnat jednotlivá vydavatelství českého lokálního a regionálního tisku z hlediska jejich současného postavení v subsystému, narazíme na nedostatek dat. A to především na chybějící údaje o prodaném nákladu u 14 z celkového počtu 59 titulů lokálního a regionálního tisku. U všech 59 titulů pak chybějí data čtenosti a inzertních příjmů, která u nich jejich vydavatelé vůbec nezjišťují

pouze 45 (údaje jsou za rok 2007), téměř všechny redakce však uvedení dat podmiňovaly tím, že nebude zveřejněn prodaný náklad konkrétního titulu.

respektive nezveřejňují.²⁵¹ Odhlédneme-li od faktu, že jedině vydavatelství Vltava-Labe-Press vydává v tomto subsystému deníky (ostatní tituly jsou obdeníky, týdeníky nebo čtrnáctideníky – viz výše) a z hlediska periodicity tak jednotlivé tituly nelze účinně srovnávat, můžeme o situaci v subsystému lokálního a regionálního tisku usuzovat pouze z počtu vydávaných titulů a prodaného nákladu.²⁵²

V rámci analýzy koncentrace vlastnictví subsystému lokálního a regionálního tisku pouze z pohledu počtu vydávaných titulů docházíme k názoru, že VLP měla dominantní postavení, když v subsystému, který tvoří 50 vydavatelství, vlastnila 73 ze 132 titulů (55,3 %).

Mezi dalšími vydavateli existovaly čtyři firmy, které bychom mohli považovat za vydavatelský řetězec (viz Hrvatin – Kerševan 1999).²⁵³ Druhý nejsilnější vydavatel vydával 5 titulů, dosahoval tedy 3,78 % podílu na trhu z hlediska počtu publikovaných titulů.

Ukazatel počtu vydávaných titulů však není pro analýzu podílu na trhu dostatečný. I přes chybějící data o prodaném nákladu jsme prostřednictvím váženého průměru extrapolovali prodaný náklad všech sledovaných titulů. Z těchto dat pak můžeme dojít k závěru, zda má v subsystému lokálního a regionálního tisku nějaký vydavatel dominantní či monopolní postavení (viz Doyle 2003). Vycházíme z toho, že z celkem 50 vydavatelství v subsystému lokálního a regionálního tisku existovalo 5 vydavatelství publikujících více titulů (viz výše). Vydavatelství Vltava-Labe-Press dosahovalo v roce 2007 prodaný náklad 323 855 kusů. Z údajů prodaného nákladu u 45 z 59 ostatních titulů (což bylo 271 755 kusů) jsme vypočítali celkový prodaný náklad všech titulů mimo VLP²⁵⁴ na 372 000 kusů. Z toho vyplývá, že Vltava-Labe-Press

251 Zjištění z dotazníkového šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR 2009.

252 Autoři přitom v rámci analýzy koncentrace vlastnictví berou v úvahu kromě prodaného nákladu také čtenost a podíl na inzertním trhu (viz Napoli (ed.) 2007; Croteau – Hoynes 2001; Doyle 2003). Například Gulyás (1999) upozorňuje na nedostatek potřebných dat pro analýzu středoevropských mediálních systémů.

253 Vydavatelství Jihočeský kurýr vydávalo pět mutací lokálních a regionálních týdeníků v jižních Čechách. Vydavatelství Jihočeské týdeníky vydávalo tři lokální týdeníky v jižních Čechách. Vydavatelství PP Press vydávalo tři lokální týdeníky v západních Čechách. Firma Sicco dva lokální týdeníky ve středních Čechách a firma Ohře media dva lokální týdeníky v Ústeckém kraji. Viz Dotazníkové šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku v ČR 2009. Vývoj některých ze zmiňovaných vydavatelství viz dále.

254 Použili jsme jako základní východisko následující statistiku. Z hlediska prodaného nákladu se lokální a regionální tisk pohyboval většinou na hranici do pěti tisíc kusů (70 %), méně často pak kolem 10 000 (20 %) a pouze ojediněle kolem 15 000 (7,5 %) či 25 000 výtisků (2,5 %). Minimálními prodanými náklady ve vzorku bylo 700 či 900 kusů na okres.

mělo z hlediska prodaného nákladu podíl na trhu cca 46,5 %, přičemž druhé největší vydavatelství dosahovalo podílu cca 4,52 % a průměrné vydavatelství cca 0,9 %.

Pokud na tato data aplikujeme výpočet koncentrace vlastnictví, HHI index²⁵⁵ (viz Napolí (ed.) 2007), docházíme k tomuto výsledku: dle HHI indexu je hodnota trhu českého lokálního a regionálního tisku 2 239,54 bodu, z toho podíl VLP činil 2 162,25 bodu. Což znamená, že tento trh byl absolutně koncentrovaný. Pokud na stejná data aplikujeme další metodu výpočtu koncentrace vlastnictví – poměr koncentrace²⁵⁶ (viz Croteau – Hoynes 2001; Doyle 2003; Gulyás 1999), CR4 dosahoval hodnoty 56,44 % na trhu, šlo tak o vysokou koncentraci.²⁵⁷

Na základě analýzy dat z dotazníkového šetření lokálního a regionálního tisku v ČR v letech 2007 až 2009 musíme konstatovat, že subsystém českého lokálního a regionálního tisku je silně koncentrovaný a vydavatelství Vltava-Labe-Press v něm má monopolní postavení (viz Doyle 2003: 8; Herrick 2003: 287).

Jak jsme ukázali v analýze lokálních a regionálních titulů vycházejících mimo vydavatelství Vltava-Labe-Press, existují v subsystému českého lokálního a regionálního tisku také takzvaná „nezávislá“ periodika, jak se často v souvislosti s českým tiskem uvádí.²⁵⁸ Takový stav subsystému, jak jsme ho analyzovali na základě

255 Viz kapitola IV. *Český lokální a regionální tisk mezi lety 1989 a 2009*.

256 Viz kapitola IV. *Český lokální a regionální tisk mezi lety 1989 a 2009*.

257 CR8 nehodnotíme vzhledem k neexistenci 8 dominantních firem na trhu (viz Croteau – Hoynes 2001).

258 Vzhledem k chybějícím analýzám tohoto mediálního subsystému však musíme být zdrženliví v používání hodnotícího výrazu „nezávislé noviny“. A to například vzhledem ke zjištění o politické nezávislosti vlastníků těchto malých vydavatelství: z dotazníkového šetření v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku vyplývá, že šéfredaktor Berounského regionu a šéf inzertní sítě Český region Kamil Machart byl místostarostou a v roce 1998 sestavil kandidátku nezávislých v Králově Dvoře (www.ceskyregion.cz 2007). Na to upozorňuje také Petr Orság (2007: 58): „[...] jak si v konkrétním kraji stojí ‚nezávislí‘ regionální vydavatelé, kteří nejsou součástí žádného velkého vydavatelského domu (tedy VLP, a. s., MAFRA, a. s., Borgis, a. s., Ringier, a. s.) a nepodléhají tedy žádné široce pojaté, globální vydavatelské strategii. V Olomouckém kraji působí takový vydavatelé tři: Prostějovský Večerník vydává firma PV media, s. r. o. Její jednatel je současně šéfredaktorem týdeníku. Jedním ze dvou společníků firmy je POZEMSTAV Prostějov-servis, s. r. o., dceřiná společnost firmy POZEMSTAV Prostějov, a. s. Předsedou představenstva akciové společnosti a současně společníkem dceřiné společnosti je ing. Zdeněk Pechl. Ten je v současné době již druhé volební období členem Rady města Prostějova za ODS. Jesenický týdeník vydává firma JESENICKÝ Týdeník, s. r. o. Jejím jednatelem a současně šéfredaktorem týdeníku je Miroslav Chovanec, který je členem Zastupitelstva města Jeseníku za stranu SNK Evropská demokracie. Tato strana je součástí radniční koalice, jež tvoří městskou radu. Týden na severu vydává firma JAM PROMOTION, s. r. o. Jejím jednatelem a společníkem je ing. Dušan Slavík. Ten nefiguruje v žádných místních orgánech veřejné správy (v obecních volbách v roce 1998, 2002 a 2004 kandidoval do zastupitelstva, nikdy však nebyl zvolen). Jednoznačné personální propojení ‚nezávislých‘ vydavatelů s orgány samosprávy

dotazníkového šetření, však trval pouze do další změny. A změn nastalo v letech 2007, 2008 a 2009 hned několik.²⁵⁹

Proměna mediální krajiny je dynamický proces, v němž se sledovaný subsystém změnil výrazně. Noví vydavatelé se snažili zaplnit prostor pro vydávání titulů, především ten prostor, který předtím opustilo dominantní vydavatelství Vltava-Labe-Press. Vzhledem k tomu, že toto vydavatelství začalo týdeníkové tituly převádět na deníky či integrovat je do deníků,²⁶⁰ otevřel se na trhu týdeníků prostor pro nové vydavatele. Počet relevantních zaměstnanců–novinářů byl však v tomto subsystému omezený, vydavatelství se tak chovala „kanibalsky“ a přebírala pracovníky z již existujících firem, především z dominantní společnosti Vltava-Labe-Press (Hloubkové rozhovory 2009).²⁶¹

Nové projekty v subsystému lokálního a regionálního tisku se dají rozdělit do dvou skupin. Tou první jsou vydavatelské aktivity bývalých vlastníků lokálních či regionálních titulů, kteří své noviny prodali (většinou v roce 2000 nebo 2001) buď vydavatelství Vltava-Labe-Press, nebo je VLP získalo prostřednictvím Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft (RBVG). Někteří z těchto bývalých vlastníků buď bezprostředně, nebo po vypršení konkurenční doložky v prodejní smlouvě znovu vstoupili do tohoto mediálního subsystému. Patří mezi ně například Petr Čeněk, který po prodeji týdeníku *Naše Valašsko* firmě VLP založil na Vsetínsku lokální týdeník *Jalovec*. Nebo bývalý spoluvlastník vydavatelství Region, spol. s r. o., které se také prostřednictvím RBVG dostalo do portfolia VLP, Zdeněk Jeník. Ten začal po skončení lhůty konkurenční doložky ve smlouvě vydávat lokální týdeník *Region Opavsko* (Zjištění z dotazníkového šetření). Respondent manažer 03 rekapituluje návrat těchto vydavatelů a dochází k názoru, že velkolepý úspěch jejich týdeníků, který zřejmě očekávali, nenastal²⁶² (Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009).

je výrazně limitujícím faktorem pro provozování jakékoli nestranné, tím spíše investigativní žurnalistiky. Nejlepší pozici v tomto smyslu vykazuje týdeník *Týden na severu*, jehož vydavatel není s místními municipalitou podle veřejně dostupných údajů spojen.“

259 Změny do roku 2008 týkající se vzniku nových titulů dotazníkové šetření zachytilo, nedokázalo však již postihnout rychlé zániky některých vydavatelství ve druhé polovině roku 2009.

260 Viz kapitola 2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj dominantní mediální organizace: Případová studie vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009.*

261 Viz kapitola 2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj dominantní mediální organizace: Případová studie vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009.*

262 Za jedinou výjimku považuje Petra Čenka a jeho projekt *Jalovec*, protože podle něj jeho postavení podnikatele na Vsetínsku bylo výjimečné – on s novinami vždycky žil a místním čtenářům to vyhovovalo. Srovnej s integrační funkcí lokálního tisku v lokální komunitě, viz kapitola II. *Lokální a regionální tisk.*

Ve druhé skupině byly projekty, které vznikly jako vydavatelství – řetězec se snahou konkurovat přímo VLP. Do této skupiny patřilo například *Vydavatelství Kurýr* s pěti mutacemi titulu *Jihočeský kurýr*; *Vydavatelství PP Press* se sítí týdeníků v západních Čechách; *Vydavatelství Mladá fronta* s týdeníkem *Sedmička*; či projekt *PPF Media* s týdeníky *Naše adresa*. Prvním projektem v roce 2006 byly mutované lokální týdeníky *Jihočeský kurýr*, kam přešla část zaměstnanců Vltava-Labe-Press z jižních Čech. Jednou z manažerek tohoto projektu byla podle některých zdrojů²⁶³ i bývalá výkonná ředitelka a členka představenstva VLP Jitka Bosáková (např. viz Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009). V následujícím roce se začalo rozvíjet vydavatelství *PP Press*, které v západních Čechách postupně vybudovalo tituly *Nové Domažlicko*, *Nové Klatovsko* a *Nové Tachovsko*. Jeho ředitelem byl *Milan Pekárik*, také bývalý manažer VLP. Tituly obou těchto vydavatelství se do dotazníkového šetření dostaly (Zjištění z dotazníkového šetření). V roce 2009 však zanikly, Jitka Bosáková i *Milan Pekárik* se totiž v srpnu 2009 vrátili do managementu Vltava-Labe-Press. Následně VLP odkoupilo od původního vlastníka také *Vydavatelství Kurýr*.

Do dotazníkového šetření se nedostaly dva projekty, které vznikly v průběhu roku 2009. Projekt sítě čtyřiceti bezplatných regionálních týdeníků *Sedmička Vydavatelství Mladá fronta* přebíral část zaměstnanců a manažerů VLP (viz *Vydavatelství Mladá fronta* přichází na trh s týdeníkem *Sedmička* 2009; Přípravuje se projekt regionálních týdeníků 2008).²⁶⁴ Druhým projektem byly lokální týdeníky *Naše adresa*, postupně vznikající řetězec redakcí, kaváren a zpravodajských serverů *PPF Media*, který řídil bývalý ředitel redakcí VLP *Roman Gallo* (viz *Frajtová* 2009; *bm* 2009; *pek* 2009; *Pfanner* 2009). Také v těchto nových titulech pracovala část zaměstnanců a manažerů, která přešla z VLP. Oba projekty, které se prezentovaly jako hyperlokální,²⁶⁵ však skončily – *Naše adresa* v roce 2010, *Sedmička* v roce 2012 („PPF končí s lokálními zprávami, prodala je podnikateli.“ 2010; *Aust* 2012).

Vyvíjelo²⁶⁶ se také dominantní vydavatelství Vltava-Labe-Press, jež dodnes vede téměř totožný management, který se do něj vrátil v roce 2009²⁶⁷ (ČTK 2011).

263 V žádných oficiálních dokumentech však její jméno v souvislosti s Vydavatelstvím Kurýr nefiguruje.

264 Do výzkumu bychom tyto noviny nezařadily, protože neodpovídají našemu vymezení lokálního a regionálního tisku, jde o noviny zdarma, viz kapitola I. *Vymezení lokálního a regionálního tisku*.

265 Viz kapitola 2. *Současný lokální a regionální tisk*.

266 Více viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*.

267 Vydavatelství vede Jitka Bosáková, která se právě v roce 2009 do VLP vrátila jako výkonná ředitelka, aby firmu „vrátila zpět do regionů“. V roce 2011 postoupila do funkce generální ředitelky a předsedkyně představenstva (ČTK 2011; více viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*).

V této kapitole jsme se zaměřili na analýzu makro-činitelů strukturální transformace subsystému lokálního a regionálního tisku v rámci České republiky; zmapování klíčových okamžiků vývoje subsystému a popsání současné struktury subsystému. Tyto cíle se nám podle našeho názoru podařilo naplnit, a to i přesto, že jsme často naráželi na problém nedostatku relevantních zdrojů.

Můžeme konstatovat, že subsystém českého lokálního a regionálního tisku je horizontálně vlastnický koncentrovaný a jeden z vydavatelů, Vltava-Labe-Press, na něm má monopolní postavení. Koncentrace vlastnictví je tedy podle našeho zjištění jedním z klíčových rysů vývoje mediálního subsystému v České republice mezi lety 1989 a 2009 (viz Huber (ed.) 2006).

Popsaný rozvoj lokálního a regionálního tisku v České republice v rámci strukturální transformace nás přesvědčuje o platnosti předpokladu řady autorů o důležitosti lokálních a regionálních médií v mediálním systému. Tato zjištění jsou pro nás důležitým východiskem pro další kapitolu, ve které se přesuneme na konkrétnější analytickou úroveň – strukturální transformaci dominantní mediální organizace.

2. Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj dominantní mediální organizace: Případová studie vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009

V rámci analýzy vývoje dominantní mediální organizace v subsystému lokálního a regionálního tisku nejprve popíšeme klíčové historické proměny mediální organizace. Jak jsme uvedli v teoretické části textu, východiskem pro charakteristiku mikro-činitelů musí být vymezení specifik mediální organizace. Na historickou deskripci naváže analýza strukturální transformace mediální organizace s monopolním postavením v subsystému lokálního a regionálního tisku – vydavatelství Vltava-Labe-Press optikou vybraných mikro-činitelů.

Historický pohled na vývoj organizace budeme periodizovat na základě informací z literatury, analýzy dokumentů a informací z hloubkových rozhovorů. Stejně zdroje nám poslouží k analýze klíčových projevů mikro-činitelů racionalizace, centralizace a (de)lokalizace.

Opakujícím se problémem při plnění tohoto cíle je nedostatek relevantních zdrojů.²⁶⁸ Především o období do roku 2000 neexistují dostatečné, veřejně přístupné

268 V rámci uvedení do kontextu vývoje vydavatelství budeme kromě primárních zdrojů využívat také relevantní sekundární zdroje z dobového tisku. V rámci analýzy projevů jednotlivých mikro-činitelů

informace; postřehy o proměnách vydavatelství jsou omezeny na publicistické texty (např. články z rešeršního archivu Syndikátu novinářů ČR). Historickou perspektivu popisu vývoje vydavatelství nabízejí studentské (magisterské a rigorozní) práce (např. Pakosta 1995; Junger 2005; Heřmánková 2007; Vaněk 2009), v nichž však chybí hlubší datová základna. Unie vydavatelů denního tisku vydává ročenky shrnující základní ukazatele postavení na trhu od roku 1997, prodaný náklad a čtenost jsou pak údaje známé od roku 1993. Zatímco v období mezi lety 2000 a 2008 máme poměrně přesnou představu o organizační struktuře a ekonomickém vývoji firmy Vltava-Labe-Press, a. s., ze Sbírky listin Obchodního rejstříku,²⁶⁹ dokumenty z předcházejícího období nejsou dostupné.

2.1. Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press

První období vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press, které můžeme ohraničit lety 1991 až 1994, má tři klíčové součásti – privatizaci lokálního a regionálního tisku, nákupy titulů a začátek budování sítě okresních deníků Vltava-Labe-Press. Po ekonomické a organizační stránce se rozvíjejí jednotlivé firmy vydavelské skupiny Vltava-Labe-Press a snaží se překonat počáteční zápornou ekonomickou bilanci způsobenou investicemi do nákupů a rozvoje vydavatelství.

Historie vydavatelství Vltava-Labe-Press, a. s., začíná v 90. letech rozhodnutím německé firmy Verlagsgruppe Passau o rozšíření na východní trhy.²⁷⁰ Dalšími důležitými akty vzniku skupiny Vltava-Labe-Press jsou *Vydavatelství Delta*, později

vycházíme především z analýzy dokumentů – primárních zdrojů.

269 Sbírka listin coby součást Obchodního rejstříku je vedena ke každému ekonomickému subjektu, který je v rejstříku zapsán. Obsahuje např. (§38i obchodního zákoníku – plný výčet): zakladatelské dokumenty (společenská smlouva, společenská listina, zakladatelská smlouva, stanovy, stejnopis notářského zápisu obsahující usnesení ustavující valné hromady apod. včetně všech jejich změn), výroční zprávy a účetní závěrky (nejsou-li již součástí výroční zprávy), rozhodnutí o změně právní formy, o zrušení právnické osoby, usnesení valné hromady, usnesení soudu vydaná podle zákona o konkursu a vyrovnání a další. Ukládají se zde i podpisové vzory osob, které jsou zapsány jako osoby oprávněné jednat jménem právnické osoby. Podnikatel, který je zapsán v obchodním rejstříku, je povinen předložit bez zbytečného odkladu rejstříkovému soudu do sbírky listin zakladané listiny, a to ve dvojím vyhotovení. V jednom vyhotovení se zakládají ty listiny, které nedokládají zapisované skutečnosti. Viz www.justice.cz.

270 V historii německé firmy je rozhodnutí popsáno následovně (www.vgp.de 2003): „1988–1992. Verlagsgruppe Passau začíná nové období. Franz Xaver Hirtreiter se stává výkonným předsedou společnosti a zahajuje strategii expanze na východ, a tak vytváří pravidla pro vývoj k mezinárodní mediální skupině. Bezprostředně po pádu železné opony začíná kupování regionálních deníků v České republice. Dnes jsou tyto tituly spojené ve vydavatelství Vltava-Labe-Press (VLP).“

*Vydavatelství Deltapress.*²⁷¹ Vydavatelství Deltapress začalo v roce 1990 spravovat tituly národního podniku *Rudé právo*, vydavatelství ÚV KSČ, mimo jiné také regionální deníky (www.justice.cz 2009; Junger 2005; Vaněk 2009: 69), vydávané ve všech českých krajských městech. Ředitelem Deltapressu byl Ing. Vlastimil Košťál²⁷² (www.justice.cz 2009; Vaněk 2009: 69; z vůle KSČ 1993), který v roce 1990 začal vyjednávat odkup krajských deníků, mimo jiné také s VGP²⁷³ (Vaněk 2009: 69; také viz Pleskotová – Proczyk 1993). Vydavatelství Deltapress (Junger 2005) se v období let 1990 až 1992 dostalo do ztráty,²⁷⁴ vláda pak převedla zbývající majetek vydavatelství na jiné společnosti.²⁷⁵

Vlastimil Košťál na konci dubna 1991 z Vydavatelství Deltapress odešel a získal manažerské místo ve firmách vlastněných pasovskou společností Verlagsgruppe Passau.²⁷⁶ Podobně přešel z Vydavatelství Deltapress do firem vydavatelské skupiny Vltava-Labe-Press²⁷⁷ Zdeněk Korběl.²⁷⁸

271 Historie Vydavatelství Delta a Vydavatelství Deltapress viz Junger 2005; také viz www.justice.cz 2009.

272 Na spolupráci s Vlastimilem Košťálem vzpomíná i hlavní aktér vstupu Passauer Neue Presse do Čech Franz Xaver Hirtreiter (Harantová 1993): „Ten byl právě tehdy jako ředitel vydavatelství (Delta – pozn. LWC) našim protivníkem při jednáních s Deltou a byl kategoricky proti tomu, aby se regionální periodika rozprodávala jednotlivě. Tehdy jsme se nedohodli, nakonec však skončil u nás.“

273 Toto vyjednávání probíhalo u každého titulu individuálně a rozsah dochovaných informací závisí na tom, do jaké míry toto téma již někdo zpracoval (např. viz Vaněk 2009: 69–71).

274 Nová ředitelka Vydavatelství Deltapress vypracovala po svém nástupu text s názvem *Návrh na způsob transformace státního podniku* (in Junger 2005), v němž se také píše: „[...] Na počátku roku 1991 se již od s. p. Deltapress osamostatnila řada redakcí, a to zejména všechny krajské deníky. Tento proces byl veden takovým způsobem, který na úkor státního podniku zvýhodňoval nově vznikající soukromé společnosti.“

275 Jako nestandardní hodnotilo převod regionálních titulů Vydavatelství Deltapress na soukromé firmy také Ministerstvo pro hospodářskou soutěž. To v roce 1993 v souvislosti s šetřením fúzí 11 okresních titulů s vydavatelstvími Vltava a PNPress požádalo Ministerstvo státní kontroly, aby tento převod přezkoumalo (vin 1993), viz kapitola 1.3.1. (*De)regulace*.

276 Již 25. dubna 1991, pár měsíců po založení firmy, Košťál figuroval ve vydavatelství Vltava, spol. s r. o., později také ve firmě PNPress, a s., a Labe, spol. s r. o. (www.justice.cz 2009).

277 Srovnej s názorem Colina Sparkse (1998: 186–188), že i po strukturální transformaci médií je možné pozorovat některé nezměněné součásti systému: „[...] mediální život dřívějších komunistických zemí zůstal silně zalidněný představiteli dřívějších režimů. Společenská kontinuita v elitních skupinách je jedním z nejsilnějších a nejnápadnějších rysů transformace.“ Viz kapitola 1. *Strukturální transformace médií jako součást strukturální transformace společnosti*.

278 „Korběl byl jedním z náměstků ředitele vydavatelství ÚV KSČ Rudé právo Bohumila Plundry. Poté náměstek ředitele vydavatelství Delta a jako náměstek ředitele ing. Košťála Deltapressu.“ (Pleskotová – Proczyk 1993).

Milan Šmíd (2004a) konstatoval, že existuje privatizační projekt pro Neue Passauer Presse vypracovaný Košťálem. Autor ale později na základě emailové komunikace uvedl, že takový projekt neexistoval, šlo o vydavatelská práva, která „záhadným způsobem (chybějí dokumenty) na sebe PNP s pomocí Košťála získala“.²⁷⁹

Postupně v České republice vznikly tři vydavatelské firmy, jejichž vlastníkem byla německá společnost Verlagsgruppe Passau (VGP)²⁸⁰ – Vltava, spol. s r. o. (později Vydavatelství Vltava, spol. s r. o.), PNPress, a. s., a Labe, spol. s r. o. (www.justice.cz 2009).²⁸¹ Verlagsgruppe Passau byla na počátku spíše sesterskou společností českých firem, protože všechny vlastnila firma Dr. Hans Kapflinger Medienbeteiligungsgesellschaft mbH & Co.²⁸² zastoupená Franzem Xaverem Hirtreiterem. Od listopadu, respektive od prosince 1998 šlo o firmu POL-Print GmbH²⁸³ (B1028 – SL57. Sbírka

279 O některých převodech chyběli již v době realizace výzkumu informace, ale například u koupi okresních týdeníků šetřených ÚOHS je postup a procedura v dokumentech zaznamenána, viz kapitola 1.3. *Makro-činitele strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009*.

280 Vydavatelská skupina se v 90. letech jmenovala *Passauer Neue Presse* respektive *Neue Presse Verlags*. Mezinárodní aktivity této firmy byly v roce 2000 převedeny na společnost Verlagsgruppe Passau, která se stala ovládající osobou poboček v různých zemích (www.vgp.de 2009; Benda 2007: 143). Zdroje a pamětníci názvy často zaměňují, píšeme tedy o firmě jednotně jako o Verlagsgruppe Passau s výjimkou citací z literatury. Verlagsgruppe Passau ovládá rodina Diekmann; Edith Berger-Kapfnger a nadace Dr. Hans Kapfnger-Stiftung (Benda 2007: 152). Dr. Hans Kapfnger-Stiftung byla založena v roce 1967 zakladatelem a vydavatelem Passauer Neue Presse Dr. Hansem Kapfingerem jako občanskoprávní nadace. Je pod právním dozorem vlády dolního Bavorska. Nadace má podíl necelých 6 procent, více než 94 procent pak další dva podílníci (www.vgp.de 2009; Benda 2007: 152)

281 Firma Vltava, spol. s r. o., byla zapsána do obchodního rejstříku 18. února 1991 se sídlem v Českých Budějovicích. Firma PNPress, a. s., byla zapsána do obchodního rejstříku 18. dubna 1991 se sídlem v Hradci Králové, v posledním roce fungování pak v Českých Budějovicích. Z výpisu z obchodního rejstříku (www.justice.cz 2009) vyplývá, že společnost byla založena zakladatelskou smlouvou 5. dubna 1991. Firma Labe, spol. s r. o., byla zapsána do obchodního rejstříku 10. června 1992 se sídlem v Ústí nad Labem, v posledním roce fungování pak v Českých Budějovicích. Z výpisu z obchodního rejstříku vyplývá, že společnost byla založena zakládací listinou 27. února 1992.

282 Tedy stejná firma, která vlastnila i Verlagsgruppe Passau.

283 Firma POL-Print Medien GmbH je podle Milana Šmída (2004b: 11–12) většinově vlastněná Verlagsgruppe Passau. Konstatování, že Verlagsgruppe Passau je vlastníkem Vydavatelství Vltava, Labe, PNPress, Pragoprint a později i Vltava-Labe-Press, je tak nepřesné. Nicméně v informačních a propagačních materiálech firmy vystupovala Verlagsgruppe Passau jako mateřská firma s dceřinými firmami v Německu i v zahraničí (viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*; www.vgp.de 2009).

listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005; B1028 – SL31. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003), většinově vlastněnou Verlagsgruppe Passau.²⁸⁴

Již od začátku podnikání VGP v České republice se objevily informace, že nejde o významné německé vydavatelství, spíše o menšího vydavatele regionálních novin.²⁸⁵ Například Josef Benda (2007: 136) uvádí, že „tehdy malá, i v měřítku německého spolkového státu Bavorsko regionální společnost Neue Presse Verlags-GmbH přišla do České republiky se záměrem investovat především do regionálního tisku, se kterým měla zkušenosti ze SRN“.

Manažer řídící expanzi pasovského vydavatelství Verlagsgruppe Passau na český trh,²⁸⁶ ředitel německého vydavatelství Franz Xaver Hirtreiter,²⁸⁷ měl od počátku jasný cíl, který formuloval na zasedání zakládací valné hromady společnosti

284 V roce 2006 je ve zprávě o vztazích mezi propojenými osobami (B1028 – SL90. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2006) uvedeno: „Přímou ovládající osobou společnosti je, dle struktury akcionářů, společnost Pol-print Medien GmbH. Nepřímou ovládající osobou společnosti je společnost Verlagsgruppe Passau GmbH.“ V roce 2008 byla firma stále součástí konsolidačního celku Verlagsgruppe Passau GmbH, vlastníkem 80 % akcií však byla rakouská firma HKM Beteiligungs GmbH, Rakousko, 20 % pak Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft (B1028 – SL128, výroční zpráva za rok 2008). Od 3. 7. 2009 byla jediným akcionářem vydavatelství Vltava-Labe-Press firma HKM Beteiligungs GmbH Seefeld in Tirol, Rakousko (B1028 – SL129, výroční zpráva za rok 2009).

285 Zatímco se samo VGP ve svých propagačních materiálech v roce 2004 prezentovalo na 14. místě mezi dvaceti největšími vydavatelstvími v Německu (Verlagsgruppe Passau 2004), ve stejném roce Verlagsgruppe Passau vůbec nefigurovalo například v přehledové studii mediální koncentrace a vlastnictví v deseti evropských zemích (Ward – Fueg – D'Armo 2004; také viz kapitola 1. *Strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009*).

286 Respondenti hloubkových rozhovorů, kteří se účastnili jednání o převzetí a koupi, mluvili o Xaveru Hirtreiterovi jako o hlavní hybné síle vzniku a rozvoje vydavatelství (např. Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009). Podle respondenta manažera 01 tento mladý manažer (v době expanze VGP do ČR mu bylo 35 let) viděl v příchodu do Čech šanci a nebal se toho (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009). Podle respondenta manažera 02 (Hloubkový rozhovor 2009) měl Hirtreiter geniální nápad. Přestože Verlagsgruppe Passau mohlo expandovat do východního Německa, on se rozhodl pro Čechy, protože podle respondenta manažera 02 „ty Čechy byly vždycky něco v Evropě [...]. Půjdeme tam a půjdeme dělat to, co umíme, protože Pasov byl regionální vydavatelství“. Respondent šéfredaktor 03 (Hloubkový rozhovor 2009) označuje Hirtreitera za velkého obchodníka s novinářskými zkušenostmi. Vypráví, že když přijížděl na návštěvu do redakcí „[...] nejdřív obešel to město [...] nakoupil noviny, přišel do té redakce stoprocentně připravený. To už potom nikdo další neudělal [...] to už potom byli jenom řídící pracovníci [...]“.

287 Hirtreiter, bývalý novinář, byl od roku 1988 hlavním manažerem rodinného podniku Verlagsgruppe Passau, založeného v roce 1946 Hansem Kapfingerem (DPA 1996). Při rozšiřování vydavatelství VLP na Moravu v roce 2001 se Hirtreiter údajně netajil svými kontakty s českými politiky a disidenty (Čelovský 2001: 55–60): „Pan Hirtreiter před desítkou zúčastněných jmenoval konkrétně Petra Pitharta, jemuž, jak se pochlubil, pomáhal s formulací návrhu českého tiskového zákona.

PNPress, a. s.: základem jsou okresní noviny (Zápis z valné hromady. Sběrka listin 1991). Jeho zaměření na vybudování sítě okresních deníků potvrzují respondenti manažer 02, šéfredaktor 02 či šéfredaktor 01 (Hloubkové rozhovory 2009).

„Strategie toho nového vydavatele byla jednoznačná, chtěl obsadit všechny okresy mutovaným titulem [...]. Nejjednodušší bylo koupit týdeník a transformovat ho na deník [...].“

(Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009)

Už o čtyři roky později, na konci první fáze vývoje vydavatelství, existovala síť okresních novin vydavatelství v jižních, západních, severních a východních Čechách a začalo budování středočeského řetězce.

Zároveň s rozvojem jednotlivých vydavatelství vznikala a rozvíjel se také jejich management. Všechny tři firmy – Vydavatelství Vltava, PNPress i Labe – měly do značné míry totožné zázemí statutárních orgánů a nejvyšších manažerů.²⁸⁸ Klíčovými osobami managementu byli hned od počátku dva Češi a dva Němci – Vlastimil Košťál, Zdeněk Korbela a Roland Rager, kteří figurovali na místech ředitelů, jednatelů, předsedů a členů představenstva, a to jako jediní ve všech třech firmách – Vltava, Labe a PNPress; čtvrtým byl Franz Xaver Hirtreiter, který v českých firmách zastupoval vlastníka, společnost Dr. Hans Kapfinger Medienbeteiligungsgesellschaft mbH & Co. Tito čtyři manažeri patřili v rámci celé historie firem Vltava, Labe a PNPress k nejstálějším členům nejvyššího managementu, jakkoliv se jejich vliv v dalších firmách a letech oslaboval. Hirtreiter stál více v pozadí, i když za firmu často mluvil (např. viz Harantová 1993; Šonka 1993). Do středního a později do nejvyššího managementu firem se také dostávali novináři pracující v převzatých titulech před rokem 1989 a současně aktivní vyjednávači se zástupci německého vydavatelství při převzetí titulů (např. Jitka Bosáková; Alena Pancerová; Karel Tejkl) (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009).²⁸⁹

Za zásluhu o mladou českou demokracii však považuje dobrý pan Hirtreiter například též i dočasný plakát pro potřeby sametové revoluce, které svého času údajně sám organizoval pro Prahu.“

288 Ve statutárních orgánech firem vydavatelské skupiny Vltava-Labe-Press figurovali jak zástupci německého investora, tak český management (www.justice.cz 2009).

289 Jedním z důvodů jejich kariérního postupu byla (mimo jiné) zřejmě schopnost domluvit se v době vyjednávání s Verlagsguppe Passau německy. Například novinářka Alena Pancerová se z řadové redaktorky stala šéfredaktorkou Prachatických listů a později zástupkyní šéfredaktora Jihočeských listů (Jihočeské listy Speciál 1998). Ještě výraznější kariéru si od postu redaktorky do středního a poté do nejvyššího managementu v průběhu osmi let vybudovala Jitka Bosáková. Ta se stala ředitelkou jihočeské oblasti Vydavatelství Vltava a posléze výkonnou ředitelkou skupiny Vltava-

Pamětníci vstupu německého managementu do vydavatelství tvrdí, že „jejich Němci“ byli skvělí manažeři, vstřícní, nezasahující nad rámec své práce do fungování vydavatelství.²⁹⁰ Podle respondenta manažera 01 byl přístup zástupců Verlagsgesellschaft Passau nesrovnatelně lepší než zástupců Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft ve vydavatelstvích, které vlastnili na Moravě.²⁹¹ Skutečnost, že němečtí majitelé dali ihned důvěru českým manažerům, považuje respondent za jeden z hlavních důvodů rychlého úspěchu vydavatelství (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009).

Labe-Press (Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009). Je to také případ Karla Tejkl, před rokem 1989 a po něm fotoreportéra a sekretáře redakce královéhradeckého deníku Pochodeň, posléze ředitele vydavatelství PNPress, člena představenstva a předsedy představenstva (www.justice.cz 2009; Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009; také viz Vaněk 2009: 71). Znalost němčiny jako faktor kariérního růstu potvrzuje také historie obsazení jednoho ze dvou ředitelských postů společnosti Vltava, když se ředitelkou stala Marie Janík z Mnichova (www.justice.cz 2009). Pamětníci vzpomínají, že se Frau Janíková představovala při vyjednávání převodu klatovských okresních novin na firmu Vltava „jako majitelka zprostředkovatelské firmy, ale zdůrazňovala, že působí jen jako překladatelka. Překvapilo mě, že později, když jednání skončila pro německou stranu úspěšně, se stala jednou z čelných postav vzniklého konsorcia, zkonstatoval přednosta Okresního úřadu v Klatovech a poté poslanec ČNR Ivan Bečvár“ (Pleskotová 1993a). Jako zástupkyni německé strany spolu s Franzem Xaverem Hirtreiterem při převodu titulů ji prezentuje také článek v Českém deníku (Rollová 1992). Fakt, že ve firmě působila dva měsíce, však ukazuje na to, že pouze překlénula úvodní období, kdy ještě společnost neměla české manažery, kteří Marii Janík ve vedení Vltavy za pár měsíců vystřídali.

- 290 Kritika německého vydavatelství existovala, a to na škále od velmi kritických tvrzení bez argumentů (např. „V českém regionálním tisku se objevují zprávy landsmanšaftu“), po věcnou kritiku postupu velké firmy na českém trhu (Pleskotová – Proczyk 1993). Především kritika ovlivňování obsahu titulů patřících do pasovského portfolia nestojí na žádných datech – přestože jsme také v předcházejících kapitolách ukázali, že mnoho autorů kritizuje a priori obsah titulů VLP, nikdo podle dostupných informací nedělal obsahovou analýzu těchto titulů. Například Milan Šmíd ve své kapitole slovinské knihy *Media Ownership and its Impact on Media Independence and Pluralism* uvedl, že existuje analýza zpravodajského obsahu titulů VLP o česko-německých vztazích, kterou měl dělat pražský CEMES. Na základě emailové komunikace s Milanem Šmídem v roce 2008 jsme však zjistili, že tato informace byla pouze ústní a takový výzkum zřejmě neexistuje. Nicméně toto tvrzení od roku 2004 přebírali bez ověření i další autoři (např. viz Štětka – Kouřil 2005). Na otázku, zda jako vydavatel tisku s monopolní pozicí bude ovlivňovat obsah svých listů, odpověděl v rozhovoru Franz Xaver Hirtreiter (Šonka 1993): filozofií firmy v České republice je to, že dobré lokální noviny dělají novináři (viz Páková 1994), ne nakladatelé. „Naše perspektiva se dá znázornit i opačným pohledem. Jakkoli si vážím českých novinářů, každý z nich by ztroskotal, kdyby chtěl začít dělat pasovské regionální noviny. Je teď jasné, že nikdo odsud nemůže zasahovat do obsahu novin, dejme tomu v Mostě? Udělal jsem si čas – konkurence tohle spíše nedělá – a jezdil po severních Čechách. Ale přesto bych se neodvážil říci, že té oblasti rozumím. Ale ti v Praze tomu také nerozumějí.“ (Šonka 1993).

- 291 To mohli manažeři z VLP posoudit v roce 2001, kdy RBVG prodalo VLP své tituly na Moravě (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009; také viz Čelovský 2001: 55–72).

Druhé období vývoje českých vydavatelství s pasovským vlastníkem mezi rokem 1995 a červnem 2000 je charakterizováno především dobudováním sítě deníků vycházejících ve všech českých okresech a racionalizací celé vydavatelské skupiny vedoucí ke sloučení firem do společnosti Vltava-Labe-Press.

Tento cíl formuloval šéf německého mediálního koncernu Hirtreiter, když o celé firmě a jejích rostoucích zahraničních pobočkách v roce 1996 konstatoval, že nyní bude uplatňovat „přísnou konsolidační politiku“ (DPA 1996). Vymezené období je rámováno na začátku útlumem nákupu titulů a budováním sítě okresních deníků. Končí sloučením vydavatelství do společnosti Vltava-Labe-Press. Současně v tomto období došlo k největšímu ekonomickému i organizačnímu rozvoji vydavatelství, mezi lety 1995 a 2000 se růst firem zrychlil; nastalo první období prosperity

Zatímco vybudování sítě deníků v jižních, západních a severních Čechách skončilo už v roce 1994, další regiony na převodu týdeníků na deníky ještě pracovaly. Naprosto specifický vývoj byl v severních Čechách: „Oproti ustavení krajského titulu v jižních, západních a východních Čechách, kde Pasov nakoupil nejdříve krajský postkomunistický deník a teprve poté zakládal okresní deníky – ze základny kmene předplatitelů, vysokého prodaného nákladu a týmu zkušených redaktorů a tiskařů, tak v severních Čechách začal na zelené louce.“ Navíc s konkurencí krajského *Severočeského deníku*, dokud ho Labe v roce 1995 neodkoupilo (Pakosta 2007: 98).

Vydavatelství dotvářela také chybějící součásti sítě okresních deníků, a to ve středních Čechách. Vydavatelství Labe zahájilo v roce 1995 vydávání středočeských titulů deníky v mladoboleslavském a v mělnickém okrese (Pakosta 2007: 97). Na budování se podílela i další vydavatelství skupiny – PNPress vydával v roce 1997 *Kutnohorské noviny* a *Kolínské noviny*; Vydavatelství Vltava v západních Čechách v letech 1996 a 1997 *Berounský deník*, *Kladenský deník* a *Příbramský deník*, v jižních Čechách pak v roce 1997 *Benešovský deník*. V roce 1998 byly všechny středočeské tituly převedeny pod nové vydavatelství *Pragoprint, a. s.*, a v následujícím roce získaly

zastřešující název *Středočeské deníky* (Ročenky UVDT 1997–2000). V roce 1997 také vydavatelství koupilo lokální titul v Praze,²⁹² *Večerník Praha*.²⁹³

Kromě dotvoření sítě okresních titulů zahájily firmy konsolidaci. Vydavatelství Vltava, Labe, PNPress a Pragoprint postupně začala vystupovat jako *Vydavatelská skupina Vltava Labe-Press* (Ročenky UVDT 1997–1999), později pod názvem *Vltava-Labe-Press* (Ročenka UVDT 2000). V roce 1999 pak došlo k proměně dvou společností s ručením omezeným – Vydavatelství Vltava a Labe v akciové společnosti (viz Sbírka listin 1999) a o rok později ke sloučení firem ve vydavatelství Vltava-Labe-Press, a. s. (B1028 – SL20. Sbírka listin 2000).²⁹⁴ Ke 30. červnu 2000 vydavatelství Vltava-Labe-Press pokrylo celé Čechy²⁹⁵ svými deníky pod hlavičkou *Deníky Bohemia*.

Přes zásadní změny organizační struktury se řídicí struktura vydavatelství téměř neproměnila.²⁹⁶ Řízení firem stále stejnou skupinou manažerů se projevilo na neformálním způsobu, jak spolu nejvyšší a střední management komunikoval. Pamětník tehdejšího vývoje, respondent manažer 02, spolupráci manažerů v těchto letech popisoval tak, že celou vydavatelskou skupinu vedlo pět lidí:

292 Vydavatelská skupina Vltava-Labe-Press do pražského regionu již jednou pronikla, když v roce 1993 (údajně – viz kapitola 2.2. *Mikročinitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009*) koupila vydavatelství *Risk*, které založilo a vydávalo *Dobrý večerník* (em, tma 1993). Oficiálními majiteli 67 procent akcií však nebyla společnost spojená s Verlagsgruppe Passau, ale obyvatelé bavorského Mitterfelsu (em, tma 1993; Harantová 1993). Někteří autoři však přinesli informaci, že „občané Mitterfelsu“ a pracovníci Kapfinger GmbH byli pouze prostředníky, aby tento titul ovládla Verlagsgruppe Passau (em, tma 1993). O titulu *Dobrý večerník* jako o samozřejmé součásti vydavatelství vlastněných Pasovem mluví respondenti hloubkových rozhovorů (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009). Hirtreiter to však odmítal (Harantová 1993), uvedl, že firma nákup titulu pro občany Mitterfelsu zprostředkovala proto, že se tiskne v její tiskárně.

293 *Večerník Praha* koupilo vydavatelství 18. prosince 1997 od Fidelise Schlee a zařadilo jej pod firmu Pragoprint, a. s. (Ročenky UVDT; také viz jh 1998; Müller 1998; Tomandl 2006).

294 Podobně došlo ke spojení aktivit vydavatelské skupiny v Pasově v holding Verlagsgruppe Passau GmbH (www.vgp.de 2003).

295 Až na několik výjimek tzv. malých okresů kolem velkých měst, např. Plzeň-sever, Plzeň-jih (viz Ročenky UVDT).

296 Struktura středního (šéfredaktoři vydavatelství), vyššího středního managementu (ředitelé vydavatelství) a nejvyššího managementu (vedení vydavatelské skupiny a členové statutárních orgánů) českých vydavatelství se v průběhu druhého období nijak dramaticky nezměnila (Ročenka UVDT 1997; 1998; 1999; 2000). Ze stejného okruhu osob se skládalo také představenstvo a dozorčí rada společnosti Mír, respektive Vltava-Labe-Press. Jejich struktura se sloučením s dalšími firmami změnila pouze částečně (B1028 – SL20. Sbírka listin 2000).

„Čtyři lidi plus Košťál jsme řídili celý Čechy, v pěti lidech, což byla úžasná záležitost operativně [...]. My jsme se sešli, to byly krátký porady, protože Košťál měl těch zájmů a věcí tolik, [...] takže on prostě opravdu delegoval. On řek – takhle by to mělo vypadat, cíl dal, a jak ho uděláte, to je na vás. Čtyři lidi – Jitka Bosáková v jižních Čechách, Vláda Jungrová v západních Čechách, Jirka Morstadt v severních Čechách, já na východě. [...] Velmi silná autonomie ředitelů [...] to vedení tvořil šéfredaktor, šéf inzerce, šéf distribuce [...] Autonomie i ekonomicky [...] budget měl kraj [...] my jsme připravili nějaký plán na kraji, pak se obhájoval v centru [...]. Mohl jsem dělat, co jsem uznal za vhodné. [...] Se pět manažerů sjelo do Itálie ke Košťálovi nebo k Hirtreiterovi na jeho vilu a tam jsme tejdén dělali workshop a připravovali kompletně celý plán.“

(Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009)

Ve třetím období vývoje vydavatelství mezi červencem 2000 a červnem 2005 došlo ke klíčové události pro Vltava-Labe-Press, a to ze strategického i strukturálního pohledu. Firma na přelomu let 2000 a 2001 získala nákupy²⁹⁷ a fúzí²⁹⁸ dominantní postavení na moravském trhu²⁹⁹ lokálního a regionálního tisku.³⁰⁰ Vltava-Labe-Press

297 Nejasné jsou okolnosti nákupů titulů. Například u Moravského novinového nakladatelství 18. července 2001, tedy zhruba měsíc po prvních informacích o prodeji, totiž vedení MNN skutečný stav tajilo (viz B400 – SL7. Sbírka listin, Moravské novinové nakladatelství, a. s. 2001). Další dokumenty k nákupu titulů MNN chybí. Dá se ale předpokládat, že transakce proběhla podobně jako v sesterské společnosti MNN – OSNA, a. s., která vydávala ostravskou Svobodu a jejím majetníkem byl také Pressinvest, a. s. Dokumenty ze Sbírky listin Obchodního rejstříku OSNA totiž popisují přesný průběh celé transakce (viz B179 – SL10. Sbírka listin, OSNA, a. s. 2004; B179 – SL5. Sbírka listin, OSNA, a. s. 2002). Podrobnější informace, které odkazují k souboji o nákupy týdeníků na moravském trhu, máme o převodu obchodních podílů společnosti Region (viz Smlouva o prodeji a převodu obchodních podílů. Sbírka listin, Region, spol. s r. o. 2002; také viz kapitola 1.3.3. *Koncentrace vlastnictví*).

298 O snaze získat informace o nákupech píše také Tomandl (2006): „Proniknout do zákulisí fúze deníků pod taktovkou společnosti Vltava-Labe-Press není za použití metod přijatelných pro odborný text snadné. Autor podnikl několik pokusů kontaktovat představitele vydavatelství, ti však nemají valný zájem o věci hovořit. Proto je následující část textu spíše deskriptivní než analytická.“

299 V rámci tohoto tématu existují publikované názory novinářů z nakoupených redakcí. Ti své vzpomínky na přelomové roky 2000–2001 buď zpracovali ve vlastních publikacích (např. Vondráková 2003; Roupec 2001), ve studentských pracích (např. Tomandl 2006), článcích (např. Ryšánková 2001), nebo poskytli informace jinému autorovi (např. Šestibík in Čelovský 2001).

300 První známka rozvíjející se spolupráce mezi Vltava-Labe-Press, tedy českou sítí okresních deníků, a vydavateli lokálního a regionálního tisku na Moravě se objevila už v roce 1997. Tehdy se obchodní zastupitelství VLP – Inzertmedia – dohodlo s deníky Svoboda a Rovnost (vlastněné Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft z Düsseldorfu) na nabízení společné inzerce (Šporková 1998) a na zařazování

také koupila dva celostátní deníky Zemské noviny a Slovo³⁰¹ a postupně je zařadila do svého lokálního portfolia. Doplnila tak svou českou síť okresních deníků o moravské tituly vlastněné Rheinisch-Bergische Druckerei und Verlagsgesellschaft,³⁰² významně rozšířila organizační i výrobní strukturu mediální organizace a posílila své postavení na trhu. Tento vývoj však po rocích ekonomických úspěchů způsobil ekonomický propad; v roce 2004 se ekonomická situace vydavatelství stabilizovala a začalo druhé období ekonomické prosperity mediální organizace.

V rámci rozšiřování sítě VLP na Moravu se znovu stala aktuální otázka horizontální koncentrace vlastnictví tisku.³⁰³ Následovala prohlášení autorů o úplné monopolizaci českého regionálního tisku (Benda 2007: 146) či konci českého tisku (Čelovský 2001; 2002). Generální ředitel Vltava-Labe-Press *Michael Ondraschek*³⁰⁴ fúze označil za zaplnění posledního bílého místa v plánované strategii³⁰⁵ (Coufalová 2001). Předseda představenstva VLP Vlastimil Košťál konstatoval (Hořčica 2001), že mezi

TV Magazínu vyráběného VLP do titulů RBVG (Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009), viz kapitola 1.3.3. *Koncentrace vlastnictví*.

301 Viz kapitola 1.3.3. *Koncentrace vlastnictví*

302 Posledním krokem vzájemných obchodů mezi Verlagsguppe Passau a Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft bylo postoupení části podílu ve Vltava-Labe-Press RBVG. K tomu došlo v srpnu 2001 a RBVG ve VLP od té doby držela 20 % akcií (B1028 – SL13. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2001; B1028 – SL20. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2001). V souvislosti s tím měla v řídicích orgánech firmy zastoupení nejen VGP, ale také RBVG, především prostřednictvím Karla Hanse Arnolda (viz B1028 – SL69. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2006; B1028 – SL108. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008), viz kapitola 1.3.3. *Koncentrace vlastnictví*

303 V roce 2001 ji řešil také Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, viz kapitola 1.3.1. *(De)regulace*.

304 Michael Ondraschek přišel do VLP z firmy PNS, a. s., kde pracoval v letech 1999 a 2000 jako prokurista (Obchodní rejstřík, PNS, a. s. 2009). Před i v průběhu řízení VLP byl jednatelem, respektive předsedou představenstva firem *Prodej tisku*, s. r. o. ; *Prodej tisku Čechy*, a. s.; *Prodej tisku Morava*, a. s. (Obchodní rejstřík 2009). Ve VLP byl ředitel Ondraschek, který řídil nákupy celostátních titulů i moravských regionálních novin, pouze necelé čtyři měsíce, do září 2001 (B1028 – SL22. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002). Ve firmě se mu proto dodnes říká „letní král“ (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009).

305 Příchod generálního ředitele Michaela Ondraschka, který moravské akvizice řídil, na čas přimělo některé původní manažery odejít. Ti se dnes shodují, že důvodem byl jejich odlišný názor na to, kam by se VLP měla vyvíjet (Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009).

nakoupenými moravskými novinami nebyl „ani jediný titul, který by nebyl ve ztrátě“.³⁰⁶ A to stejně jako nákup celostátních deníků Slovo a Zemské noviny (Sklář 2006).³⁰⁷

Na podzim 2001 začaly konkrétní změny nových titulů vydavatelství Vltava-Labe-Press – Slovo, Zemské noviny, Brněnský a Jihomoravský den a Svoboda vyšly naposledy v sobotu 29. září (Vondráková 2003), od 1. října 2001 se sloučily se stávajícími tituly VLP v Čechách a s krajskými deníky na Moravě³⁰⁸ (Tomandl 2006; Benda 2007: 144).

Těmito fúzemí byla podle Josefa Bendy (2007: 145) dokončena transformace moravských regionálních deníků. Podle našeho názoru však transformace deníků jejich fúzemí naopak začala. Moravské lokální a regionální noviny měly za sebou v roce 2001 jinou historii vývoje než tituly české. V této oblasti existovaly pouze krajské deníky s minimálním mutováním – Moravské noviny Svoboda, Moravské noviny Rovnost a šest mutací deníku Den (Benda 2007: 142), síť na okresní úrovni doplňovaly nově nakoupené týdeníky.³⁰⁹ Noviny na Moravě dostaly zastřešující hlavičku Deníky Moravia a vydavatelství zahájilo budování struktury okresních deníků totožné se sítí

306 Například *Moravské novinové nakladatelství, a. s.* (MNN), vydavatel Rovnosti a dalších titulů, bylo už od roku 1994 ve ztrátě (B400 – SL5. Sběrka listin, Moravské novinové nakladatelství, a. s. 1999), která v následujících letech narůstala (B400 – SL1. Sběrka listin, Moravské novinové nakladatelství, a. s. 1997). V roce 1998 byla MNN považována za předluženou, velký objem jejích dlouhodobých závazků tvořily půjčky od vlastníka, firmy RBVG (B400 – SL5. Sběrka listin, Moravské novinové nakladatelství, a. s. 1999). Z listin vyplývá i jeden z důvodů předlužení – nákupy dalších titulů. Také OSNA, a. s., nebyla na přelomu tisíciletí v dobrém ekonomickém stavu. V roce 2000 byla stejně jako MNN ve ztrátě desítky milionů korun a měla záporné vlastní jmění. Tyto ztráty se stejně jako u MNN řešily dlouhodobými půjčkami od vlastníka Pressinvestu, RBVG (B179 – SL5. Sběrka listin, OSNA, a. s. 2002). Na rozdíl od MNN se ale ztráta OSNA v následujícím roce dále neprohlubovala. Další ze společností, které VLP odkoupila od RBVG, bylo vydavatelství *Region, spol. s r. o.* Ze Sběrky listin Obchodního rejstříku vyplývá, že společnost Region měla už v období před květnem 2001, kdy ji koupilo Moravské novinové nakladatelství, ekonomické problémy (Zpráva nezávislého auditora o auditu účetní závěrky za rok 2000. Sběrka listin, Region, spol. s r. o. 2001). Sám auditor uvedl, že záporné vlastní jmění firmy v letech 1999 i 2000 „vyvolává podstatné pochybnosti o nepřetržitosti trvání účetní jednotky“ (viz Zpráva nezávislého auditora o auditu účetní závěrky za rok 2000. Sběrka listin, Region, spol. s r. o. 2001).

307 Podle Marka Skláře (2006) byly Zemské noviny v době, kdy je kupoval Franz Hirtreiter pro VLP, ve ztrátě cca 150 milionů korun.

308 „[...] vyšla jen Rovnost, v nové grafické úpravě a s logy Zemských novin a Slova v hlavičce. Rovnost všechny vyjmenované tituly nahradila. Obdobná situace byla i ve zbytku Moravy. Například na severní Moravě nebyl zachován ani tradiční název listu a sloučené tituly vyšly pod názvem Moravsko-slezský Deník. Na Olomoucku zůstal v platnosti titul Olomoucký den.“ (Tomandl 2006). Viz kapitola 1.3.3. *Koncentrace vlastnictví*.

309 Viz kapitola 1.3.3. *Koncentrace vlastnictví*.

v Čechách.³¹⁰ Okresní mutace vznikaly od 1. října 2004 (Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009; také viz Benda 2007: 147), kdy se Moravskoslezský deník rozdělil na sedm regionálních listů mutovaných podle severomoravských okresů.³¹¹ Naplňovala se tak Hirtreiterova vize pokrytí všech okresů České republiky okresními deníky (viz výše).

Důsledkem nákupů celostátních deníků bylo budování centrální redakce v Praze. Pražské redakce Slova a Zemských novin se staly redakčním potenciálem vydavatelství pro rozvoj Večerníku Praha a současně pro vytvoření centrální redakce.³¹² Manažeři VLP odmítali (např. Ondraschek in Coufalová 2001), že by vydavatelství připravovalo jednotný celostátní titul tvořený lokálními mutacemi.³¹³ Generální ředitel však ve stejné době konstatoval (Šebestík in Čelovský 2001: 55–60), že konečným cílem fúzí je „sloučení deníků do podoby jediného listu“.

Přes změny organizační struktury se řídicí struktura vydavatelství neměnila kromě prostého rozšiřování. Dlouholetí manažeři firmy (např. Košťál, Poříz)

310 První úvahy o rozvoji moravských titulů ve vydavatelství Vltava-Labe-Press směřovaly především k restrukturalizaci a úsporám, viz kapitola 2.2.1. *Racionalizace*.

311 Šlo o tituly: Moravskoslezský deník (mutace pro Ostravu), Bruntálský a Krnovský deník, Frýdecko-místecký a Třinecký deník, Havířovský deník, Karvinský deník, Novojičínský deník, Opavský a Hlučínský deník. Rovnost ve stejné době měla šest mutací: Rovnost – Brněnský deník, Rovnost – Deník Blanenska, Rovnost – Deník Břeclavska, Rovnost – Deník Slovácka, Rovnost – Deník Vyškovska, Rovnost – Deník Znojemska. Tím byla první vlna mutování uzavřena. O půl roku později, 4. dubna 2005, se rozmutovaly tři deníky vycházející na střední a východní Moravě – Olomoucký den, Zlínské noviny a Naše Valašsko o dalších pět titulů (Benda 2007: 137): Hranický den, Moravský sever, Prostějovský den, Nové Přerovsko a Slovácké noviny (také viz Tomandl 2006; Vojtěchovská 2004). V okrese Karviná existují dvě mutace – Karvinský deník a Havířovský deník, které navazují na tradici dvou okresních týdeníků firmy Region, spol. s r. o., kterou VLP koupila v rámci moravských fúzí v roce 2001.

312 Více viz kapitola 2.2.2. *Centralizace*.

313 Projekt celostátního deníku složeného ze všech okresních deníků se ve VLP uplatnil v roce 2006, kdy začal být *Deník* (tedy součet prodaných nákladů a čtenosti všech okresních deníků) prezentován jako celostátní titul (viz AABC ČR; Mediaprojekt; Ročenky UVDT a Sběrka listin VLP). Více viz dále.

postupně odcházeli z významných funkcí v představenstvu³¹⁴ do dozorčí rady.³¹⁵ Současně do dozorčí rady přišli majitelé firmy – v roce 2003 Axel Diekmann, o rok později také jeho syn Alexander.

Někteří respondenti hloubkových rozhovorů naznačovali (toto téma a názor na něj však většina z nich nechtěla spojovat se svým jménem), že ve vztahu německého vlastníka a českých manažerů docházelo k výkyvům, kdy chtěl Axel Diekmann českou firmu kontrolovat více.

„Pan Diekmann si myslel, že mu [...] třeba i přes Košťála utekly peníze, tak pak byl velmi nedůvěřivý k tomu managementu a tam to všichni poznali.“
(Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009)

Čtvrté období vývoje vydavatelství od července 2005 do září 2008 je nejkompletnější, protože souvisí s řízením VLP dvěma konkrétními manažery – *Zoltánem Morvaie* a *Romanem Gallem*. Je to také nejkontroverznější etapa vývoje firmy – názory na ni se totiž z odstupu pohybují na škále od pozitivního hodnocení dlouho očekávaného rozvoje společnosti až po kritiku centralizace organizační struktury a ekonomických ztrát vydavatelství.

Všechny aspekty vývoje VLP v tomto období jsou svázány s rozhodnutími manažerů Morvaie³¹⁶ a Galla. Za Morvaiova řízení vydavatelství docházelo především

314 Ředitel a předseda představenstva Vltava-Labe-Press Vlastimil Košťál se z výkonného řízení firmy částečně stáhl po roce 1999 (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009). Tehdy totiž Verlagsgruppe Passau koupila podíl v pražském fotbalovém klubu Sparta (Obchodní rejstřík, AC Sparta Praha fotbal, a. s. 2009; také viz Čelovský 2001: 27–28; Štětka – Kouřil 2005: 10) a Košťál se stal předsedou představenstva (mezi lety 1999 a 2005) a členem představenstva (od roku 2006 do roku 2007) firmy AC Sparta Praha fotbal, a. s. (Obchodní rejstřík, AC Sparta Praha fotbal, a. s. 2009). Verlagsgruppe Passau koupila Spartu (Filip 2009; Cigánik 2007) v roce 1999 od slovenského obchodníka, šéfa košických železáren Alexandra Rezeše (Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor; také viz TASR 2002). Tento obchod také do jisté míry souvisel s rozšiřováním vydavatelství Verlagsgruppe Passau na slovenský trh. V roce 2000 začalo VGP budovat vydavatelství na východním Slovensku v okolí Košic. Tento úkol od majitele dostal tým z východočeské divize vydavatelství Vltava-Labe-Press, jak popisuje tehdejší manažer této divize (viz Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009).

315 Většina členů představenstva a dozorčí rady firmy Vltava-Labe-Press v historii figurovala v několika dalších firmách. Část z nich byl svázána s VLP (např. Realitní společnost Immo Plus, a. s.; VLP-Real Estate, spol. s r. o.); pouze část měla podobný druh podnikání (např. Mladý svět, a. s.). Mnoho z těchto společností skončilo likvidací, (např. RTS-Media, spol. s r. o.), a to buď po fúzi s VLP (např. firma AB-Immoinvest, a. s.), nebo s některou s ní spojenou firmou (např. firma Logos, a. s.), či konkurzem (např. Stramia, spol. s r. o.) (Obchodní rejstřík 2009).

316 Zoltán Morvai „má polygrafické vzdělání, studium v Pasově a praxi pro Pasov pět let, přes osm let obchodní činnost ve společnosti RINGIER z toho pět let v ČR, ostatní v Maďarsku. Je i členem

k racionalizaci ekonomiky a centralizaci řízení firmy (také viz Vojtěchovská – Köppl 2005). Jedním z projektů³¹⁷ předsedy představenstva Morvaie bylo přebudování pražského regionálního titulu Večerník Praha na bulvární celostátní deník Šíp.³¹⁸ Dalšími projekty bylo například zavedení jednotného redakčního systému, nákup nových technologií, vytvoření regionálního titulu pro Prahu a sjednocení značky deníků.

Zahájení vydávání *Pražského deníku*³¹⁹ a sjednocení názvů³²⁰ všech titulů na *Deník*³²¹ (viz Bohdal 2006) proběhlo 18. září 2006 (Aust 2006; Benda 2007: 148). Došlo také ke sjednocení layoutu českých a moravských titulů vydavatelství, nově nazvaných *Deník Čechy* (dříve Deníky Bohemia) a *Deník Morava* (dříve Deníky Moravia) (Benda 2007: 148), umožněnému novým redakčním systémem, který sjednotil výrobní podmínky celého vydavatelství. Po patnácti letech se tak naplnila vize ředitele vydavatelství Verlagsgruppe Passau Hirtreitera z roku 1991 – vytvořit síť okresních deníků ve všech okresech republiky (Zápis z valné hromady. Sbíрка listin 1991; viz výše).

představenstva Verlagsgruppe Passau“ (info.vlp.cz 2007). Morvai přišel do VLP v roce 2004 a postupně se stal vedoucím odštěpných závodů VLP Divize Praha a Divize Inzertmedia (B1028 – SL57. Sbíрка listin 2005), staral se tedy o centrální redakci, Večerník Praha a firmu získávající inzerci do Deníků Bohemia, Deníků Moravia a Večerníku Praha. 16. června 2004 valná hromada jednomyslně zvolila Morvaie do funkce člena představenstva (B1028 – SL51. Sbíрка listin 2004). O zhruba rok později, 11. července 2005, zvolili členové představenstva Morvaie předsedou (B1028 – SL58. Sbíрка listin 2005), současně se stal také generálním ředitelem firmy. Funkce vedoucího dvou odštěpných závodů mu zůstaly (B1028 – SL78. Sbíрка listin 2006). Příchodem Morvaie na místo předsedy představenstva a generálního ředitele došlo k odchodu některých dlouholetých manažerů a statutářů. Morvai to vysvětloval rozdílnými strategickými názory.

- 317 Respondenti hloubkových rozhovorů tvrdili, že tímto projektem chtěl Morvai ukázat svému bývalému zaměstnavateli, vydavatelství Ringier (které vydává nejúspěšnější český bulvár Blesk), že mu dokáže vybudovat konkurenci (např. viz Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009).
- 318 Večerník Praha v březnu 2005 změnil logo a layout; bulvární celostátní deník Šíp pak vyšel poprvé v pondělí 17. října 2005. Jeho šéfredaktorem byl Jiří Bigas (ČTK 2005). Autoři projektu Šíp se rozhodli, že deník bude konkurovat tehdejšímu bulvárnímu titulům (Blesku a SuperSpy) nižší cenou. Prodaný náklad deníku ale nedosahoval úrovně konkurence (Ročenky UVDT; také viz ČTK 2005).
- 319 V roce 2006 k 71 už existujícím okresním mutacím přibyl kromě Pražského deníku také Kroměřížský deník (Ročenka UVDT 2007).
- 320 Sjednocení hlavičky na Deník se od října 2006 projevilo ve sjednocení auditovaných čísel prodejnosti ABC ČR u všech okresních titulů VLP (Vojtěchovská 2006b; Benda 2007: 148). Podle Bendy (2007: 148) lze tento vývoj hodnotit jako vznik nového celostátního deníku (viz Bohdal 2006; Vojtěchovská 2006a; Vojtěchovská 2006b).
- 321 Fakt, že o sjednocení názvu deníků uvažovalo vydavatelství v předstihu, může dokládat registrace ochranné známky *Brněnský deník* na *Úřadu průmyslového vlastnictví* již v lednu 2006, s odpovídající grafickou úpravou pak v červnu 2006 (Registrované ochranné známky. Úřad průmyslového vlastnictví 2009).

Centralizaci organizační struktury završilo zrušení regionální (krajské) úrovně řízení vydavatelství, takzvaných divizí v roce 2007 (B1028 – SL99. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2007).³²²

Druhý z manažerů VLP v tomto období, šéfredaktor a ředitel redakcí Roman Gallo,³²³ směřoval především redakční část vydavatelství rozhodujícím způsobem na linii centralizace – lokalizace, a to právě proti centralizačním tendencím vývoje firmy, proto je důležité jeho projekty popsat. Gallo se v poměrně krátké době stal ve Vltava-Labe-Press jednotlícím činitelem. Dokázal jasně formulovat vizi směřování redakcí a navíc ji zprostředkovat zaměstnancům.³²⁴ Gallo jednak naplňoval plánované projekty ve vydavatelství (např. zavedení vlastní agentury³²⁵ a vypovězení servisu ČTK,³²⁶

322 Více viz kapitola 2.2.2. *Centralizace*.

323 Gallo měl v roce 2006 více než patnáctiletou zkušenost z práce v médiích. Profesní kariéru novináře začínal v ČTK. Většinu 90. let pracovně prožil ve vydavatelství Mafra, kde vykonával různé řídicí funkce v deníku MF Dnes a ve vydavatelství. Stál u zrodu multimediálních aktivit, zejména startu portálu iDnes.cz. Čtyři roky také pracoval jako šéfredaktor Hospodářských novin, kde mimo jiné řídil projekt modernizace layoutu tohoto listu. V posledním roce se ve společnosti Netcentrum, která provozovala druhý nejnavštěvovanější český portál Centrum.cz., podílel na vzniku vydavatelské divize společnosti, zejména na startu on-line deníku Aktuálně.cz (info.vlp.cz 2007; Vojtěchovská 2006a; Aust 2008). Gallo získal ve VLP silné postavení, když se 9. listopadu 2006 jako šéfredaktor stal členem představenstva VLP (Obchodní rejstřík, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009). Gallo byl v odborných kruzích považován za významného a zkušeného novináře i manažera, především v oblasti multimedializace a internetového zpravodajství. A byl tak jedním z mála velkých novinářských jmen (například vedle Lidy Rakušanové a později Ivana Hoffmanna), která pro VLP pracovala. Podle respondenta manažera 04 byla práce pro VLP brána na trhu jako „low end“ (Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009). S názorem, že Vltava neměla v mediálních kruzích dostatečnou prestiž, přicházeli také další respondenti, shodují se však, že se tento stav v posledních letech zlepšil, především po období projektů Romana Galla (Respondent šéfredaktor 05, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 06, hloubkový rozhovor 2009).

324 Jedním z hlavních a ve VLP nových rysů Gallova manažerské vize byla komunikace se zaměstnanci. Šéfredaktor formuloval základní strategii výroby obsahu a formy mediálních produktů redakcí a informoval o nich novináře ve vydavatelství (viz Gallo 2007a; Gallo 20007b; Gallo 2008).

325 Původní myšlenkou nebylo podle respondenta hloubkového rozhovoru vytvořit agenturu a prodávat zprávy, spíše vyřešit duplikování práce redaktorů: „To, co bylo definovaný od samotného počátku, bylo, že je absurdní, aby článek o zápase Baník Ostrava - Viktoria Plzeň hranej v Ostravě, na kterým jsme měli dva redaktory Moravskoslezského deníku, jsme brali do plzeňského vydání z četky [...]. Když sbíráme informace po celé republice, muselo bejt jasný, že je nedáváme do sto košů, ale do jednoho koše, ze kterého si to každé interně může vzít, to bylo od začátku v tom projektu a zároveň tam byla poznámka, že musíme najít model, jak [...] to prodat [...], od toho už byl jenom krok k tomu, co se pracovně nazývá agentura.“ (Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009).

326 Tento nápad poprvé zveřejnil zakladatel VLP Franz Xaver Hirtreiter už v roce 1993 (Harantová 1993), kdy uvedl, že firma uvažuje o založení vlastní tiskové agentury, protože zprávy z ČTK jí nevyhovují.

sjednovení redakčního systému;³²⁷ inovace internetového zpravodajství³²⁸). Gallo však také přišel s vlastními projekty, které odrážely především nové trendy v žurnalistice (multimedializace zpravodajství; zavedení tzv. občanské žurnalistiky;³²⁹ nový přístup k marketingu titulů³³⁰ či jednotná editoriální strategie deníků) a měly vést k lokalizaci redakční struktury mediální organizace.³³¹

Šéfredaktor Gallo současně nesouhlasil s Morvaiovou vizí Deníku jako celostátního unifikovaného média, i když v roce 2007 připouštěl, že se redakce musí sjednotit (Gallo 2007a; Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009).³³²

Období ředitele Romana Galla mnozí považovali za dvojsměrné – posilovala se jak centrála v Praze, tak lokální redakce, a to především na úkor krajských redakcí (Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 05, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009).

Nové projekty obou manažerů byly v počátcích, když se v květnu 2008 v médiích objevily zprávy, že generální ředitel a předseda představenstva Zoltán Morvai ve VLP

327 Nový redakční systém se ve VLP vybíral už od roku 2004, jak ilustrují jednotlivé výroční zprávy (Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009).

328 Druhou vlnu rozvoje internetového zpravodajství (po jeho vzniku v roce 2000) plánovalo vedení VLP ve výroční zprávě z roku 2004 již na rok 2005 (B1028 – SL57. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005), a to spolu s investicemi do počítačového vybavení a software (viz např. B1028 – SL78. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2006).

329 Dalším Gallovým projektem byl rozvoj tzv. *občanské žurnalistiky*, tedy zapojení čtenářů do tvorby novin v Denících, ale i na webu VLP. V Deníku začala vycházet stránka nazvaná čtenář – reportér s příspěvky obyvatel dané lokality (Dragomir 2007; Aust 2007b). „Každá z nich má svého editora, on kontaktuje lidi, například obchází školy a vyvěšuje tam letáky. Role novináře se v tomto mění,“ uvedl Gallo (Aust 2007b).

330 Dnes je už zvenčí těžké identifikovat, kdo stál za celou marketingovou propagací nových kroků vydavatelství, ale propagační akce lokálních redakcí s názvem Den s Deníkem se dá považovat za jeden z projektů Romana Galla a jeho týmu. Redakce ve více než 500 určených městech mezi dubnem a červnem 2007 připravila program – diskuse, koncerty – pro čtenáře Deníků (viz Sbírka listin Obchodního rejstříku Vltava-Labe-Press; také viz Dragomir 2007).

331 Jeden z respondentů svou vizi při příchodu do VLP formuluje dnes z odstupu následujícím způsobem: „VLP podle mě v roce 2006, kdy jsem tam nastoupil, z mého pohledu nevyužívala dva základní potenciály, který měla, a moje snaha byla zaplnit tyhlecenty potenciály. Jeden ten potenciál byl lokální trh, protože podle mě VLP v roce 2006 bylo vydavatelství, který vydávalo pod 70 značek, kama především krajský noviny [...], byl jsem přesvědčenější o tom, že je prostor o patro níž, než se pohybovala VLP [...]. A téměř vůbec [...] neexistovali na internetu. Moje základní ambice byla – posunout ten produkt hlouběji do regionů a multimedializovat ho.“ (Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009).

332 Více viz kapitola 2.2.2. *Centralizace*.

končí.³³³ Morvai svůj odchod vysvětloval: „Odcházím na konci léta a stěhuji se s rodinou do Maďarska.“ (Gerbery 2008). Autoři článků (Gerbery 2008; ČTK 2008) viděli důvody především v klesajícím prodaném nákladu a čtenosti Šípu i Deníků a ve více než stomilionové ztrátě vydavatelství Vltava-Labe-Press v roce 2006. Nástupcem Morvaie se stal od 18. června 2008 *Miroslav Pavel*³³⁴ (Králíček 2008; ČTK 2008), následně na konci srpna vydavatelství opustil také druhý manažer, Roman Gallo.³³⁵

Projekty manažerské dvojice Morvai – Gallo kvůli svým důsledkům (změnám organizační a výrobní struktury směrem k centralizaci, redakční struktury k lokalizaci) vyvolávaly kritické reakce ve firmě samotné. Ke kritice docházelo především kvůli ekonomickým ztrátám, které projekty následovaly.³³⁶ Zatímco v období realizace nových projektů a změn mělo vedení podporu vlastníků firmy³³⁷ (což vyplývá také z analýzy dokumentů), po odchodu obou manažerů a příchodu nového vedení se vývoj mediální organizace v období mezi lety 2005 a 2008 začal interpretovat jako neadekvátní ekonomické zatěžování vydavatelství.

Miroslav Pavel v roce 2009 uvedl (Vojtěchovská 2009), že když v červenci 2008 nastoupil do VLP, nikdy „nezažil tak téměř programově destruovanou firmu“. Podle Pavla byl problémem především projekt vydávání bulvárního Šípu, ale také centralizace struktury regionálních deníků.

„Před nástupem do VLP jsem se seznámil s hospodářskými výsledky za poslední tři roky a formuloval jsem základní potřebné změny. Především

333 Jako předseda představenstva a generální ředitel VLP Zoltán Morvai skončil 17. června 2008 (Obchodní rejstřík, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009).

334 Pavel byl v té době předseda dozorčí rady vydavatelství Economia a jeho minoritní akcionář (Obchodní rejstřík, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; Králíček 2008). Při nástupu do VLP v červnu 2008 podepsal smlouvu na tři roky. V rozhovoru pro tisk konstatoval, že ji hodlá dodržet (Vojtěchovská 2009) a poté se věnovat svým podnikatelským aktivitám v ekonomickém vydavatelství Ecoprint v Srbsku a ve firmě Litmedia, vydavatelství Literárních novin (také viz Obchodní rejstřík, Litmedia, a. s. 2009).

335 Miroslav Pavel se s Romanem Gallem znal z jejich předchozího působení, vydavatelství Economia, kde byl Gallo šéfredaktorem Hospodářských novin. 5. srpna 2008 informoval server www.lidovky.cz o tom, že Roman Gallo z VLP odchází (Aust 2008). Gallo nakonec z vydavatelství odešel na konci srpna (Obchodní rejstřík, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009), důvodem Gallova odchodu byl pravděpodobně Pavlův příchod a nejasné rozdělení jejich kompetencí (Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009). Příchod Miroslava Pavla znamenal důvod odchodu i pro jiné manažery VLP (viz Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009).

336 Více viz kapitola 2.2.2. *Centralizace*.

337 Gallo v informačních e-mailech pro zaměstnance uváděl, že projekty a rozvoj mají podporu nejen vedení firmy, ale také akcionářů a majitelů (Gallo 2007a). Podporu měly projekty a jejich tým i poté, co se na konci roku 2007 ukázalo, jak velká je ztráta vydavatelství po rozjezdu inovací (Gallo 2008).

zastavit nesmyslný projekt deníku Šíp, který za celou dobu vydávání způsobil ztráty kolem 300 milionů korun. Dále vrátit deníky do regionů, kde mají svůj čtenářský i obchodní význam, a opustit představy jakéhosi dalšího celostátního deníku se silnou centrální redakcí. Inzertně je možné deníky přece prodávat jako síť tak jako tak. Předimenzovaná byla i kapacita tiskáren. Nechápal jsem také zrušení regionálních vydavatelských struktur a snahu vše řídit z Prahy, což prostě nejde. [...] Všechno to bylo pochopitelně spojeno s tvrdým managementem nákladů. [...] Mezi květnem 2008 a květnem 2009 se podařilo snížit celkové náklady firmy o 19 %, což představuje téměř 175 milionů korun.“

(Vojtěchovská 2009)

O důsledcích investic Morvaiova vedení také ředitel německého vlastníka Diekmann prohlásil, že je co napravovat (Köppl 2009):

„Zoltán Morvai rozjel řadu nových projektů a velkých investic. A všechny ty projekty nyní přichází ke kontrolní komisi, která řekne, kdo projde a kdo ne. A ekonomický pohled v tuto chvíli hraje samozřejmě prim. [...] Myslím, že okolo většiny věcí bylo až moc marketingu, a to teď napravujeme. [...] Je logické, že nebudeme investovat do podpory projektů, které neprojdou touto zkouškou. Stejně tak nemá smysl nyní investovat do kapacit nebo redakčního systému, když nevíme, pro kolik titulů jej budeme potřebovat. To by byly zbytečné investice.“

(Köppl 2009)

Morvai a Gallo však realizovali část investičních projektů, které schválili už jejich předchůdci (viz výše).³³⁸

Většina respondentů hloubkových rozhovorů nutnost investic přiznává, část z nich však kritizuje rozsah a výši těchto investic (např. Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009). Další vidí jako hlavní ekonomický problém roztržštění sil vydavatelství, které kromě trhu regionálních deníků začalo směřovat na trh celostátních deníků a časopisů (např. Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009). Pohled vyvažuje názor dalšího respondenta, který považuje kritiku manažerů čtvrté fáze vývoje vydavatelství za zjednodušenou:

338 Tento názor dokládá i analýza dokumentů, ze které vyplývá silné postavení Morvaie i Galla jako manažerů firmy, o jejichž rozhodnutích a projektech nikdo ze společnosti v tehdejší době nepochyboval (více viz Sbírka listin Obchodního rejstříku 2009).

„Tady byly určité investice nezbytný a ty se udělaly a podle mě, ten problém je v tom, že ve chvíli, kdy se měly začít ty investice vyplácet, tak přišla krize, a to je v podstatě celý [...]. To je velká smůla [...], protože když se propadne inzertní trh [...] všeobecně, tak asi se s tím moc nenadělá.“

(Respondent šéfredaktor 06, hloubkový rozhovor 2009)

Po výměnách na manažerských postech se rozvoj vydavatelství Vltava-Labe-Press v **pátém období vývoje od října 2008 do srpna 2009** zastavil. Ředitelé s vizí rozvoje (Zoltán Morvai a Roman Gallo) odešli a vystřídal je vedení (Miroslav Pavel a Stanislav Žiačík), které mělo za úkol především řešit špatnou ekonomickou situaci vydavatelství. Nové vedení konsolidovalo a racionalizovalo, ale neprezentovalo uvnitř firmy ani navenek žádné cíle společnosti.

Zaměstnanci nasměrovaní novými projekty z roku 2007 a navyklí na otevřenou komunikaci Romana Galla se zaměstnanci (viz výše) nevěděli, zda trvá „vize Deníků Romana Galla“, nebo je nové vedení (v čele s novým ředitelem redakcí Markem Hovorkou) seznámí s vizí novou, což se nestalo. Na nejvyšší manažerské úrovni a v rámci organizační struktury se vydavatelství vyvíjelo směrem k úsporám a k „řešení“ zahájených projektů.³³⁹ Na redakční úrovni a úrovni výroby mediálního produktu nastala stagnace a v jednotlivých okresních redakcích téměř rezignace. Respondenti podotýkají, že rok po Gallově odchodu se ve vydavatelství neodehrála žádná zásadní změna (např. Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009). S tím souvisel i hromadný odchod zaměstnanců do jiných projektů lokálních a regionálních médií.³⁴⁰

V tomto období došlo na úrovni mateřské společnosti Verlagsgruppe Passau a jejích poboček k vývoji, který ovlivnil vlastnictví firmy Vltava-Labe-Press. Verlagsgruppe Passau přenechalo svůj padesátiprocentní podíl ve slovenském vydavatelství Petit Press, a. s., německému Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft. Výměnou VGP od RBVG získala 20 % akcií ve Vltava-Labe-Press.³⁴¹

339 Prvním krokem nového vedení byla snaha vyřešit ztráty vydavatelství způsobené mimo jiné vydáváním deníku Šíp (viz výše). Od 2. dubna 2009 začal Šíp vycházet jako týdeník pod názvem Šíp PLUS (www.vlp.cz 2009a).

340 Více viz kapitola 1.4.1. *Analýza struktury subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009.*

341 Firmy to oznámily tiskovou zprávou 9. března 2009 (Tisková informace 2009; www.vlp.cz 2009a). Zástupce VGP Roland Rager to vysvětlil takto: „Verlagsgruppe Passau se chce více soustředit na svoje aktivity v Polsku a České republice, proto opouští po více než deseti letech Slovensko.“ Vlastník Verlagsgruppe Passau Axel Diekmann v rozhovoru o měsíc později k této transakci poznamenal (Köppel 2009), že VGP tak rozhodně nechce opustit své podnikání ve střední Evropě. „Pojmenujme to třeba jako uspořádání portfolia. My jsme na Slovensku vydávali časopisy, což neděláme nikde jinde. Tak je přece logické, že se chceme koncentrovat na to, co umíme – regionální noviny. A také je tu přece naše odpovědnost. My nejsme jen podnikatelé, jde i o pluralitu trhu a demokracii.“

V létě 2009 se do vydavatelství začali vracet manažeři, kteří z něj v letech 2004, 2005 a 2006 odešli (např. Jitka Bosáková, Milan Pekárik, Pavla Bittnerová). Nový tým³⁴² pod vedením Jitky Bosákové jako výkonné ředitelky³⁴³ měl připravit novou vizi vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press. A především z ekonomického hlediska stabilizovat firmu a přiblížit ji zpět rokům prosperity 2004 a 2005. Někteří respondenti hloubkových rozhovorů podotýkají (i když jen anonymně), že ani nové vedení v čele s Jitkou Bosákovou po svém příchodu nezahájilo změny, pouze sčítalo škody.

Podle manažerů, kteří se vrátili zpět do firmy, však jejich návrat neznamenal krok vydavatelství do minulosti (viz Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009).

„Vracíme regionální noviny regionálnímu čtenáři.“

(Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009)

Respondent manažer 01 (Hloubkový rozhovor 2009) sice mluví o návratu do let 2004, 2005, ale s respektováním investic, které proběhly a některé byly vydařené. Jak respondent dodává, zástupce vlastníka, *Simonna Tucci-Diekmann*,³⁴⁴ řekla, že chce vydavatelství dovést zpět do doby

~~~~~
Diekmann dodal, že VGP je firma, která lpí na odpovědnosti, a když si někde něco bere, tak to musí také vrátit, například prostřednictvím investic. Viz kapitola 1.3.3. *Koncentrace vlastnictví*.

342 Klíčové pro změnu manažerské struktury a první nasměrování dalšího vývoje vydavatelství bylo jednání valné hromady Vltava-Labe-Press 29. června 2009. Akcionáři do představenstva zvolili Jitku Bosákovou, která měla zodpovídat za řízení marketingu, regionální inzerce a celostátní distribuce. Dosavadní výkonný ředitel Stanislav Žiačík převzal řízení celostátních inzertních obchodů. Člen představenstva Václav Pinkava získal vedení multimediálních aktivit. Finanční ředitelka Lucia Pavlikova (Pavlikova měla odejít pracovat pro koncern VGP, konkrétně pro HKM Beteiligungs GmbH v Seefeldu (www.vlp.cz 2009b)) předala od počátku srpna svou funkci řediteli kontroingu Jiřímu Žádníkovi. Miroslav Pavel byl nadále odpovědný za hospodářské výsledky skupiny, další rozvoj, dceřiné společnosti, oblast tiskáren a „celkově odpovídá za řízení deníků, redakční záležitosti a centrální redakci“ (www.vlp.cz 2009a; www.vlp.cz 2009b; Změny v managementu VLP 2009).

343 Tým kolem Jitky Bosákové byla především navrátilivší se ředitelka pro Moravu Pavla Bittnerová a ředitel distribuce Milan Pekárik; krajská šéfredaktorka jihočeských redakcí Alena Pancerová a vedoucí Institutu regionální žurnalistiky Ludmila Rakušanová. Respondenti hloubkových rozhovorů konstatovali, že se tito manažeři chtěli „vrátit k atmosféře rodinného podniku“ a „k výrobě lokálních novin jako srdcové záležitosti“ (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009).

344 K výrazné proměně řídicí struktury docházelo také v mateřské společnosti Verlagsgruppe Passau. Od roku 2008 se mluvilo o tom, že dosavadní majitel a ředitel VGP Axel Diekmann ve své rodinné firmě předá vedení svým dvěma dětem – Simone Tucci-Diekmann a Alexandrovi Diekmannovi. Jak vyplývá z webové prezentace VGP (www.vgp.de 2009a), vedení mateřské firmy bylo už v červnu

„[...] když svět byl ještě v pořádku, to znamená v roce 2004 před nástupem pana Morvaie. Já to chci taky, proto jsem tady“.

(Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009)

Jiní respondenti byli ohledně směřování vydavatelství skeptičtější:

„[...] pokud doba paní Bosákové, pana Morstadta, pana Pekárika je ta správná pro VLP, tak ať to ten majitel takhle dělá.“

(Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009)

Někteří respondenti hodnotili návrat původních manažerů jako logický vzhledem k hlavnímu cíli, kterého měli dosáhnout – obnovení ekonomické prosperity firmy (např. Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009).

„To je o tom zdravotním zabezpečení [...], pro to je Bosáková dobrá, to byl správný krok.³⁴⁵ Horší už je, že [...] zase se neřeší ta šéfredaktorská věc [...]. Je to o ekonomice, ne o novinách [...], já to tak cítím [...]. Myslím, že by si měla vyhledat z venku nějakou autoritu, určitě to už nemůže být nikdo z VLP [...]. Teď musí přijít [...], nemyslím že typ Romana Galla, ale novinář se smyslem pro spolupráci, možná trošičku mediálně známější, aby si tu autoritu nemusel získávat.“

(Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009)

Hlavním cílem manažerů v tomto období vedení vydavatelství Vltava-Labe-Press byly úspory:

„Z vydavatelského pohledu já nevím, kde by se ještě probíha mělo šetřit v těch krajích [...], tady už není kde šetřit. Ale samozřejmě mým cílem je získat prostředky na vylepšení toho hospodářského výsledku z těch centrálních a centralizovaných pozic. Tam by se měl získat ten zásadní obrat, co se týká nákladů. A co se týká příjmů, to se musí aktivizovat kraje

---

2009 v rukou potomků. Také německé vydavatelství Neue Presse Verlags, jednu z poboček skupiny, vedla Simone Tucci-Diekmann. Právě za jejího vedení německé dceřiné firmy došlo k proměně manažerské struktury také v pasovském vydavatelství. A německý magazín o médiích – *Das Deutsche Medienmagazin* (viz Jakubetz 2009) to hodnotil jako překvapivý vývoj na postech městské redakce Passauer Neue Presse.

345 Respondent vzpomíná, že Jitka Bosáková byla ve VLP známá právě svou schopností uspořádat peníze (Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009).

[...], tady to musíte vymyslet, tady to musíte udělat [...]. Zisky od krajů, náklady z centrály.“

(Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009)

Respondent manažer 01 (Hloubkový rozhovor 2009) však nevěřil, že by bylo možné přivést vydavatelství z ekonomického hlediska do stavu „jako v roce 2004“. Měl totiž kontrakt na dva a půl roku, do konce roku 2011:

„Tam bych byl už rád, aby byla skupina v plusu [...] a aby ty propady nákladu nekopírovaly ty propady, jaký teď jsou.“³⁴⁶

(Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009)

Dominantní vydavatelství lokálního a regionálního tisku, Vltava-Labe-Press se mezi lety 1989 a 2009 vyvíjelo v pěti fázích, které odlišovaly převažující trendy ovlivňující vývoj mediální organizace. Tento přehled klíčových historických proměn vydavatelství Vltava-Labe-Press je pro nás důležitou vývojovou osou. Už ze členění historie firmy na konkrétní vývojové fáze vyplývají některé projevy či indikátory mikro-činitelů (např. racionalizace či centralizace), které chceme v této mediální organizaci sledovat. V následující části se tedy zaměříme na analýzu proměn mediální organizace optikou vybraných mikro-činitelů strukturální transformace – racionalizace, centralizace a (de)lokalizace.

2.2. Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009

Nyní se zaměříme na konkrétní projevy působení mikro-činitelů strukturální transformace v rámci vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press, a to především s důrazem na činitel (de)lokalizace. Koncentrace vlastnictví na trhu českého lokálního a regionálního tisku směřovala k monopolnímu postavení vydavatelství Vltava-Labe-Press v subsystému lokálního a regionálního tisku.

Klíčovou otázkou tedy pro nás v rámci výzkumu bylo, zda si tato dominantní mediální organizace v průběhu strukturální transformace udržela svá lokální specifika, či naopak došlo k její delokalizaci. V rámci analýzy mediální organizace optikou

346 Pokles prodaného nákladu a čtenosti se do roku 2011 nepodařilo zastavit (s drobnými výkyvy zvyšování čtenosti), viz www.rocenkaunievydavatelu.cz 2008–2012. Ze Sbírek listin Obchodního rejstříku (B1028 – SL140 a B1028 – SL138) vyplývá, že vydavatelství bylo i v letech 2011 a 2012 ve ztrátě. Z účetní závěrky roku 2012 je zřejmé, že ztráta (hospodářský výsledek vydavatelství) v roce 2011 byla -22 334 000 Kč, o rok později pak -21 603 000 Kč (provozní výsledek vydavatelství zaznamenal větší rozdíl – v roce 2011 byl -62 651 000 Kč, o rok později pak -38 745 000 Kč).

působení mikro-činitelů strukturální transformace se zaměříme především na její organizaci, strukturu a ekonomický vývoj (viz Picard (ed.) 2002; McQuail 1999; Murdock 1997); okrajově zpracujeme také proměnu mediálního obsahu titulů dominantní mediální organizace (viz Kaniss 1991: 2; McNair 2004: 22, 103; McQuail 1999: 234–235; Schudson 2005: 174–175; Meier – Trappel in McQuail – Siune (eds.) 1998: 57–58; Aldridge 2007: 42–49; Croteau – Hoynes 2001: 153; Franklin – Murphy 1991: 194–195; Franklin – Murphy (eds.) 1998: 9; Franklin 2004; Franklin (ed.) 2006: 12–13).

Zvolené mikro-činitele strukturální transformace – racionalizace, centralizace a (de)lokalizace – jsou procesy probíhající na různé úrovni obecnosti pohledu na vývoj mediální organizace. Jejich projevy můžeme identifikovat v rámci analýzy klíčových součástí fungování mediální organizace, jak jsme si je definovali výše – organizační struktury mediální organizace a výroby mediálního obsahu. To jsou tedy dílčí cíle, které budeme naplňovat v následujících kapitolách.

2.2.1. Racionalizace

Racionalizace je pro nás mikro-činitelem, který působí v rámci strukturální transformace mediální organizace na nejobecnější úrovni. Je důsledkem základního pravidla fungování komerčních firem³⁴⁷ – snahy o maximalizaci zisku (viz Doyle 2003; Curran (ed.) 2000; Simpson 1981) a s tím související redukce nákladů na fungování mediální organizace (viz McQuail 1999; Simpson 1981: 96; 100–101; Aldridge 2007: 42–49). Racionalizace se projevuje především jako byrokratizace a centralizace, a to v rámci proměn organizační struktury mediální organizace a výroby mediálního obsahu. Zaměříme se tedy na tyto projevy mikro-činitele racionalizace ve vývoji sledované mediální organizace – vydavatelství Vltava-Labe-Press.

Analýza dokumentů i respondenti hloubkových rozhovorů potvrzovali, že snaha o maximalizaci zisku byla jedním z klíčových aspektů fungování vydavatelství

Jak zástupci vydavatelství konstatovali ve výroční zprávě za rok 2011: „Společnost v roce 2011 i přes veškerá úsporná opatření z předchozích let především v oblasti reorganizace řídicí struktury a snižování provozních nákladů vykazovala ztrátu. Hospodaření zásadním způsobem zkomplikoval pokles příjmů z inzerce, příjmy z prodeje novin stagnovaly.“ (B1028 – SL138. Sbírká listin 2012). Vydavatelství si tak muselo přiznat trend, který jeho manažeri nebrali v úvahu při kritizování vývoje firmy za vedení ředitelů Morvaie a Galla.

347 Katalyzátorem projevů racionalizace v mediální organizaci je především její ekonomický vývoj, proto pro nás bude analýza ekonomických výkonů vydavatelství v této kapitole klíčová. Pokud totiž vycházíme z předpokladu, že racionalizace je důsledkem snahy o maximalizaci zisku, dochází k nejsilnějším projevům tohoto mikro-činitele ve chvílích, kdy ekonomický výkon firmy klesá a s ním klesá také její zisk. Poté přichází na řadu úspory vedoucí u mediální organizace k racionalizaci organizační struktury a výroby. Proto se zaměřujeme především na ekonomická data v rámci analýzy dokumentů (viz Morawski 2005).

Vltava-Labe-Press. Zisk jako hlavní optiku rozvoje vydavatelství popisuje jeden z respondentů:

„Xaver Hirtreiter, který [...] se prostě zúčastňoval našich porad třeba jednou měsíčně [...]. On vždycky s ‚výsledkovou listinou‘ ekonomických výsledků se vyptal, proč něco funguje, něco nefunguje. Řekl bych to takhle – viděli to všechno přes čísla. Pokud byla čísla v pořádku, nebyl důvod zasahovat. Nebyla-li čísla v pořádku, vyptávali se, proč je to tak, nebo onak. Měl-li člověk pádné argumenty, proč ta čísla nesedí, proč jsou jiná, než si představovali, tak se hledala cesta, jak to napravit, anebo se přijala fakta, když to bylo jednoznačné.“

(Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009)

Stejný respondent však tvrdí, že maximalizace zisku sice byla jedním z rozhodujících ukazatelů, vždy se však bral v úvahu čtenář:

„Vždycky ten zisk byl brán z pohledu, ať neurazíme, neztratíme čtenáře. [...] Naše největší bohatství je čtenář, tomu se to [...] podřizovalo. [...] Ztratíme-li čtenáře, nemáme zisk, to spolu naprosto souvisí.“

(Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009)

Snahu o maximalizaci zisku další z respondentů propojoval především s vlastníky VLP. Když popisoval vztah německých majitelů a českého vydavatelství, konstatoval, že vazba byla nevyrovnaná:³⁴⁸

„V některých případech a v některých časových periodách ta asistence je detailní a potom najednou v některých časových periodách není žádná. [...] Samozřejmě ve chvíli, kdy vidí, že [...] ta situace se nevyvíjí dobře [...], tak logicky jako každý vlastník mají větší zájem do toho vstoupit.“

(Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009)

Mikro-činitel racionalizace se ve vývoji vydavatelství Vltava-Labe-Press³⁴⁹ projevoval ve všech aspektech byrokratizace a centralizace organizační struktury.³⁵⁰

348 Srovnej názor respondenta šéfredaktora 03 (hloubkový rozhovor 2009), proč se Axel Diekmann, vlastník německého vydavatelství, stal v roce 2003 členem dozorčí rady VLP, viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*.

349 Bereme v úvahu celou historii firmy Vltava-Labe-Press i před sloučením samostatných vydavatelství, pro zjednodušení ji však budeme identifikovat jedním názvem.

350 Viz kapitola 1.2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace médií*.

Centralizace organizační struktury mediální organizace do ústředí či administrativní infrastruktury společné všem organizacím začala v polovině 90. let.³⁵¹

Do té doby,³⁵² mezi lety 1991 a 1994,³⁵³ docházelo k růstu – firma budovala síť titulů prostřednictvím privatizace a nákupů, docházelo tedy především k rozvoji organizační struktury, zvýšeným nákladům na nákup titulů, ale současně ke zvyšování výnosů z nově tvořené vydavatelské sítě.

Ceny za vydavatelská práva³⁵⁴ zhruba čtyř desítek nakoupených titulů mezi lety 1991 a 1993³⁵⁵ musely firmy ekonomicky zatížit. Součástí počátečního rozvoje vydavatelství³⁵⁶ byly také investice – od modernizace techniky v redakcích přes stoupající mzdové náklady až po výstavbu nových, technikou a kapacitou odpovídajících tiskáren (viz Respondent šéfredaktor 06, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009).

Je tedy pravděpodobné, že v prvních letech německý vlastník investoval do českých vydavatelství³⁵⁷ a firmy byly ve ztrátě. Současně však vydavatelství ekonomicky posilovalo z hlediska výkonů – tedy prodaného nákladu titulů a příjmů z inzerce.

351 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

352 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

353 O ekonomickém fungování sledovaných firem chybí v období do roku 1994 jakékoliv údaje. Odpovídající materiály nejsou dostupné ve *Sbírce listin Obchodního rejstříku*, nevycházela ještě *Ročenka UVDT*. Ekonomický stav společností Vltava, Labe a PNPress tak můžeme posoudit pouze z dostupných zdrojů – z prodaného nákladu a inzertních příjmů titulů a ze sekundárních zdrojů. Firma Pragoprint začala být součástí vydavatelské sítě VLP až v roce 1997 (viz *Obchodní rejstřík* 2009).

354 Kritika neadekvátně nízkých cen nákupů krajských deníků i okresních týdeníků zazněla například v souvislosti se šetřením nákupů Ministerstvem pro hospodářskou soutěž. Více viz kapitola 1.3.1. *(De)regulace*. Také viz Miketa 1993.

355 Cena sedmi titulů (z celkových zhruba čtyř desítek) dosáhla výše 1 172 868 Kč. Německá agentura DPA (1996) kritizovala nízkou cenu novin, které pro pasovské vydavatelství získal Hirtreiter. Podle jejich informací na 35 titulů v České republice vynaložil 45 milionů marek (Miketa 1993).

356 Zatímco informace o vydavatelství v Čechách jsou jen sporé, můžeme vycházet také z informací o mateřské společnosti – Verlagsguppe Passau (Entwicklung der Verlagsguppe Passau von 1990 bis 2004. 2004). Podle těchto údajů holdingu v různých částech Evropy na počátku 90. let výrazně rostl obrát, počet zaměstnanců i aktivity.

357 Naznačuje to například rozhovor s ředitelem Franzem Xaverem Hirtreiterem. Ten v roce 1993 tvrdil (Harantová 1993), že aktivity pasovské společnosti v ČR jsou ztrátové: „Zatím jsme zde investovali 50 milionů marek – postavili jsme čtyři nové tiskárny. [...] Jenom odpisy by představovaly pět milionů marek ročně, a to nemůže žádný deník za rok vydělat, alespoň ne regionální. My ovšem tuto investici považujeme za dlouhodobou a víme, že za dva či tři roky z nově založeného listu prosperující titul udělat nelze.“ Manažer dodal, že s aktivní bilancí vydavatelství počítají v roce 1995.

V tomto jediném období totiž jak prodaný náklad,³⁵⁸ tak inzertní příjmy³⁵⁹ pouze rostly, a to výrazně. Sítilo tak postavení vydavatelské skupiny Vltava-Labe-Press na trhu.

K prvním projevům racionalizace organizační struktury došlo v letech 1995 až 2000.³⁶⁰ Z ekonomického hlediska³⁶¹ vydavatelství Vltava, Labe, PNPRESS (později

358 Na začátku 90. let prodaný náklad titulů vydavatelské skupiny Vltava-Labe-Press stoupal. Od března 1993, kdy ABC ČR sledovalo prodaný náklad titulů, se u krajských deníků pohyboval v rozmezí 40–70 tisíc kusů a mezi lety 1993 a 1994 narostl v řádu tisíců. Jedinou výjimkou byly Severočeské noviny, uměle vytvořený krajský deník, který měl silnou konkurenci v Severočeském deníku, tomu náklad meziročně klesal (ABC ČR 1993; 1994).

359 Výrazněji v tomto období rostly příjmy vydavatelství z inzerce (Media Wizard, UVDT). V této oblasti byl u deníků sledovaných firem mezi lety 1993 a 1994 vidět extrémní nárůst tržeb (Unie vydavatelů denního tisku (Media Wizard) 1994; 1995) způsobený zřejmě především rozvojem inzertního trhu a růstem cen za inzerci (viz např. Sovová 2001). Příjmy z inzerce se ve firmách Vltava, Labe a PNPRESS zvýšily minimálně o jeden řád, a to na desítky milionů korun.

360 V tomto období jsou již informace o ekonomických výsledcích sledovaných vydavatelství dostupnější. Jednak ve Sbírce listin Obchodního rejstříku, a to jak u firem Vydavatelství Vltava, Labe, PNPRESS, tak i u firmy Vltava-Labe-Press, v tomto období fungující ještě pod názvem Mír. Zatímco u společnosti Mír/Vltava-Labe-Press byly po domluvě všechny dokumenty sbírky listin obchodního rejstříku doskenovány, a tudíž k dispozici na internetu, u společnosti Pragoprint to vzhledem k příslušnosti k pražskému městskému soudu nebylo možné. Sbírky listin vymazaných společností Vydavatelství Vltava, Labe a PNPRESS byly dostupné pouze fyzicky na Rejstříkovém soudě v Českých Budějovicích, proto v jejich bibliografických záznamech chybí evidenční čísla, která se jim přidělují až při skenování na internet. Dokumenty jsou ale dostupné jen v určitém období – například informace o ekonomickém výkonu Vydavatelství Vltava pokrývají jen roky 1996, 1997 a 1998. Informace k vydavatelství Pragoprint chybí úplně (viz Sbírka listin Obchodního rejstříku 2009).

361 Problémem analýzy ukazatelů ekonomického výkonu vydavatelství je proměnlivost dat, která jsou v jednotlivých časových obdobích k dispozici. V tomto období například ještě nejsou v rámci veřejných zdrojů (Sbírky listin Obchodního rejstříku) dostupné účetní výkazy, v pozdějších fázích už ano. Na základě konzultace s účetním a daňovým poradcem jsme se rozhodli sledovat především následující ekonomické ukazatele a na základě nich analyzovat vývoj vydavatelství (Odborná ekonomická konzultace 2009; Hindls – Holman – Hronová a kol. 2003): *základní kapitál* (*základní jmění*) – základní prvek vlastního kapitálu, finance vložené podílníky do společnosti; *vlastní kapitál* (*vlastní jmění*) – část kapitálu, která patří majitelům společnosti, jde o aktiva minus cizí zdroje. Rozdíl vlastního a základního kapitálu představuje zhodnocení kapitálu akcionářů, které je ve finančních analýzách jedním z ukazatelů charakterizujících výkonnost firmy; *hospodářský výsledek* – nejsyntetičtější hodnotový ukazatel a kritérium podnikání. Jde buď o zisk, či ztrátu. Lze jej rozdělit na hospodářský výsledek provozní, finanční a mimořádný. *Provozní hospodářský výsledek* – hospodářský výsledek očištěný od vlivů trhu. Dá se z něj usoudit, jak velký je skutečný ekonomický úspěch/ekonomická krize firmy. Je odrazem schopnosti managementu zhodnotit veškeré disponibilní zdroje; *aktiva celkem* (*bilanční suma*) – úhrn netto aktiv, tedy hodnota majetku firmy, který jí zajišťuje prokazatelný budoucí ekonomický prospěch. Měla by být vždy vyšší než vlastní kapitál, jinak je firma předlužená, ve fatální ekonomické krizi. Vzájemný poměr vlastního kapitálu a bilanční sumy ukazuje míru zadluženosti firmy; *fixní (hmotná) aktiva* – jejich podíl z celkových aktiv ukazuje důležitost součástí aktiv (nemovitosti a podobně); *obrat* (*čistý účetní obrát*) – tedy souhrn všech výnosů společnosti. Stanovuje ho Zákon č. 563/1991, o účetnictví; *výkony* – tržby za prodej výrobků a služeb.

také Pragoprint) posilovala³⁶² a jejich hospodaření se stávalo ziskové. Z dokumentů vyplývá, že tyto firmy měly rozdílnou velikost a významně se lišilo jejich základní jmění.³⁶³

V tomto období vývoje vydavatelské skupiny Vltava-Labe-Press začala hrát důležitou roli další ze společností skupiny, Mír, a. s.³⁶⁴ Konkrétní ekonomický výkon této firmy je pro naši analýzu relevantní pouze okrajově, chceme jím především ilustrovat, v jaké kondici byla společnost, která se po fúzi stala vydavatelstvím Vltava-Labe-Press, a. s. Zatímco v roce 1997 měla problémy se zadlužením,³⁶⁵ o dva roky později byla zisková (B1028 – SL20. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2000), i když stále dosahovala pouze polovičního vlastního kapitálu ve srovnání se základním kapitálem. Ke zhodnocení vkladů akcionářů tedy nedocházelo a tento ukazatel prozrazuje nízký ekonomický výkon firmy (B1028 – SL20. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2000).

362 Ředitel Franz Xaver Hirtreiter k ekonomickému vývoji v roce 1996 uvedl (DPA 1996), že růst společnosti v Polsku a České republice je ročně čtyřicet procent. Stejně výrazně rostoucí tendenci měl také ekonomický vývoj mateřské firmy, která se mezitím stala mezinárodní skupinou. Její expanze v letech 1998 a 1999 pokračovala do Itálie a na Slovensko (také viz www.vgp.de 2003). Skupina Verlagsgruppe Passau dosáhla za jedenáct let (od roku 1988) pod vedením Hirtreitera po expanzi do východní Evropy zhruba sedminásobného ročního obrátu (Entwicklung der Verlagsgruppe Passau von 1990 bis 2004. 2004).

363 Vydavatelství Vltava (Znalecký posudek č. 83-02-12-99. Sbírka listin, Vydavatelství Vltava, spol. s r. o. 1999) bylo už od roku 1996 v zisku a do roku 1998 jeho zisk stoupal, rostoucí tendenci měl také vlastní kapitál při stagnujícím základním kapitálu a výkony, tedy tržby za zboží a služby. K nejvýraznějšímu růstu ekonomických ukazatelů došlo mezi lety 1997 a 1998. Přičemž v roce 1997 mírně klesl vlastní kapitál i výkony společnosti (Znalecký posudek č. 83-02-12-99. Sbírka listin, Vydavatelství Vltava, spol. s r. o. 1999). Podobný nárůst měla mezi lety 1997 a 1998 ekonomika vydavatelství Labe (Znalecký posudek č. 86-02-24-99. Sbírka listin, Labe, spol. s r. o. 1999), také u této firmy se projevil mírný ekonomický pokles v roce 1997 (Znalecký posudek č. 86-02-24-99. Sbírka listin, Labe, spol. s r. o. 1999). U společnosti PNPress (Ostatní – zpráva auditora, r. 1995. Sbírka listin, PNPress, spol. s r. o. 1996) máme bohužel k dispozici ekonomické výsledky pouze v letech 1994 a 1995, nemůžeme je tedy srovnávat s pozdějším ekonomickým vývojem dalších vydavatelství. Firma Pragoprint byla podle jednoho ze zveřejněných organigramů (viz Šporková 1998) 100% vlastněná Vydavatelstvím Vltava (viz model 17), podle obchodního rejstříku byl však majitelem vlastník VGP. Podrobnější ekonomické informace k firmě Pragoprint nejsou k dispozici (viz Obchodní rejstřík. 2009).

364 Společnost Mír, a. s., byla podle analýzy dokumentů (B1028 – SL1. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 1996) založena kvůli privatizaci stejnojmenné Tiskárny Mír v Praze. Tu Verlagsgruppe Passau privatizovalo v roce 1994 a o rok později zahájilo její provoz v novém objektu v Uhřetěvsi.

365 Mezi akcionáři firmy Mír, a. s. (B1028 – SL2. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 1997; Obchodní rejstřík, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009), figurovaly společnosti Bankovní holding, a. s., H. P. T., spol. s r. o., a Integra, a. s., které pomohly v roce 1997 zvýšit základní jmění firmy o 624 655 000 korun. Základní jmění společnosti Mír, a. s., se v uvedeném roce zvyšovalo ještě jednou, a to o částku 658 000 000 Kč. Všechny nové akcie byly nabídnuty IPB, protože sloužily k „nutnému neprodlenému oddlužení“ (Obchodní rejstřík, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; také viz Kotrba 2003).

Další ekonomické ukazatele vydavatelství – podíl na trhu čtenářů, prodaný náklad³⁶⁶ a inzertní příjmy³⁶⁷ – vykazovaly v tomto období stejný vývoj jako interní ekonomika vydavatelství. U všech došlo k poklesu v roce 1997. Například v rámci podílu na trhu čtenářů skupina Vltava-Labe-Press klesla ze druhého na třetí místo.³⁶⁸ Pokles prodaného nákladu a inzertních příjmů se odrážel také v ekonomickém vývoji vydavatelství a podílu na trhu.

Výsledkem tohoto vývoje byly první projevy racionalizace, a to především centralizace organizační struktury,³⁶⁹ když v roce 2000 došlo ke sloučení všech vydavatelství ve skupině prostřednictvím firmy Mír, a. s., do jedné firmy³⁷⁰ – Vltava-Labe-Press, a. s.³⁷¹

366 Prodaný náklad, rozklíčovaný pouze na regiony, byl daleko proměnlivější než jiné ukazatele. Zatímco mezi lety 1994 a 1995 stoupal, následující dva roky došlo k poklesu a zvýšení nastalo opět až v roce 1998. Od roku 1999 však už prodaný náklad klesal plošně u všech titulů. Výjimkou byly pouze Severočeské noviny, které posilovaly také v roce 1996, vzhledem k nákupu Severočeského deníku a odlišnému průběhu tvorby sítě titulů (viz Ročenka UVDT 1997; 1998; 1999; 2000; 2001 (UVDT a ABC ČR 1996; 1997; 1998; 1999; 2000)).

367 Klíčovým ukazatelem ekonomického stavu firem jsou také inzertní příjmy vydavatelství. Ty do roku 1999 rostly na zhruba násobek stavu v roce 1996, opět s poklesem v roce 1997, především ve dvou tradičních a nejsilnějších regionech Vydavatelství Vltava, v jižních a západních Čechách (Ročenka UVDT 1997 (Ultex AD-EX a UVDT); Ročenka UVDT 1998 (AGB Media Facts a UVDT); Ročenka UVDT 1999 (ACNielsen a UVDT); Ročenka UVDT 2000 (ACNielsen a UVDT)).

368 V roce 1996 byla vydavatelství, souhrnně označovaná jako Pasov ČR (Vltava-Labe-Press), na tiskovém trhu ČR na druhém místě za prvním Ringierem. V roce 1997 však došlo k propadu Pasova v pořadí podílů na trhu, způsobenému rozvojem ostatních vydavatelství. V dalším roce (1998) se propad vyrovnal, když byl Pasov ČR byl opět na druhém místě na tiskovém trhu za vydavatelstvím Ringier. Na trhu tištěných deníků v rámci čtenosti k žádnému poklesu nedošlo a Pasov ve sledovaných letech rok od roku posiloval svoji pozici (Ročenka UVDT 1997; 1998 (výzkum čtenosti – SKMO – Mediaprojekt, GfK Praha a Median); Ročenka UVDT 1999; 2000 (Media projekt – SKMO (STEM/MARK-GfK Praha))).

369 O tomto samostatném mikro-činiteli více viz kapitola 2.2.2. *Centralizace*.

370 O sloučení rozhodla 19. června 2000 valná hromada společnosti Mír, a. s., která byla i nástupnickou společností (B1028 – SL12. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2000). Se společností Mír se sloučily firmy: Vydavatelství Vltava, a. s.; Labe, a. s.; PNPress, a. s.; Pragoprint, a. s.; A-B Immoinvest, a. s. Tyto firmy byly k 30. červnu 2000 zrušeny bez likvidace. Nástupnická společnost Mír se následně přejmenovala na Vltava-Labe-Press, a. s., a jejím jediným akcionářem byla i nadále společnost POL-Print GmbH & Co. Medien KG (B1028 – SL12. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2000). Od 1. července se stala Vltava-Labe-Press právním nástupcem všech jmenovaných společností (B1028 – SL20. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2000; viz také Benda 2007: 143).

371 Zajímavé je, že v historii českého podnikání již jednou firma Vltava-Labe-Press existovala. Na sedm měsíců na přelomu let 1995 a 1996 se tak jmenovala firma *Risk*, a. s., později přejmenovaná na *D.W.*, a. s. Ta byla po konkurzu vymazaná z obchodního rejstříku v červenci 2005. Ve firmě figurovali stejní dlouholetí statutáři jako v pozdější VLP, vlastníci není ve výpisu uvedeni (Obchodní rejstřík 2009). Může to souviset s tím, že vydavatelská skupina Vltava-Labe-Press v roce 1993 koupila

Po roce 2000³⁷² nové, sloučené vydavatelství Vltava-Labe-Press, které vydávalo tituly ve všech českých okresech, po dílčí racionalizaci znovu expandovalo. Na přelomu let 2000 a 2001 společnost koupila další tituly a firmy³⁷³ – celostátní Slovo a Zemské noviny, regionální deníky a týdeníky na Moravě a konkurenční síť týdeníků v západních Čechách.³⁷⁴ Rok 2001 byl pro VLP rokem nákupů a fúzí. Ekonomické výsledky firmy ovlivňovaly investice do akvizic, ty však vedly k posílení tržního podílu na trhu deníků v České republice. Vydavatelství také u svých titulů zaznamenalo zvýšení prodaného nákladu, čtenosti a zasažení inzertních zákazníků.³⁷⁵

vydavatelství Risk, které údajně založilo a vydávalo Dobrý večerník (em, tma 1993). Oficiálními novými majiteli 67 procent akcií měli být obyvatelé bavorského Mitterfelsu, ne Verlagsgruppe Passau (em, tma 1993; Harantová 1993). Jak vyplývá z výpisu z obchodního rejstříku, společnost Risk (později D.W.) založili zástupci VGP a VLP na jaře 1993 (mimo jiných Košťál a Hirtreiter) (viz Obchodní rejstřík 2009). Pokud tedy jde v obou případech o stejnou firmu, VGP nekupovalo vydavatelství, které si samo založilo, ale pouze titul Dobrého večerníku, kterým se dostalo na pražský trh tisku. Proč nakonec právě tato firma nebyla i nadále centralizovaným vydavatelstvím Vltava-Labe-Press, nevíme. Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

372 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

373 Důležitým důsledkem nákupů titulů a společností pro ekonomiku firmy Vltava-Labe-Press byla jejich cena. Ve Sbírce listin Obchodního rejstříku jsou pouze některé údaje o cenách, ze kterých se dá usuzovat, kolik do nich VLP investovala (viz B1028 – SL22. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002). Podrobnější přehled o majetkových podílech firmy v roce 2001 a 2002 a jejich pořizovací hodnotě a podílu na základním jmění poskytuje účetní závěrka roku 2002 (B1028 – SL31. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003).

374 Viz kapitoly 1.3.3. *Koncentrace vlastnictví*; 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

375 Akvizice titulů a vydavatelství vedly k posílení prodaného nákladu a čtenosti novin vydávaných Vltava-Labe-Press. Z hlediska prodaného nákladu lokální a regionální tituly vydavatelství stále rostly, a to až do roku 2002. Následoval postupný pokles, který do roku 2005 dosáhl například u Středočeských novin a Večerníku Praha 20 %. U Deníků Moravia celkově narostl prodaný náklad mezi lety 2001 a 2003 o 23 % (Ročenka UVDT 2001; 2002; 2003; 2004; 2005; 2006 (UVDT a ABC ČR 2000; 2001; 2002; 2003; UVDT, OMD CZECH a ABC ČR 2004; 2005)). Za rok 2004 byl v Ročence UVDT poprvé prezentován prodaný náklad jako souhrnný údaj všech deníků VLP mezi celostátními deníky (viz Ročenka UVDT 2005 (UVDT, OMD CZECH a ABC ČR 2004)). Data čtenosti jsou k dispozici pouze za období let 2003 a 2004, kdy docházelo k poklesu zájmu čtenářů o tituly VLP. V těchto letech tedy došlo ke snižování počtu čtenářů deníků u všech titulů kromě dvou výjimek – Středočeských Deníků Bohemia a Jihomoravských Deníků Moravia, kde čtenost mírně rostla (Ročenka UVDT 2005 (SKMO, GfK Praha – Median 2004)). Příjmy z inzerce rostly mezi lety 2000 a 2002 pouze minimálně. V roce 2003 pak došlo ke snížení inzertních výkonů některých titulů, a to především těch inzertně nejsilnějších a historicky nejstabilnějších (např. Západočeské Deníky Bohemia a Jihočeské Deníky Bohemia). V roce 2004 docházelo k postupnému zvyšování příjmů. Výjimkou byl inzertní výkon Deníků Moravia jako celku, který kulminoval v roce 2003, ovšem do roku 2004 klesl o téměř 33 %, což je pravděpodobně způsobeno pozdějším vytvořením moravské inzertní sítě a její pomalejší konsolidací (Ročenka UVDT 2001 (ACNielsen, Taylor

VLP byla od tohoto období důležitým vydavatelem také na celostátním trhu,³⁷⁶ což potvrzovaly podíly vydavatelství na trhu.³⁷⁷ Viděno touto optikou je pochopitelné, proč se majitelé vydavatelství na přelomu let 2000 a 2001 rozhodli pro nákupy titulů a vydavatelství – chtěli získat zpět významnou pozici na trhu, a to se jim podařilo, v roce 2001 se skupina Pasov ČR dostala na první místo (Ročenka UVDT 2001; 2002; 2003 (Media projekt – SKMO (STEM/MARK-GfK Praha 2000, 2001, 2002))); Ročenka UVDT 2003 (Media projekt – SKMO (GfK Praha – MEDIAN 2004)); Ročenka UVDT 2004; 2005 (Media projekt – SKMO (GfK-TN Sofres – STEM/MARK))).

Po nákupech titulů a vydavatelství došlo k výraznému zvýšení počtu zaměstnanců³⁷⁸ (o 53 %) a mzdových nákladů (o 135 %) (viz tabulka 10), ale také vlastního jmění, aktiv, obratu i výkonů firmy. Hospodářský výsledek společnosti v roce 2001 (viz tabulka 9) ovšem klesl o téměř 365 milionů korun na ztrátu -273 367 000 Kč (Výpis z obchodního rejstříku 2009; B1028 – SL20. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2001; B1028 – SL22. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002; B1028 – SL30.

Nelson Sofres A-Connect, ARBOmedia 2000); Ročenka UVDT 2002 (Taylor Nelson Sofres A-Connect 2001); Ročenka UVDT 2003; 2004; 2005 (Taylor Nelson Sofres A-Connect 2002; 2003; 2004)).

376 I když celkový prodaný náklad Deníku úspěšně soupeřil s celostátními tituly, počet prodaných výtisků v jednotlivých okresech (kde byla podstata působení titulů VLP na rozdíl od celostátního tisku) byl velmi nízký. To lze ilustrovat statistikou prodaného nákladu konkrétních okresních deníků VLP v Jihočeském kraji v letech 2006 a 2007 (ABC ČR 2006; 2007).

377 Vltava-Labe-Press v roce 2000 ztratila svou pozici na trhu čtenosti. V roce 1999 byla celá vydavatelská skupina Pasov ČR na celkovém tiskovém trhu na druhém místě za vydavatelstvím Ringier, v roce 2000 však Pasov klesl na 4. místo. Na trhu tištěných deníků Pasov také v roce 2000 ztratil svou pozici, po akvizicích v následujícím roce naopak vydavatelství Vltava-Labe-Press dosáhlo podílu na trhu deníků 30 %. To byl však vrchol, podíl pomalu klesal, až v roce 2004 se znovu na prvním místě ve čtenosti mezi deníky objevil Ringier (Ročenka UVDT 2001; 2002; 2003 (Media projekt – SKMO (STEM/MARK-GfK Praha 2000; 2001; 2002); Ročenka UVDT 2003 (Media projekt – SKMO (GfK Praha – MEDIAN 2004)); Ročenka UVDT 2004; 2005 (Media projekt – SKMO (GfK-TN Sofres – STEM/MARK))). Bohužel nemáme k dispozici data podílu na inzertním trhu tisku z let 1999 či 2000. V letech 2001, 2002 a 2003 byla Vltava-Labe-Press mezi TOP 50 vydavatelů na druhém místě a její podíl meziročně narůstal (Ročenka UVDT 2005 (Taylor Nelson Sofres A-Connect 2004)).

378 „Nárůst se naopak projevil v personálních nákladech, a to z důvodu regionalizace na Moravě, kde k 1. dubnu vznikly čtyři samostatné divize – Vysočina, jižní Morava, střední Morava, severní Morava a Slezsko a dále z důvodu posilování obchodního inzertního týmu především v Praze a středních Čechách. Výše nákladů je zároveň negativně ovlivněna zvýšenými výdaji na propagaci a reklamu nově vznikajících titulů s vloženými týdeníky, část těchto nákladů se však podařilo pokrýt příjmy z reciproční inzerce. Vzhledem k poklesu úrokové míry v České republice se ve finančních nákladech pozitivně projevilo snížení úrokového zatížení z poskytnutých úvěrů a půjček.“ (B1028 – SL30. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003). Náklady navýšila také poslední akvizice VLP, nákup společnosti Západočeské noviny. Ten byl ale zároveň přínosný z hlediska potlačení konkurence VLP (B1028 – SL57. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005).

Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003; B1028 – SL31. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003; B1028 – SL48. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL49. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL57. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005).

Vydavatelství nadále investovalo do rozšiřování vydavatelské struktury – tiskárenských kapacit, zvláště při rozšíření objemu tištěných titulů o moravské noviny.³⁷⁹ Propady ve výnosech a závazky z akvizic pak firma řešila pravidelným navyšováním základního jmění.³⁸⁰

Česká a moravská vydavatelská síť se z nákladných nákupů rychle ekonomicky vzpamatovala a také vzhledem ke svému silnějšímu postavení na trhu se do roku 2004 stabilizovala, když hospodářský výsledek (viz tabulka 9) od první ztráty v roce 2001 narostl do roku 2004 o zhruba 377 milionů korun na zisk 104 184 000 Kč (Výpis z obchodního rejstříku 2009; B1028 – SL20. Sbírka listin 2001; B1028 – SL22. Sbírka listin 2002; B1028 – SL30. Sbírka listin 2003; B1028 – SL31. Sbírka listin 2003; B1028 – SL48. Sbírka listin 2004; B1028 – SL49. Sbírka listin 2004; B1028 – SL57. Sbírka listin 2005). Vlastní kapitál společnosti dosáhl více než 1,8 miliardy korun a VLP nečerpala ke konci roku žádnou půjčku ani úvěr. Naopak volné finanční prostředky ze zisku byly po schválení valnou hromadou „poskytnuty ve formě půjčky společnosti Verlagsgruppe Passau“ (B1028 – SL57. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005).

Současné nákupy nových titulů a firem znamenaly dočasnou duplicitu některých nákladů, které zatěžovaly ekonomiku vydavatelství (B1028 – SL22. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002). Vltava-Labe-Press také mnohdy finančně podpořovala nakoupená vydavatelství.³⁸¹

379 V průběhu roku 2001 investovala VLP 142 mil. Kč do nákupu tiskárny v Olomouci, aby zajistila tisk pro získané moravské tituly ve vlastní tiskárně (B1028 – SL22. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002). Firma nakoupila a technicky zhodnotila tiskové stroje v tiskárně v Hradci Králové (celkové náklady v roce 2002 a 2003 33 mil. Kč) a v Praze (celkové náklady 22,2 mil. Kč). V Hradci Králové probíhala stavba nové haly pro umístění části opravené rotačky (celkové náklady 35,2 mil. Kč). VLP také pokračovala ve výběrovém řízení na nový redakční a inzertní software, jehož zavedení plánovala na roky 2005–2006 (B1028 – SL57. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005).

380 Například valná hromada rozhodla na svém mimořádném zasedání 10. srpna 2001 o navýšení základního jmění VLP o 660 milionů Kč upsáním nových akcií (B1028 – SL22. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002).

381 Důsledkem rozvětvené majetkové účasti a také vzhledem k tomu, že Vltava-Labe-Press, a. s. byla součástí širší vydavatelské skupiny Verlagsgruppe Passau, poskytovala dlouhodobé půjčky ve skupině. Ty například v roce 2002 dosáhly výše 6 870 000 Kč (B1028 – SL31. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003).

Tento stav byl i přes zlepšující se ekonomický výkon firmy důvodem pro další racionalizační procesy³⁸² uvnitř mediální organizace zaměřené na centralizaci organizační struktury. Její součástí byla fúze vydavatelství Vltava-Labe-Press s některými dceřinými firmami v červnu 2003 (také viz B1028 – SL45. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003). O sloučení se společnostmi *Inzertmedia*, *Mint*, *Kvarta*, *Region*, *Moravský sever*, *Ragtime*, *reklamní společnost* a *Famiro* rozhodla valná hromada na návrh představenstva. Vydavatelství uvedlo, že sloučením všech společností, jejichž předmětem činnosti bylo převážně vydávání periodik a získávání inzerce do VLP, se výrazně zjednodušil systém řízení vydavatelských aktivit a zároveň došlo k finančním úsporám, především v administrativní oblasti (B1028 – SL22. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002; B1028 – SL30. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003; B1028 – SL49. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004).

V roce 2004 vydavatelství zahájilo etapu centralizace „neproduktivních administrativních činností do jednoho centrálního obslužného oddělení“ (B1028 – SL49. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL57. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005), prvním krokem byla centralizace zpracování mezd za celou společnost Vltava-Labe-Press do účtárny pražské centrály.

Přestože jsme právě ukázali, že kromě racionalizace docházelo v tomto období také k rozvoji vydavatelství, respondenti hloubkových rozhovorů, a to převážně pamětníci proměny moravské části společnosti, popisují postup Vltava-Labe-Press na Moravě od počátku jako racionalizaci bez ohledu na důsledky³⁸³ (Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009). Jednou z prosazovaných racionalizačních tendencí byla redukce nákladů zmenšením existujících krajských redakcí, druhou centralizace organizační struktury moravských redakcí do Olomouce.

Prvním oficiálním organizačním centrem Deníků Moravia se stala Olomouc (Hloubkové rozhovory 2009; Tomandl 2006; Vondráková 2001), kde centrální redakce spolu s pražskou centrálou Deníků Bohemia připravovala strany celostátní a zahraniční, celostátní sport a přílohy. Tuto organizační strukturu kritizovali jak členové brněnské, tak ostravské redakce, protože Olomouc podle nich nebyla logickým centrem Moravy.

382 Roky 2001 až 2004 byly obdobím racionalizace také pro mateřskou firmu Verlagsgruppe Passau. Ta zastavila expanzi na další zahraniční trhy, naopak se z některých stáhla (např. z Itálie) a optimalizovala počet zaměstnanců (Entwicklung der Verlagsgruppe Passau von 1990 bis 2004. 2004).

383 Respondenti pozdější kladné změny ve vývoji moravských redakcí připisují návratu Franze Hirtreitera a Jitky Bosákové do VLP a jejich zavádění pravidel testovaných v Čechách také na Moravě (Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor).

„V Olomouci vznikla redakce, která ovšem z velké části nebyla úplně samostatná tak, že by tvořila pro celou Moravu, ale byla vlastně překladovou stanicí. [...] Jí přišly materiály z Prahy, které byly ovšem v jiném formátu, v jiném designu a oni tam mechanicky to přetvářeli na podobu moravských titulů. [...] Na druhou stranu do toho doplňovali i svoje [...]. Začali si poměrně rychle uvědomovat, jak je to nepraktické, protože jsme se najednou dostávali do mnohastupňového řízení – okresy [...] úroveň kraje, úroveň Olomouce a úroveň Prahy. A to čtyřstupňové řízení už bylo hrozně složité.“

(Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009)

Respondent dodává, že počáteční představa lidí z VLP o racionalizaci výroby na Moravě

„byla až tak drastická, že ze všech krajských měst kromě Olomouce budou maličké redakce formátu okresní redakce v Čechách [...], což nakonec se podařilo zabránit, že alespoň ta krajská města měla větší redakci“.

(Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009)

Další z respondentů vzpomíná, že po zadání – ze dvou ztrátových deníků na severní Moravě (Svoboda a Moravskoslezský Den) vybudovat jeden – byl v šoku. Podle něj bylo jasné, že se vize podřízovala ekonomickému hledisku:

„Tady se původně měla postavit redakce [...] celkem o 15 nebo 20 lidech, to byl docela šok. Protože v té době redakce Svobody měla nějakých 25 lidí [...] celkem 120 lidí [...]. Ty ztráty chtěli eliminovat opravdu velmi, velmi rychle [...] ovšem velmi rychle, jak si začali dělat nějaké propočty [...] z toho vyšlo, že ta redakce musí vypadat jinak [...]. Skutečně se z toho nakonec vyklubala plněhodnotná redakce s plněhodnotným zázemím [...]. Takže nakonec měla tahle divize 100 až 120 zaměstnanců. [...] Ekonomika rozhodovala, do doby, než se propočítalo, ukázalo, jaká je budoucnost.“

(Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009)

Respondent chápe důvody zřízení centrály v Olomouci jako primárně ekonomické rozhodnutí (Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009), po zhruba půl roce byla olomoucká centrála zrušena a krajské redakce v rámci divizní struktury podléhaly přímo centrále v Praze (Hloubkové rozhovory 2009; také viz Tomandl 2006).

Po roce 2005³⁸⁴ probíhaly ve vydavatelství Vltava-Labe-Press dva protichůdné procesy – centralizace organizační struktury a současně lokalizace redakční struktury.³⁸⁵ Racionalizace v tomto období opět souvisela s ekonomickým propadem firmy,³⁸⁶ který byl mezi lety 2006 a 2008 největší za celou historii vydavatelství³⁸⁷ (B1028 – SL78. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL92. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL94. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL95. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL108. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009). Důvodů pro ekonomické ztráty bylo více – nové projekty, které se v tomto období nakumulovaly³⁸⁸ a současně pokračující pokles prodaného nákladu, čtenosti a inzertních příjmů.³⁸⁹ Po letech racionalizace

384 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

385 Viz kapitoly 2.2.2. *Centralizace*; 2.2.3. *(De)lokalizace.*

386 Chtěli jsme vysledovat, zda podobný ekonomický propad jako VLP poznamenal v letech 2006 a 2007 i její mateřskou firmu Verlagsgruppe Passau. K dispozici však máme pouze údaje o celkovém konsolidovaném obratu koncernu Verlagsgruppe Passau. Obrat mezi lety 2005 a 2007 rostl. Podle údajů z roku 2006 byl konsolidovaný obrat koncernu Verlagsgruppe Passau v roce 2005 430 milionů euro, v roce 2006 457 milionů euro (www.vgp.de 2006). Stejně údaje v těchto letech a stoupající trend naznačují údaje z června 2009 (www.vgp.de 2009a). Pokud bychom ale brali v potaz údaje ze září 2009, obrat byl v roce 2006 286,2 milionů euro a v roce 2007 313,2 milionů euro (www.vgp.de 2009b).

387 Pozoruhodné je, že ve sledovaném období ekonomické destabilizace vydavatelství vlastníci nenavýšili základní jmění. Klesal tak nejen hospodářský výsledek, ale také vlastní jmění, aktiva či výkony, zatímco obrat víceméně stagnoval (B1028 – SL78. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL92. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL94. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL95. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL108. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009).

388 Viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*; 2.2.2. *Centralizace.*

389 Po letech dominantního postavení na trhu z pohledu čtenosti (2001, 2002, 2003) začala Vltava-Labe-Press opět ztrácet za vedoucím Ringierem (Ročenka UVDT 2006; 2007 (Media projekt – SKMO (GfK Praha – MEDIAN 2005; 2006)); Ročenka UVDT 2008 (Media projekt – SKMO, UVDT, AKA (GfK Praha – MEDIAN 2007))). Na trhu tištěných deníků Pasov také po roce 2004 ztratil svou vedoucí pozici (Ročenka UVDT 2006; 2007 (Media projekt – SKMO (GfK Praha – MEDIAN 2005; 2006)); Ročenka UVDT 2008 (Media projekt – SKMO, UVDT, AKA (GfK Praha – MEDIAN 2007))). Pokles zaznamenalo vydavatelství VLP v podílu na trhu z hlediska inzertních příjmů (viz Ročenka UVDT 2006 (UVDT, OMD CZECH, Taylor Nelson Sofres A-Connect 2005; Ročenka UVDT 2007 (UVDT, OMD CZECH, TNS Media Intelligence 2006; Ročenka UVDT 2008 (UVDT, OmnicomMediaGroup a monitoring inzerce TNS Media Intelligence 2007)). Pokles prodaného nákladu nastal v tomto období (2004, 2005) u všech titulů VLP, jedinou výjimkou byly Středomoravské a Východomoravské Deníky Bohemia (Ročenka UVDT 2005; 2006 (UVDT, OMD CZECH a ABC ČR 2004; 2005); Ročenka UVDT 2007; 2008 (ABC ČR, OMD CZECH 2006; 2007))). Na rozdíl od prodaného nákladu, vývoj čtenosti titulů VLP nebyl tak jednoznačný. Mezi lety 2003 a 2007 sice čtenářů významně ubývalo (celkem o 18 %), ale v roce 2008 čtenost vzrostla o 7 %. Bylo

však bylo nutné znovu do vydavatelství, navíc stále s odlišným zázemím výroby³⁹⁰ postaveným na tradici českých a moravských titulů, investovat.³⁹¹ Po letech ekonomické prosperity³⁹² se právě v tomto období realizovalo ve vydavatelství několik souběžných investičních projektů.

Po zhoršení hospodářského výsledku v roce 2007 (ztráta se ztrojnásobila oproti předchozímu roku: z -109 380 000 Kč v roce 2006 na -369 967 000 Kč; viz tabulka 9 (B1028 – SL78. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL92. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL94. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009;

to způsobeno nárůstem čtenosti ve všech oblastech ČR, kromě Prahy, středních Čech a jižní Moravy a můžeme to přisuzovat výrazné proměně a modernizaci titulů VLP (Ročenka UVDT 2005; 2006; 2007; 2008; 2009 (SKMO, GfK Praha – Median 2004; 2005; 2006; Media projekt – SKMO, UVDT, AKA (GfK Praha – MEDIAN) 2007; 2008)). V rámci statistiky inzertních výkonů přešlo vydavatelství Vltava-Labe-Press na zveřejňování pouze souhrnného čísla za Deník, jako konkurenci celostátních deníků. Deník si i přes počáteční vzestup a následný pád inzertních výkonů udržel mezi tituly druhé místo za první Mladou frontou Dnes (Ročenka UVDT 2006 (UVDT, OMD CZECH, Taylor Nelson Sofres A-Connect 2005); Ročenka UVDT 2007; 2008; 2009 (UVDT, OMD CZECH, TNS Media Intelligence 2006; UVDT, OmnicomMediaGroup a monitoring inzerce TNS Media Intelligence 2007; 2008)).

390 České a moravské redakce stále pracovaly v rozdílných redakčních systémech a v rozdílném layoutu, společný obsah se tedy musel předělávat, viz dále.

391 Zisk byl v roce 2005 o více než polovinu nižší než v roce 2004 (B1028 – SL78. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL92. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL94. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL95. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL108. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009). Přesto VLP volně finanční prostředky opět po schválení valnou hromadou poskytla jako půjčku společnosti Verlagsgroupe Passau. Současně vedení došlo k názoru, že firma bude schopna v roce 2006 pokrýt investice do nákupu nových informačních technologií z vlastních zdrojů (B1028 – SL78. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2006). Na nižším zisku se mohly projevit i v roce 2005 zahájené projekty modernizace technických, technologických a komunikačních zařízení vydavatelství. „Společnost provedla v první polovině roku 2005 rozsáhlou rekonstrukci vydavatelského domu v Uhřetěvsi. Prostory pro pracovníky redakce byly přestavěny na moderní „open space“ kanceláře a vybaveny nejmodernější technikou. Společnost implementovala v roce 2005 nový moderní účetní software, který by měl umožnit zjednodušení a zrychlení prací v administrativní oblasti. Další předností systému je snadnější dostupnost dat a centrální přístup k těmto datům. VLP zakončila v uplynulém roce výběrové řízení na redakční a inzertní informační systém, včetně databázového software. Představenstvo rozhodlo o nákupu systémů PPI, ALFA a REDWEB.“ (B1028 – SL78. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2006).

392 Z přehledu vybraných ekonomických subjektů ARES (2009) vyplývá, že Vltava-Labe-Press, a. s., mezi lety 2000 a 2008 získala několik dotací ze státního rozpočtu ve výši od cca 8 000 Kč do 46 000 Kč, celkem za zhruba 190 000 Kč (dotaci přidělilo Ministerstvo práce a sociálních věcí, dá se tedy usuzovat, že šlo o podporu zaměstnanosti). Z výpisu katastru nemovitostí jsme také získali přehled vlastnictví nemovitostí Vltava-Labe-Press k 15. srpnu 2006 (Přehled vlastnictví, Vltava-Labe-Press, a. s. Katastr nemovitostí 2006). Z něj vyplývá, že firma od roku 1992 koupila 15 nemovitostí, především sídel redakcí a tiskáren.

B1028 – SL95. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL108. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009) bylo hodnocení uplynulého období ve výroční zprávě o poznání strážlivější a jeho autoři častěji než slovo investice a projekty používali slova jako konsolidace, centralizace a optimalizace nákladů.

Jedním z racionalizačních procesů byla centralizace organizační struktury vydavatelství, které tak v tomto období „odřízlo“ své okrajové aktivity. Příkladem bylo ukončení činnosti dceřiné společnosti *Metropol, inzertní noviny, s. r. o.*, k 31. prosinci 2007. Metropol vydával bezplatné inzertní noviny *Tip Týden* v Plzni a VLP jej uzavřela proto, že se chtěla plně soustředit na svůj hlavní obor podnikání v oblasti placených deníků (B1028 – SL108. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008).

Kritici tohoto období mluví o neadekvátní centralizaci vydavatelství, ve skutečnosti však v této fázi vývoje VLP došlo kromě centralizace (důraz na centrální redakci, centralizace administrativ), k výrazné lokalizaci (posílení kompetencí okresních redakcí na úkor krajských redakcí).³⁹³

Roky 2008 a 2009³⁹⁴ byly ve vydavatelství Vltava-Labe-Press především ve znamení stagnace, vydavatelská struktura byla ustálená,³⁹⁵ ani zaměstnanecká struktura se výrazně neproměnila.³⁹⁶

393 Viz kapitola 2.2.2. *Centralizace*.

394 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*.

395 Vydavatelská struktura se po letech proměn v tomto období stabilizovala a počet vydávaných deníků se v letech 2008 a 2009 ustálil na čísle 73. A přestože už dva roky byly názvy titulů sjednoceny, v jejich podtitulech stále zůstávaly jejich původní názvy. Rozpor však nastal u počtu vydávaných týdeníků. Zatímco webové stránky VLP (www.vlp.cz 2009a) uváděly, že vydavatelství má 18 vkládaných a 9 samostatných týdeníků, ve skutečnosti se západočeské týdeníky také sloučily s deníky, a tak byl odpovídající počet 26 vkládaných deníků (Ročenka UVDT 2009).

396 Poprvé v tomto období jsme získali podrobnější představu o složení redakcí, věku zaměstnanců, jejich vzdělání a podílu žen a mužů (Hrouda 2009), i když pouze celkově za vydavatelství, údaje nejsou rozklíčované na okresy ani kraje. Struktura zaměstnanců VLP v redakcích k 31. srpnu 2009: 330 redaktorů; 2 redaktori elévové; 7 reportérů; 6 vedoucích oddělení; 71 editorů; 1 šéfredaktor; 41 webeditorů; 17 grafiků; 1 artidirektor; 24 fotoreportérů; 3 fotoeditoři; 21 produkčních; 3 korektori; 66 šéfredaktorů; 6 zástupců regionálních šéfredaktorů; 1 šéfredaktor skupiny Deníků; 1 zástupce šéfredaktora Deníků pro přílohy; 1 manažer redakcí; 12 týmových asistentek; celkem 614 zaměstnanců. Věková struktura a vzdělání zaměstnanců VLP v redakcích k 31. srpnu 2009: průměrný věk 35,74 let; vysokoškolské vzdělání 25,57 %; žen 38,27 %. Podle manažera redakcí VLP Jaroslava Hroudý vydavatelství může poskytnout pouze „kumulované údaje za všechny redakce Deníků, podrobné členění na jednotlivé lokální tituly neposkytujeme a považujeme je za naše interní údaje. Stejně je tomu i s náklady jednotlivých lokálních titulů“ (Hrouda 2009); viz tabulka 10.

Na stav vydavatelství v roce 2008³⁹⁷ mělo ještě vliv vedení manažerů Morvaie a Galla. Vltava-Labe-Pres sice byla i v tomto roce ve ztrátě, ta však klesla o více než polovinu oproti předcházejícímu roku.³⁹⁸

Samo vydavatelství ve výroční zprávě shrnulo ekonomický stav³⁹⁹ a plánovanou racionalizaci následujícím způsobem:

„Mateřská společnost v roce 2008 učinila první kroky ke zlepšení hospodářského vývoje, a to hlavně v oblasti reorganizace řídicí struktury a snižování mzdových nákladů. V roce 2009 očekává vedení mateřské společnosti pozitivní vliv uskutečněných opatření na zefektivnění provozních činností, které bylo započato v roce 2008. Rovněž změny produktového portfolia, které budou promítnuty i v dalších změnách stávající organizační struktury, budou mít za následek další snižování stavu zaměstnanců a úspory v oblasti materiálových nákladů. Změny ve struktuře vydávaných titulů, plánované pro rok 2009, by měly lépe odrážet potřeby čtenářů mateřské společnosti: plánuje se změna ve formátu celostátního titulu Šíp z deníku na týdeník, přičemž jeho obsah bude více zaměřen na zájmy jeho čtenářů, v oblasti vývoje nových produktů se připravuje vydávání nové přílohy k titulu Deník, která by měla podpořit prodej tohoto titulu a poskytnout zajímavé příležitosti pro inzertní zákazníky mateřské společnosti z důvodu kvalitnější technologie tisku (heat-set), růst návštěvnosti internetové verze vydávaných titulů bude zhodnocen v nabídce lepších multimediálních inzertních příležitostí pro zákazníky mateřské společnosti. Z důvodu celkové tíživé ekonomické situace se očekává poměrně významné snížení výnosů z inzerce v roce 2009. Plánová optimalizace a inovace produktového portfolia, jakož i další snižování

397 Firma také prošla změnou vlastníka akcií, byla stále součástí konsolidačního celku Verlagsgruppe Passau GmbH, vlastníkem 80 % akcií však byla rakouská firma HKM Beteiligungs GmbH, Rakousko, 20 % pak Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft (viz kapitoly 1.3.3. *Koncentrace vlastnictví*; 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*) (B1028 – SL128, výroční zpráva za rok 2008).

398 Konsolidované výsledky hospodaření za firmy Vltava-Labe-Press a Astrosat byly v letech 2007 a 2008 následující: hospodářský výsledek: -353 673 000 Kč v roce 2007; -152 120 000 Kč v roce 2008; provozní výsledek hospodaření: -294 093 000 Kč v roce 2007; -142 951 000 Kč v roce 2008 (B1028 – SL128, výroční zpráva za rok 2008).

399 Podle údajů vydavatelství byla mezi lety 2006 a 2008 kumulovaná ztráta mateřské společnosti VLP -665 016 000 Kč (B1028 – SL128, výroční zpráva za rok 2008). Důležitě ukazatele ekonomického výkonu vydavatelství v roce 2008, jako je podíl na trhu čtenářů a inzerce, u vydavatelství Vltava-Labe-Press buď stagnovaly, nebo klesaly (Ročenka UVDT 2009 (SKMO, Unie vydavatelů a AKA, GfK Praha – MEDIAN a OMD Czech) 2008).

nákladů, by však měly tento negativní dopad poklesu tržeb na hospodaření mateřské společnosti ve výrazné míře snížit. Vedení mateřské společnosti je přesvědčeno, že mateřská společnost disponuje dostatečnými finančními zdroji a rezervami, aby byla schopna zajistit své financování v nadcházejícím roce i blízké budoucnosti.“

(B1028 – SL128, výroční zpráva za rok 2008)

Zástupci vydavatelství plánovali nejen racionalizaci (snižování mzdových nákladů a reorganizaci řídicí struktury), ale také nové projekty, které měly vést k růstu počtu čtenářů (nebo alespoň ke zmírnění poklesu) – vydávání přílohy či změny deníku Šíp na týdeník. Vydavatelství také reflektovalo, že za ztrátami firmy je nejen interní vývoj mediální organizace, ale také obecný ekonomický vývoj mediálního systému.

Generální ředitel Pavel pochyboval na začátku roku 2009 o tom, zda se firma kvůli ekonomické krizi dostane do černých čísel v roce 2009 (viz tabulka 9), ale současně konstatoval, že to ekonomickou stabilitu vydavatelství neohrozí:

„Myslím, že souhrn všech opatření v řízení firmy by ji přivedl – nebýt inzertní krize – do černých čísel. To se zjevně v roce 2009 nepodaří. Největší propady máme v regionální inzerci, kde k tomu určité přispěl i odchod velkého množství regionálních inzertních manažerů. Poměrně stabilní je celostátní inzerce, poklesy jsou výrazně nižší než u celkového trhu. VLP je jako firma – a to bych chtěl zdůraznit – finančně zabezpečená i do budoucna. Disponuje nerozděleným ziskem z minulých období, který je možné využít v případě potřeby.“

(Vojtěchovská 2009)

Vedení Vltava-Labe-Press správně tušilo, že ekonomické výsledky se v roce 2009 významně zhorší, ztráta společnosti se opět téměř zdvojnásobila.⁴⁰⁰ A ekonomickou kondici firmy už samotný vlastník⁴⁰¹ považoval za problematickou:⁴⁰²

400 Konsolidované výsledky hospodaření za firmy Vltava-Labe-Press a Astrosat byly v letech 2008 a 2009 následující: hospodářský výsledek: -152 120 000 Kč v roce 2008; -288 761 000 Kč v roce 2009; provozní výsledek hospodaření: -142 951 000 Kč v roce 2008; -274 893 000 Kč v roce 2009 (B1028 – SL129, výroční zpráva za rok 2009).

401 Jediným akcionářem vydavatelství Vltava-Labe-Press byla od 3. 7. 2009 HKM Beteiligungs GmbH Seefeld in Tirol, Rakousko (B1028 – SL129, výroční zpráva za rok 2009; také viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*).

402 V následujícím roce 2010 se ztráta vydavatelství Vltava-Labe-Press opět snížila o více než polovinu, ztráta společnosti tak byla nejnižší od roku 2006. Konsolidované výsledky hospodaření za firmy Vltava-Labe-Press, Novotisk, s. r. o., Astrosat, spol. s r. o., a NewsLab, s. r. o., byly v letech 2009

„Mateřská společnost vykazuje na základě roční účetní závěrky k 31. 12. 2009 kumulovanou ztrátu, která překračuje 50 % základního kapitálu [...]. Jediný akcionář společnosti rozhodl na mimořádné valné hromadě konané dne 23. 3. 2010 o následujícím opatření: Jediný akcionář, společnost HKM Beteiligungs GmbH, se formou patronátního prohlášení zavázal poskytnout společnosti v případě potřeby dodatečné finanční prostředky až do výše 300 mil. Kč. Toto patronátní prohlášení je platné do 31. 12. 2011. Jediný akcionář považuje dceřinou společností Vltava-Labe-Press, a. s., za klíčový prvek konsolidačního celku Verlagsgruppe Passau a počítá s případnou podporou společnosti i do budoucna. Vedení společnosti v souladu s názorem jediného akcionáře a plánovaným vývojem společnosti předpokládá, že hospodářské výsledky společnosti v dohledné budoucnosti povedou ke snižování kumulované ztráty a dodatečné finanční prostředky nebudou využity.“

(B1028 – SL129, výroční zpráva za rok 2009)

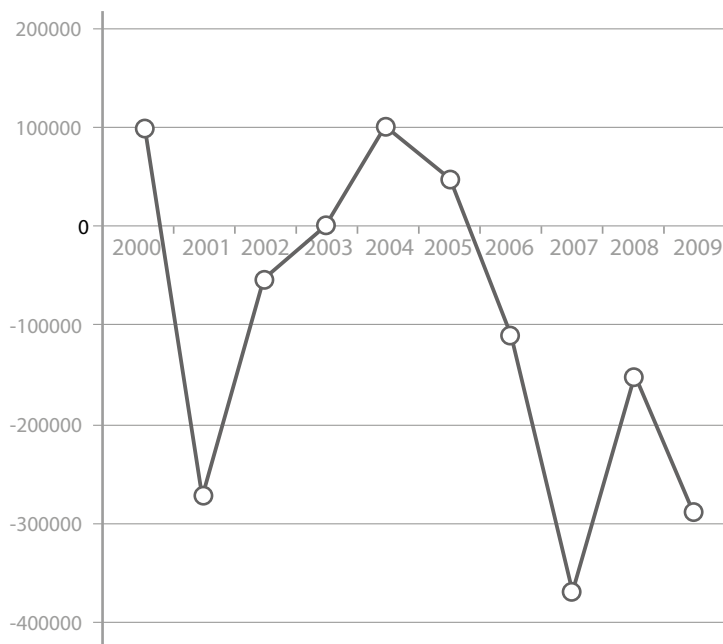
Tabulka 9: Hospodářské výsledky vydavatelství Vltava-Labe-Press⁴⁰³ v letech 2000–2009

Ek. ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009[★]
hosp. výsledek (tis. Kč)	91 357	-273 367	-51 986	252	104 184	47 031	-109 380	-369 967	-152 120	-288 761
provozní hosp. výsledek (tis. Kč)	89 925	-263 357	-33 834	-63 848	90 489	71 638	-124 679	-338 428	-142 951	-274 893

★ Ve výroční zprávě za rok 2009 jsou konsolidované výsledky hospodaření za firmy Vltava-Labe-Press a Astrosat (B1028 – SL129, výroční zpráva za rok 2009).

a 2010 následující: -288 761 000 Kč v roce 2009; -131 111 000 Kč v roce 2010 provozní výsledek hospodaření: -274 893 000 Kč v roce 2009; -160 469 000 Kč v roce 2010 (B1028 – SL135, výroční zpráva za rok 2009); viz tabulka 9.

403 Vydavatelství vzniklo až v roce 2000 sloučením společností Mír, a. s., s jednotlivými vydavatelstvími – Vltava, Labe, PNPress a Pragoprint, viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

Graf 7: Hospodářské výsledky vydavatelství Vltava-Labe-Press v letech 2000–2009

Zdroj (tabulka 9, graf 7): Výpis z obchodního rejstříku 2009; B1028 – SL20. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2001; B1082 – SL22. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002; B1028 – SL30. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003; B1028 – SL31. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003; B1028 – SL48. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL49. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL57. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005; B1028 – SL78. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL92. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL94. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL95. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL108. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009 B1028 – SL128, výroční zpráva za rok 2008; B1028 – SL129, výroční zpráva za rok 2009.

Z grafu jsou patrná dvě období, kdy vydavatelství Vltava-Labe-Press dosahovalo největších ztrát. Roky 2001 a 2002, tedy období po nákupu moravských titulů a vydavatelství a budování sítě moravských okresních týdeníků. Druhým obdobím byly roky 2006 až 2009, které začalo ztrátami kvůli dlouho očekávaným investicím a restrukturalizací firmy, další prohlubování ztrát pak bylo pravděpodobně

způsobeno především ekonomickým vývojem mediálního systému v rámci ekonomické krize – poklesem prodaného nákladu a inzertních příjmů.⁴⁰⁴

Dalším z projevů mikro-činitele racionalizace je **byrokratizace v rámci organizační struktury**, kdy právě v důsledku centralizace dochází k formalizování všech rozhodnutí, materiálů dodávaných do/z jednotlivých poboček a s tím související nárůst administrativy (Simpson 1981: 2). Její projevy komentovali především respondenti hloubkových rozhovorů.

Jeden z respondentů popisuje byrokratizaci VLP jako průběžný proces:

„Přibývalo byrokracie [...] ono je to o lidech, když někde na druhým konci telefonu je člověk, který zastupuje systém a nemůže vyřešit banální věc, tak tomu systému nevěříte (smích).“

(Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009)

Podle jiného respondenta šlo v rámci rozvoje byrokratizace především o poslední fázi historie vydavatelství v letech 2008 a 2009:

„Docela je možný, že některý předpisy [...] tady chyběly, tak se musejí vytvářet. Ale je v tom takovej zmatek a taková nekoordinovanost, že třeba personalistka v jižních Čechách se řídí něčím jiným než personalistka na jižní Moravě [...]. Teď je to až komický... Jestli si někdo myslí, že když vydá předpis [...], že bude všechno fungovat podle něj [...], je na omylu [...]. Třeba předpis [...] všechna služební auta budou po skončení pracovní doby parkovat u redakce [...], tak to o tom vůbec neví nic a nikdo se s těma redakcema o tom nebavil. Někdo prostě vytvoří formulář a ten vám dá [...]. Ještě v další fázi by to někdo mohl přijít zkontrolovat...“

(Respondent šéfredaktor 05, hloubkový rozhovor 2009)

V rámci centralizace organizační struktury mediální organizace docházelo také k projevům tzv. **výdělku z prodeje majetkových aktiv (realization of property assets)** (Aldridge 2007: 42–49), kdy firma například budovala nová sídla a prodávala stará; nové kanceláře lokálních novin byly méně viditelné, přístupné a důvěrně známé.

V rámci tohoto trendu docházelo ve vydavatelství Vltava-Labe-Press k přesunu redakcí lokálních a regionálních novin z centra na periferii měst a tedy k narušení vztahu mezi lokálním médiem, jeho čtenáři a zdroji. Například hned v začátku

404 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*; také srovnej tabulka 10 a grafy 8 a 9.

rozvoje vydavatelství, v roce 1992, se redakce Českobudějovických listů v Českých Budějovicích stěhovala z náměstí Přemysla Otakara II. na periferii, do budov nové tiskárny vydavatelství. Podobně se do tiskárny na okraji města přesunula také redakce v Hradci Králové (Košťál – Korbel – Rager 1992).

Podruhé se tento trend projevil ve VLP po roce 2007, pravděpodobně jako reakce na ekonomický vývoj firmy (ztráta v roce 2006 a prohlubující se ztráta v roce 2007, viz tabulka 9), a to přímo v pražské redakci. Centrální redakce i redakce Pražského deníku se nejprve odstěhovaly do sídla tiskárny do Uhříněvsi,⁴⁰⁵ aby se po krátké době opět vrátily do centra, na Belgickou ulici, Deník Střední Čechy pak zůstal v sídle Novinového centra v Uhříněvsi (Ročenka UVDT 2009). V roce 2009 se však všechny redakce sídlící v Praze opět stěhovaly na periferii, znovu jako důsledek racionalizace organizační struktury mediální organizace (Ročenka UVDT 2010).

V rámci racionalizace docházelo k **redukci počtu zaměstnanců a zvyšování výkonnosti práce vedoucí ke slučování funkcí zaměstnanců** (Simpson 1981: 96, 100–101); a také ke **zhoršení pracovních podmínek novinářů** – propouštění zaměstnanců, přijímání „nekvalitnějších“, tedy levnějších zaměstnanců, kteří mají nízké platy a špatné pracovní podmínky (Aldridge 2007: 42–49; Franklin 2004).

K redukci počtu zaměstnanců došlo hned na začátku fungování vydavatelství, a to v důsledku zavedení prvního redakčního systému Cicero na konci roku 1992. To s sebou přineslo slučování specializovaných redakčních funkcí, například funkce editora a grafika, protože redakce si noviny začaly sázet samy (Košťál – Korbel – Rager 1992).

Přestože nemáme z počátku vývoje Vltava-Labe-Press informace o zaměstnanecké struktuře, některé sekundární zdroje ilustrují problémy, ke kterým zaměstnanecká politika vydavatelství vedla. Už od roku 1995 docházelo podle Miroslava Pakosty (2009: 99) ke zhoršování pracovních podmínek novinářů, což bylo důvodem zvýšené fluktuace zaměstnanců ve Vltava-Labe-Press.

„Za fluktuací v Severočeských novinách (dnes Deník) v letech 1995–2006 podle dotazníků a záznamů personálního oddělení stálo vysoké pracovní nasazení; příliš velké tempo; nízká mzda; absence odměnového systému; příliš mnoho času v zaměstnání – hrozící rozpad rodiny a nejistota kariérního růstu. Málo motivováni byli kromě redaktorů i vedoucí okresních redakcí. Jejich mzdy byly o dva až tři tisíce nižší oproti průměrné mzdě stejně vzdělaných lidí v regionu. S výjimkou roku 1995

405 Vydavatelství v první polovině roku jako součást rozvoje firmy rekonstruovala objekt v Uhříněvsi a vytvořila v něm moderní open space kanceláře a vybavila je technikou (B1028 – SL78. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2006); viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*.

a také roku 2006 byla fluktuace extrémní. Z různých důvodů opouštělo okresní redakce v průměru 35 novinářů ročně (při průměrném stavu 90 redaktorů).“

(Pakosta 2009: 99)

K výrazné redukci počtu zaměstnanců došlo ve VLP po roce 2001⁴⁰⁶ (viz B179 – SL5. Sběrka listin, OSNA, a. s. 2002; také viz Šebestík in Čelovský 2001; Vondráková 2003; Tomandl 2006). Zatímco mezi lety 1999 a 2001 se počet zaměstnanců v důsledku nákupu moravských titulů a vydavatelství zdesetinásobil (z průměrného počtu 178 zaměstnanců v roce 1999, na 1 117 zaměstnanců v roce 2000 a 1 716 zaměstnanců v roce 2001); od roku 2001 do roku 2004 opět klesl až o více než sto lidí (v roce 2002 byl průměrný počet zaměstnanců VLP 1 615, v roce 2003⁴⁰⁷ 1 668 a v roce 2004 1 601) (B1028 – SL20. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2001; B1028 – SL31. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002; B1028 – SL48. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL49. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL57. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005; viz tabulka 10).

Zajímavé ovšem je, že struktura zaměstnanců a manažerů se neměnila stejně. Zatímco počet zaměstnanců kulminoval v roce 2001 a (s drobným výkyvem v roce 2003) do roku 2004 klesal, počet manažerů byl naopak mezi lety 2001 a 2004 nižší právě v roce 2001. To by podporovalo názor respondentů, že VLP se okamžitě po nákupu moravských titulů a vydavatelství snažila nové skupiny zaměstnanců oslabit tím, že propouštěla nejdříve manažery (Hloubkové rozhovory 2009; také viz Vondráková 2003).

Racionalizační tendence firmy po roce 2003 dokládá také zpomalení růstu mezd a další snižování počtu zaměstnanců v roce 2004, i přes rozvoj vydavatelské sítě na Moravě. Na druhou stranu vzrostly odměny statutářů (až sedminásobně mezi lety 2003 a 2004), kteří byli v roce 2004 odměňováni zřejmě především za dokončenou konsolidaci a ekonomickou stabilizaci firmy (B1028 – SL20. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2001; B1028 – SL31. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002; B1028 – SL48. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL49. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL57. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005).

406 18. července 2001, zhruba dva týdny po oficiálním oznámení zaměstnancům moravských vydavatelství, že firmy odkoupilo VLP, se začala zaměstnanecká struktura měnit (viz B179 – SL5. Sběrka listin, OSNA, a. s. 2002; Vondráková 2003; Čelovský 2001; Benda 2007).

407 Vzestup počtu zaměstnanců v roce 2003 byl způsoben především budováním nové sítě okresních redakcí na Moravě (B1028 – SL30. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003; B1028 – SL49. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004).

Mezi lety 2005 a 2008 můžeme ve vývoji zaměstnanecké struktury firmy Vltava-Labe-Press identifikovat dva protichůdné trendy (viz tabulka 10). Prvním z nich byl rozvoj společnosti odrážející se mimo jiné ve zvyšování počtu zaměstnanců, řídicích pracovníků a rostoucích mzdových nákladech. Zatímco ještě do roku 2005 počet zaměstnanců klesal, v roce následujícím vzrostl o 157 lidí. Podobně se vyvíjel také průměrný počet řídicích pracovníků, jejichž počet z 56 narostl mezi lety 2005 a 2006 o tři. Rostly také mzdové náklady, a to postupně od roku 2005 až do roku 2007 (B1028 – SL78. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008; B1028 – SL92. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008; B1028 – SL94. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008; B1028 – SL95. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008; B1028 – SL108. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008).

Druhým trendem pak byla racionalizace zaměstnanecké a řídicí struktury v roce 2007 (viz tabulka 10). Hlavním cílem úsporného programu vydavatelství bylo zejména snížení počtu pracovníků (B1028 – SL78. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008; B1028 – SL92. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008; B1028 – SL94. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008; B1028 – SL95. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008; B1028 – SL108. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008). Racionalizace řídicí struktury vydavatelství nastala, když v ní od roku 2006 došlo k dílčímu (zrušení funkcí ředitelů divizí) a od roku 2007 pak k výrazným změnám vázaným na zrušení regionální úrovně řízení (zrušení divizí) a centralizaci řízení. V souvislosti s tím také většina manažerů na úrovni ředitelů divizí z vydavatelství odešla. Důsledkem byly úspory, především mzdových nákladů (B1028 – SL108. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008).

Tabulka 10: Zaměstnanci, manažeři, mzdové náklady a odměny ve vydavatelství Vltava-Labe-Press v letech 2000–2009

Ek. ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
průměrný počet zaměstnanců celkem	1 117	1 716	1 615	1 668	1 601	1 553	1 710	1 680	1 518	1 339
průměrný počet řídicích pracovníků	52	36	45	55	58	56	59	51	54	47

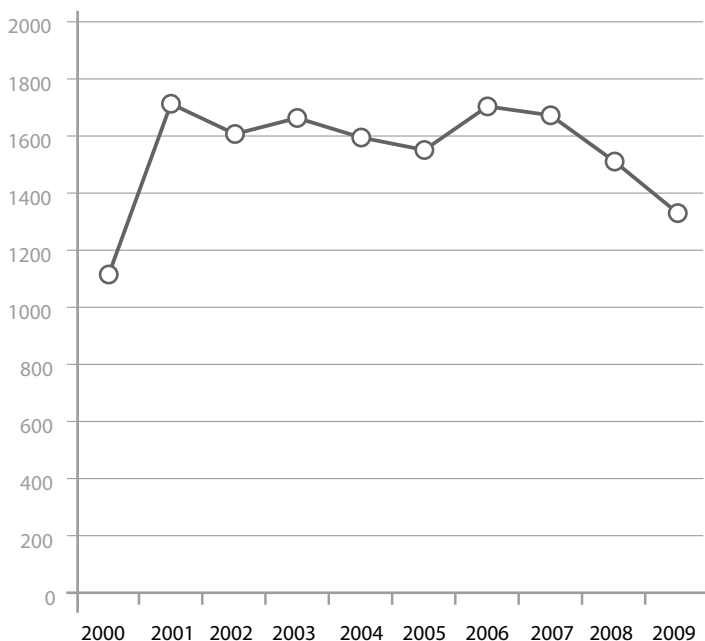
mzdové náklady celkem (tis. Kč)	133 489	313 788	359 289	385 408	390 539	388 844	433 879	516 413	486 826	420 938
mzdové náklady řídících pracovníků (tis. Kč)	29 892	24 412	31 972	34 412	44 368	42 895	49 560	42 237	53 465	47 048
odměny členům statutárních orgánů společnosti (tis. Kč)	0	0	1 375	2 866	14 596	9 795	8 456	8 204	6 979	4 231

Zdroj: B1028 – SL20. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2001; B1028 – SL31. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002; B1028 – SL48. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL49. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL57. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005; B1028 – SL78. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL92. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL94. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL95. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL108. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL129, výroční zpráva za rok 2009; B1028 – SL135, výroční zpráva za rok 2010.

Grafy vývoje počtu zaměstnanců i mzdových nákladů do jisté míry odrážejí organizační, výrobní i ekonomickou proměnu vydavatelství Vltava-Labe-Press. Poprvé významně vzrostl počet zaměstnanců (a tedy i mzdové náklady) v roce 2001 po nákupu moravských titulů a vydavatelství. Budování sítě moravských okresních týdeníků se na mírném růstu počtu zaměstnanců projevilo ještě v roce 2003. Druhým obdobím růstu byl rok 2006, kdy v souvislosti s novými projekty ve firmě (posílení lokální struktury, rozvoj online zpravodajství apod.) stoupl počet zaměstnanců oproti předcházejícímu roku o 157 lidí. Následoval postupný a trvalý pokles jak počtu zaměstnanců, tak mzdových nákladů v rámci racionalizace organizační struktury vydavatelství a výroby mediálního obsahu.⁴⁰⁸

⁴⁰⁸ Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*; viz také tabulka 9 a graf 7.

Graf 8: Průměrný počet zaměstnanců vydavatelství Vltava-Labe-Press v letech 2000–2009

Zdroj: B1028 – SL20. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2001; B1028 – SL31. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002; B1028 – SL48. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL49. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL57. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005; B1028 – SL78. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL92. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL94. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL95. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL108. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL129, výroční zpráva za rok 2009; B1028 – SL135, výroční zpráva za rok 2010.

Graf 9: Mzdové náklady vydavatelství Vltava-Labe-Press v letech 2000–2009

Zdroj: B1028 – SL20. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2001; B1028 – SL31. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002; B1028 – SL48. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL49. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL57. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005; B1028 – SL78. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL92. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL94. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL95. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL108. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2009; B1028 – SL129, výroční zpráva za rok 2009; B1028 – SL135, výroční zpráva za rok 2010.

Bohužel nám chybějí přesnější data o vývoji velikosti redakcí zevnitř vydavatelství Vltava-Labe-Press. Máme pouze základní přehled o organizační struktuře v roce 2005 (tedy v době rozvoje především moravské části vydavatelství) (Organizační struktura VLP k 19. 12. 2005). V té době nejčastější velikostí lokální (okresní) redakce (ve 25 případech z popsanych 60) bylo složení takzvané 1+5, tedy šéfredaktor a pět redaktorů, celkem 6 lidí. Organigram z tohoto období také prozrazuje strukturální nejednotnost firmy z hlediska jednotlivých krajských divizí. Redakce v každém z krajů totiž měly v té době odlišnou podobu, a to jak co se týče počtu, tak také

složení krajské i okresních redakcí.⁴⁰⁹ Pokud tuto statistiku srovnáme z druhou organizační strukturou vydavatelství, kterou máme k dispozici (Organizační struktura březen 2009), docházíme k názoru, že po restrukturalizaci v roce 2007 se proměnila jak velikost, tak struktura redakcí – přibyli webeditoři a ubyli redaktori. Průměrná velikost okresní redakce byla v té době také spíše 1+4 či 1+3, tedy o jednoho až dva zaměstnance na redakci méně než v roce 2005, kdy byla běžná šestičlenná redakce. I tato data tak potvrzují racionalizaci v rámci redukce počtu zaměstnanců vydavatelství.

Jak to komentuje jeden z respondentů hloubkových rozhovorů, racionalizace znamenala také posilování centrální redakce a snižování počtu lidí v okresních redakcích, kteří navíc měli čím dál více práce:

„V lokálu [...] bylo sedm lidí [...], dneska už jich je tam jenom pět [...], ale musí dělat noviny, web [...], agenturu, multimedia [...]. Oni toho mají moc, tak jim sebereme ty stránky [...]. A ten čtenář řekne – já mám regionální noviny, a teď je tady toho míň [...]. Zase se ta nitka zavlní, někde se přetrhne a my čumíme, že nám odcházejí čtenáři [...]. Ono všechno jde, ale má to svoje konce.“

(Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009)

K projevům **byrokratizace a centralizace výroby mediálního obsahu** docházelo ve sledovaném vydavatelství vždy (logicky) po období rozvoje výrobní struktury. Už od počátku 90. let Vltava-Labe-Press budovala síť titulů v Čechách, jejichž struktura se dočasně ustálila v roce 1993.⁴¹⁰ Vydavatelství investovalo také do dalších součástí výrobní struktury, například nakoupilo na začátku 90. let čtyři tiskárny,⁴¹¹ které

409 Srovnej se zjištěními z obsahové analýzy, viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

410 Vltava vydávala v jižních Čechách 8 titulů, v západních Čechách 6 titulů (a na těchto místech už samé deníky) a ve středních Čechách 4 tituly. PNPress vydávala 6 titulů a Labe 8 titulů. Celkem šlo tedy o 32 titulů, a to deníků i týdeníků (Košťál – Korbel – Rager 1992; lš 1992; bi – vav 1993; Navrátilová 1993; Ovlivní Němci český tisk? Regionální tisk pod cizím vlivem? 1993; jč 1993; pra 1993; Miketa 1993; Giorgi (ed.) 1995: 118; vh 1993; r 1993; em – tma 1993; Harantová 1993; jop 1993; Beránek 1993; Majer 1993; lš 1993b). Jiní autoři psali o odlišné vydavatelské struktuře, například Liana Giorgi ((ed.) 1995: 118), která uvedla, že společnost Passauer Neue Presse vlastnila v Čechách 34 regionálních deníků. Jiný údaj nabídl Tomandl (2006), podle něj koncern Verlagsgruppe Passau v České republice v září 1993 vlastnil celkem 28 titulů. Celkovou organizační strukturu firem v roce 1993 také ilustrovala tabulka a mapa otištěná v Rudém právu (viz Miketa 1993).

411 Šlo o tiskárny v Českých Budějovicích, Hradci Králové, Plzni a Ústí nad Labem (Košťál – Korbel – Rager 1992).

zajišťovaly výrobu, zároveň však do nich bylo třeba investovat.⁴¹² Novinkou byl od prosince 1992 redakční systém Cicero, redakce, ve kterých se zaváděl, si tak samy začaly sázet noviny (Košťál – Korbel – Rager 1992).

Zatímco na jihu, západě a východě Čech, tedy ve Vydavatelství Vltava a společnosti PNPress, byl přechod z týdeníků na deníky a doplnění okresní sítě hotov již v roce 1994, v ostatních vydavatelstvích a regionech šlo budování sítě okresních mutací pomaleji. Šlo především o tituly v severních a středních Čechách, přechod na okresní deníky tam probíhal až mezi lety 1993 a 1996 (Pakosta 2007: 97; Benda 2007: 142). Současně však firmy nakupovaly další tituly, buď konkurenci, či noviny v okresech, kde ještě deník vydavatelství chyběl.⁴¹³

Na konci 90. let se výrobní struktura firmy poprvé racionalizovala, když se některé tituly sloučily a všechny převedly na denní periodicitu. Počet novin se opět dočasně stabilizoval v roce 2000 kdy byla dokončena síť deníků pro všechny české okresy⁴¹⁴ (Ročenka UVDT 1997; 1998; 1999; 2000).

Už od poloviny 90. let však podle jednoho z respondentů vedení vydavatelství opakovaně řešilo racionalizaci struktury redakcí v souvislosti s postupným poklesem prodaného nákladu a čtenosti a zvyšováním výrobních a mzdových nákladů:

„Co se řešilo často, byla tendence vytvářet spojené tituly, aby se ušetřilo na mutacích [...]. Vždycky se to vracelo na stůl jednou, dvakrát do roka.“
(Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009)

Po další fázi rozvoje vydavatelství, po nákupu moravských novin v letech 2000 a 2001 došlo k další racionalizaci výrobní struktury, především k začlenění nových titulů do struktury okresních deníků VLP⁴¹⁵ (B1028 – SL22. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002).

412 Novinové centrum v Českých Budějovicích stálo 120 milionů korun (am 1992) a bylo postaveno za 18 měsíců (pp 1992). Právě Novinové centrum v Českých Budějovicích vydavatelství vybudovalo jako první a v roce 1992 se blížilo také dokončení Novinového centra v Plzni (Košťál – Korbel – Rager 1992).

413 Vydavatelství koupilo například liberecký obdeník *Region* (koč 1995).

414 Vydavatelství Vltava, Labe a PNPress se v Ročenkách už od počátku prezentovala souhrnně pod názvem vydavatelská skupina Vltava Labe Press. Skupina tedy v roce 1996 vydávala 38 deníků (Ročenka UVDT 1997). V roce 1997 do skupiny přibyla firma Pragoprint, a. s., vydávající Večerník Praha a počet titulů se rozrostl na 42 deníků a 3 týdeníky (Ročenka UVDT 1998). V roce 1998 Vltava Labe Press vydávala 44 deníků a 1 týdeník. Důležitou strukturální změnou ve skupině byl fakt, že se všechny středočeské tituly přesunuly pod společnost Pragoprint. V roce 1999 se skupina jmenovala Vltava-Labe-Press a vydávala stejný počet titulů jako předchozí rok (Ročenka UVDT 2000).

415 Vydavatelství plánovalo na rok 2002 fúze týdeníků do deníků vkládáním, což znamenalo vyšší

Po roce 2002 také klesal počet tiskáren vydavatelství⁴¹⁶ (B1028 – SL22. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002), od 1. ledna 2004 firma provedla několik reorganizačních změn s cílem dále racionalizovat výrobní strukturu tiskáren, když všechny (České Budějovice, Plzeň, Hradec Králové, Praha, Olomouc) sloučila do jedné divize a zajistila jejich jednotné vedení. „Tímto krokem se navíc podařilo posílit konkurenceschopné chování tiskáren, jejichž hospodaření se jasně oddělilo od hospodaření vydavatelství.“ (B1028 – SL49. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL57. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005).

Kritici vývoje vydavatelství po roce 2005 mluví o jeho neadekvátní centralizaci,⁴¹⁷ ve skutečnosti však v této fázi vývoje VLP došlo kromě centralizace (především výrobní struktury v rámci racionalizace), k výrazné lokalizaci (posílení kompetencí okresních redakcí na úkor krajských redakcí). Z hlediska centralizace redakcí jako jedné z částí výrobní struktury⁴¹⁸ šlo především o další kolo integrace týdeníkových titulů do deníků nebo převod týdeníků na deníky (viz Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009).

Důvody slučování byly podle jednoho z respondentů především ekonomické:

„Já si myslím, že to bylo především ekonomický rozhodnutí. [...] Kdyby tady fungoval paralelně vedle toho deníku plnohodnotnej týdeník v naší režii [...], vyžaduje to určitý náklady a ta návratnost vypadala všelijak [...]. Hodně chytlavá byla ta myšlenka – proč já bych měl dvě redakce [...], ty úspory se velice nabízely. [...] Došlo postupně k fúzi a ten týdeník přešel pod gesci toho deníku [...]. Hezkej náklad toho týdeníku se postupně začal smršťovat a tím, že se to [...] vložilo do toho deníku, tam byl dramatickej pád.“

(Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009)

---

výrobní náklady a riziko ztráty čtenářů. Pozitivní efekt to podle firmy mělo mít na prodej inzerce v celostátní síti (B1028 – SL22. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002).

416 Vzhledem k ukončení tisku v tiskárně v Ústí nad Labem v roce 2002 kvůli technické zastaralosti tiskových strojů (B1028 – SL22. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2002) se převedl tisk do ostatních novinových center VLP.

417 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

418 Z Ročenek Unie vydavatelů denního tisku vyplývá, že v roce 2005 (Ročenka UVDT 2006) VLP vydávala 71 deníků, 13 vkládaných týdeníků a jeden týdeník samostatný. V průběhu roku 2006 (především po sjednocení titulů v září) a v roce 2007 se okresní zastoupení moravských deníků posilovalo. Na Moravě byla struktura deníků neobvyklá, když v jednom okrese (okres Karviná) vycházely dva okresní deníky a v jednom okrese (okres Bruntál) stejný deník, ale s různými vloženými týdeníky. Vltava-Labe-Press tak měla v těchto letech postupně 73 deníků (když přibyl Pražský a Kroměřížský deník), 19 vkládaných týdeníků a 8 samostatných týdeníků (Ročenka UVDT 2007; Ročenka UVDT 2008; www.vlp.cz 2007).

Některé týdeníky však ve struktuře vydavatelství zůstávaly i nadále, což nevypadalo jako koncepční rozhodnutí z hlediska budování redakční sítě. Řešení otázky, zda některé týdeníky zastavit nebo nezastavit, slučovat nebo neslučovat, nedokončil ani management Morvai – Gallo v letech 2006–2008, i když to plánoval:

„To jsme neudělali [...], ale xkrát jsme se o tom bavili. V tom množství těch úkolů [...] to bylo v plánu někdy později.“

(Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009)

Tato nerozhodnost měla podle jiného z respondentů několik důsledků, především negativních: týdeníky neměly podporu, skomíraly a byly nákladné. Na druhou stranu jejich rušení umožňovalo vznik konkurence právě v tomto tržním segmentu vyklizeném VLP (Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009).

Pomyslnou tečkou za racionalizací výrobní struktury na úrovni struktury redakcí bylo sjednocení všech titulů pod jednotnou značku *Deník*, které se odehrálo v říjnu 2006. Vydavatelství jej hodnotilo jako

„kroky směřující ke sjednocení koncepční struktury a lepšímu využívání synergií mezi jednotlivými tituly, zejména v oblasti inzertních příloh, interní výměny informací a prezentace na internetu“.

(B1028 – SL108. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008)

V roce 2007 se VLP z důvodu racionalizace výroby rozhodla uzavřít tiskárnu v Olomouci a převedla tisk na firmu *Novotisk, s. r. o.*, která byla ve vztahu k VLP tzv. spojenou osobou. Firma to vysvětlila:

„VLP se tak může soustředit na provozování menšího počtu tiskáren s lepší mírou vytižení kapacity a neočekává žádné investice pro tiskařské práce na Moravě.“

(B1028 – SL108. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008)

K racionalizaci výrobní struktury tiskáren docházelo i dále, generální ředitel Miroslav Pavel se například v roce 2009 rozhodl v rámci úspor zastavit také tiskárny v Hradci Králové a Českých Budějovicích (Vojtěchovská 2009).

Racionalizace výrobní struktury na úrovni tiskárenských kapacit vydavatelství umožňovala rozvoj dalšího projevu mikro-činitele racionalizace, a to **racionalizace vynakládaných prostředků (rationalization of assets)** (Aldridge 2007: 42–49).

Technologie dálkového tisku umožnila racionalizovat výrobní strukturu tiskáren vlastněných vydavatelstvím⁴¹⁹ (jak jsme ji popsali výše).

Posledním analyzovaným indikátorem racionalizace výrobní struktury byla **centralizace a homogenizace na editoriaální úrovni** (Aldridge 2007: 42–49), která se projevovala například centralizovaným editováním; omezením role editora; homogenizací a konvergencí (zestejšňováním) obsahu.⁴²⁰

K centralizaci výroby editoriaální ho obsahu docházelo opět od počátku vývoje vydavatelství, když výrobu části obsahu⁴²¹ (zahraniční, celostátní a krajské zpravodajství) zajišťovala krajská redakce. Jak popisuje jeden z respondentů (Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009), každý kraj připravoval svoje celostátní a zahraniční zpravodajství z agentury ČTK pro okresní mutace.⁴²² Pro okresní týdeníky v západních Čechách připravoval nadregionální zpravodajství Plzeňský deník a tisklo je Novinové centrum v Plzni (lš 1993b). Výroba obsahu Severočeských novin vypadala v roce 1993 takto:

„Místní redakce připravují čtyři stránky lokálního zpravodajství. V Ústí je také redakce tří společných regionálních stránek. Zpravodajství celostátní a zahraniční dodává redakce Vltavy z Prahy. Tisk na dvou místech zatím omezuje aktuálnost, také úroveň lokálních stran trpí mnohdy nedostatečným návykem na denní aktuálnost, prostor doplňuje zvětšený typ písma, styl lokálních informací kontrastuje se strohým agenturním zpravodajstvím vnitropolitické a zahraniční rubriky.“

(Beránek 1993)

„V Litoměřicích mutaci Dnešní Litoměřicko zajišťuje asi 12 redaktorů. [...] všechny okresní redakce jsou spojeny moderní technikou do redakce Severočeských novin v Ústí nad Labem, kde se vytvářejí společné stránky novin z celostátních zpráv i ze světa.“

(r 1993)

419 Například plzeňské Novinové centrum, které patřilo Vydavatelství Vltava, postupně začalo tisknout regionální noviny pro Prahu (Dobry večerník) a severní Čechy (Severočeské noviny v osmi mutacích), část nákladu pro severní Čechy ve všední dny tiskla Severografia v Ústí nad Labem (vh 1993).

420 Viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

421 Srovnej se zjištěními z obsahové analýzy, viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

422 Viz také kapitola 2.2.3. *(De)lokalizace.*

Přes různé názvy titulů firma postupně směřovala také k jednotné formální podobě deníků. 19. srpna 1996 se sjednotil layout a barevnost všech deníků vydávaných firmami Vydavatelství Vltava, Labe a PNPress (později i Pragoprint). Tituly se současně nově prezentovaly pod společným názvem Deníky Bohemia (Majer 1996). K dalšímu sjednocení formy došlo v roce 2006 při sjednocení názvů titulů na Deník (Vojtěchovská 2006b; Benda 2007: 148).

Od roku 1998 (po nákupu Večerníku Praha v prosinci 1997) se dále centralizovala výroba editoriaální ho obsahu do postupně vznikající centrální redakce v Praze (Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009; viz dále).

Z analýzy dokumentů a hloubkových rozhovorů vyplývá, že v historii vývoje dominantní mediální organizace Vltava-Labe-Press dochází k projevům mikro-činitele racionalizace. A to v rámci obou sledovaných trendů – byrokratizace a centralizace organizační struktury mediální organizace a byrokratizace a centralizace výroby mediálního obsahu (např. slučování vydavatelství, slučování titulů po akvizicích; odsun redakcí na periferie; racionalizace výroby; redukce počtu zaměstnanců; slučování funkcí; špatné pracovní podmínky zaměstnanců). Tyto projevy racionalizace souvisí ve VLP převážně s ekonomickými problémy firmy, které byly způsobené akvizicemi na počátku 90. let a na přelomu let 2000 a 2001; v pozdějším období, mezi lety 2006 a 2008 pak ekonomický propad firmy nastartovaly investice a nové projekty a prohloubila ho ekonomická krize, v rámci které významně klesly inzertní příjmy vydavatelství (viz www.rocenkaunievydavatelu.cz 2013).

2.2.2. Centralizace

Mikro-činitel centralizace je specifickým projevem obecnějšího mikro-činitele racionalizace. Zatímco je racionalizace provázaná primárně s ekonomickým vývojem mediální organizace, centralizace má stejné příčiny vzniku (maximalizaci zisku), ale týká se především samotné podoby organizační struktury (viz Croteau – Hoynes 2001; Kaniss 1991) a výrobní struktury mediální organizace (viz Kleinsteuber in Siune – Truetzschler (eds.) 1992; Franklin (ed.) 2006), při které se provoz, výroba mediálního obsahu a organizační struktura přesouvají z periferie/lokality do centrály mediální organizace, zplošťuje se organizační a výrobní struktura firmy. Zaměříme se tedy na tyto projevy procesu centralizace v rámci vývoje mediální organizace – vydavatelství Vltava-Labe-Press.

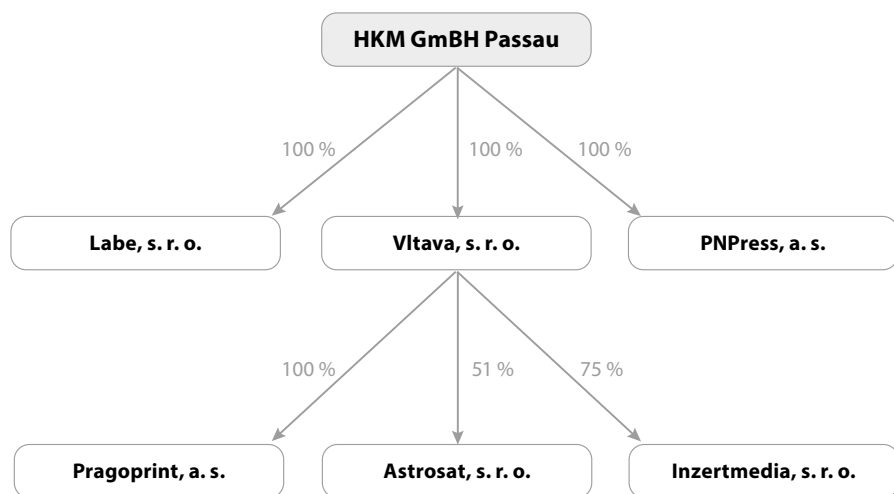
Centralizace organizační struktury mediální organizace je především důsledkem koncentrace mediálního vlastnictví, která potenciálně způsobuje ztrátu

lokalismu médií na úrovni lokální kontroly a lokálního obsahu⁴²³ (Croteau – Hoynes 2001: 155).

K centralizaci organizační struktury vydavatelství Vltava-Labe-Press docházelo nejvýrazněji právě v období, kdy společnost ukončila nákupy titulů či vydavatelství (koncentrace vlastnictví) a následně se soustředila na racionalizaci provozu firmy. Prvním obdobím, kdy se organizační struktura začala centralizovat, byla druhá polovina 90. let, tedy období následující po úvodním rozvoji vydavatelství.⁴²⁴ V té době se organizační struktura vydavatelství ustálila na síti samostatných firem vydávajících tituly v konkrétní lokalitě (Vltava, Labe, PNPress, Pragoprint) či věnujících se jiné specializované činnosti (vydávání časopisů a příloh – Astrosat; získávání inzerce – Inzertmedia) (viz model 17).

Model 17: Organizační struktura vydavatelské skupiny Vltava Labe Press v roce 1998

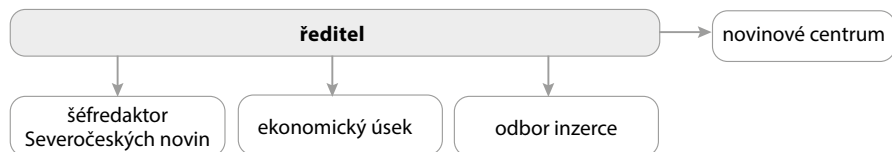

Zdroj: Šporková 1998.

Máme také přehled o konkrétnější organizační struktuře jednotlivých vydavatelství, a to například u společnosti Labe (Znalecký posudek č. 86-02-24-99. Sbírka listin 1999) (viz model 18).

⁴²³ Viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

⁴²⁴ Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press..*

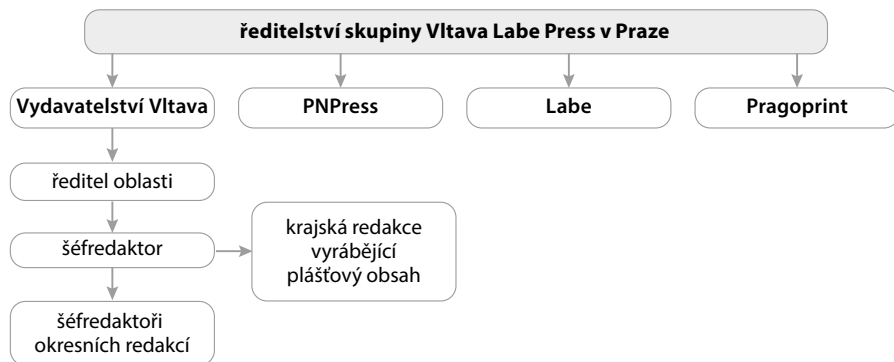
Model 18: Organizační struktura vydavatelství Labe v roce

Zdroj: Znalecký posudek č. 86-02-24-99. Sbíрка listin 1999.

Známý je také organigram (viz Ruß-Mohl – Bakičová 2005) organizační struktury celé vydavatelské skupiny (viz model 19) mezi lety 1997 a 2000. Model dobře ilustruje regionální charakter vydavatelství, kdy jsou jednotlivé manažerské úrovně rozloženy v regionu a lokalitě, pouze se zastřešujícím ředitelstvím skupiny v Praze.

Ředitelé jednotlivých vydavatelství⁴²⁵ odpovídali za fungování redakce, inzerce i distribuce a hospodařili s vlastním rozpočtem. Ředitelům pak za redakční část výroby odpovídali regionální šéfredaktoři, kteří řídili jak krajskou redakci, tak šéfredaktory jednotlivých okresních titulů (Ročenky UVDT 1997–2000).

Jednotlivá vydavatelství měla v této fázi vývoje podobnou strukturu, a to kromě firmy Pragoprint, která neměla vlastní krajskou redakci a jejíž struktura se vzhledem k vydávání Večerníku Praha a středočeských regionálních novin odlišovala. Také severní Čechy, vydavatelství Labe, měly svou krajskou redakci až do roku 1995 v Praze.

Model 19: Organizační struktura vydavatelské skupiny Vltava Labe Press v letech 1997–2000

Zdroj: Ročenky UVDT 1997–2000.

⁴²⁵ Po sloučení do jediného vydavatelství Vltava-Labe-Press se z nich stali ředitelé divizí.

Do roku 1995 vydavatelství Labe v severních Čechách bojovalo o postavení na trhu s krajskou konkurencí, Severočeským deníkem. Jak popsal pozdější šéfredaktor této oblasti Miroslav Pakosta:

„Severočeské noviny byly od roku 1993 oproti Severočeskému deníku jen spojující obchodní značkou, zastřešující okresní deníky, které vydávala společnost Labe, s. r. o., respektive společnost Vltava – česká akvizice Passauer Neue Presse. Severočeské noviny neměly centrální redakci, protože krajská redakce v Ústí nad Labem měla pouze čtyři zaměstnance. Šéfredaktorem Severočeských novin byl, na dálku, Stanislav Černý, šéfredaktor tzv. plášťové redakce v Praze. Plášťová redakce však okresní týmy neřídila. Poskytovala jim servis výroby stran domácího, zahraničního, sportovního či kulturního obsahu. Ve vydavatelském domě v Ústí nad Labem tak na regionální úrovni pracovali čtyři redaktori. Jedním z nich jsem byl já, a to v rolích vedoucího vydání, zástupce šéfredaktora a později i šéfredaktora.“

(Pakosta 2007: 97)

Zestejšňování organizační struktury jednotlivých firem vydavatelské skupiny vyvrcholilo fúzí společností Vydavatelství Vltava, PNPress, Labe a Pragoprint do firmy Vltava-Labe-Press v roce 2000,⁴²⁶ centralizace organizační struktury firem následující po koncentraci vlastnictví tak byla završena.

Organizační struktura vydavatelství následně ztratila jednu manažerskou úroveň a celkově se zjednodušila (viz model 20). I přes centralizaci organizační struktury se firma rozhodla zachovat regionální členění řízení, kterého dosáhla dělením na takzvané *divize*.⁴²⁷ Tyto odštěpné závody, které byly k 1. červenci 2000 zapřány do obchodního rejstříku, v podstatě odrážely zaniklé rozdělení na jednotlivá

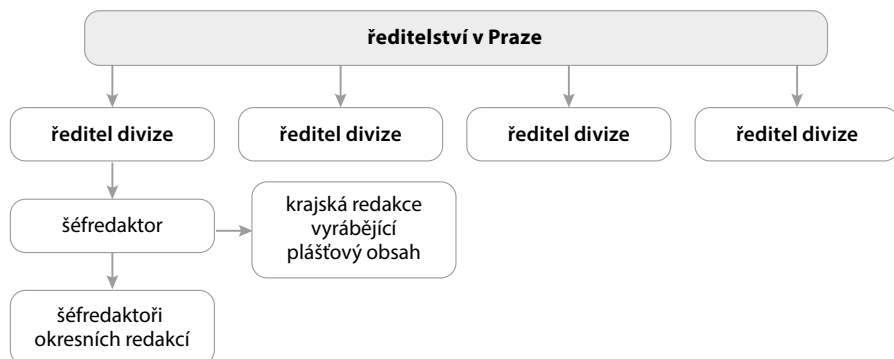
426 O sloučení rozhodla 19. června 2000 valná hromada společnosti Mír, a. s., která byla i nástupnickou společností (B1028 – SL12. Sbírka listin 2000). Se společností Mír se sloučily následující firmy: Vydavatelství Vltava, a. s.; Labe, a. s.; PNPress, a. s.; Pragoprint, a. s.; A-B Immoinvest, a. s. Tyto firmy byly k 30. červnu 2000 zrušeny bez likvidace. Nástupnická společnost Mír se následně přejmenovala na Vltava-Labe-Press, a. s., a jejím jediným akcionářem byla i nadále společnost POL-Print GmbH & Co. Medien KG. (B1028 – SL12. Sbírka listin 2000). Od 1. července se stala Vltava-Labe-Press právním nástupcem všech jmenovaných společností (B1028 – SL20. Sbírka listin 2000; viz také Benda 2007: 143).

427 Valná hromada rozhodla (B1028 – SL12. Sbírka listin 2000), že nová firma Vltava-Labe-Press bude mít nové organizační členění na odštěpné závody a stanovila jejich vedení.

vydavatelství,⁴²⁸ do značné míry i co se týče personálního obsazení (B1028 – SL20. Sbíрка listin 2000).

Organizační struktura tak byla nově orientována na ose centrálně – regionální organizace. Tento typ organizační struktury (viz dokumenty Sbířky listin) pak ve vydavatelství Vltava-Labe-Press až na drobné změny (např. zřízení centrální redakce; rozšíření o moravské divize) fungoval až do zrušení divizí v roce 2007 (B1028 – SL99. Sbířka listin 2007).

Model 20: Organizační struktura vydavatelství Vltava-Labe-Press v letech 2000–2007

Zdroj: Ročenky UVDT a Sbířka listin.

Po období racionalizace a centralizace organizační struktury vydavatelství následoval rozvoj společnosti Vltava-Labe-Press mezi lety 2000 a 2003, kdy vydavatelství nakupovalo moravská vydavatelství a tituly lokálního a regionálního tisku.

Následním centralizačním krokem byla v červnu 2003 fúze vydavatelství s některými lokálními dceřinými společnostmi (také viz B1028 – SL45. Sbířka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003), které ve struktuře vydavatelství po nákupech přibýly. Současně byl v centrální redakci VLP v Praze aplikován „nový moderní systém řízení“ – na práci centrály se měli podílet také šéfredaktoři z periferií, tedy regionů (B1028 – SL30. Sbířka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003), systém však brzy skončil.

Centralizovala se organizační struktura na úrovni tiskáren vydavatelství, od 1. ledna 2004 firma sloučila všechny tiskárny (České Budějovice, Plzeň, Hradec

⁴²⁸ Divize Jih – bývalé Vydavatelství Vltava, České Budějovice. Divize Západ – bývalé Vydavatelství Vltava České Budějovice s provozem v Plzni. Divize Sever – bývalé Labe, Ústí nad Labem. Divize Východ – bývalé PNPress, Hradec Králové. Divize Praha – bývalý Pragoprint, Praha. Vltava-Labe-Press – bývalá tiskárna Mír, Praha (B1028 – SL20. Sbířka listin 2000).

Králové, Praha, Olomouc) do jedné divize (B1028 – SL49. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004; B1028 – SL57. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005).

Jak podotýká jeden z respondentů:

„Ta tiskárna si na sebe nevydělá, protože ty propady prodaného nákladu jsou obrovský [...] ta centralizace tiskáren je logický důvod [...], kdyby někdo dokázal počítat líp a rychleji, tak by takovýhle tiskárny nebyly a možná, že by to dneska tak nebolelo.“

(Respondent šéfredaktor 05, hloubkový rozhovor 2009)

Došlo také k posílení centrálního managementu a centrální redakce v Praze (B1028 – SL57. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005).

Současně však ve stejném období poprvé docházelo k decentralizaci organizační struktury, když se začala budovat chybějící okresní úroveň organizační struktury v moravských regionech.

Organizační struktura získala v roce 2004 ustálenou podobu, která odpovídá modelu organizační struktury z roku 2000 (viz model 20), pouze doplněnému o posílenou centrální pražskou redakci a moravské divize, které získaly stejnou strukturu, jako česká část vydavatelství.⁴²⁹

Zásadní centralizací prošla organizační struktura po zrušení odštěpných závodů/divizí vydavatelství⁴³⁰ v listopadu 2007. Představenstvo, které návrh generálního

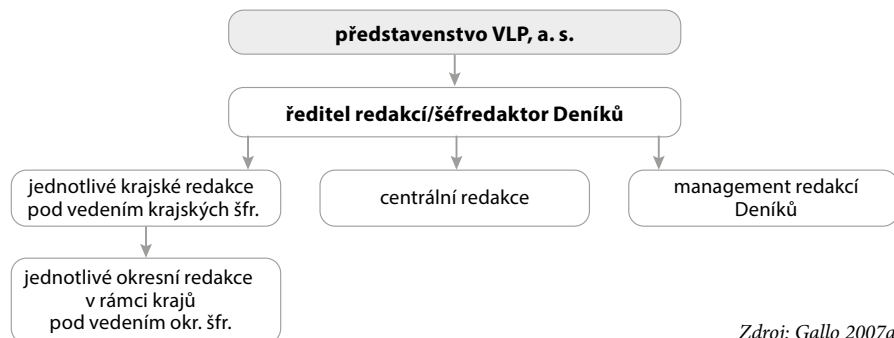
429 Generální ředitelství – Praha. Divize Praha – Praha. Divize Mír – Praha. Divize Jih – České Budějovice. Divize Západ – Plzeň. Divize Sever – Ústí nad Labem. Divize Východ – Hradec Králové. Divize Vysočina – Jihlava. Divize Jižní Morava – Brno. Divize Střední Morava – Olomouc. Divize Severní Morava a Slezsko – Ostrava. Divize Inzertmedia – Praha (B1028 – SL57. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2005; také viz B1028 – SL49. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2004).

430 Organizační struktura vydavatelství postavená na regionálních divizích se v tomto období radikálně změnila. Zatímco v roce 2005 a části roku 2006 zůstávala struktura divizí stejná, ve druhé polovině roku 2006 a v roce 2007 začal klesat počet ředitelů regionálních divizí, docházelo ke slučování divizí pod jednoho ředitele (Vedením západočeské divize byl po odchodu ředitele Milana Pekárika pověřen Karel Tejkl, současně ředitel východočeské divize. Ředitel Divize střední a východní Morava Josef Podstata se stal také ředitelem jihomoravské divize poté, co její dosavadní ředitel Dalibor Neuschl odešel do Prahy vést Divizi Inzertmedia (info.vlp.cz 2007) či k dalšímu neobsazování tohoto manažerského postu. Například v roce 2006 skončili ve funkci ředitel Divize Mír a Divize Jih a nikdo na jejich místo nenastoupil (B1028 – SL92. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2007). V roce 2007 odešel ředitel Divize Západ a jeho místo zůstalo neobsazeno (B1028 – SL108. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008). Dokládají to dokumenty ve Sběrce listin (B1028 – SL92. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2007; B1028 – SL108. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008). Už v té době (a vyplývá to i z hodnocení ekonomiky ve výročních zprávách – viz výše) tedy zřejmě vedení vydavatelství Vltava-Labe-Press uvažovalo o centralizaci regionální struktury a zrušení divizí. Na jednání představenstva VLP 28. listopadu 2007 pak jeho předseda Zoltán Morvai navrhl, aby představenstvo „rozhodlo o zrušení všech odštěpných závodů společnosti, které jsou zapsány v obchodním rejstříku, a to jako organizačních

ředitele Zoltána Morvaie schválilo jednohlasně, tento krok prezentovalo jako centralizaci a racionalizaci organizační struktury (B1028 – SL99. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2007).

Nová organizační struktura vydavatelství (viz model 21) se po zrušení divizí napřímila a nejvíce se přiblížila organigramu mediální organizace prezentovanému Ruß-Mohlem (Ruß-Mohl – Bakičová 2005). Organigram byl popisem nejjednoduššího (racionalizovaného a centralizovaného) organizačního uspořádání mediální organizace, ke kterému v průběhu vývoje vydavatelství směřovalo – od lokalizované struktury jednotlivých samostatných vydavatelství v regionech.

Model 21: Organizační struktura redakční části⁴³¹ vydavatelství Vltava-Labe-Press od 1. ledna 2007

Zdroj: Gallo 2007a.

složek společnosti zapsaných v obchodním rejstříku, přičemž tyto odštěpné závody budou z obchodního rejstříku vymazány“. Všichni přítomní členové představenstva (Morvai, Pavlikova, Pinkava a Gallo) byli pro návrh (B1028 – SL99. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2007). Odštěpné závody byly tedy k 18. prosinci 2007 na základě rozhodnutí představenstva vymazány z obchodního rejstříku (B1028 – SL108. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008; B1028 – SL99. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2007). Zpětné vedení společnosti konstatovalo, že změna organizační struktury vedoucí k úplné centralizaci VLP, nastala už v květnu 2007. Rozhodnutí o zrušení divizí tedy bylo naplňováním tohoto cíle. Ve výroční zprávě vydavatelství se objevilo, že „namísto regionálního členění s duplicitou jednotlivých oddělení služeb byl formulován plán vytvořit centrální strukturu, která optimalizuje synergie mezi všemi oblastmi služeb ve firmě a umožní také jednotné koncepční vedení redakční a inzertní části“ (B1028 – SL108. Sbíрка listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008). Opět tedy zazněl argument, že jedním z hlavních důvodů centralizace byla racionalizace nákladů. V důsledku těchto proměn organizační struktury nastala vzhledem k řízení redakcí podstatná změna už 1. ledna 2007, aby řízení výroby obsahu médií nezůstalo ve vakuu. Redakce a vše co souviselo s jejich chodem (obsahové, personální a související rozpočtové otázky) přešly k 1. lednu 2007 z kompetence ředitelů jednotlivých divizí do přímé řídicí kompetence ředitele redakcí a šéfredaktora Deníků Galla (viz Gallo 2007a).

431 Podobně se narovнала také organizační struktura inzerce a distribuce, to však znamenalo, že všechny tři součásti vydavatelství neměly společné vedení; viz dále a kapitola 2.2.3. (De)lokalizace.

Takovou proměnu organizační struktury považovali za centralizaci a přesun řízení lokálních redakcí do Prahy také někteří respondenti (např. Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor 2009), jiní zmiňují narušení vzájemné komunikace redakce, inzerce a distribuce ve chvíli, kdy tyto složky výroby neměly jednotné vedení na krajské úrovni (Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009).

Jiní respondenti (Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 05, hloubkový rozhovor; Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009) rozhodnutí manažerů označovali za dvojsměrné – posilovala se jak centrála v Praze, tak lokální redakce, a to především na úkor krajských redakcí.⁴³²

„Krajskej rozměr jsme začali vytlačovat [...]. Tomu byla přizpůsobená i struktura těch redakcí, začali se vytrácet lidi z té krajský úrovně a tlačilo se na ten lokál, kterej se teda neposiloval personálně [...]. Hlavně se oslabily ty krajský centra. [...] U Moravia jsem cítil jednoznačně, že z toho chce udělat celostátní list [...] a že mu nekonvenuje ten Gallův postup, ale respektoval ho.“

(Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009)

Jiný respondent, jeden ze členů představenstva, které jednohlasně zrušení divizí schválilo a prezentovalo ho opakovaně jako centralizaci organizační struktury (viz např. B1028 – SL99. Sběrka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2007), však zrušení postu divizních ředitelů nepovažuje za centralizaci:

„Ta jediná změna, která nastala, že se odstranili tito ředitelé z jednotlivých regionů [...], ale za inzerci za Olomouckej kraj byl zodpovědněj olomouckej ředitel, nikoli Roman Stolejda v Praze [...]. Měl úplně stejnej budget, jeho pravomoc byla krajská. Já odmítám to, že tam proběh proces centralizace“.

(Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009)

Téma centralizace redakcí tento respondent odmítá nejradikálněji:⁴³³

„Já jsem pracoval s rozpočtem redakcí [...]: nákladový položky tvorby deníků, týdeníků, multimédií, personálu a dalších. V momentě, když já jsem nastupoval do VLP, tak [...] to fungovalo tak, že existovala nějaká

432 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

433 V průběhu argumentace o lokalizaci a ne centralizaci redakcí pod jeho vedením se také respondent

sestava divizí [...], a ta měla plnou rozhodovací pravomoc v ruce na úrovni kraje a konec. Takže byla dvojí řídicí struktura – centrální a krajská. To, co se odehrálo v redakcích [...], my jsme rozpočet, který do té doby byl rozdělený [...] na 10 divizí [...] rozdělili na 75 jednotek [...]. Přenesli jsme kompletní rozhodovací pravomoc o rozpočtu, o personálních věcech, o obsahu na úroveň okresu. [...] nad okresem byl krajský šéfredaktor,⁴³⁴ tak jako předtím. [...] Pokud by to někdo označil za centralizaci, tak je to čistá lež, to co se odehrálo v redakcích.“

(Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009)

Lokalizaci redakcí potvrzují také další respondenti:

„V roce 2007 se to výrazně změnilo, kdy se šlo naopak do toho lokálu a ta pozice toho lokálu se velice posílila. To souvisí s příchodem Romana Galla, [...] s pravomocema na lokální šéfredaktory, kteří dostali do té doby neuvěřitelný pravomoce, od rozpočtu přes odměny, zodpovědnost za chod redakcí jako takových.“

(Respondent šéfredaktor 05, hloubkový rozhovor 2009)

„Já jsem zavedl systém, že redakce na okresech měly tu pravomoc držet ten rozpočet [...] vedení řeklo, že to neudrží, ale my jsme tím ušetřili, protože oni byli tak hospodárný, že jsme na to nevynaložili ani to, co na to bylo plánováno. Oni nemohli (pražské vedení – pozn. LWC) vydechat, že tam šéfredaktor má na reprezentaci pět stovek, a přitom se utrácely stamiliony za hovědiny [...] a my jsme tady řešili postavení lidí, kteří tvoří páteř toho vydavatelství. Ti lidi fungovali v naprosto nedůstojném prostředí předtím [...] lokální šéfové ‚nesvéprávní‘. [...] Ale oni k nim tak zase začnou přistupovat. To jsou pro ně pól, plebs, kterej má plnit pokyny ne těch ‚sviní z Prahy‘, ale těch chytřejších lidí z těch Hradců, Plzně [...]. Jakej je v tom rozdíl? [...] Lokální šéfredaktori – oni o tom přece mají rozhodovat, nikdo jinej.“

(Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009)

~~~~~
v průběhu hloubkového rozhovoru nejvíce rozzlobil (Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009).

434 V kontextu tohoto názoru ovšem získává na relevanci výtku jiného respondenta-manažera, který považuje za jednu z chyb slučování dvou krajů pod jednoho krajského šéfredaktora. Pokud byl krajský šéfredaktor hlavním manažerem pro lokální redakce, je otázkou, jak mohl současně působit ve dvou oblastech (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009).

Respondent však současně přiznává, že lokalizace redakcí neprobíhala synergicky s proměnou inzerce:

„My jsme udělali změnu s obsahem v redakcích, ale ta změna nebyla stejně provedená v inzerci. Inzerce dál prodávala na kraj [...], nepovedlo se [...] přesvědčit inzertní prodejce k tomu, aby začali nabízet lokální inzerci [...]. Oni budou radši přesvědčovat čtrnáct dní velkého klienta, kterej si dá celostátní inzerát [...]. A tam došlo k té divergenci ve vývoji produktu⁴³⁵ a jeho obchodování. [...] internetová inzerce [...] to mělo nějaký tržby z celostátní agentury prodávající inzerci a minimální tržby z lokální inzerce. [...] tady byl obsahovej a produktovej vývoj směřující k lokálním klientům čtenářům, ale inzerce dál pracoval v modelu sběru převážně krajský inzerce [...], tohle nemohlo nikdy dobře fungovat.“

(Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009)

Stejný respondent podotýká, že právě centralizace inzertního oddělení byla pro vydavatelství přínosem:

„Co se odehrálo [...] v podpoře inzerce [...] došlo k centralizaci [...], bych označil za hospodářský přečin předešlých vedení, že jí neudělali dávno, a sice centralizaci výroby inzerce. [...] Administrativní centrum pro zpracování inzerce v Hradci, kde pracuje třetina lidí v porovnání s předtím. [...] Myslím, že to je ta správná centralizace.“

(Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009)

Na otestování funkčnosti nové organizační struktury neměli manažeři Morvai a Gallo dostatek času, oba odešli v létě 2008, tedy necelý rok po jejím zavedení. Po jejich odchodu nastala zhruba roční stagnace vývoje společnosti Vltava-Labe-Press, ve kterém nové vedení přistoupilo k zásadní racionalizaci.⁴³⁶ Od srpna 2009 pak noví členové managementu začali směřovat vydavatelství „zpět do regionů“ (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009).

Právě tyto noví manažeři kriticky hodnotili vývoj v předešlém období jako centralizaci firmy.

⁴³⁵ Právě o centralizaci či lokalizaci obsahu se mohou jednotliví respondenti přit, ale nemají pro svá tvrzení žádnou oporu v datech. Viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

⁴³⁶ Více viz kapitola 2.2.1. *Racionalizace.*

„Já mám pocit, že v tom roce 2005/2006 tam přišli takoví ochránci přírody, kteří prohlásili, ty břehy Vltavy, Labe, Moravy jsou příliš spoutané [...] vraťme tomu nějaké meandry, slepá ramena [...] udělali tahle opatření a najednou ty pevné břehy, stabilní břehy nevydržely ty úlety a ta řekla se začala [...] rozlévat nekontrolovatelně, bohužel [...]. To, že občas přijde [...] ta stoletá voda, ale pak se vrátí do svého koryta, to je v pořádku. Ale tím, jak tam byly nastaveny ty meandry [...], tak najednou ta voda se nemohla vrátit do toho vybudovaného normálního koryta. Takže tohleto vedení, to třetí, se znovu zpátky snaží tu řeku dát do těch pevných břehů, stabilních [...], ale nechává tam semtam nějaký meandr, ale rozumný [...]. Rozhodně to nenarovná, to už ani nejde [...] některé kroky jsou nezvratné [...], ale mělo by to mít řád [...]. Čas od času se to někam rozleje, ale nenadělá to škody [...]. To je úkol toho dalšího vedení.“
(Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009)

Kritizována byla manažerská dvojice Morvai – Gallo také za ekonomické výsledky firmy, která byla již tři roky ve ztrátě (viz tabulka 9). Je však nutné podotknout, že v tomto období vydavatelství platilo za investice, o kterých rozhodli předchůdci těchto ředitelů, všechny investiční záměry navíc schvalovalo celé představenstvo.⁴³⁷

„Je potřeba se podívat na to, co jsou hlavní faktory, který způsobily ztráty VLP v předchozích dvou letech [...]. Významným faktorem způsobujícím ztrátu VLP byl deník Šíp [...]. Představenstvo několikrát navrhovalo deník Šíp zastavit, pan Diekmann stál proti tomuto rozhodnutí, opakovaně. [...] Druhej prvek je rozhodnutí o investicích do redakčního systému, inzertního systému, kompletní přestavby infrastruktury [...] byly udělaný dávno, dávno předtím, než jsem nastoupil tam já, a dokonce myslím [...] předtím, než Zoltán měl jakoukoliv rozhodovací pravomoc [...]. Třetí silnej faktor [...], je potřeba se podívat na strukturu tiskovejch nákladů ve vazbě na to, kde se realizovaly zisky za tisk dřív a kde posléze. Jde konkrétně o to, že VLP tiskla do velké míry na svezích vlastních strojích, ale už netiskne. Tiskne na strojích firmy [...], která patří panu Diekmannovi, která realizuje zisky z tisku, ale ty zisky odplynuly [...] z VLP. [...] To nejsou jediný důvody, ale když se podíváte na rozpočet, tak tohle jsou ty nejzásadnější důvody. [...] Navíc tento projekt byl plně schválený [...] na představenstvu, je to ve všech zápisech [...], hlasoval pro to pan Diekmann, hlasovala pro to Mafra jako minoritní akcionář [...]. Ať za mnou

437 Viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*; 2.2.1. *Racionalizace*.

kdokoliv zajde a ukáže mi, v který položce jsem neplnil rozpočet, který byl schválený představenstvem nebo valnou hromadou [...]. Najednou se zastavíte a řeknete – my jsme to asi mysleli jinak, [...] a s tím se nedá polemizovat.“

(Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009)

Rozhodnutí nového managementu vydavatelství měla vést k decentralizaci – tedy především k oslabení centrální části organizační struktury a k návratu k regionální manažerské úrovni. Změny organizační struktury se připravovaly hned po nástupu nového managementu v srpnu 2009. Hlavní součástí těchto změn byl částečný návrat ke krajskému stupni řízení v rámci organizační struktury –

„plná zodpovědnost krajských šéfredaktorů za výsledky ve vztahu k nákladu [...], plná odpovědnost vedoucích inzercí za inzerci a ředitelů za celý hospodaření oblasti. [...] Samozřejmě s využitím synergických efektů z centrály“.

(Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009)

„To by neměl být návrat [...], ty regionální noviny se také musí rozvíjet dál. [...] Jde prostě o to, aby ta ekonomika se srovnala a to vydavatelství nemělo pověst, že jde od mantinelu k mantinelu. To byla bohužel záležitost posledních tří let.“

(Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009)

„Vracíme regionální noviny regionálnímu čtenáři.“

(Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009)

Chyběla však manažerská úroveň krajských ředitelů, zrušená v roce 2007 a krajští šéfredaktoři, kteří se tak dostali na úroveň středního managementu, začali v letech 2008 a 2009 odcházet k nově vznikající konkurenci.⁴³⁸ Když měl tedy generální ředitel Miroslav Pavel odpovědět na otázku, jak bude vypadat regionální struktura vydavatelství, ke které se chce v roce 2009 vrátit, řekl:

„Nemyslím si, že je možné vrátit se k existenci krajských ředitelů. Jednak by to chtělo dost času najít vhodné manažery, jednak by to stálo nemalé peníze. Obojí – ani čas, ani peníze – pro takovou operaci nemáme.“

⁴³⁸ Například do projektů Naše adresa a Sedmička, viz kapitola 1.4.1. *Analýza struktury subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009.*

Nakonec jsme se s majiteli VLP dohodli na řešení, které považuji za praktický kompromis. Vytvoříme tři skupiny krajů – severní a východní Čechy, západní a jižní Čechy a celou Moravu. A do nich instalujeme příslušné šéfy. Realizace tohoto rozhodnutí bude na nové člence představenstva, paní Bosákové.“

(Vojtěchovská 2009)

Majitel vydavatelství Axel Diekmann přiznal (Köppl 2009), že vydavatelství udělalo obrovskou chybu, když podcenilo sílu středního managementu. Chyba, kterou bylo potřeba rychle napravit, byla podle Diekmanna „v celkovém podcenění motivace a míry angažovanosti“. Současně však dodal, že lidé sice odešli za dvoj- i vícenásobnými platy, ale část z nich je na pracovním úřadě a lituje, že nepracují ve velkém, seriózním a odpovědném vydavatelství, jako je VLP.⁴³⁹

Do vydavatelství se tak nevrátili krajští ředitelé jednotlivých divizí, jako dřív, ale ředitelé oblastí:

„Od 1. 8. [...] máme paní Bittnerovou na severní Moravě a střední Moravě plus je pověřená pro jižní Moravu a Vysočinu, ale tam budu hledat ředitele regionu [...]. Máme ředitele v západních Čechách [...], což je pan Pertl [...]. Já jsem se pověřil [...], chci si vzít jižní Čechy [...]. A pak Karel Tejkl se vrací taky tam, kde byl, to znamená ředitel východní Čechy, je pověřen pro sever.“

(Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009)

Tyto snahy o „návrat do regionů“ však mohou v budoucnu paradoxně směřovat k jiné podobě centralizace – tedy k oslabení lokálních kompetencí okresních redakcí VLP.⁴⁴⁰

Nové vedení také pokračovalo v centralizaci výrobní struktury, šlo především o další redukci počtu tiskáren (např. v Českých Budějovicích), jejichž kapacita byla podle generálního ředitele Miroslava Pavla předimenzovaná (Vojtěchovská 2009).

Jak podotýká jeden z respondentů hloubkových rozhovorů, pamětník vývoje vydavatelství už od počátku 90. let, otázky centralizace organizační struktury, a jak to firmě ekonomicky prospěje, byly ve VLP „věčnou diskusí“.

439 Historie dala Diekmannovi za pravdu, když konkurenční noviny Naše adresa i Sedmička, kam odešla část zaměstnanců VLP, po několika letech přestaly vycházet. Viz kapitola 1.4.1. *Analýza struktury subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009*.

440 Viz názor jednoho z respondentů, že lokální šéfredaktoři byli ve vydavatelství před jeho příchodem bráni jako „nesvéprávní“ a nový management se k tomuto přístupu zase vrátí (Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009; viz výše).

„Byly tady obrovský vize, co všechno se tou centralizací dosáhne, a nakonec se ukazuje, že takový efekty to nepřineslo, ba naopak. [...] Měli jsme v každém regionu distribučního pracovníka [...], byla živá komunikace s odběrateli [...]. Stačilo to centralizovat [...], kdo chce k nám volat, tak se k nám dovolá, ale ten telefonát někde skončí, otázka je, jak se s ním pracuje dál. Co určitě nejsme schopni, okamžitě na to zareagovat [...]. Ta vazba se narušila [...]. Ty lidi volají na anonymní číslo a tam jim někdo možná zajistí servis [...]. Ale ty noviny, ten Deník tyhle informace nemá [...], to je obrovská ztráta [...]. Takhle se nepřemýšlelo, uvažovalo se, to nás stojí měsíčně tolik, to můžeme škrtnout [...]. Centralizace firmy v průběhu času rosla [...], není to nekonečný.“

(Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009)

Respondent tak popisuje centralizaci organizační struktury jako důsledek racionalizace; nejdůležitějším a negativním důsledkem tohoto vývoje je ale podle něj delokalizace, kterou chápe jako ztrátu kontaktu mezi lokálním titulem a jeho čtenáři/zdroji/inzerenty (Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009).

Také další z respondentů vidí nezamýšlené důsledky centralizace podobně. Souhlasil sice se zrušením krajské úrovně řízení VLP, ale členěním organizační struktury do profesních skupin podle něj spolu přestaly spolupracovat různé výrobní jednotky vydavatelství. Jako příklad uvádí centralizaci tisku⁴⁴¹ severočeských deníků v Praze a její důsledky pro růst byrokratizace a ztrátu propojení s lokalitou:

„Najednou to bylo takový odcizení [...], ve finále to znamenalo totální ztrátu kontaktu s tiskaři – například dělat něco na doraz, experimentovat, vytisknout speciální čísla – všechno se muselo žádat, schvalovat, a tak dále. Druhá věc [...], byli jsme závislí, jestli náhodou není lepší zakázka, že se [...] tentokrát tiskneme o tři hodiny dřív.“

(Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009)

V rámci analýzy jsme zjistili také dílčí projevy **centralizace výroby mediálního obsahu** ve vydavatelství Vltava-Labe-Press. Podle Hanse Kleinsteubera (in Siune – Truetzschler (eds.) 1992: 151–152) je „produkce lokálních zpráv a dalších typů lokální informace daleko dražší než produkce prefabrikovaných materiálů ‚importovaných‘ ze vzdálených míst. Toto je známá struktura center a periferií – pár centrálních producentů poskytuje rozsáhlé zázemí pro materiály“.

441 Viz kapitola 2.2.1. *Racionalizace*.

Proces centralizace výroby mediálního obsahu jsme sledovali především v rámci redakční části vydavatelství. K centralizaci výroby obsahu došlo ve vydavatelství ihned se záměrem vytváření řetězce titulů na počátku 90. let. V tomto období, a to až do roku 2001, vytvářely nadokresní obsahy do všech okresních novin vydavatelství krajské redakce.

V roce 2001, jako důsledek další koncentrace vlastnictví, vznikla plnohodnotná centrální redakce v Praze, která začala dodávat totožný obsah do všech titulů VLP. Centrální redakce⁴⁴² vznikla z redakce Zemských novin a Slova po splnutí s regionálními tituly VLP. Pro Deníky Bohemia v Čechách (a po zrušení olomoucké centrály i pro Deníky Moravia na Moravě – viz výše) zajišťovala obsahový servis – tři stránky politiky, stránku hospodářství, zahraničí a kultury a část sportu (Sklář 2006).

Taková centralizace výroby obsahu, vedená snahou o úsporu nákladů na výrobu na krajské úrovni (racionalizace), však vedla naopak k růstu nákladů, jak vysvětluje jeden z respondentů, který v roce 2001 v centrální redakci VLP pracoval:

„Všechny roky až do toho roku 2001 byly nastavený, že tu nadregionální část si dělaly krajské redakce samy z agentury [...]. Považovali jsme to za neefektivní [...], protože jsme dělali na deseti místech ten samej produkt ze stejného zdroje [...], to musí být strašně drahý. [...] Centrální redakce [...] navíc by to mohla zajišťovat i autorsky [...], mohli bychom tu nadregionální nadstavbu udělat kvalitněji [...]. Celý léta se to nedařilo [...], pár lidí se tam vždycky v centrále shromáždilo, ale nikdy se to nerozrostlo do podoby svěbytný centrální redakce [...]. Až v okamžiku, kdy vydavatelství koupilo Zemský noviny a Svobodný slovo, tak [...] připlula do toho vydavatelství masa lidí, celá deníkovská redakce [...]. To byla jedinečná příležitost z toho vytvořit tuhle centrální redakci [...]. Ono se ukázalo, že ten tým, kterej to dělal v regionech, byl tak maličkej, že nešlo o žádný úspory, naopak [...] ta obrovská centrální redakce byla dražší.“

(Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009)

442 Centrální redakce v dalších letech procházela dílčími změnami, které však většinou neměly dlouhého trvání. Například na jaře 2003 byl v centrální redakci VLP aplikován „nový moderní systém řízení“ – na práci centrály se měli podílet také šéfredaktoři z periferií, tedy regionů (B1028 – SL30. Sbírká listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2003). Zatímco po akvizicích celostátních deníků Slovo a Zemské noviny v roce 2001 z reziduí těchto dvou redakcí v Praze vznikla redakce vyrábějící centrálně společný obsah, v roce 2007 jej začal na klíč dodávat internetový server Aktuálně.cz. A to nejen pro tištěné tituly, ale také pro internetové stránky Deníků (Aust 2007a). Spolupráce ale po několika měsících skončila (Aust 2007d). Obnovila se tedy centrální redakce VLP, která poskytovala lokálním redakcím celostátní, zahraniční, částečně také ekonomické, kulturní a sportovní zpravodajství či fotomateriály (Aust 2007a). Viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*; 2.2.1. *Racionalizace*.

V roce 2006 posílila centrální redakce v Praze, která zajišťovala celostátní a zahraniční zpravodajství z politiky, ekonomiky a sportu pro všechny deníky (B1028 – SL78. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2006; Modré deníky VLP v novém 2006; Vojtěchovská 2006; viz dále).

Součástí centralizace výroby redakčního obsahu také bylo sjednocení formálních a obsahových znaků jednotlivých deníků v říjnu 2006 a přeměna jejich názvů na Deník. Záměrem generálního ředitele Zoltána Morvaie bylo unifikovat podobu všech titulů a vytvořit z nich v podstatě celostátní titul.⁴⁴³

Naplnit tento záměr umožnilo zavedení nového redakčního, inzertního a produkčního systému (REDWEB, PPI a ALFA). Projekt byl sice zahájen už v roce 2006, ale jeho definitivní zavádění skončilo kvůli problémům se softwarovými chybami až v červnu 2008. Nicméně jednotný redakční systém REDWEB od září 2006, kdy se sjednotil layout všech okresních deníků, umožnil konečně sdílet data českým i moravským redakcím bez nutnosti převádět je do odlišných layoutů v různých programech (B1028 – SL108. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008).

Centralizace probíhala současně v dalších aspektech výroby mediálního obsahu, v inzerci, v rozvoji webových stránek Deníků či v zavádění interní zpravodajské agentury:

„Od centrální koordinace inzertních příloh očekává VLP synergické efekty, neboť regionálně rozdílné plánování vydání a akvizici inzerce nyní bude řídit jeden centrální tým. Nový design webových stránek Deníků má za cíl sjednotit webové stránky jednotlivých Deníků a lépe propojit jejich obsah, aby bylo získáno více návštěvníků těchto stránek, a tím byly generovány vyšší výnosy z reklamy na webu. VLP doufá, že rozhodnutí zřídit vlastní firemní zpravodajskou agenturu přinese řadu výhod: významné úspory nákladů na externí zpravodajské agentury, lepší zhodnocení vlastních textů v rámci VLP, a konečně též možnost využívat zpracované texty jako další zdroj příjmů.“

(B1028 – SL108. Sbírka listin, Vltava-Labe-Press, a. s. 2008)

V souvislosti se sjednocením titulů zanikly některé tradiční lokální či regionální názvy novin. Důvodem pro sjednocení značky byla především lehčí identifikace titulů jedné vydavatelské sítě kvůli prodeji inzerce v novinách. To lze vnímat jako další centralizační tendenci, která narušuje vztah lokálních a regionálních médií a jejich

443 Jako celostátní Deník se tituly VLP začaly prezentovat také při auditování prodaného nákladu (viz www.abccr.cz) a při analýze čtenosti (viz www.unievydavatelu.cz), viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*.

lokálních a regionálních čtenářů/zdrojů. Zastánci unifikace názvu tvrdili, že měla ve vydavatelství proběhnout už dříve, protože firma měla problém různé tituly obchodovat (viz Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor 2009). „Fakt je to, že doteďka některý agentury mi píšou Deníky Bohemia,“ konstatoval jeden z respondentů a popřel tak tezi o nutném přejmenování titulů a neobchodovatelnosti značky, protože tento titul už noviny dávno neměly (Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009).

Unifikace názvu se neobešla bez kritiky, sami zaměstnanci VLP tento krok hodnotili negativně (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor 2009; také viz Bohdal 2006). Unifikace titulů byla například podle respondenta „cesta do pekla pro regionální noviny“, navíc to byla další radikální změna, na kterou si čtenáři i inzertní klienti museli zvykat (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009). Krajší šéfredaktoři na společném workshopu krátce po změně hlaviček (workshop Rudolfa Hubera 2006) konstatovali, že o unifikaci názvu ve VLP rozhodli čeští ředitelé, ne němečtí vlastníci.

Popsaný vývoj vydavatelství po roce 2005 většina respondentů vnímá jako centralizaci výroby mediálního obsahu (Hloubkové rozhovory 2009), takový záměr a hodnocení je také obsaženo ve výročních zprávách firmy (viz Sbírka listin Obchodního rejstříku). Například jeden z respondentů považoval změny ve vydavatelství za tendenci udělat z regionálních deníků celostátní titul (Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor 2009). Další respondenti považují za hlavní problém centralizace neadekvátní důraz na centrální redakci (Respondent šéfredaktor 06, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor 2009).

„Tady byla centrální redakce o 103 lidech, a to si myslím, že skutečně není třeba. Protože já jsem v roce 2003 nebo 2004 vedl centrální redakci a ta měla 23 lidí [...]. Důraz naší činnosti je skutečně v lokálu a tam by ty lidi měli mít lepší podmínky.“

(Respondent šéfredaktor 06, hloubkový rozhovor 2009)

Paradoxním rysem vývoje výroby mediálního obsahu byl fakt, že ředitel redakcí a člen představenstva Roman Gallo ve stejném období (mezi lety 2006 a 2008), které respondenti označovali za centralizaci, prosazoval lokalizaci. Gallo, který do firmy nastoupil dva týdny před zahájením popsanych centralizačních proměn, chtěl redakční část VLP lokalizovat (viz Gallo 2007a; Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009). To dokládají i názory respondentů:

„Kdyby do VLP nepřišel Roman Gallo [...], tak dneska ty noviny mají celostátní charakter a máme tam jednu stránku regionu [...]. Gallo dokázal Morvaie přesvědčit, že máme uvažovat lokálně, ne celostátně [...]“

(Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009)

„Já odmítám to, že tam proběh proces centralizace. To, co si myslím, že je chyba v konceptu [...]. To, co bylo připravený, byl celostátní deník s regionálníma mutacema, v podstatě replika Mladý fronty, a já jsem říkal, že jestli jdeme do něčeho takového, tak jdeme do zdi [...]. To bylo připravený ve spolupráci s poradcema, který byli dovezení z Německa [...], kteří měli zkušenost s tvorbou regionálních novin [...]. Jsem nezměnil koncepci ‚jeden deník‘, ale obrátil jsem to, že první kniha není kniha celostátní [...], ale že je regionální [...]. Měl jsem ještě silněj zafixovat proti konceptu ‚Deník jako silná značka‘ [...]. My jsme sice celou dobu s redakcí pracovali na tom, aby bylo víc lokálního obsahu, ale myslím si, že to velký jméno Deník vytváří [...] ve čtenářích nějakou psychologii, a to že je tam Kroměřížský [...], ten Deník začal přebíjet. Přestože reálně ten čtenář dostával víc lokálního obsahu, tak on cítil, že to je víc celostátní [...], myslím si, že tam byla chyba v marketingu [...]. Bylo správný to, že ve chvíli, kdy máte k dispozici síť deníků, tak že má mít stejnou strukturu⁴⁴⁴ [...]“

(Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009)

Sám Gallo vysvětloval nejasný vydavatelský záměr také vlastním novinářům:

„Vyrábíme noviny v zásadě ve třech vrstvách: lokál – kraj (divize) – centra, ale vzhledem k tomu, že máme v různých místech země různé podoby Deníků (nejen kvůli technickým danostem v tiskárnách), tak mnohdy nevyužíváme možnosti pro spolupráci, výměnu stránek, kusů stránek, jednotlivých textů a zbytečně tak mnohdy děláme stejnou práci na více místech. Deníky proto na základě debat s krajskými i okresními šéfredaktory projdou postupnou změnou, která nevydělá čtenáře, která ale

444 Srovnej se zjištěními z obsahové analýzy, viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

sjednotí, co sjednotit má smysl, a tím zjednoduší část práce v redakcích. Cílem není mít jedny stejné noviny pro celou zemi!!! Naopak.⁴⁴⁵

(Gallo 2007a)

Ani Gallova snaha o posílení lokální úrovně v rámci výroby mediálního obsahu však centralizační tendence vydavatelství nekompenzovala. Další management po roce 2009 navíc tyto změny rušil s tím, že jde o „návrat do regionů“ (Respondent management 01, hloubkový rozhovor 2009).⁴⁴⁶

Organizační struktura vydavatelství Vltava-Labe-Press se v průběhu jeho vývoje centralizovala, když se manažerská úroveň postupně přesouvala na přímce z periferie (lokality) k centrále a zploštila se organizační struktura firmy. A to i přes dílčí pokusy manažerů-jednotlivců o udržení, či dokonce posílení lokální charakteristiky vydavatelství. Centralizace oslabující lokální výrobu mediálního obsahu komentovali někteří z respondentů jednoznačně jako narušení důležitého vztahu mezi lokálním médiem a jeho lokálními čtenáři/zdroji. Zatímco racionalizaci stále chápeme jako obecnější příčinu vzniku mikro-činitele centralizace, právě centralizace dále přispěla k projevům posledního sledovaného mikro-činitele, (de)lokalizace.

2.2.3. (De)lokalizace

Posledním analyzovaným mikro-činitelem strukturální transformace mediální organizace je (de)lokalizace. Předpokládali jsme dva možné typy proměn lokálních charakteristik vydavatelství Vltava-Labe-Press. Důsledkem působení mikro-činitelů racionalizace a centralizace buď mohlo dojít k oslabování lokálních charakteristik na úrovni organizační struktury a výroby mediálního obsahu, nebo naopak v rámci trendu hyperlokalizace k jejich posilování (viz Jakubowicz 2007; Croteau – Hoynes 2001; Franklin (ed.) 2006; Aldridge 2007).

Delokalizace organizační struktury mediální organizace může například znamenat redukci počtu zaměstnanců lokálních novin (Jakubowicz 2007: 319), která negativně ovlivňuje sepětí mediálních organizací s lokalitou (Franklin (ed.) 2006: 10, xxi); ředitelství vydavatelství v rámci monopolních tiskových skupin centrálně rozhodují, lokální noviny se tak doslova vystěhovávají ze svých lokalit, a to nejen centralizací organizace, ale i fakticky stěhováním z center lokálních měst na periferie jako součást racionalizace nákladů. Důsledkem je ztráta kontaktu lokálních médií

445 Srovnej se zjištěními z obsahové analýzy, viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

446 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press.*

s lokální komunitou (viz Franklin (ed.) 2006: 10, xxi; také viz Croteau – Hoynes 2001: 155).⁴⁴⁷

Ve vydavatelství Vltava-Labe-Press docházelo k výrazné proměně lokálně orientovaných vydavatelství (vydavatelská skupina tvořená firmami s lokální působností) do jediného, centralizovaného a centrálně řízeného vydavatelství. Vydavatelství se dále delokalizovalo, když posilovaly centrální úrovně organizační struktury (centrální redakce) a oslabovaly periferní struktury v lokalitě (v různém období buď okresní, nebo krajské redakce; nebo obě tyto úrovně); například přesunem zaměstnanců či rozhodovacích pravomocí. Tento trend byl posilován dalším projevem mikro-činitelů racionalizace a centralizace – okresní redakce se začaly přesouvat z center lokálního dění ve městech na periferii do tiskárenských budov společnosti (viz Franklin (ed.) 2006). V důsledku tohoto vývoje v lokalitě docházelo k oslabení kontaktu redakcí s lokální komunitou.⁴⁴⁸

V důsledku koncentrace vlastnictví dochází k **delokalizace výroby mediálního obsahu**, což mimo jiné znamená homogenizaci a konvergenci obsahu; konsolidace zdrojů a redakční kapacity vede k redukci lokálních novin do lokální inzerce a k zajišťování většiny obsahu z centrální redakce, jen lokální témata zpracovávají lokální reportéři (Jakubowicz 2007: 319); část redakčního obsahu je editována centrálně a elektronicky posílána členům řetězce, tak se obsahy recyklují na mnoha trzích, vydání se tedy stane standardizované; ztráta diverzity může být vyvážena vyšší kvalitou centrálně editovaných stran, ale lokální noviny se tak přestávají lišit od jiných typů novin (Jakubowicz 2007: 319); ředitelství vydavatelství v rámci monopolních tiskových skupin centrálně nastavují editoriální politiku (Franklin (ed.) 2006: 10); dochází k centralizaci editace a tisku (Franklin (ed.) 2006: 10, xxi; také viz Croteau – Hoynes 2001: 155).

Popsané indikátory jsme vysledovali při analýze vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press. Výrobní struktura vydavatelství se homogenizovala a centralizovala (viz Jakubowicz 2007; Aldridge 2007) – docházelo k omezování okrajových výrobních funkcí a centralizaci výroby (inzerce či tisku).

Důsledkem bylo narušení vazeb mezi jednotlivými výrobními fázemi (redakce, inzerce, tiskárna a distribuce), které už neexistovaly v jedné lokalitě, ale napříč celou republikou. Oslabilo se tak současně provázání součástí výroby s lokalitou, kde konkrétní titul vydavatelství vycházel,⁴⁴⁹ jak popisuje jeden z respondentů:

447 Viz kapitola 2.2.2. *Centralizace*.

448 Viz kapitola 2.2.1. *Racionalizace*.

449 Viz kapitola 2.2.1. *Racionalizace*.

„Co je nejmarkantnější v tý centralizaci, je přesouvání tisku [...] do jedny nebo dvou tiskáren [...], soustřeďování tiskových kapacit na jedno místo [...]. Ta centralizace tisku [...] – mění se uzávěrky dramaticky pro ty redakce a ten člověk zase o něco přichází [...]. To dělá zase tu bariéru [...], zase ztrácíme ty příznivce [...], zase ztrácíme ty šance pro naši reklamu [...]. Tuhleto hodnotu nám ta centralizace bere a odcizuje ty lidi od těch novin [...]. Na vztahu se čtenářem to musí být postavený [...]. Výroba inzerce na jednom místě [...] má do jisté míry opodstatnění [...], bude tam i plánovací centrum, který umísťuje tu inzerci v novinách [...], logiku to má, funkční to do jisté míry taky je [...]. Ale už to [...] nekoresponduje s tím regionálním charakterem těch novin – já jsem regionální [...], mojí touhou by mělo být obsloužit každého klienta [...], dokázat se s ním bavit [...]. On ten tok jde do nějakýho centra a z toho centra to přechází sem [...]. Redakce vůbec neví, jaký jsou inzeráty v novinách, má tam jen zablokovaný plochy [...]. Dochází třeba, výjimečně [...], k nešťastnejm záležitostem – brutality a vedle toho citlivější inzerát [...]. Oni jsou to takový drobnůstky, střípky, ale jednoznačně to staví bariéru mezi tu inzertní klientelu a toho vydavatele [...]. Ty nervičky, kterýma jsme propojení, si ustríháváme [...]. Takový ty jemnosti [...], hodnotu nikdo nedokáže spočítat [...]. Výsledek je jakej – dneska je nás tady půl, než bylo třeba v roce 2004, ale máme taky poloviční zisk než v roce 2004. To je obrovský argument. [...] V lokálu [...] bylo sedm lidí [...], dneska už jich je tam jenom pět [...], ale musí dělat noviny, web [...], agenturu, multimedia [...]. Oni toho mají moc, tak jim sebereme ty stránky [...]. A ten čtenář řekne – já mám regionální noviny, a teď je tady toho míň [...]. Zase se ta nitka zavlíní, někde se přetrhne a my čumíme, že nám odcházejí čtenáři [...]. Ono všechno jde, ale má to svoje konce.“

(Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009)

Ve vydavatelství docházelo také k lokální distribuci centrálně produkovaného mediálního obsahu (viz Kleinstember in Siune – Truetzschler (eds.) 1992), když se výroba části obsahu přesouvala z lokality do regionu a později do centrály.

Postupná fragmentarizace vydavatelské struktury, tedy budování sítě okresních týdeníků po celé České republice, vyvrcholila homogenizací názvů v rámci celostátní značky Deník,⁴⁵⁰ a tedy delokalizací hlaviček novin vydávaných Vltava-Labe-Press

450 Viz kapitola 2.2.2. *Centralizace*.

vedoucí k dalšímu oslabení vztahu mezi tituly VLP a lokální komunitou⁴⁵¹ (viz Fenton a spol. 2010: 15; Engel 2009: 61).

Docházíme tedy k názoru, že mikro-činitel (de)lokalizace měl v analyzovaném vydavatelsví především podobu delokalizace. Opačný trend, tedy lokalizaci, můžeme identifikovat v historii VLP pouze sporadicky, pokusy o ní, či dokonce o hyperlokalizaci (Waschkova Cisarova 2007), však najít lze.

Jednou ze snah o lokalizaci bylo ve vydavatelsví budování sítě okresních deníků. Přestože tento vývoj byl pravděpodobně motivován především výhodami vydavatelské sítě, která poskytuje vlastníkově větší stabilitu na trhu, vydavatelsví vytvářelo postupně lokalizovanou síť titulů. Bohužel následné snahy o racionalizaci většinou vedly k prohloubení spíše centralizačních, než lokalizačních tendencí.⁴⁵²

Manažerem, který v historii vydavatelsví Vltava-Labe-Press prosazoval právě lokalizaci, byl Roman Gallo, a to mezi lety 2006 a 2008. Bohužel však v roce 2006 nastoupil do firmy, která již zahájila centralizaci organizační struktury i výroby mediálního obsahu a jeho projekty vývoje redakcí tak buď musely zůstat u kompromisů, nebo šly proti vývoji zbytku vydavatelsví, což dále komplikovalo situaci ve firmě.

Z názorů respondentů hloubkových rozhovorů (2009) plyne, že snaha o větší lokální ukotvení VLP nezahrnula celou strukturu vydavatelsví. Stala se tak jen dočasnou změnou, která posílila jeden z dlouhodobých problémů vývoje vydavatelsví Vltava-Labe-Press, jak ho vnímali lidé zevnitř firmy – absenci vize.

Při popisu působení jednotlivých transformačních činitelů v rámci vydavatelsví VLP respondenti (např. Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009; Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 05, hloubkový rozhovor 2009) často na závěr poznamenali, že nejhorší u této mediální organizace je její nestálost – chybí jasná vize a směřování, měnící se názory vlastníka mají vliv na výběr českého managementu, který pak firmu vede v různých obdobích různým směrem. A to má v konečném důsledku vliv na čtenáře, který se zřejmě nedokáže identifikovat se stále se proměňujícím produktem.

„Čtenáři nám dávali najevo, že ty noviny prošly tolika revolucema... My když jsme začínali, tak jsme oslovovali poměrně široké spektrum čtenářů věkových [...], pak nám postupně zůstávala skupina 50+ [...], to pak potom

451 Srovnej se zjištěními z obsahové analýzy, viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelsví Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

452 Srovnej se zjištěními z obsahové analýzy, viz kapitola 2.3. *Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelsví Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

jakmile začnete dělat změny v týchle skupině, tak je konec.“

(Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009)

„Co bych vyčetl majiteli z Pasova? Základní věc, že každý rok měnil strategii [...], všichni cítili, že on se ke konci roku pro někoho jiného nebo pro něco jiného nadchnul a najednou řekl tak a nejednou řekl tohle. Měl někdy nějakou strategii? Tak (smích) [...] ale já myslím, že v jistou chvíli měl, a to bylo, když se do toho moc neštouřal, ale nechával tu práci dělat někoho jinýho a chtěl peníze [...]. My jsme se vždycky ptali a [...] nikdy jsme tu otázku nedostali zodpovězenou, co je vlastně cíl. Kdyby byl cíl [...] lokální výnosy [...], tak ekonomizujeme, děláme slušný noviny a nesnažíme se rozrůstat. Ale jeden rok byl dokonce cíl porazit Mladou frontu, kterému jsme nerozuměli [...]. Lidi, kteří zůstali v regionech [...], jsou pořád velkou hodnotou [...], ale už nejsou tolik loajální.“

(Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor 2009; také viz Respondent šéfredaktor 05, hloubkový rozhovor 2009; Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor 2009)

Za tento vývoj byli zodpovědní nejen čeští manažeři, ale především němečtí majitelé, jejichž představa o vývoji VLP se v čase radikálně proměňovala. Manažeři a redaktori VLP na to reagovali odchody,⁴⁵³ které dál posilovaly nejasnou vizi firmy.

Ve vývoji vydavatelství Vltava-Labe-Press tedy současně probíhaly delokalizační i lokalizační (hyperlokalizační) tendence (viz Waschkova Cisarova 2007), převažovala však snaha firmy o racionalizaci celé vydavatelské sítě, která vedla k centralizaci organizační struktury i výroby obsahu. Důvodem pro oslabení projevů procesu lokalizace a posílení delokalizace, jako důsledku racionalizace, je také pokles inzertních příjmů vydavatelství způsobený ekonomickou krizí.

Vývoj mikro-činitele (de)lokalizace v historii vydavatelství Vltava-Labe-Press můžeme nahlížet také optikou trendů, kterým v současnosti čelí lokální a regionální tisk všeobecně (tedy ne speciálně v tranzitivních zemích).⁴⁵⁴

Trendy prosazující se v lokálním a regionálním tisku celosvětově vycházejí ze stejného předpokladu jako strukturální transformace, z komercializace (viz Fenton a spol. 2010; Franklin – Murphy (eds.) 1998; Franklin – Murphy 1991; Franklin (ed.) 2006; Franklin 2004). Její důsledky jsou podle autorů pro lokální a regionální tisk ničivé a tento mediální subsystém kvůli tomu čelí krizi.

453 Fluktuace zaměstnanců viz kapitola 2.2.1. *Racionalizace*.

454 Viz kapitola 2. *Současný lokální a regionální tisk*.

Pro vývoj v České republice a konkrétně ve vydavatelství Vltava-Labe-Press jsou signifikantní některé projevy těchto globalizovaných trendů vedoucí k delokalizaci – například mizení existujících obchodních modelů lokálního a regionálního tisku projevující se růstem vlastnických řetězců a koncentrace vlastnictví (viz Franklin – Murphy 1991: 194–195; Franklin – Murphy (eds.) 1998: 7, 18–19; McQuail – Siune (eds.) 1998: 8; Barnett 2010: 13; Engel 2009: 55–59; Fenton a spol. 2010: 15); pokles tištěného nákladu a čtenosti (viz Engel 2009: 56; Franklin – Murphy 1991); dochází k potenciálně negativnímu dopadu těchto trendů na práci lokálních/regionálních novinářů, například více práce za méně peněz, rostoucí kvantita na úrok kvality obsahu (viz Fenton a spol. 2010; Barnett 2010: 17); centralizace lokální mediální produkce (viz Engel 2009: 61); tyto trendy mohou mít vliv na blízkost lokálního a regionálního tisku, například jako důsledek centralizace výrobní struktury (viz Franklin (ed.) 2006: 10); konečným důsledkem pak může být narušení vztahu mezi lokálním tiskem/lokálními novináři a čtenáři (viz Fenton a spol. 2010: 15; Engel 2009: 61).

V rámci analýzy vývoje sledované dominantní mediální organizace, vydavatelství Vltava-Labe-Press, jsme zjistili, že projevy dílčích mikro-činitelů racionalizace a centralizace v ní postupně způsobovaly oslabování lokálních charakteristik mediální organizace. Delokalizace probíhala na úrovni organizační struktury i výroby mediálního obsahu, projevy trendu lokalizace byly v historii vydavatelství ojedinělé. Abychom však podpořili naše zjištění o delokalizaci mediální organizace, provedli jsme analýzu mediálního obsahu titulů vydavatelství Vltava-Labe-Press, která by měla ozřejmit důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace na samotný mediální obsah.

2.3. Proměna mediálního obsahu deníků vydavatelství Vltava-Labe-Press jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií

Vliv sledovaných činitelů strukturální transformace na mediální obsah je tématem analýzy, které nám chybí pro komplexnější argumentaci v rámci odpovědi na otázku, zda v důsledku strukturální transformace, především působením činitelů koncentrace vlastnictví, racionalizace a centralizace, dochází k (de)lokalizaci lokálního a regionálního tisku.⁴⁵⁵

Zaměříme se tedy na analýzu obsahu vybraných titulů lokálního a regionálního tisku s předpokladem obsaženým ve výchozí tezi: Působení dílčích činitelů

455 Viz kapitola 1.2.3. *Proměna mediálního obsahu jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

strukturální transformace na lokální a regionální tisk s sebou přináší postupné oslabování lokálních charakteristik⁴⁵⁶ mediálního obsahu⁴⁵⁷ těchto médií.

Analýzu omezíme⁴⁵⁸ na tři témata:⁴⁵⁹ 1) konvergenci mediálního obsahu, především jako důsledek vlivu koncentrace vlastnictví; 2) racionalizaci mediálního obsahu a 3) centralizaci mediálního obsahu.

Konvergenci mediálního obsahu chápeme jako zestejňování (homogenizaci) obsahu v různých médiích, obvykle s jedním vlastníkem; konvergenci obsahu tak považujeme za jeden z projevů činitele koncentrace vlastnictví. Na zestejňování obsahu lokálního a regionálního tisku je podle našeho názoru nutné pohlížet jako na delokalizaci obsahu (viz Aldridge 2007: 42–49; Croteau – Hoynes 2001: 153).

Racionalizace mediálního obsahu, jako důsledek procesu komercializace, může vést obecně k poklesu kvality mediálního obsahu (viz Franklin – Murphy 1991: 194–195; Franklin – Murphy (eds.) 1998: 9; Franklin 2004; Franklin (ed.) 2006: 12–13), a to především kvůli: omezování pestrosti mediálního obsahu (konvergence viz výše), zezábavňování mediálního obsahu (viz McQuail – Siune (eds.) 1998: 16) a vlivu činitele racionalizace na práci novinářů, což může vést k rutinizaci výroby způsobující pokles kvality mediálního obsahu (Simpson 1981: 2, 166–167, 171; Aldridge 2007: 42–49).

Centralizace mediálního obsahu je pak nejtěsněji spjatá s delokalizací, její příčinou je totiž centralizace výroby mediálního obsahu – část obsahu lokálních a regionálních médií je centrálně produkována, nejde tedy o specificky lokální mediální obsah ani formu (grafickou podobu, layout) mediálního obsahu (viz Kleinsteuber in Siune – Truetzschler (eds.) 1992: 151–152; Franklin ((ed.) 2006: xxi, 10).

Vycházíme z předpokladu, že se ve vybraném českém lokálním a regionálním tisku v průběhu strukturální transformace mezi lety 1989 a 2009 zvyšoval podíl konvergovaného, racionalizovaného a centralizovaného mediálního obsahu (na úrovni

456 Lokálními charakteristikami mediálního obsahu je lokálnost/regionálnost témat redakčních příspěvků v obsahu a lokálnost/regionálnost formálních znaků novin (layout; hlavička apod.), viz kapitola 1.2.3. *Proměna mediálního obsahu jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

457 Delokalizace mediálního obsahu a omezení názorové plurality lokálních a regionálních informací je podle autorů také jedním z trendů projevujících se celosvětově v lokálním a regionálním tisku (Klimkiewicz 2007: 13; Engel 2009: 61; Fenton a spol. 2010: 27; Kleinsteuber in Siune – Truetzschler (eds.) 1992: 151–152), viz kapitola 2. *Současný lokální a regionální tisk.*

458 Celý design obsahové analýzy zahrnuje daleko více témat, rozhodli jsme se však prezentovat pouze zjištění úzce související s konceptem delokalizace.

459 Viz kapitola 1.2.3. *Proměna mediálního obsahu jako důsledek působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií.*

mediálního obsahu⁴⁶⁰ a jeho formálních znaků⁴⁶¹) a v souvislosti s tím docházelo k delokalizaci mediálního obsahu.

Jako výzkumnou metodu jsme zvolili kvantitativní obsahovou analýzu (Hendl 2004; Punch 2008; Trampota – Vojtěchovská 2010; Schulz a spol. 2004), která sa zaměřila na dvě témata: na proměnu mediálního obsahu – témat, žánrů a autorů mediálního obsahu a na proměnu formálních znaků mediálního obsahu – strukturu stran a grafickou podobu (layout) mediálního obsahu.

V rámci analýzy proměny mediálního obsahu jsme se zaměřili na projevy 1) konvergence mediálního obsahu, především jako důsledek koncentrace vlastnictví:

- indikátorem pro nás byl vývoj frekvence (četnosti) a plochy identického redakčního obsahu ve dvou sledovaných titulech stejného vlastníka v čase.

V rámci analýzy 2) racionalizace mediálního obsahu jsme se zaměřili na indikátory poklesu kvality mediálního obsahu:

- plocha pokrytí témat⁴⁶² redakčního obsahu a jeho vývoj v čase z hlediska projevů zezábavňování (důraz se více klade na lidské příběhy a tematicky na informace o tragédiích a celebritách) a různorodosti témat;
- frekvence autorů⁴⁶³ a vývoj různorodosti autorů redakčního obsahu v čase;

460 Za mediální obsah považujeme redakční obsah a inzerci umístěnou na stranách vybraných pro analýzu (viz Osvaldová – Halada a kol. 1999).

461 Za formální znaky mediálního obsahu považujeme strukturu stran a grafickou podobu (layout) sledovaných deníků (viz Osvaldová – Halada a kol. 1999).

462 Východiskem naší typologie (viz Trampota 2006) byla obecná typologie Johna Hartleyho, který za základní tematické typy zpráv považuje politické události, ekonomické události, zahraniční události, domácí události, příležitostné události a sport. My jsme na analyzované jednotky hlediska geografická a tematická uplatnili zvlášť, protože právě na geografické téma redakčního obsahu klade náš výzkum důraz.

463 Zaměřili jsme se na analýzu proměnné autor článku. Sledovali jsme, zda byl autorem článku samotný člen redakce nebo její spolupracovník (pokud to lze z textu odlišit), či zda byla autorem tisková agentura, lokální či celostátní politik, expert, celebrita nebo sám čtenář. Vycházeli jsme z podpisu autora u článku, zkratky agentury či jiné šifry identifikující autora. Politikem byla pro nás osobnost, která v novinách vystupovala právě z této pozice a zastávala politickou funkci či byla členem konkrétní politické strany. Expertem byl odborník na v textu zpracovávanou problematiku (např. právník, ekonom), který se k ní vyjadřoval z odborného hlediska. Celebritou pak pro nás byla celostátně či lokálně/regionálně známá osobnost, jež však nepatří do žádné ze dvou předcházejících kategorií (například umělec, veřejně činná osobnost apod.). Čtenář byl především autorem dopisů redakci, ale zaměřili jsme se také na čtenáře jako občanského žurnalistu, tedy čtenáře, který zpracovával články do novin a redakce je otiskovala. Pokud byl čtenář autorem svébytného novinářského textu, lze jej považovat za tzv. *občanského žurnalistu* (viz Waschková Císařová 2011: 13). Občanská žurnalistika je novým trendem ve vývoji novinářství, autorem článku pro médium může být kdokoli z příjemců. V některých periodických, například v denících vydavatelství Vltava-Labe-Press, a. s., pro takové články existovala od roku 2008 speciální rubrika s názvem *čtenář – reportér*.

- četnost žánrů⁴⁶⁴ redakčního obsahu a vývoj různorodosti žánrů v čase;
- sledovali jsme, zda v uvedených hlediscích dojde u analyzovaných deníků ke změně vývoje po odkoupení novin dominantním vlastníkem lokálního a regionálního tisku.

Při analýze 3) centralizace mediálního obsahu jsme pracovali s těmito indikátory:

- frekvence a plocha pokrytí lokálních a regionálních témat článků; klíčový byl podíl lokálních, regionálních ku celostátním a zahraničním jednotkám v redakčním obsahu;⁴⁶⁵
- frekvence a plocha redakčního obsahu dodávaného v rámci řetězce z centrály; šlo o všechny jednotky, jejichž téma bylo z hlediska geografie celostátní či zahraniční;
- frekvence umístění lokálních a regionálních témat na nejvyšší pozici z hlediska stránkové hierarchie – otvíráku;⁴⁶⁶
- sledovali jsme, zda v uvedených hlediscích dojde u analyzovaných deníků ke změně vývoje po odkoupení novin dominantním vlastníkem lokálního a regionálního tisku.

Druhé téma obsahové analýzy, analýza formálních znaků mediálního obsahu – struktury stran a grafické podoby (layoutu) mediálního obsahu⁴⁶⁷ – doplnila pohled na proměny:

- konvergence mediálního obsahu – analýza, jak se změnily formální znaky mediálního obsahu v čase, zda dochází u dvou sledovaných deníků ke konvergenci grafické podoby a struktury obsahu; a zda a jak se u sledovaných deníků změnil layout a struktura po převzetí dominantním vlastníkem;
- racionalizace mediálního obsahu – vývoj kvality mediálního obsahu a jeho formálních znaků (zezábavňování témat projevující se na úrovni struktury

464 Definice jednotlivých žánrů vyplývají z publikací *Novinářské minimum* (Burgr – Čuřík – Waschková Císařová 2006) a *Encyklopedie praktické žurnalistiky* (Osvaldová – Halada a kol. 1999).

465 Zaměřili jsme se na četnost jednotek redakčního obsahu (článek/grafika) identifikovaných předmětem textu, tedy tím, koho se daná informace geograficky týká. Indikátorem toho, zda je informace lokální/regionální/celostátní/zahraniční byl v tomto případě prvotně domicil článku, umístění v rubrice odpovídající určitému geografickému omezení, druhotně pak geografické zaměření samotného textu. Zaměřili jsme se také na plochu pokrytí lokálních, regionálních, celostátních a zahraničních témat v milimetrech čtverečních.

466 Pracujeme s termíny umístění na straně: *otvírák* (hlavní článek s hlavním titulkem v horní části strany); *břicho* (článek umístěný v prostřední části strany); *podval* (článek umístěný ve spodní části strany) (také viz Osvaldová – Halada a kol. 1999).

467 Analyzovali jsme proměny struktury periodika, hlavičky periodika, formátu periodika, barevnosti periodika a rozsahu periodika (počtu stran).

stran a rubrik; rozvoj servisních rubrik; snižování rozsahu vydání a barevnosti jako jedné z možných reakcí na snahu o snížení nákladů výroby);

- centralizace mediálního obsahu – analýza vývoje formálních lokálních specifíků titulu.⁴⁶⁸

Pro obsahovou analýzu jsme zvolili tituly dominantního řetězce, vydavatelství – Vltava-Labe-Press, a. s.,⁴⁶⁹ dva deníky na úrovni krajského města⁴⁷⁰ – *Českobudějovický deník* (dříve *Českobudějovické listy*) a *Brněnský deník* (dříve *Rovnost*).⁴⁷¹ Českobudějovický deník jsme vybrali jako zástupce české části sítě vydavatelství s nejdelší historií v rámci vydavatelství Vltava-Labe-Press. Českobudějovický deník byl prvním krajským deníkem, od něhož se začala rozvíjet struktura nového vydavatelství VLP na začátku 90. let. Deník přitom ve stejné periodicitě a na stejném území vycházel i před rokem 1989 a před odkoupením firmou VLP. Analýza Brněnského deníku měla zmapovat proměny obsahu deníku před odkoupením firmou VLP v roce 2001 a po něm. Předpokládali jsme totiž, že změny v obsahové a formální struktuře Českobudějovického deníku v raných devadesátých letech podléhaly do značné míry především proměnám mediálního systému.⁴⁷²

468 Zaměřili jsme se na změny v názvu periodika v souvislosti s jeho lokální příslušností – z hlediska centralizace obsahu jsme sledovali vzájemný podíl jednotlivých součástí titulu (případně podtitulu či nadtitulu) v hlavičce novin; faktické změny titulu, podtitulu či nadtitulu periodika. V rámci struktury novin jsme sledovali změnu řazení lokálních, regionálních, celostátních a zahraničních rubrik. Jde o hledisko takzvané *hierarchizace* rubrik (viz Čuřík – Burgr – Waschková Císařová 2006), vycházíme totiž z předpokladu, že z hlediska hierarchizace formy a obsahu novin jsou témata a rubriky, které jsou považovány za důležitější, umísťovány na předních stranách novin. V rámci mizení formálních znaků lokální příslušnosti periodika v řetězci jsme se zaměřili na to, v jaké části novin (na jakých stranách) a v jakém pořadí vzhledem k ostatním rubrikám se v průběhu času umísťovaly lokální a regionální rubriky. Sledovali jsme, na jaké straně je umístěna první lokální rubrika, regionální rubrika, celostátní rubrika a zahraniční rubrika (pagina) novin a jak rozsáhlé jednotlivé rubriky jsou. Zaměřili jsme se také na geografické téma otvíracího článku na titulní stránce a obecně podíl lokálního a regionálního redakčního obsahu na ní.

469 Viz kapitola 1.4.1. *Analýza struktury subsystému českého lokálního a regionálního tisku v roce 2009*.

470 Deníky byly vzhledem k vydavatelské tradici na počátku výzkumného vzorku (roky 1990 a 2000) krajskými deníky, postupně se však v rámci sítě VLP změnilý na okresní deníky (viz dále).

471 Viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*.

472 Technika výběru a konstrukce vzorku vychází částečně z výzkumu Coulsona a Hansen (1995). Jde o nenáhodný výběr. Abychom mohli vzorek stanovit co nej přesněji, provedli jsme předvýzkum. V rámci něj jsme v archívech redakcí podrobně zmapovali obsahy obou analyzovaných periodik od roku 1989 do roku 2009. Vycházeli jsme z toho, že chceme analyzovat dvě od sebe odlišná období roku, jež současně nejsou zatížena žádnou neobvyklou agendou. Vzhledem k tomu, že jedním z hlavních cílů výzkumu bylo zmapovat proměny poměru frekvence (N) a plochy (mm²) lokálních, regionálních, celostátních a zahraničních témat v denících, bylo důležité vybrat taková časová období, která tento podíl výrazně nezkrasí. V rámci předvýzkumu jsme se tedy zaměřili na zmapování

Zaměřili jsme se tedy na mediální obsah⁴⁷³ a formální znaky mediálního ob-

témat v konkrétních časových obdobích ve sledovaných denících, která by mohla vzájemný poměr zpráv ovlivnit. Šlo především o výrazné zahraniční události (olympijské hry, teroristické útoky, živelné katastrofy apod.); celostátní události (volby, vstup do NATO a EU, stávky a protesty, živelné katastrofy apod.); ale i období, kdy výrazně převažovaly lokální a regionální události. K tomu docházelo například v období povodní (červenec 1997, březen 1999, srpen 2002, březen 2006) nebo vzhledem k výběru deníku z jižních Čech v období aktuálního dění kolem jaderné elektrárny Temelín (červen 1994, jaro a podzim 1995, červen 1998, červenec 2000). Z předvýzkumu tedy vyplynulo, že k nejmenšímu zkreslení podílu zpráv dochází v rocích, kdy se nekonají volby (kromě prezidentských) a vrcholná sportovní klání. Ale i v těchto letech bylo nutné provádět výběr s ohledem na možné ovlivnění poměru zpráv. Analyzovali jsme tedy 9 ročníků Českobudějovického deníku – rok před koupí vydavatelstvím VLP – 1990 a pak roky 1993, 1996, 1997, 1999, 2002, 2005, 2006, 2008. Takový výběr eliminoval vliv přechodového období roku 1989 a let, kdy docházelo k výměně poměru různých typů zpráv, a zároveň poskytl kontinuální přehled o proměně obsahu v rámci celého období transformace v deníku vlastněném dominantním vydavatelstvím – řetězcem. Zároveň jsme se ve druhé půli vybraného období zaměřili na vzájemné slučování obsahů českého a moravského krajského deníku. Brněnský deník – analyzovali jsme 5 ročníků. Zaměřili jsme se na rok předcházející převzetí řetězcem a roky po akvizici, stejně, jako u Českobudějovického deníku. Rokem před koupí firmou VLP byl rok 2000, další roky pak 2002, 2005, 2006 a 2008. Analýza neproběhla pouze v roce, kdy došlo k převzetí titulu řetězcem (rok 2001), takový výběr by měl eliminovat vliv přechodového roku. Jak podotýkají Coulson a Hansen (1995: 207–208), období přechodu nabízí málo jasných znaků změny ve vlastnické politice směrem ke zpravodajskému obsahu. V každém sledovaném ročníku jsme se zaměřili na dva týdny v rámci dvou období roku – první kompletní týden v měsících únor a prosinec. České Budějovice: 5.–11. 2. 1990; 3.–9. 12. 1990; 1.–7. 2. 1993; 6.–12. 12. 1993; 5.–11. 2. 1996; 2.–8. 12. 1996; 3.–9. 2. 1997; 1.–7. 12. 1997; 1.–7. 2. 1999; 6.–12. 12. 1999. Brno: 7.–13. 2. 2000; 4.–10. 12. 2000; České Budějovice i Brno: 4.–10. 2. 2002; 2.–8. 12. 2002; 7.–13. 2. 2005; 5.–11. 12. 2005; 6.–12. 2. 2006; 4.–10. 12. 2006; 4.–10. 2. 2008; 1.–7. 12. 2008. V českobudějovickém archivu chybělo vydání z úterý 5. 12. 2006; je nahrazeno úterým 12. 12. 2006 u obou analyzovaných titulů.

- 473 Vzorek bylo nutné omezit, v rámci analýzy mediálního obsahu jsme do vzorku zahrnuli celý obsah titulní strany a obecně zaměřených, nespecializovaných stran (tedy například rubrika politika; ale ne rubriky téma dne, ekonomika, kultura, sport apod.) prezentujících celostátní, zahraniční, regionální a lokální události (např. rubriky ČR, zahraničí, jižní Čechy, Českobudějovicko). *Zahraniční téma* – je pro nás analytická jednotka umístěná v rubrice politika, zahraničí, svět, Slovensko a podobně nebo na titulní straně, s domicilem mimo území České republiky, či zaměřující se v textu primárně na dění v zahraničí; její obsah mapuje dění týkající se území mimo ČR; *celostátní téma* – je pro nás analytická jednotka umístěná na stránce rubriky politika, ČR a podobně nebo na titulní straně, s domicilem Česká republika, Praha, z Moravy nebo města/obce (měst/obcí) mimo území kraje, ve kterém vychází sledovaný deník, či zaměřující se v textu primárně na dění s celostátní důležitostí nebo z jiného než sledovaného kraje; její obsah mapuje dění týkající se celé ČR nebo města/obce (měst/obcí), okresu nebo kraje mimo území, ve kterém vychází sledovaný deník; *regionální téma* – je pro nás analytická jednotka umístěná v krajské rubrice nebo na titulní straně, s domicilem kraje či krajského města, ve kterém vychází sledovaný deník nebo s označením oblasti či mikroregionu, které jsou součástí sledovaného kraje, či zaměřující se v textu primárně na dění v oblasti větší než okres (či z jiných okresů, než ve kterém vychází sledovaný deník)

sahu⁴⁷⁴ ve zvolených denících⁴⁷⁵ a letech prostřednictvím kvantitativní obsahové analýzy. V rámci analýzy mediálního obsahu jsme pracovali s celkem 12 799 jednotkami⁴⁷⁶ – 8 611 v Českobudějovickém deníku a 4 188 v Brněnském deníku.⁴⁷⁷ Tabulka (viz tabulka 11) ilustruje nejen počet analyzovaných jednotek, ale také rozložení vzorku do jednotlivých let a titulů. V letech 2002–2008, kdy jsme v některých indikátorech obsah jednotlivých titulů srovnávali, si vzorek udržuje téměř pravidelné rozložení.

Tabulka 11: Celkový počet analyzovaných jednotek v Českobudějovickém deníku a Brněnském deníku v rámci analýzy mediálního obsahu

Roky	Českobudějovický deník			Brněnský deník			Celkem		
	N	%	plocha v mm ²	N	%	plocha v mm ²	N	%	plocha v mm ²
1990	587	100	4191729	0	0	-	587	5	4191729
1993	1100	100	10030274	0	0	-	1100	9	10030274
1996	1121	100	9924927	0	0	-	1121	9	9924927
1997	1218	100	12210703	0	0	-	1218	10	12210703
1999	924	100	9443429	0	0	-	924	7	9443429
2000	0	0	0	1084	100	10434732	1084	8	10434732
2002	982	52	12024309	915	48	11262223	1897	15	23286532

a maximálně krajského významu; její obsah mapuje dění týkající se oblasti větší než lokální a maximálně oblasti kraje, ve kterém vychází sledovaný deník; regionální téma je i to, jež pochází z obce blízko za hranicemi kraje a které má vliv na lidi žijící v kraji, kde se noviny distribuují; *lokální téma* – je pro nás analytická jednotka umístěná v okresní či místní rubrice nebo na titulní straně, s domicilem okresu, okresního města, města/obce (měst/obcí) v okrese, ve kterém vychází sledovaný deník, či městské části takového města, či zaměřující se v textu primárně na dění v konkrétním místě sledovaného okrasu nebo v okrese; její obsah mapuje dění týkající se události minimálně místního a maximálně okresního charakteru v rámci okresu, ve kterém vychází sledovaný deník.

474 V rámci analýzy formálních znaků mediálního obsahu jsme se zaměřili na celý redakční obsah novin.

475 Základním souborem jsou tedy všechna vydání deníků Českobudějovický deník (dříve Českobudějovické listy a Jihočeská pravda) a Brněnský deník (dříve Rovnost).

476 Analytickou jednotkou analýzy mediálního obsahu byl pro nás jeden článek (článek je v rámci plochy měřen i se související grafikou a také tak kódován); jeden samostatný grafický prvek (samofoto; samostatná grafika apod.); jeden inzerát, viz tabulka 12.

477 Noviny se v různých obdobích jmenovaly různě. Českobudějovický deník se nazýval Jihočeská pravda a Českobudějovické listy. Brněnský deník se jmenoval Rovnost. Pro zjednodušení budeme i při analýze historických souvislostí používat aktuální názvy titulů, tedy Českobudějovický deník a Brněnský deník.

2005	937	57	10321814	714	43	8425817	1651	13	18747631
2006	831	53	9999539	738	47	8329181	1569	12	18328720
2008	911	55	12353049	737	45	11273150	1648	13	23626199
Celkem	8611	-	90499773	4188	-	49725103	12799	100	140224876

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

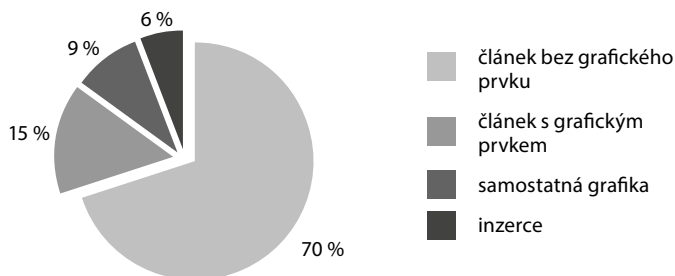
Strukturu analytických jednotek můžeme obecně rozlišit na redakční obsah (zpravodajské a publicistické články a související či samostatné grafické prvky) a inzerci (viz tabulka 12). Ve vzorku převládaly redakční články bez grafiky (70 %), inzerce na analyzovaných, obecně tematicky zaměřených stranách bylo v celém vzorku 6 % (viz graf 10).

Tabulka 12: Celkem Českobudějovický deník a Brněnský deník – struktura analyzovaných jednotek v rámci analýzy mediálního obsahu (N = 12 799)

Typ jednotky	N	%	plocha v mm ²
Článek bez grafického prvku	8921	70	61653659
Článek s grafickým prvkem	1917	15	44307418
Samostatná grafika	1158	9	19620603
Inzerce	803	6	14643196
Celkem	12799	100	140224876

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

Graf 10: Celkem Českobudějovický deník a Brněnský deník – struktura analyzovaných jednotek v rámci analýzy mediálního obsahu (N = 12 799)

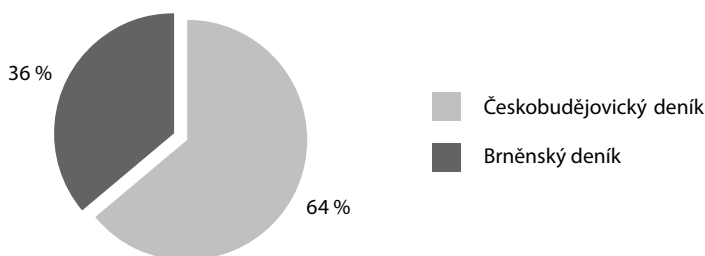

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

Protože jsme se v rámci analýzy zaměřili především na proměnu redakčního obsahu a také proto, že u inzerce nebylo možné některá hlediska odlišit, jsme se v dalších analýzách rozhodli pracovat pouze se vzorkem redakčního obsahu (články a grafika), bez inzerce. Vzorek pro analýzu mediálního obsahu byl tedy celkem 11 996 jednotek redakčního obsahu (články/grafika); z toho 8 138 v Českobudějovickém deníku a 3 858 v Brněnském deníku.

Analýza formálních znaků mediálního obsahu⁴⁷⁸ se zaměřila na celá vydání Českobudějovického deníku (108) a Brněnského deníku (60), kterých bylo ve vzorku celkem 168 (viz graf 11).

Graf 11: Celkem Českobudějovický deník a Brněnský deník – struktura analyzovaných jednotek v rámci analýzy formálních znaků mediálního obsahu (N = 168)

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

V průběhu práce na obsahové analýze⁴⁷⁹ Českobudějovického a Brněnského deníku⁴⁸⁰ se ukázalo, že z hlediska provázání zjištění a kvůli interpretaci dat lze prostřednictvím analýzy proměn formálních znaků a struktury mediálního obsahu vytvořit

478 U analýzy formálních znaků mediálního obsahu bylo analytickou jednotkou celé vydání deníků, tedy celkem 168 vydání (viz graf 11).

479 Ke sběru dat došlo v roce 2009, analýza probíhala v roce 2013.

480 Na proměny mediálního obsahu sledovaných deníků – Českobudějovického deníku a Brněnského deníku – měl samozřejmě vliv především vývoj samotného vydavatelství Vltava-Labe-Press, jak jsme ho popsali v předcházejících kapitolách. Z analýzy proměny mediální organizace vyplynuly některé klíčové události, které mohly mít vliv také na proměnu mediálního obsahu. Zjištění, která vyplynula z analýzy transformace mediální organizace vydavatelství Vltava-Labe-Press, prezentovaná v předcházejících kapitolách; a z předvýzkumu obsahové analýzy, který probíhal v archívech Českobudějovického deníku a Brněnského deníku a zahrnoval všechna vydání Českobudějovického deníku mezi lety 1989 a 2009 a Brněnského deníku mezi lety 2000 a 2009, jsou součástí interpretace výsledků analýzy.

funkční výchozí kontext. Zjištění z obou částí analýzy budeme tedy prezentovat současně, a to v rámci zvolených hledisek proměny mediálního obsahu – konvergence mediálního obsahu, racionalizace mediálního obsahu a centralizace mediálního obsahu.

V rámci **analýzy konvergence** formálních znaků **mediálního obsahu** jsme předpokládali, že dojde k jejich zestejňování – zaměřili jsme se na analýzu toho, jak se změnila grafická podoba (layout) sledovaných titulů a jejich struktura, zda docházelo k homogenizaci (zestejňování) formálních znaků mediálního obsahu a zda a jak se u sledovaných deníků změnila forma mediálního obsahu po převzetí dominantním vlastníkem. Layout sledovaných deníků se mezi lety 1990 až 2008 vyvíjel obecně především s ohledem na modernizaci technického vybavení, rozvoj nových možností tisku a nové trendy v grafické podobě tištěných médií.

Grafická podoba *Českobudějovického deníku* v roce 1990, před jeho odkoupením vydavatelstvím Vltava-Labe-Press, odpovídala dobovým technologickým možnostem, grafickým zvyklostem a zaměřením krajského deníku. Layout byl nepřehledný; stránky bez pagin, rubrik⁴⁸¹ či domicilů⁴⁸² ztěžovaly orientaci ve struktuře a obsahu; nejasné byly také žánry. Formát novin byl v roce 1990 304 x 450⁴⁸³ mm; strana se lámala na 6 sloupců a pravidelný rozsah byl 6 až 8 stran. Jedinou doplňkovou barvou černobílého layoutu byla oranžová⁴⁸⁴ v hlavičce a hlavních titulcích na titulní straně.

První podmínky pro konvergenci formálních znaků mediálního obsahu nastaly v prosinci 1992, kdy vydavatelství VLP modernizovalo výrobu – otevřelo novou tiskárnu a zavedlo společný redakční systém Cicero. Součástí této změny, která se v obsahu projevila v pondělí 14. prosince 1992,⁴⁸⁵ bylo zvětšení formátu novin (na 350 x 475 mm; na 7 sloupců; rozsah 16–24 stran) a inovace grafické podoby deníku. Vydavatel novou grafickou podobu představil čtenářům: „o čtyři centimetry širší, o tři centimetry delší, v sedmi sloupcích místo dosavadních šesti, sázený pro pohodlnější čtení o jeden bod větším písmem. A těch změn bude ještě víc: občas s barvou,

481 Názvy zaměření obsahu stran či rubrik v záhlaví stránky (viz Osvaldová – Halada a kol. 1999: 124).

482 Zeměpisné označení místa, kde došlo k popisované události (viz Osvaldová – Halada a kol. 1999: 50).

483 Formát novin jsme měřili v archivu, kde jsou noviny jednotlivých ročníků uchovávány svázané a při této úpravě často dochází k ořezu stránek. Rozměry jsou tak pravděpodobně v některých případech zkreslené, předpokládáme ale, že nijak významně.

484 Původní doplňkovou barvou layoutu před rokem 1989 byla červená, která se ve čtvrtek 4. ledna 1990 změnila na méně příznakovou oranžovou, jak vyplývá z předvýzkumu obsahové analýzy v archivu Českobudějovického deníku.

485 Tato změna layoutu deníku byla připravovaná a avizovaná v předstihu, vydavatel na ni týdnů dopředu v rámci selfpromo nabíral inzerci, jak vyplývá z předvýzkumu obsahové analýzy v archivu Českobudějovického deníku.

každý pátek pak o 24 stranách, s pozdější uzávěrkou“ (vm 1992). Vydavatelství avizovalo také novinku v hlavičce novin – nadtitul *Jihočeské listy*: „Má stejný význam jako přijetí člověka, které vyjadřuje sounáležitost jedné rodiny, pevnou vazbu jejích členů, sepiatost společným zájmem, programem, osudovou nutností spolupráce, vzájemné pomoci.“ (vm 1992) Jasně tak deklarovalo svůj zájem vytvářet společný, centralizovaný obsah, doplněný o lokální (okresní) informace.

Nová grafická podoba zůstala Českobudějovickému deníku do srpna 1996. Na konci roku 1993 navíc rostla barevnost layoutu stránek – v pátek 10. prosince 1993 byla na titulní straně poprvé barevná otvírací fotka, doplňková barva v hlavičce se z oranžové změnila na červenofialovou, vycházely celobarevné magazínové přílohy a rostl také počet vnitřních stran s doplňkovou barvou.

V pondělí 19. srpna 1996 nastala další proměna layoutu Českobudějovického deníku, a to jako důsledek sjednocování grafické podoby titulů vydávaných vydavatelstvím Vltava-Labe-Press, nově pod hlavičkou DENÍKY BOHEMIA. V tomto případě šlo o sjednocení grafické podoby všech titulů centrálně, nejen novin vydávaných v jihočeském regionu. Jak to vysvětlila redakce: „[...] hlavně jsme chtěli sjednotit grafickou řeč celé naší novinové rodiny. Společná modrá sedmatřiceti okresních deníků v celých Čechách nyní se společnou značkou „Deníky Bohemia“ vás domácky důvěrně – a přívětivě – osloví i mimo váš domovský okres, aby vám nabídla rozsah informace a servis, na který jste zvyklí. Oblékli jsme jednotný dres, jak se na tým sluší. Jsme propojeni elektronickou sítí, spolupracují redakce a ke spokojenosti zákazníků i naše inzertní oddělení, nyní jsme se tedy sladili i barevně. Jedno však musíme zdůraznit: je to jednota v různosti“ (Majer 1996). Vydavatelství tedy prezentovalo centralizaci organizační a výrobní struktury, zároveň ale trvalo na geografické různorodosti obsahu (viz dále). Po proměně layoutu se v roce 1996 rozvíjela barevnost stran – barevné titulní strany byly součástí vydání už nejen v pátek, ale také v sobotu; doplňková barva se změnila na modrou; stále častěji se objevovaly inzeráty s doplňkovou barvou.

V roce 1997 se grafická podoba Českobudějovického deníku změnila pouze okrajově. Od pondělí 4. srpna 1997 byla například jiná struktura titulní strany či hierarchie stran (zavedení sešitového vydání, více viz dále). Postupně se zvyšoval počet stran jednotlivých vydání, standardem bylo 20 stran, ale rozsah stoupal také na 24 i 28 stran, především v souvislosti s tím, jak rostl počet plošných inzerátů. Pouze dílčí úpravy proměnily layout Českobudějovického deníku také v následujících osmi letech. V roce 1999 došlo například ke zmenšení formátu (304 x 445 mm, 6 sloupců), aby se v roce 2002 zase zvětšil (306 x 455 mm, 6 sloupců). Důvodem stagnace vývoje grafické podoby Českobudějovického deníku byl pravděpodobně přesun zájmu

vydavatelství po roce 2000 z Čech na Moravu⁴⁸⁶ – VLP muselo konsolidovat nakoupené moravské tituly, zařadit je do vydavatelské i výrobní struktury, nemělo tedy čas proměňovat stabilně nastavenou podobu svých českých titulů, konkrétně Česko-budějovického deníku.

Výraznější proměnou prošel rozsah jednotlivých vydání, který souvisel především s rostoucím objemem inzerce v obsahu deníku. Zatímco v roce 1999 byl rozsah nejčastěji 24 stran, ale také 16 i 28 stran; v roce 2002 narostl na standardně 28 stran, ale také na 32 stran; stejný rozsah pak Česko-budějovický deník měl i v roce 2005. K dalšímu nárůstu rozsahu došlo v roce 2006; standardní rozsah byl 32 stran, ale rostl také na 36 a 40 stran. Tento trend trval i v únoru 2008, v prosinci 2008 pak rozsah klesl na 28 stran standardně, ojediněle 32 stran (ve dnech, kdy byly součástí obsahu přílohy, *moje peníze* v pondělí, *moje práce* v pátek a *babyboom* v sobotu). Změna trendu byla pravděpodobně důsledkem racionalizace výrobních nákladů související se ztrátami v hospodaření vydavatelství v letech 2006 a 2007 (viz dále).⁴⁸⁷

Další proměna formálních znaků mediálního obsahu deníku nastala v pondělí 18. září 2006. Jak shrnul ředitel vydavatelství VLP Zoltán Morvai: „Měníme strukturu, logo a layout.“ (Rakušanová 2006a). Klíčové z hlediska konvergence formální podoby obou sledovaných deníků bylo sjednocení všech hlaviček titulů. Ty získaly společný název *deník*, doplněný o identifikaci konkrétního okresu (viz dále). Zatímco proměnu layoutu v roce 2006 můžeme brát ještě jako součást změn nastavených ředitelem Morvaie, v roce 2007 začala do proměn struktury deníků zasahovat představa ředitele redakcí Romana Galla,⁴⁸⁸ a to především co se týče lokalizace obsahu (viz dále).

Ze vzorku vydání z roku 2008 bylo jasné, že se obsah Česko-budějovického deníku a Brněnského deníku z hlediska konvergence dostal na téměř úplnou úroveň homogenizace, a to jak z hlediska totožných hlaviček, grafické podoby jednotlivých stran (např. styl lámání, barevnost, struktura umísťování textů na strany), tak z hlediska struktury stran. Zvětšil se formát deníku (314 x 467 mm).

Postupně se také zvyšovala barevnost grafické úpravy deníku (v roce 1999 patřily mezi doplňkové barvy modrá, žlutá a červená; standardem byla plnobarevná titulní

486 Viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press* a 2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009*.

487 Viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press* a 2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009*.

488 Viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press* a 2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009*.

strana; na titulu také rostl podíl doplňkové modré barvy v rastrech,⁴⁸⁹ štočcích⁴⁹⁰ a upoutávkách⁴⁹¹). V roce 2002 k doplňkovým barvám přibyla zelená v rastrech. V roce 2005 barevnost opět rostla, například na celou škálu doplňkových barev v rastrech a upoutávkách: modrá, červená, žlutá, červenohnědá, zelená. S novým layoutem v roce 2006 se omezilo spektrum používaných barev, aby v roce 2008 opět barevnost rostla (více rastrů – žlutý, modrý, červené upoutávky; celobarevné strany i hlouběji v novinách).

Jak už jsme několikrát konstatovali, tradice vývoje formální podoby *Brněnského deníku* (respektive v té době ještě *Rovnosti*) byla od podoby Českobudějovického deníku v roce 2000 odlišná. Oba tituly byly před nákupem vydavatelstvím VLP shodně krajskými deníky, vývoj toho českobudějovického v síti VLP od roku 1991 měl však na jeho podobu zásadní vliv.

Brněnský deník měl v roce 2000 všechny parametry layoutu nastavené jinak; formální odlišnosti přetrvaly až do roku 2002 – například formát deníku byl výrazně menší (273 x 400 mm) než formát Českobudějovického deníku ve stejném období (304 x 445 mm); zvláštností bylo lámání na 4 sloupce + okrajovou, 1,5 sloupce širokou lištu (oproti 6 sloupcům Českobudějovického deníku). Rozsah měl Brněnský deník v roce 2000 jen mírně nižší – typicky 20 stran, ale také 24 stran (zatímco v Českých Budějovicích bylo v té době standardem 24 stran). Už o dva roky později, v roce 2002, rozsah Brněnského deníku narostl o třetinu, když standardně dosahoval 32 stran; deník tak měl ve sledovaném období roku 2002 více stran než Českobudějovický deník (standardně 28, méně často 32 stran).

Ve formálních znacích mediálního obsahu v roce 2002 byla již identifikovatelná počínající homogenizace obsahu Českobudějovického a Brněnského deníku, přestože měly oba deníky stále rozdílný formát i počet sloupců. Struktura stran byla odlišná (viz dále), v obou denících se ale začaly objevovat stejné rubriky (např. *Téma*; *Panoráma*); přílohy (např. *Peníze a my*; *Do toho*; *Personální rádce*; českobudějovická víkendová příloha *Nedělní kanape* měla stejný obsah i layout jako brněnská víkendová příloha *Víkend*) či konkrétní články (např. názorová publicistika, jejímž autorem byl předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu a předseda ODS Václav Klaus, měla tradici v Českobudějovickém deníku, kde vycházela v letech 1999 i 2002; v roce 2002

489 Termíny rastr a štoček jsou součástí typografické hantýrky v redakcích, rastr je barevné (nebo šedé) pozadí za textem redakčního obsahu, které ho má zvýraznit nebo odlišit (vychází z podstaty definice slova rastr, viz Osvaldová – Halada a kol. 1999: 149).

490 Štoček v přeneseném významu znamená výrazné grafické oddělení konkrétní rubriky v rámci strany, obvykle formou barevného či rastrového (viz výše) obdélníku (viz Osvaldová – Halada a kol. 1999: 183).

491 Avízo na titulní stránce odkazující na obsah uvnitř vydání (Osvaldová – Halada a kol. 1999: 195).

stejný komentář vyšel v Českobudějovickém deníku – pondělí 4. února 2002, strana 4, rubrika *Česká republika*; a ve stejný den i v Brněnském deníku – strana 8, rubrika *Názory*). U některých rubrik či článků v Brněnském deníku (které jsou i v obsahu Českobudějovického deníku) bylo identifikovatelné grafické zpracování typické pro české deníky. Přestože se většina společného obsahu předělávala pro moravský layout, některé texty zůstaly v layoutu Čech (např. v pátek 11. února 2005 šlo o celé strany: stranu 16 – řádky důvěry, inzerce; 17 – cestování, inzerce a 18 – právník radí).

V roce 2005 došlo ke zvětšení formátu (290 x 416 mm) a na titulní straně se layout 4 + 1,5 sloupce změnil na 6 sloupců; formální podoba však stále nebyla totožná s podobou Českobudějovického deníku, i když se rubriky postupně homogenizovaly (např. především v rámci servisních a centrálně dodávaných rubrik – *Servis*, *Seznamka*, *Rádce*, *Panoráma*). Významnou změnou v tomto období bylo zahájení mutování obsahu pro ostatní okresy kraje v denní periodicitě, obsah Brněnského deníku byl tak nově především okresní (viz dále). Rozsah Brněnského deníku také v roce 2005 klesl, nejčastěji na 28 stran (únor) a později na 24 stran (prosinec), čímž se více přiblížil rozsahu Českobudějovického deníku; v následujícím roce 2006 se rozsah Brněnského deníku opět mírně zvýšil na 28 a 32 stran, což bylo méně než ve stejném období v Českobudějovickém deníku.

I přes sjednocení hlaviček a layoutu deníků v září 2006 nebyla stále formální podoba Brněnského deníku a Českobudějovického deníku totožná. Kromě rubrik se začal postupně homogenizovat také layout (např. 6 sloupců, podobná hlavička), ale v některých klíčových charakteristikách se tituly stále lišily (např. struktura stran – viz dále). Tyto rozdíly byly pravděpodobně způsobené rozdílnými technickými možnostmi výroby v Čechách a na Moravě, i když jednu ze zásadních překážek vytváření společného obsahu už v roce 2006 měl vyřešit společný redakční systém Redweb.⁴⁹² Obsah se homogenizoval v jednotlivých rubrikách (i když byla jejich struktura v rámci vydání rozdílná) – například rubrika *14 pohledů* nabízela regionální informace ze všech krajů ČR v obou analyzovaných (a předpokládáme, že ve všech) titulech vydavatelství VLP.

K posílení konvergence obsahu přispěla změna layoutu, která proběhla v Brněnském deníku v pondělí 28. ledna 2008 a již umožnila právě nová tiskárna. Noviny měly poprvé podobu oddělených sešitů; formát a počet sloupců se sjednotil s grafickou podobou Českobudějovického deníku;⁴⁹³ stejná byla struktura stran u obou sle-

492 Viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press* a 2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009*.

493 Formát Českobudějovického deníku byl podle našeho měření v archivu deníku v roce 2008 314 × 467 mm, formát Brněnského deníku pak 319 × 470 mm. Tuto disproporci považujeme za důsledek ořezu formátu při svázání jednotlivých čísel roku v archivu vydavatelství.

dovaných deníků, i když jednotlivé stránky měly stejný obsah a různé názvy pagin (např. *českobudějovicko* v Českobudějovickém deníku a *zpravodajství* v Brněnském deníku bylo zaměřeno shodně na lokální zprávy) (také viz Macků 2008). Podobný byl rozsah obou titulů, který v únoru 2008 rostl v souvislosti se sešitovým vydáním až na 44 stran; v prosinci 2008 se ustálil na standardně 28 stran.

K další, i když méně výrazné proměně formálních znaků mediálního obsahu došlo, teď už shodně u obou analyzovaných deníků, v pondělí 10. března 2008, kdy se například zvýšila barevnost layoutu či přibýly rubriky (např. názory Ivana Hofmanna; pohledy odjinud) (také viz Gallo 2008).

Na začátku sjednocování grafiky titulů bylo obtížné sledovat homogenizaci barevnosti layoutů jednotlivých deníků, protože Brněnský deník měl modrou jako doplňkovou barvu již před nákupem vydavatelstvím VLP; Českobudějovický deník ji měl od roku 1996 jako jednotnou barvu všech Deníků Bohemia. Do Brněnského deníku začaly v průběhu času pronikat barevné grafické prvky z layoutu Českobudějovického deníku, barevnost se tedy zvyšovala (v roce 2002 byla například další doplňkovou barvou na titulu kromě modré i červená; v roce 2005 přibýly žluté a modré rastry a štočky a barevnost dosáhla vrcholu, stejně jako v případě Českobudějovického deníku; s novým layoutem v roce 2006 se barevnost omezila, aby se v roce 2008 znovu zvýšila, stejně jako ve druhém analyzovaném deníku – např. žluté, oranžové, červené rastry).

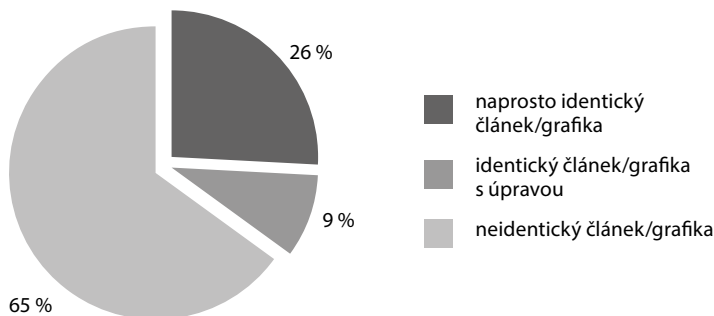
Předpokládaná konvergence struktury obsahu se v průběhu analyzovaných let neprojevovala pouze homogenizací obsahu Českobudějovického a Brněnského deníku. V roce 1993 byla v Českobudějovickém deníku rubrika *Vybráno z lineckého a pasovského tisku* (středa 3. 2. 1993, strana 6), která nabízela (pravděpodobně) obsah zahraničních lokálních deníků vlastněných Verlagsgruppe Passau; podobně byla složená také rubrika *Panoráma* v roce 2002 (čtvrtek 7. 2. 2002, strana 14) nebo rubrika *Přeshraniční noviny* v roce 2005 (pondělí 7. 2. 2005, strana 11 a pondělí 5. 12. 2005, strana 14). Rubrika *Regiony* (pondělí 6. 12. 1999, strana 4) v Českobudějovickém deníku zase umožnila sdílet regionální informace všem titulům VLP v Čechách. Loga Zemských novin a Slova, která se v roce 2001 objevila v hlavičkách Českobudějovického deníku a Brněnského deníku, odkazovala ke sloučení těchto titulů, a tedy k faktickému sloučení jejich obsahu.

V rámci analýzy mediálního obsahu byla indikátorem konvergence a související homogenizace obsahu četnost a plocha identického obsahu, tedy jednotek, jež bylo možné v rámci analýzy nalézt v Českobudějovickém deníku i Brněnském deníku. Tato proměnná identifikovala obsah, který byl ve vydavatelství Vltava-Labe-Press dodáván centralizovaně, a tedy homogenizovaně z krajské a později celostátní redakce. Hlavním hlediskem byl vývoj tohoto indikátoru v čase u jednotlivých deníků.

Přestože analýza proměny formálních znaků mediálního obsahu ukázala postupnou konvergenci struktury a grafické podoby sledovaných deníků (i když k výraznější homogenizaci formálních znaků obsahu došlo až v posledním analyzovaném roce 2008), otázkou je, jaký lze vysledovat trend ve vývoji identických jednotek v redakčním obsahu.

Z hlediska četnosti ($N = 6\,222$) bylo v obou denících v analyzovaných letech⁴⁹⁴ celkem 1 639 jednotek (článek/grafika) naprosto identických (26 %); 4 061 jednotek nebylo identických (65 %). Sledovali jsme také, zda má jednotka identické téma, ale je jinak zpracované (2 %); zda identická jednotka byla publikována v jiné rubrice na jiné straně (0,5 %); zda identická jednotka měla ve druhém deníku přidáný grafický prvek (0,8 %); zda identická jednotka měla ve druhém deníku jiný rozsah (4 %) či zda se identická jednotka lišila pouze titulkem (1 %). Celkem tedy byla v obou denících více než třetina (35 %) identických (i když v některých případech jinak zpracovaných) článků/grafik (viz graf 12).

Graf 12: Celkem Českobudějovický deník a Brněnský deník – četnost (N) jednotek redakčního obsahu z hlediska konvergence obsahu⁴⁹⁵ ($N = 6\,222$)

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

⁴⁹⁴ V této proměnné jde pouze o roky 2002, 2005, 2006 a 2008, kdy jsme analyzovali obsah obou sledovaných deníků a mohli tedy posoudit, zda jsou jejich obsahy identické. Tuto proměnnou jsme analyzovali zvláště u jednotlivých deníků, tedy u Českobudějovického deníku jsme srovnávali analytické jednotky s obsahem Brněnského deníku a posléze obráceně. Ve vzorku se mírně (rozdíl 4,6 %) neshoduje frekvence (četnost) identických jednotek (součet hodnot naprosto identický článek/grafika a identický článek/grafika s úpravou) u jednotlivých deníků – Českobudějovický deník $N = 1\,101$; Brněnský deník = 1 060.

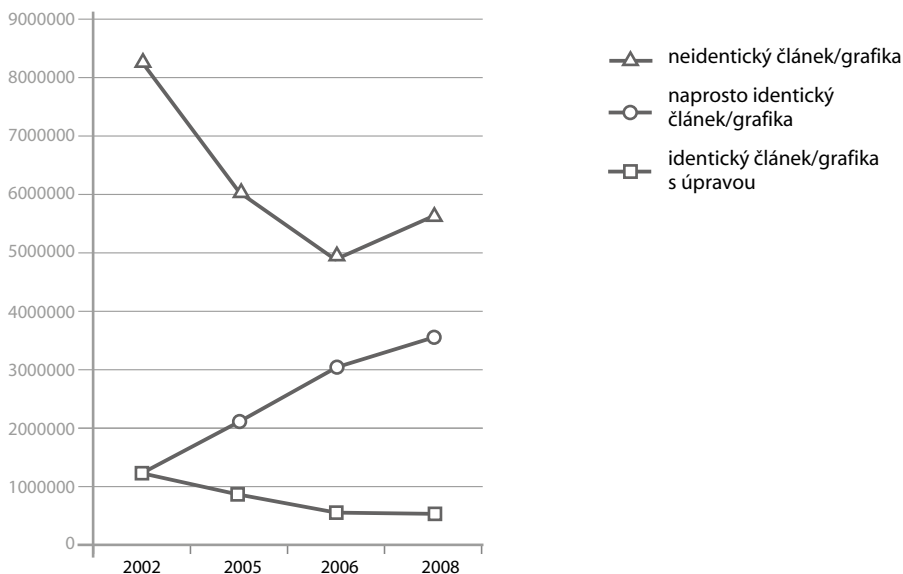
⁴⁹⁵ Podobný poměr hodnot je i samostatně v redakčním obsahu Českobudějovického a Brněnského deníku.

Proměnná identická jednotka se objevovala výhradně mezi články/grafikami s celostátní a zahraniční tematikou, které byly do obsahů dodávány z centrální redakce a které byly často identické také proto, že je redakce přebírala z agenturního servisu.⁴⁹⁶

Vývoj redakčního obsahu v čase směřoval k homogenizaci obsahu v Česko-budějovickém deníku i Brněnském deníku – z hlediska četnosti i plochy jednotek (článek/grafika) v čase stoupal podíl identických článků a klesal podíl neidentických článků (viz grafy 13 a 14).

Zajímavá byla změna trendu (nárůst) u hodnoty neidentický článek/grafika v roce 2008 u obou sledovaných deníků, jež odkazovala jednak ke stejnému vývoji v rámci obsahu v obou denících; navíc ale odrážela rostoucí důraz vydavatelství na lokálně dodávané obsahy v jednotlivých okresech; konkrétněji však mohlo jít o důsledek ukončení odběru agenturního servisu ČTK ve vydavatelství v roce 2007.

Graf 13: Česko-budějovický deník – plocha (mm²) analyzovaných jednotek z hlediska homogenizace obsahu

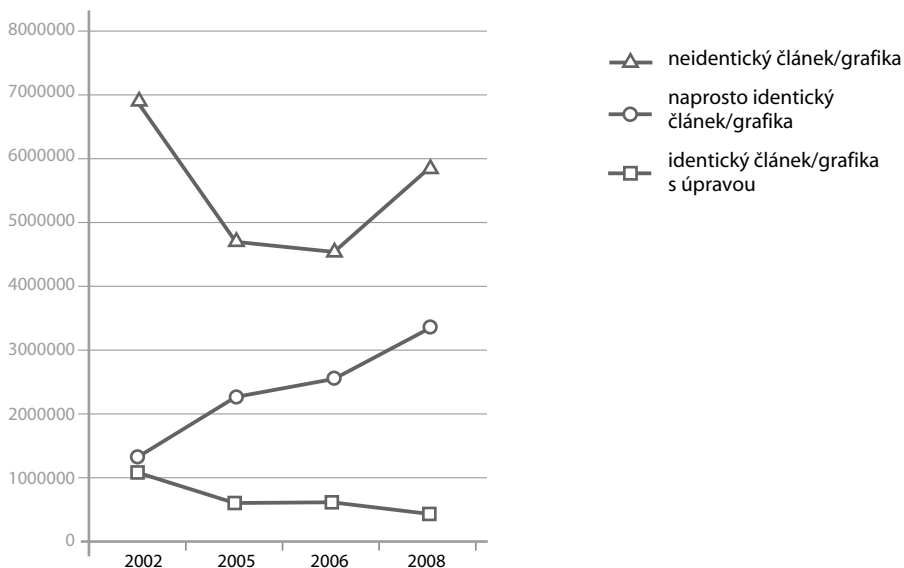

Zdroj: Obsahová analýza Česko-budějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

496 Srovnej s analýzou proměnné autor článku, viz dále.

U obou deníků také klesala plocha hodnoty identický článek/grafika s úpravou, což podporuje naši tezi o zestejňování formálních znaků obsahu sledovaných deníků – čím byl layout a struktura podobnější, tím méně byly potřebné dodatečné úpravy redakčního obsahu či jejich umisťování na rozdílných stranách.

Graf 14: Brněnský deník – plocha (mm²) analyzovaných jednotek z hlediska homogenizace obsahu

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

Oba analyzované tituly, Českobudějovický deník a Brněnský deník, směřovaly mezi lety 2002 a 2008, tedy v době, kdy měly stejného vlastníka, ke konvergenci mediálního obsahu. Analýza proměn formálních znaků mediálního obsahu ukázala, že již v prvním roce se stejným majitelem (2002) začala postupná homogenizace formálních znaků a struktury mediálního obsahu – nejprve postupně narůstal počet totožných rubrik/pagin v obou denících; posléze se homogenizovala také hierarchie struktury titulů. Brněnský deník byl v průběhu let 2002 až 2006 stálejší v zaměření a hierarchii rubrik než Českobudějovický deník – v rámci analýzy to činilo dojem, jako by v obsahu Českobudějovického deníku vydavatel (nebo redakce?) zkoušel nové nápady, které pokud se neprosadily, v moravském titulu se

už nerealizovaly; nebo to může znamenat silnější autonomii rozhodování o obsahu jednotlivých deníků v regionech (krajích) či lokalitě (okresech).⁴⁹⁷ K téměř absolutní homogenizaci formálních znaků mediálního obsahu došlo až na konci analyzovaného období, po proměně layoutu deníků 28. ledna 2008, kdy se vyřešila i poslední překážka homogenizace, technologicky zastaralejší možnosti tisku v moravské části vydavatelství.

Také výsledky analýzy mediálního obsahu potvrzují předpoklad o konvergenci obou sledovaných deníků. Celkem z redakčního obsahu (článek/grafika) Česko-budějovického deníku a Brněnského deníku v analyzovaných letech 2002 až 2008 byla více než třetina (35 %) jednotek identická (šlo buď o naprosto identický článek/grafiku či o totožný článek/grafiku s dílčí úpravou). Trend zestejňování obsahu byl jasně identifikovatelný v čase – z hlediska četnosti i plochy jednotek redakčního obsahu stoupal podíl identických článků a klesal podíl neidentických článků. Pouze v roce 2008 stoupl shodně u obou titulů podíl neidentických článků, zřejmě jako důsledek nové koncepce deníků, který měl vést k jejich decentralizaci (viz dále). Zestejňování formálních znaků obsahu se projevilo také v analýze homogenizace mediálního obsahu. Příčinou toho, že klesal podíl identických, ale upravených jednotek, může být homogenizující se layout – čím byla forma deníků stejnější, tím méně bylo potřeba dodatečných úprav jednotek. Výsledky analýzy konvergence obsahu odkazují k trendu posilující homogenizace mediálního obsahu lokálních titulů, na nějž je podle našeho názoru nutné pohlížet jako na delokalizaci obsahu (viz Aldridge 2007: 42–49; Croteau – Hoynes 2001: 153).

V rámci **analýzy racionalizace** formálních znaků **mediálního obsahu** jsme předpokládali, že se snaha o racionalizaci výroby projevila poklesem kvality redakčního obsahu, zaměřili jsme se tedy na strukturu obsahu, existenci rubrik orientovaných na zábavu a na vývoj layoutu titulů na úrovni rozsahu a barevnosti, který také mohl odkazovat k racionalizaci (omezování nákladů) výroby.

Pokles kvality obsahu, nahlížený především optikou jeho zestejňování (viz výše), zezábavňování či zvyšování rozsahu servisních informací, byl důsledkem rozvoje těchto trendů v médiích obecně, ale také odrazem ekonomických problémů vydavatelství, které se v roce 2001 poprvé dostalo do ztráty.⁴⁹⁸ Analýza proměn struktury obsahu tento trend ilustruje – například v roce 2002 v obou analyzovaných denících našla uplatnění rubrika *Panoráma* zaměřená na společnost a celebrity; v roce 2005

497 Viz zavádění nové koncepce proměny obsahu šéfredaktorem Jaroslavem Čuříkem v Brněnském deníku v roce 2005 (viz dále).

498 Viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press* a 2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009*.

byla součástí brněnských vydání příloha *Na tahu*, společenský a programový magazín; český titul měl přílohu pro ženy s názvem *Nad a pod sukní!*.

V roce 2006 se do obsahu investovalo, jak konstatoval ředitel vydavatelství Morvai: „Investujeme do kvality. Měníme strukturu, logo a layout, angažovali jsme nový tým vysoce kvalifikovaných novinářů a vytvořili okruh prominentních autorů.“⁴⁹⁹ (Rakušanová 2006a). Současně však rostl objem témat a rubrik zaměřených na zábavu, jak reflektoval šéfredaktor Jihočeských listů Petr Soukup: „Modernější vzhled souvisí i s obsahovými změnami. I když přibývají stránky zaměřené na oddychovější témata, stále platí cíl, že na trhu budeme nejčtenějším regionálním deníkem.“ (Soukup 2006). Vydavatelství však investovalo v roce 2006 především do centralizace organizační a výrobní struktury a potenciálně tedy do možnosti další racionalizace.⁵⁰⁰

Po ztrátách vydavatelství VLP v letech 2006 a 2007⁵⁰¹ lze ve formální podobě mediálního obsahu obou deníků (které byly v té době již homogenizovány) v roce 2008 rozpoznat důsledky související racionalizace – například pokles barevnosti stran (viz výše); omezení rozsahu jednotlivých vydání (viz výše); rozsah byl větší pouze ve dnech, kdy byla součástí obsahu servisní či na zábavu zaměřená příloha, která měla přispět k podpoře prodeje⁵⁰² (např. přílohy *moje peníze* a *moje práce*; či příloha *babyboom* o novorozencích v lokalitě). V roce 2008 byla ve struktuře obsahu obou analyzovaných deníků také jedna lokální strana věnována rubrice *čtenář reportér*, složené z příspěvků čtenářů, což lze nahlížet jako další z projevů racionalizace struktury mediálního obsahu.

Indikátory racionalizace mediálního obsahu byly proměnné odrážející omezování pestrosti mediálního obsahu (homogenizace autorů, pokles různorodosti zpravodajských žánrů) a pokles kvality mediálního obsahu (pokles různorodosti a zezábavňování pokrývaných témat, nárůst článků přebíraných z agentur, nárůst podílu autorů – občanských žurnalistů).

499 Související kritika rozvoje vydavatelství a jeho ekonomických důsledků viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press* a 2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009*.

500 Viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press* a 2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009*.

501 Viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press* a 2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009*.

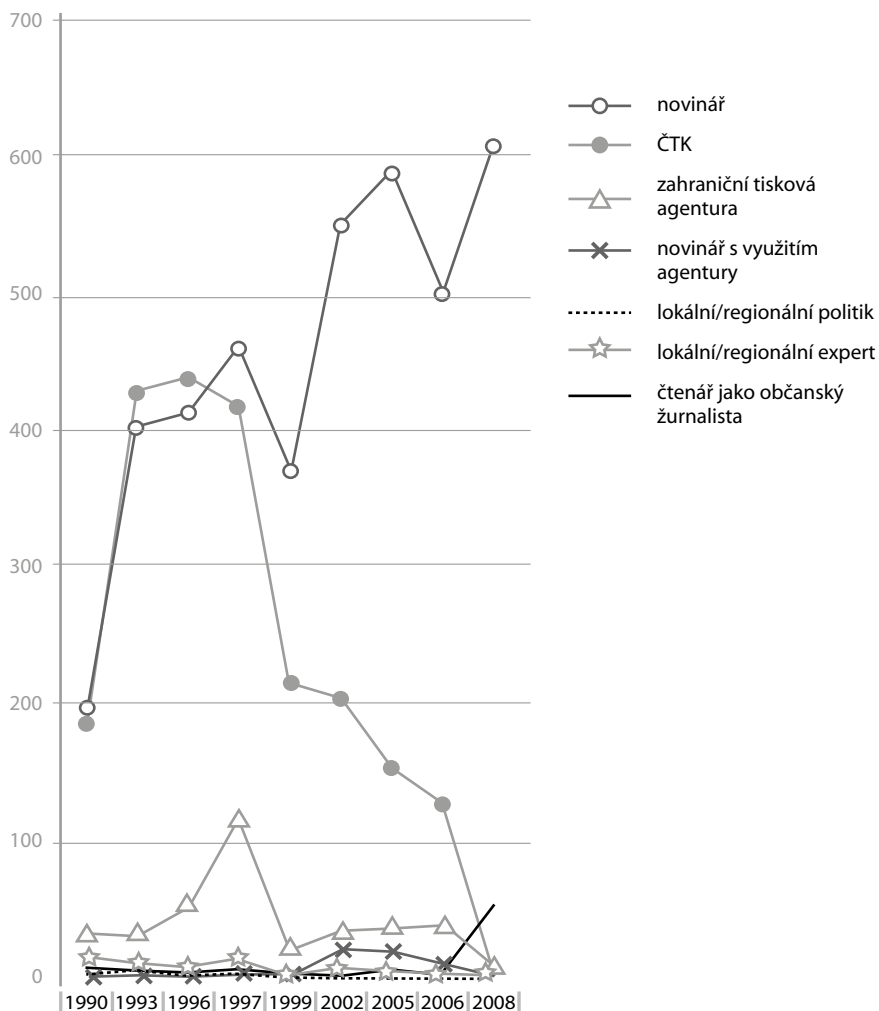
502 Jak konstatuje Simpson (1981: 96, 100–101), současně s racionalizací dochází v mediálních organizacích také k projevům dalšího trendu – podpoře výnosů, a to především snahou o zatraktivnění obsahu pro čtenáře i inzerenty vedoucí ke zvyšování nákladu novin a vyššímu prodeji inzerce, viz kapitola 1.2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace médií*.

Redakční obsah sledovaných deníků nebyl z hlediska autorů příliš různorodý v celém analyzovaném období – hlavními dvěma autory článků/grafiky byli buď novináři (50,3 %), nebo Česká tisková kancelář⁵⁰³ (ČTK) (26,8 %) (viz grafy 14 a 15). Četnosti ostatních autorů byly maximálně v desítkách jednotek, častěji však pouze v jednotkách (např. autorství novináře s využitím agentury – nejvíce 21 jednotek v roce 2002; lokální/regionální politik – 6 jednotek v roce 1993; lokální/regionální expert – 14 jednotek v roce 1990 a 13 jednotek v roce 1997; čtenář jako občanský žurnalista – 5 jednotek v roce 1997, ale 52 jednotek v roce 2008). Lze tedy spekulovat, že zatímco v devadesátých letech (v době teprve rozvíjející se žurnalistické kultury a nastavování etických pravidel) bylo (posléze postupně mizejícím) standardem otiskovat v rámci redakčního obsahu autorské texty lokálních/regionálních politiků či expertů, v roce 2008 se naopak rozvinul trend autorů – občanských žurnalistů.

Vývoj struktury autorů se v případě Českobudějovického deníku proměnil (viz graf 15): zatímco v letech 1993 a 1996 byla o zhruba dvě desítky případů častěji autorem redakčního obsahu ČTK než novináři, v roce 1999 (kdy frekvence obou nejzastoupenějších hodnot shodně klesla, pravděpodobně kvůli zmenšení formátu deníku) začal u obou hodnot odlišný vývoj – podíl novinářů jako autorů stoupal (až na výjimku v roce 2006 způsobenou pravděpodobně proměnou layoutu a struktury titulů vydavatelství) a podíl autorství ČTK postupně klesal (v roce 2008 se v obsahu odráželo odhlášení agenturního servisu v roce 2007). Zajímavostí byl skokový (ze 4,8 % na 9,8 %) nárůst autorství zahraniční agentury v roce 1997, který můžeme připisovat přechodu na sešitové vydání nebo (i přechodnému) nárůstu důležitosti zahraničních témat.⁵⁰⁴ V roce 2008 rostl podíl autorství čtenářů jako občanských žurnalistů (z 0 % na 6,3 %) v souvislosti se vznikem speciální strany věnované tomuto typu obsahu.

503 Pokud byl u samofotky uveden název ČTK/EPA (či ČTK/AP apod.), kódujeme jako autora zahraniční tiskovou agenturu, protože autorem byla fakticky ona. Články kódované jako autorství zahraniční agentury jsou často uvedeny bez autora a na autorství jsme usuzovali z textu dle „vedla agentura Reuters“ – je ale dost pravděpodobné, že do sledovaných deníků byly zprostředkovány ČTK.

504 Na nárůst frekvence jednotek redakčního obsahu s autorstvím zahraniční agentury v roce 1997 může mít vliv například informování o smrti lady Diany v září 1997 nebo blížící se témata roku 1998 – zimní olympijské hry (únor 1998) a vstup ČR do NATO (březen 1998). Vyplývá to z předvýzkumu v archivu Českobudějovického deníku a Brněnského deníku.

Graf 15: Českobudějovický deník – autoři redakčního obsahu (N)⁵⁰⁵

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

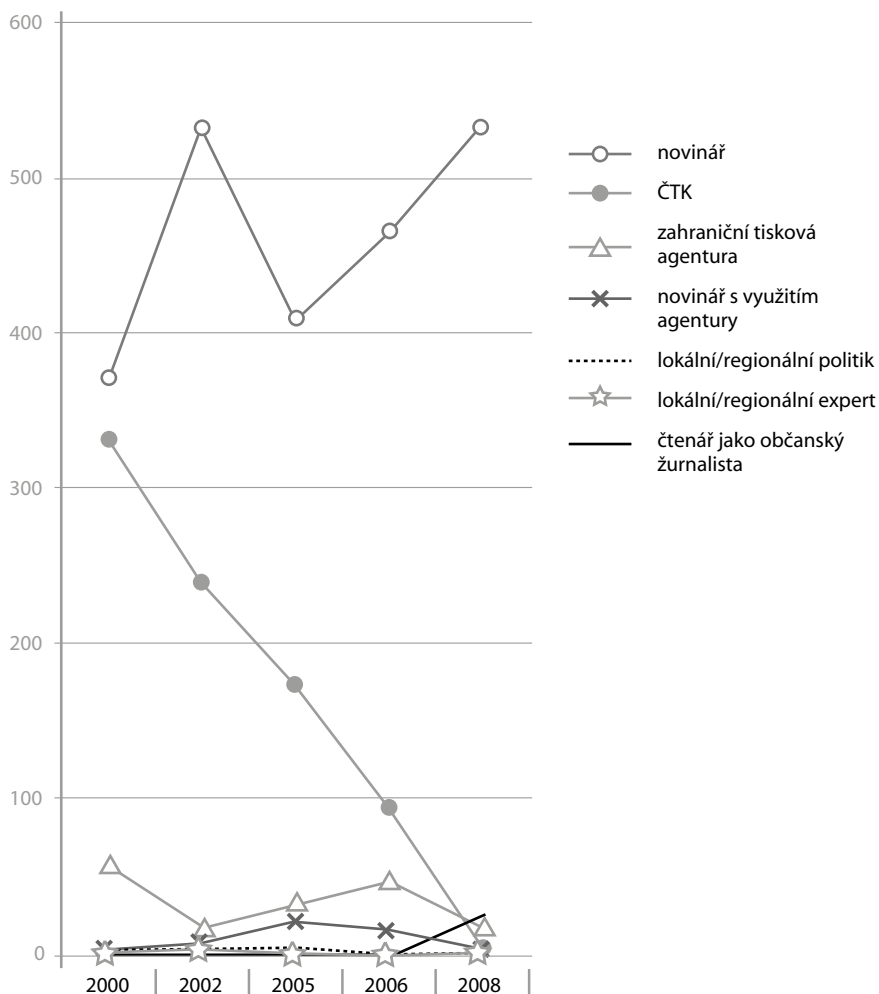
505 Pouze vybrané hodnoty, které byly vzhledem k tématu nejrelevantnější (např. bez hodnot bez uvedení autora, jiná česká tisková agentura, celostátní politik, celostátní expert, redakce, přebráno)

V případě Brněnského deníku (viz graf 16) podíl redakčního obsahu dodávaného agenturou ČTK klesal kontinuálně už od roku 2000. Nová koncepce layoutu z května 2005, která lokalizovala strukturu Brněnského deníku, nebo pravděpodobněji pokles rozsahu vydání, mohl být důvodem poklesu podílu (z 64,1 % na 61,8 %) redakčního obsahu připravovaného novináři. Ve srovnání s předcházejícím obdobím rostla frekvence autorství zahraniční agentury (32 (2005); 47 (2006)) nebo novináře s využitím agentury (19 (2005) 14 (2006)).⁵⁰⁶

Četnost zastoupení ostatních autorů byla v Brněnském deníku ještě řádově nižší než v Českobudějovickém deníku, maximálně do 25 jednotek, častěji však pouze v jednotkách (např. autorství novináře s využitím agentury – nejvíce 19 jednotek v roce 2005; lokální/regionální politik – 1 jednotka v roce 2008; lokální/regionální expert – 4 jednotky v roce 2002; čtenář jako občanský žurnalista – 25 jednotek v roce 2008; do té doby po 1 jednotce v letech 2000 a 2002). Tato zjištění potvrzují naši výše formulovanou tezi o vývoji přístupu k autorství politiků či expertů v čase; shodný je u analyzovaných deníků trend u autorství čtenářů – občanských žurnalistů, což je ale do značné míry důsledkem konvergence obsahu.

z jiných novin). V mnoha jednotkách od roku 1993 do roku 1999 jsme v rámci analýzy zjistili, že není uveden autor. Z jejich obsahu však vyplynulo, že jde o zprávy ČTK (vydavatelství v tiráži ve vydáních Českobudějovického deníku v roce 1996 explicitně uvedlo, že neoznačené články jsou přebrány ze servisu ČTK), tyto jednotky pak byly kódovány shodně jako ČTK.

506 Výsledek může zkreslovat použití četnosti místo plochy jednotek – texty z agentur byly často krátké zprávy, zatímco texty dodávané novináři byly rozsáhlejší a v hierarchii stran důležitější. Zvolili jsme však záměrně hledisko četnosti, abychom ilustrovali proměnu počtu jednotek v čase.

Graf 16: Brněnský deník – autoři redakčního obsahu (N)⁵⁰⁷

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

507 Pouze vybrané hodnoty, které byly vzhledem k tématu nejrelevantnější (např. bez hodnot bez uvedení autora, jiná česká tisková agentura, celostátní politik, celostátní expert, redakce, přebráno z jiných novin). Pokud je u samofotky uveden název ČTK/EPA (či ČTK/AP apod.), kódujeme jako autora zahraniční tiskovou agenturu, protože autorem je fakticky ona. Články kódované jako

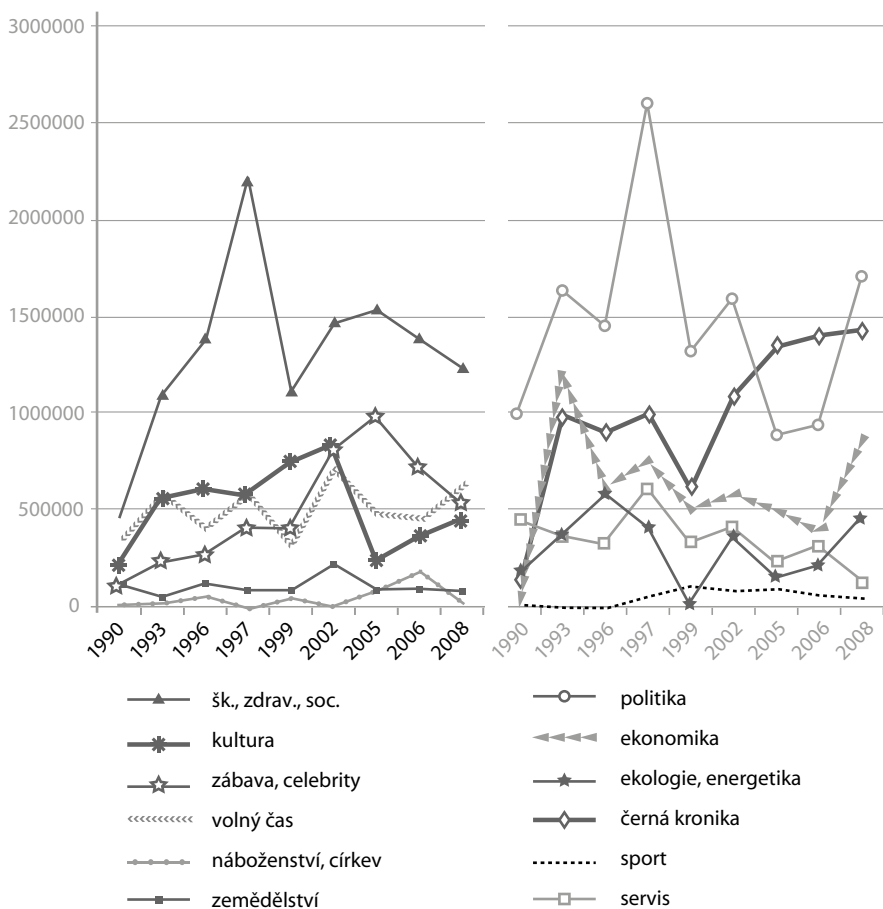
Z hlediska analýzy frekvence (četnosti) autorství článků můžeme dojít k závěru, že různorodost autorů redakčního obsahu obecně klesla, což byl jeden z důsledků racionalizace a jedna z příčin konvergence obsahu. Na druhou stranu se nepotvrdil náš předpoklad, že by v redakčním obsahu sledovaných deníků docházelo k nárůstu podílu agenturního zpravodajství, a tedy k jednomu z trendů vedoucímu k poklesu kvality redakčního obsahu. Z hlediska potenciálního poklesu kvality obsahu je možné zmínit jen nárůst občanské žurnalistiky v obsahu obou deníků v roce 2008.

Za součást projevu racionalizace mediálního obsahu považujeme pokles kvality mediálního obsahu prostřednictvím omezení různorodosti témat redakčního obsahu a zezábavňováním pokrývaných témat. V Českobudějovickém deníku (viz graf 17) dosáhla různorodost témat redakčního obsahu vrcholu v roce 1997 (největší plochu zaujímal téma politika, 2 604 811 mm²). Důvody byly zřejmě dva: zaprvé zvýšení rozsahu vydání deníku v tomto roce a zadruhé sjednocení layoutu Deníků Bohemia. Došlo také k zezábavňování redakčního obsahu – rostla témata jako černá kronika (v roce 2006 to bylo nejzastoupenější téma, 1 402 178 mm²; v roce 2008 druhé téma z hlediska plochy pokrytí, 1 430 898 mm²; za první politikou – 1 707 641 mm²); nebo volný čas. Na druhou stranu od roku 2005, kdy plocha pokrytí tématu zábava a celebrity dosáhla vrcholu (996 776 mm²) a bylo třetí nejrozšířenější v redakčním obsahu Českobudějovického deníku, jeho podíl v následujících letech klesal.

Pokud analyzujeme celkově poměr plochy pokrytí jednotlivých témat, kromě nejzastoupenější hodnoty ostatní (24 %) vedlo v redakčním obsahu téma politika (16 %). Témata odkazující k zezábavňování obsahu – černá kronika (11 %), zábava, celebrity (6 %) a volný čas (6 %) však v součtu měly plochu větší (23 %), což je dalším argumentem pro podporu teze o zezábavňování obsahu Českobudějovického deníku.

autorství zahraniční agentury jsou často uvedeny bez autora a na autorství usuzujeme z textu dle „uvedla agentura Reuters“ – je ale dost pravděpodobné, že do sledovaných deníků jsou zprostředkovány skrze ČTK.

Graf 17: Českobudějovický deník – plocha (mm²) pokrytí vybraných témat redakčního obsahu⁵⁰⁸

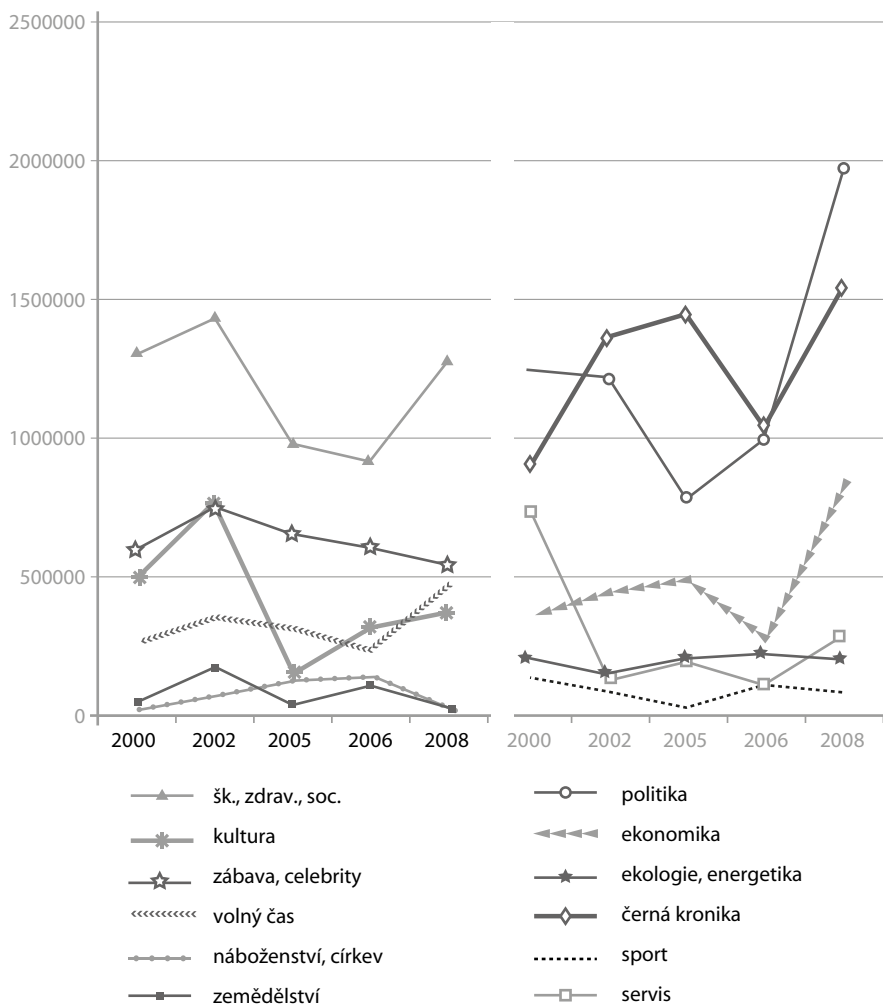

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

508 Bez hodnot ostatní a přírodní neštěstí. Velká část hodnoty ostatní se týkala dopravy, počasí, staveb a armády (např. článek typu: „V Písku se postaví nový most“ či „Husté sněžení komplikovalo dopravu“). Tato hodnota byla často využita u stávkového období, kde však byla část tématu kódována jako sociální a pracovní záležitosti. Dále pod ostatní patřila věda a výzkum, média, archeologie a architektura, zvířata apod.

V Brněnském deníku (viz graf 18) plocha téměř všech témat od roku 2002 (tedy od zařazení deníku do sítě VLP) do roku 2006 klesala, ovšem po proměnách struktury a grafické podoby deníků v roce 2006 a 2007 zase rostla. Na rozdíl od Česko-budějovického deníku (i přes vzájemné přibližování podoby obou analyzovaných deníků, viz výše) v Brněnském deníku do roku 2006 klesala také plocha pokrytí témat odkazujících k zezábavňování redakčního obsahu (např. černá kronika; zábava, celebrity; volný čas). Téma černá kronika mělo ale právě v roce 2006 v Brněnském deníku největší plochu ze všech témat (1 043 177 mm²).

Z hlediska celkového poměru plochy pokrytí jednotlivých témat byla čísla u Brněnského deníku vyrovnanější než v případě Česko-budějovického deníku. Kromě shodně nejzastoupenější hodnoty ostatní (27 %) zaujímaly v redakčním obsahu největší plochu tři témata se shodným počtem procent (14 %) – politika; školství, zdravotnictví a sociální problematika; černá kronika. Témata odkazující k zezábavňování obsahu měly v redakčním obsahu vyšší podíl (25 %) než v Česko-budějovickém deníku – černá kronika (14 %), zábava a celebrity (7 %), volný čas (4 %).

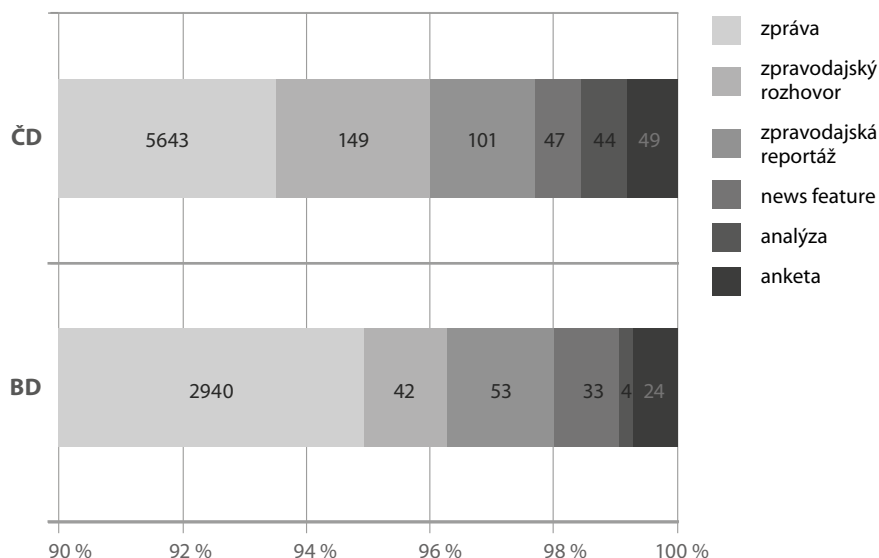
Graf 18: Brněnský deník – plocha (mm²) pokrytí vybraných témat redakčního obsahu⁵⁰⁹

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

509 Bez hodnot ostatní a přírodní neštěstí. Velká část hodnoty ostatní se týkala dopravy, počasí, staveb a armády (např. článek typu: „V Písku se postaví nový most“ či „Husté sněžení komplikovalo dopravu“). Tato hodnota byla často využita u stávkového období, kde však byla část tématu kódována jako sociální a pracovní záležitosti. Dále pod ostatní patřila věda a výzkum, média, archeologie a architektura, zvířata apod.

Rozmanitost redakčního obsahu může být zajištěna také různorodostí využitých žánrů. Zaměřili jsme se tedy na analýzu četnosti hlavních zpravodajských žánrů,⁵¹⁰ jejich vzájemný poměr a jak se jejich frekvence vyvíjela v čase. Oba analyzované deníky byly žánrově homogenizované, když v nich byla shodně nejfrekventovanějším žánrem zpráva (94 % v Českobudějovickém deníku; 95 % v Brněnském deníku). Struktura ostatních zpravodajských žánrů tvořila v Českobudějovickém deníku (viz graf 19) dvě skupiny – podobná byla četnost zpravodajských rozhovorů a zpravodajských reportáží; v méně frekventované, ale vyrovnané skupině pak byl news feature, analýza a anketa. V Brněnském deníku byly v podobných skupinách: zpravodajský rozhovor a zpravodajská reportáž (i když reportáž byla na rozdíl od Českobudějovického deníku četnější než rozhovor); news feature a anketa (opět obrácený poměr oproti Českobudějovickému deníku – o 9 jednotek více news feature než anketa). Významně nižší frekvenci měl v Brněnském deníku žánr analýzy (4).

Graf 19: Českobudějovický deník a Brněnský deník – poměr četnosti (N) vybraných zpravodajských žánrů v redakčním obsahu

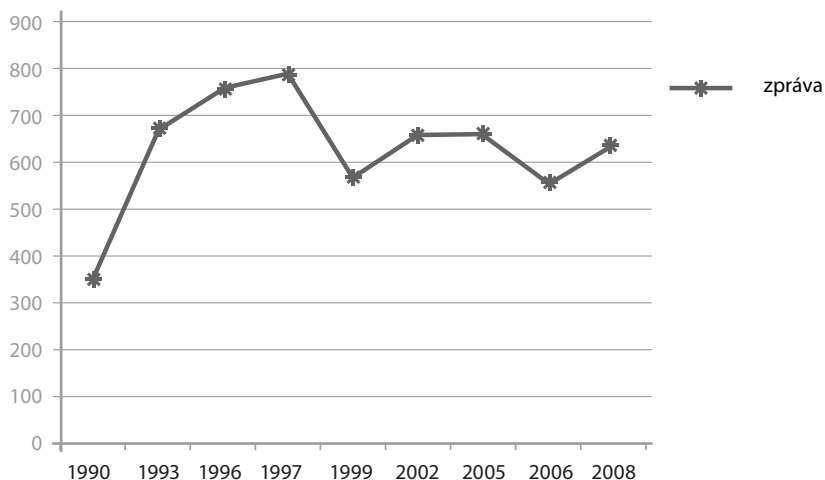

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

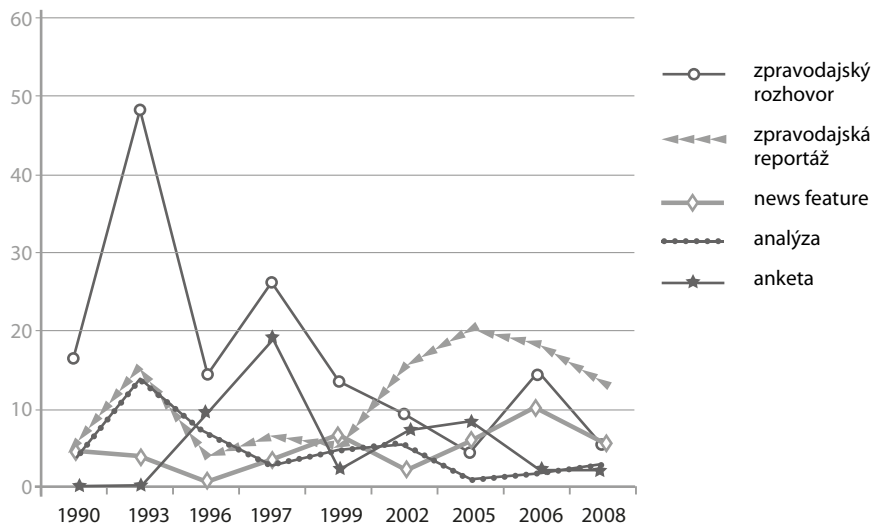
⁵¹⁰ Zaměřili jsme se pouze na žánrovou strukturu zpravodajství, protože jsme do vzorku umísťovali pouze analytické jednotky z obecně zaměřených stránek, které byly především zpravodajské.

Zajímavý byl vývoj žánrové struktury redakčního obsahu v čase. V Česko-budějovickém deníku (viz graf 20) počet zpráv rostl, jejich četnost klesla jen v roce 1999 (ze 720 v roce 1997 na 570 v roce 1999) a 2006 (ze 660 v roce 2005 na 557 v roce 2006). V prvním případě mohlo jít o důsledek proměny struktury deníku v souvislosti se zavedením sešitového vydání a zmenšením formátu novin; ve druhém případě pak za změnou trendu mohlo stát sjednocení layoutu deníků vydavatelství VLP. Vývoj ostatních žánrů byl komplikovanější a vzhledem k malé četnosti těchto jednotek i malé meziroční změny vypadají jako velké výkyvy. Za pozornost stojí obecně růst důležitosti zpravodajské reportáže (maxima dosáhla v roce 2005 s 20 jednotkami) a news feature (nejvíce 11 v roce 2006). Ale také růst frekvence zpravodajského rozhovoru (14) a news feature (11) v roce 2006, kdy rozmanitost žánrů obecně klesla. Zatímco v jiných proměnných se obsah v roce 2008 rozvíjel, neplatí to v otázce žánrů v Česko-budějovickém deníku – jejich četnost shodně klesala nebo stagnovala, kromě rostoucího počtu zpráv.

Graf 20: Česko-budějovický deník – četnost (N) vybraných zpravodajských žánrů v redakčním obsahu

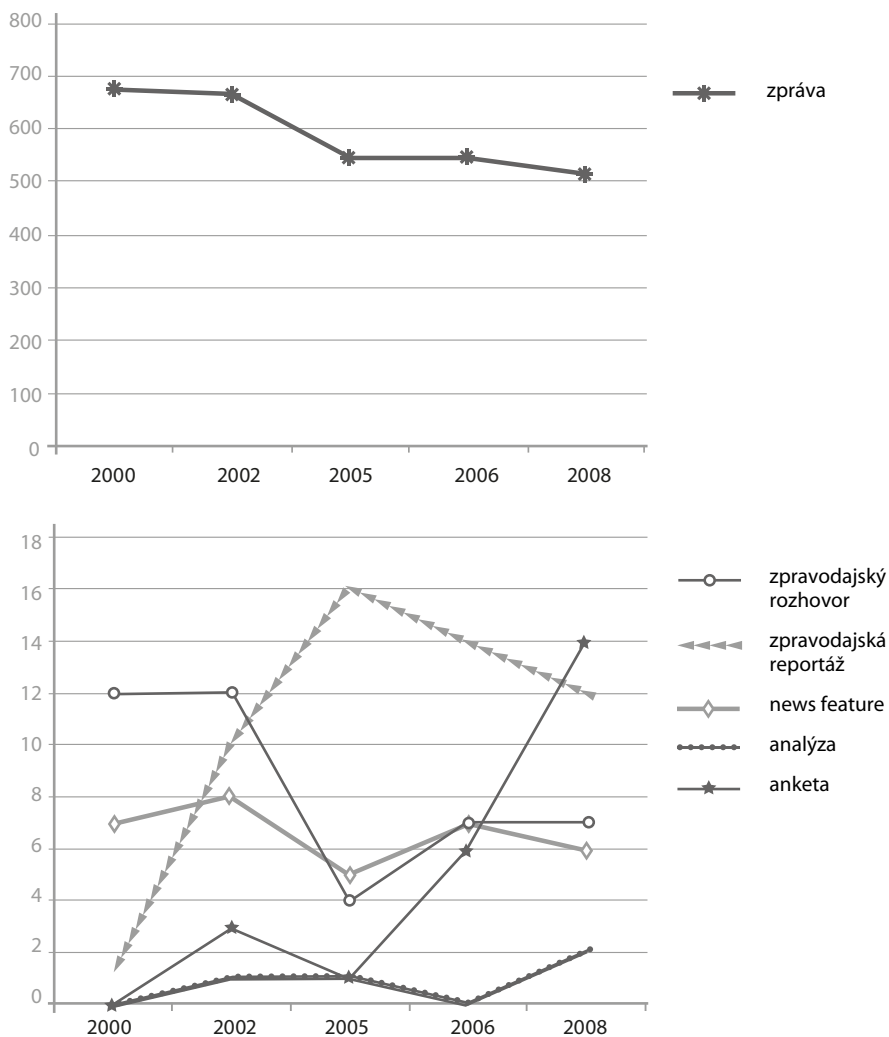

Zdroj: Obsahová analýza Česko-budějovického deníku a Brněnského deníku 2013

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

Vývoj žánrové struktury v Brněnském deníku (viz graf 21) byl z hlediska četnosti zpráv přímočařejší – již od roku 2000 jejich počet konstantně klesal. Proměnlivější byl opět vývoj ostatních žánrů. V roce 2000, před odkoupením titulu vydavatelstvím Vltava-Labe-Press, byl Brněnský deník žánrově homogenizovaný – kromě zpráv (673) bylo v obsahu pouze několik zpravodajských rozhovorů (12), news feature (7) a zpravodajská reportáž (1). Struktura zpravodajských žánrů se proměnila v roce 2005, zřejmě v souvislosti se zavedením nové koncepce – narostl počet zpravodajských reportáží (16), klesl však počet všech ostatních žánrů. Zajímavý byl také nárůst četnosti žánru ankety mezi lety 2005 (1) a 2008 (14), i když vzhledem k nízkým hodnotám to má relativní význam.

Graf 21: Brněnský deník – četnost (N) vybraných zpravodajských žánrů v redakčním obsahu

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

Náš předpoklad, že v důsledku racionalizace mediálního obsahu dojde k poklesu jeho kvality, se potvrdil především z hlediska omezení různorodosti obsahu, a to na úrovni autorů, témat a žánrů redakčního obsahu. Z analýzy mediálního obsahu vyplynulo, že různorodost autorů redakčního obsahu klesala, což byl důsledek racionalizace a vedlejší projev konvergence obsahu. Z hlediska potenciálního poklesu kvality obsahu je možné zmínit jen nárůst občanské žurnalistiky v obsahu obou deníků v roce 2008, tedy redakčního obsahu dodávaného čtenáři. Nepotvrdil se náš předpoklad, že by v redakčním obsahu rostl podíl agenturního zpravodajství. Z hlediska vývoje plochy pokrytí témat můžeme dojít k závěru, že proměna tematické struktury obou analyzovaných deníků odpovídala proměně formálních znaků obsahu. Sjedení layoutu deníků v roce 2006 znamenalo v případě Českobudějovického deníku i Brněnského deníku pokles různorodosti témat v redakčním obsahu, v roce 2008 v souvislosti s proklamovaným důrazem na lokalizaci redakčního obsahu v roce 2007 (viz dále) se v obou denících opět plocha jednotlivých témat zvýšila. Pozoruhodný je výsledek analýzy témat optikou zezábavňování redakčního obsahu, zatímco u Českobudějovického deníku docházelo v průběhu času k růstu témat orientovaných na zábavu i přes pokles plochy pokrytí ostatních témat; u Brněnského deníku byl tento trend opačný. V Brněnském deníku byl však podíl témat souvisejících s trendem zezábavňování obsahu (černá kronika; zábava, celebrity; volný čas) celkově vyšší než v Českobudějovickém deníku. Zvyšování počtu rubrik a příloh zaměřených na zábavu a růst jejich důležitosti v rámci hierarchie ukázala analýza formálních znaků mediálního obsahu. Jako žánrově homogenizované, využívající s převahou ze všech zpravodajských žánrů především zprávy, vyšly z analýzy mediálního obsahu oba sledované deníky. V rámci analýzy formálních znaků mediálního obsahu jsme však zjistili ještě další důležité důsledky racionalizace redakčního obsahu: 1) racionalizace obsahu se projevovala také jako omezení rozsahu titulů, což může mít vliv i na projevy ostatních činitelů v rámci proměn mediálního obsahu; 2) přestože vydavatelství prezentovalo investice do obsahu, ty vedly (konkrétně v roce 2006) především k homogenizaci a centralizaci obsahu, investovalo se tedy do vytváření podmínek pro další racionalizaci. Racionalizace v obou analyzovaných denících vedla obecně k poklesu kvality mediálního obsahu (viz Franklin – Murphy 1991: 194–195; Franklin – Murphy (eds.) 1998: 9; Franklin 2004; Franklin (ed.) 2006: 12–13), a to především omezováním různorodosti autorů, témat i žánrů a zezábavňováním mediálního obsahu (viz McQuail – Siune (eds.) 1998: 16).

Analýza proměn formálních znaků mediálního obsahu se z hlediska **centralizace mediálního obsahu** zaměřila na ověření předpokladu, zda v důsledku homogenizace obsahu, způsobené centrálním zestejňováním formálních znaků mediálního obsahu, docházelo k oslabování lokálních specifik titulu.

Jedním z možných ukazatelů, jak se měnil vztah sledovaných deníků k lokalitě, je proměna hlavičky. Právě hlavička by měla odrážet preference vydavatele (pokud je toto rozhodnutí nastavováno centrálně) nebo šéfredaktora (pokud změnu hlavičky provádí na základě vlastního rozhodnutí), zda je pro něj důležité spojení titulu s konkrétní lokalitou. Zaměřili jsme se tedy v rámci analýzy formálních znaků mediálního obsahu na sledování proměn hlaviček deníků. Zajímala nás nejen faktická proměna názvu (titulu, nadtitulu i podtitulu), ale také proměna poměru velikosti součástí titulu,⁵¹¹ která podle nás odrážela důležitost, kterou vydavatelství přikládalo identifikaci deníků jako lokálních titulů.

Vlastní názvy obou sledovaných deníků v hlavičce se v analyzovaných letech měnily výrazně, jak na úrovni samotného titulu, tak především v nadtitulu a podtitulu hlavičky.⁵¹²

Analýzovaný deník vycházející v Českých Budějovicích se v roce 1990 jmenoval *Jihočeská PRAVDA* a vyjadřoval tak své postavení krajských novin. Jeho vývoj od krajského deníku k okresnímu (lokálnějišmu a s lokalitou silněji identifikovanému titulu) proběhl po změně layoutu v roce 1992; v roce 1993 se tak noviny jmenovaly *Českobudějovické listy*. Název nejen odrážel lokalitu (okres) místo regionu (kraje), ve slově listy byla navíc místo písmene „i“ silueta českobudějovické Černé věže jako další indikátor zesilujícího se vztahu k lokalitě. V rámci modernizace layoutu věž z titulu zmizela v pátek 4. října 1996 a nahradilo ji písmeno „i“. Pak byl název deníku beze změny až do centralizovaného sjednocení hlaviček titulů VLP v září 2006, kdy se stal *Českobudějovickým deníkem*.

Také deník *Rovnost* byl na začátku analýzy, v roce 2000, už na základě hlavičky identifikovatelný jako krajský deník (podle podtitulu: Deník pro okresy Brno-město, Brno-venkov, Blansko, Vyškov, Prostějov a Kroměříž). Titul *Rovnost*, který měly noviny tradičně už od svého vzniku v roce 1885, ztratily při sjednocení názvů v roce 2006, kdy se *Rovnost* přesunula do podtitulu hlavičky a nahradil ji název *Brněnský*

511 Měřili jsme velikost fontu jednotlivých součástí hlavičky (titul, nadtitul, podtitul). Reflektovali jsme psací písmo fontu, u kterého jsme měřili velikost běžného malého písmena, tedy ne prvního písmena. Reflektovali jsme také verzálky (velké psací písmo fontu), i u nich jsme měřili velikost běžného písmena, tedy ne prvního písmena. Měření jednotlivých slov titulu se v průběhu výzkumu ukázalo jako přesnější, než reflektovat vývoj velikosti celé hlavičky (tyto informace jsme v rámci analýzy formálních znaků mediálního obsahu shromáždili také). Vývoj velikosti celé hlavičky často závisel především na změnách formátu novin či zapracování upoutávek na vnitřní obsah nebo inzerátů do titulní strany, což nesouviselo s identifikací titulu s lokalitou.

512 Samotné názvy v nadtitulu a podtitulu, ale i jejich velikost a umístění v hlavičce se měnily častěji než titul. Můžeme spekulovat, že tyto méně zásadní zásahy do hlavičky mohli svými rozhodnutími ovlivnit samotní šéfredaktoři titulů. Výjimkou pravděpodobně bylo umísťování názvu vydavelské sítě do hlavičky (např. Jihočeské listy; Deníky Bohemia; Deníky Moravia), což byla identifikace vydavelského portfolia ze strany vydavatelství.

deník. Sousedství Brněnský deník však do hlavičky deníku pronikalo už od roku 2002 a vydavatelství tak zřejmě dlouhodobě připravovalo plán centralizace hlaviček všech titulů. Zajímavostí je, že i když se v roce 2006 standardizovaly hlavičky všech deníků VLP, nebyly stále totožné, protože deníky v Čechách a na Moravě měly stále různé formáty, a tedy i různou velikost hlaviček.

Podtituly a nadtituly hlaviček se, jak už jsme naznačili, proměňovaly častěji. I z jejich vývoje lze vyčíst, jak měly noviny podle vydavatelství působit na čtenáře. Zatímco v roce 1990 měla Jihočeská PRAVDA jen podtitul *DENÍK JIHOČESKÉHO KRAJE*, kterým jasně deklarovala své regionální zaměření, v roce 1993 už nadtitul *Jihočeské listy* odkazoval u Českobudějovických listů k tomu, že jsou součástí sítě okresních deníků v jižních Čechách. V roce 1999 pak nadtitul *DENÍKY BOHEMIA* informoval o vytvoření sítě okresních deníků v celých Čechách. Tato příslušnost byla pak pro deník vycházející v Českých Budějovických důležitější než podtitul *Jihočeské listy*, který z hlavičky v roce 2002 zmizel jako jeden z důsledků centralizace celé sítě. Od změny názvu v roce 2006 až do roku 2008 už deník žádné nadtituly ani podtituly v hlavičce neměl.

Také Rovnost v roce 2000 v podtitulu hlavičky deklarovala své regionální působení (*DENÍK PRO OKRESY BRNO-MĚSTO, BRNO-VENKOV, BLANSKO, VYŠKOV, PROSTĚJOV A KROMĚŘÍŽ*). Nadtitul *Moravské noviny* byl součástí celého názvu deníku – Moravské noviny ROVNOST, který byl zřejmě snahou odlišit titul od jeho historie před rokem 1989. Tento nadtitul se změnil a v roce 2002 zněl – *brněnský a jihomoravský deník*. Níže v nadtitulu byla i příslušnost Rovnosti k síti VLP prostřednictvím názvu *DENÍKY MORAVIA*. Později v roce 2002 se oba nadtituly přesunuly do podtitulu hlavičky, kde se za souslovím *brněnský a jihomoravský deník* objevil dodatek: *založen 1885*. Tento dodatek chápeme jako snahu brněnské redakce upozornit nové vlastníky, že jakékoliv změny by mohly narušit dlouholetou tradici deníku. Nový název Rovnosti od roku 2006, *Brněnský deník*, byl už v roce 2005 v nadtitulu hlavičky. Spekulaci, že šlo o přípravu na změnu titulu, podporuje fakt, že v podtitulu hlavičky bylo ve stejné době napsáno: *noviny pro město Brno a okres Brno-venkov*, což do značné míry významově dublovalo nadtitul.⁵¹³ Po změně názvu z Rovnost na Brněnský deník v hlavičce (narodil od Českobudějovického deníku) stále zůstal podtitul (v roce 2005) či nadtitul (v roce 2008), kam se umísťoval právě původní název deníku, *Rovnost*.

Proměna velikosti a vzájemného poměru slov v hlavičce odrážela trend faktických proměn názvů obou deníků – od krajského deníku přes okresní deník až

513 Viz registrace ochranné známky Brněnský deník na Úřadu průmyslového vlastnictví v lednu 2006 (Registované ochranné známky. Úřad průmyslového vlastnictví 2009); viz kapitola 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press*.

k centralizované struktuře titulů s homogenizovanými názvy. Deník v Českých Budějovicích měl v roce 1990 v hlavičce největší slovo PRAVDA (1,9 cm), menším písmem pak bylo Jihočeská (1,3 cm). Toto rozložení bylo reziduem názvu před rokem 1989, i když barva slova PRAVDA v hlavičce se v roce 1990 změnila z červené na oranžovou.

V roce 1993 získal na důležitosti název Českobudějovické listy (2,1 cm), od té doby se však identifikace s lokalitou už jen oslabovala – v roce 1999 zmenšením fontu titulu na 1,8 cm; v září 2008 pak proměnou tradičního názvu Jihočeské listy na centralizovaný a homogenizovaný Českobudějovický deník. Pokračující proměna hlavičky i po homogenizaci podporuje domněnku o dalším vývoji vztahu titulu k lokalitě. Zatímco v roce 2006 byl po homogenizaci názvů nastaven vzájemný poměr slov Českobudějovický (0,7 cm) ke slovu deník (2,8 cm), už v roce 2008 došlo ke změně, a to ve prospěch lokality (0,5 ku 2,3 cm), aby se rozdíl v prosinci 2008 ještě více setřel (0,9 ku 2,2 cm). Můžeme spekulovat, že si vydavatelství uvědomilo neudržitelný vývoj podoby hlavičky směrem od lokality a snažilo se tento trend upravit.

Kontroverznější byl vývoj hlavičky v Brněnském deníku. I když v názvu Rovnost nebyla obsažena explicitní identifikace s lokalitou, tradice titulu vycházejícího od roku 1885 odkazovala k provázanosti s lokalitou. Brněnská redakce i čtenáři⁵¹⁴ si po roce 2006 jen těžko zvykali na radikální změnu názvu.⁵¹⁵ V září 2006 měly noviny titul brněnský (1,1 cm) deník (2,6 cm), podtitul ROVNOST (0,9 cm). V roce 2008 byly fonty titulu menší – brněnský 1 cm; deník 2,3 cm; velikost nadtitulu ROVNOST zůstala stejná. Později téhož roku se proměnilo slovo BRNĚNSKÝ na verzálky, ale opět se zmenšil celý titul (0,9 cm a 2,2 cm). Nicméně za vývojem můžeme (stejně jako v případě Českobudějovického deníku) nahlédnout pokus o zvýšení lokální identifikace titulu; a navíc snahu vydavatelství vyvážit poměr nového titulu a tradičního titulu v hlavičce.

Dalším indikátorem proměňujícího se důrazu vydavatelství na lokálnost/regionálnost obsahu a identifikaci deníků s lokalitou/regionem pro nás byla struktura a hierarchie pagin/rubrik, především postavení lokálních/regionálních rubrik vůči celostátním a zahraničním rubrikám ve struktuře obsahu deníků. Druhým ukazatelem centralizace či lokalizace obsahu pro nás bylo zastoupení lokálních/regionálních témat na titulních stránkách a na otvírací pozici titulních stránek sledovaných deníků.

514 Např. šéfredaktor Rovnosti Pavel Macků (2006) čtenářům sliboval, že název Rovnost z hlavičky zmizí.

515 Krajší šéfredaktoři vydavatelství na společném workshopu krátce po změně titulu (workshop Rudolfa Hubera 2006) konstatovali, že o unifikaci názvů ve VLP rozhodli čeští ředitelé, ne němečtí vlastníci. Viz kapitola 2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj dominantní mediální organizace: Případová studie vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009.*

Výchozí stav struktury Českobudějovického deníku bylo obtížné posoudit. V roce 1990 totiž v layoutu stránek deníku chyběly názvy pagin či rubriky. Jednotlivé stránky také nebyly vždycky skládány tematicky (např. černá kronika, kultura, výjimkou byl sport), bylo tedy těžké z obsahu usuzovat, jaký důraz kladla redakce na lokální a regionální témata. Obecně zaměřené lokální a regionální zpravodajství bylo v tomto roce umísťováno převážně na stranu 2. Skladbou titulní stránky v roce 1990 Českobudějovický deník odkazoval k tradici krajských deníků, které byly považovány za noviny postavené na regionálních (krajských) tématech, nabízející také celostátní a zahraniční témata, méně pak lokální (okresní, místní) témata.

V rámci proměny layoutu v roce 1992 vydavatelství jasně deklarovalo, že i když bude Českobudějovický deník napříště okresním deníkem, stále bude nabízet i nad-lokální témata: „Nicméně síla regionálního tisku je i v jeho nadmístní působnosti, v kompletnosti servisu, který svým čtenářům poskytuje. Se vznikajícími okresními deníky se nezmenšila potřeba celokrajové informace a my jsme se také nezřekli povinnosti ji nadále poskytovat. Očekávané státoprávní uspořádání znovu do větších územních celků, než jsou okresy, pak jen potvrzuje důležitost této nejen organizační, ale i informační roviny. Nic jiného také nikdy nebylo naším cílem – programem Vydavatelství Vltava je prohloubit zpravodajství až do jednotlivých obcí, ale současně zůstat informačním prostředkem regionu.“ (vm 1992).

V roce 1993 byla struktura deníku propracovanější, rubriky byly v paginách pojmenovány a z nich usuzujeme, jak se z hlediska hierarchizace proměňoval důraz na jednotlivé typy témat z geografického pohledu (lokální, regionální, celostátní, zahraniční). Nejvýše se v hierarchii umísťovala celostátní a zahraniční témata, krajská témata (pod paginou jižní Čechy) se do struktury dostávala nejvýše na straně 4 (únor); posléze na straně 3 (prosinec). Okresní témata byla ve struktuře pod paginou *Českobudějovicko* konstantně nejvýše na straně 9. Zatímco krajským tématům byla věnována jen jedna strana, okresní témata měla až 4 strany. Rostl tedy rozsah lokální rubriky, ale regionálním tématům byla v hierarchii přisuzována vyšší důležitost. Toto zjištění ilustruje probíhající transformaci krajského (regionálního) deníku na okresní (lokální) deník, v níž se v tomto období Českobudějovický deník nacházel. Struktura titulní strany se v roce 1993 neměnila, převažovala na ní celostátní a zahraniční témata, regionální na ní byla zastoupena pouze v jednom vydání, lokální vůbec.

Ve vydáních z roku 1996 byl zřejmý pokles důrazu na zahraniční témata ve struktuře deníku. Zahraniční témata postupně mizela z titulní stránky, rubrika *Ze světa* se posunula ve struktuře dozadu, až za krajská témata. Za pokles významu zahraničních témat, i když umísťovaných na stránky s paginou *Z domova*, lze považovat také zrušení rubriky *Ze Slovenska* tři roky po rozdělení federace. Regionální témata v rubrice *Jižní Čechy* stále zabírala jednu stranu, která byla v hierarchii struktury

standardně na straně 3; rozsah a postavení v hierarchii stránek se neměnil oproti roku 1993 ani u lokálních témat v rubrice *Českobudějovicko*. Na titulní stránce převažovala celostátní a (postupně stále méně) zahraniční témata, občas se na ni dostalo i téma regionální, lokální však stále ne. V srpnu 1996 došlo ke sjednocení layoutu Deníků Bohemia, vydavatelství však považovalo za důležité čtenářům zdůraznit, že nejde o úplné sjednocení titulů: „Jsme propojeni elektronickou sítí, spolupracují redakce a ke spokojenosti zákazníků i naše inzertní oddělení, nyní jsme se tedy sládili i barevně. Jedno však musíme zdůraznit: je to jednota v různosti. Každý z nás sedmatřiceti se bude dál od druhých výrazně odlišovat v tom, že bude především akcentovat život a problémy měst, obcí a občanů svého okresu, svých čtenářů. Proto jsme tady dál jeden každý jako svěbytný titul, jako domácké, místní, přátelské, sousedské, vaše noviny.“ (Majer 1996).

Stejnou podobu jako v roce 1996 měla struktura stránek i složení témat na titulní straně deníku i v únoru 1997, stoupající rozsah deníku pouze umožnil rozšířit rozsah okresních stránek na šest. Do prosincových čísel roku 1997 se však promítla další proměna layoutu deníku, který měl nově sešitový charakter, přičemž každý sešit začínal vlastní hlavičkou odrážející jeho téma (i když jednotlivé sešity ještě nebyly fyzicky oddělené, to nastalo až v roce 2007). První, šestistránkový sešit byl zaměřen převážně na celostátní a zahraniční zpravodajství. Na sedmé straně začínal sešit *jižní Čechy*, kam mezi většinou regionální (krajská) témata občas pronikaly i celostátní zprávy. Regionální sešit měl, v závislosti na rozsahu celého vydání, 4 až 8 stran. Třetí sešit s názvem *Českobudějovicko* začínal nejvýše na straně 11, nejčastěji však na straně 13 a byl zaměřený na lokální (okresní) témata v rozsahu nejčastěji 6 stran. Zajímavostí bylo, že v sobotu 8. prosince 1997 se lokální sešit Českobudějovicko dostal na druhou pozici hned za celostátní první sešit, jeho součástí byla jediná regionální strana s paginou jižní Čechy. Ale z hlediska vzorku analýzy to byla výjimka, v roce 1999 pokračovala podoba struktury popsaná v ostatních prosincových číslech roku 1997. Titulní strana, především její horní polovina, byla v tomto období opět převážně celostátní.

Výjimka ze struktury popsaná výše, při které získala na důležitosti lokální rubrika, mohla být předzvěstí (a možná i testem) nového záměru vydavatelství – posilování regionálních i lokálních témat ve struktuře. Projevy takového záměru lze vysledovat v roce 1999, kdy se regionální sešit jižní Čechy posunul na stranu 5 (měl rozsah 4 až 6 stran), sešit Českobudějovicko se současně posunul na stranu 9 (měl také rozsah 4 až 6 stran). Nejdůležitější změnou však bylo, že na titulní straně začal být standardem otvírák s regionálním (krajským) tématem (vždy všechny dny v únoru i prosinci kromě pondělí, kdy byly otvíráky celostátní).

Stejnou strukturu stran jako v letech 1997 a 1999 měl deník také v roce 2002. I když by se mohlo zdát, že regionální a lokální sešity ztrácely na důležitosti

(posunuly se na stranu 9, respektive stranu 15), tento posun byl pravděpodobně způsoben rostoucím rozsahem celého titulu, a tedy potenciálně prostorem, který mohla redakce věnovat jednotlivým tématům, ale především inzerci. To, že důležitost obou zmiňovaných sešitů naopak rostla, dokládá zvyšování jejich rozsahu na standardně 6 (u regionálního sešitu) a 8 (u lokálního sešitu) stran. Mohli bychom tedy usuzovat, že rostla důležitost lokálního obsahu, v lokálním sešitě však byly také texty s celostátní tematikou. Stejnou strukturu měly rubriky také v roce 2005 a v únoru 2006. Na titulní straně pokračoval v roce 2002 trend umísťování krajských témat na otvírací pozici, na titulní stranu také začala stále častěji pronikat lokální témata. V roce 2005 byl patrný posun důrazu na regionální/lokální témata na titulní straně – až na jednu výjimku byly všechny otvíráky na titulní straně regionální; na titulních stranách byla převážně regionální témata, ale také lokální a celostátní témata, zahraniční pouze ojediněle. Regionalizace a hlavně lokalizace titulní strany se prohlubovala také v únoru 2006, kdy z titulní stránky zmizela téměř úplně zahraniční témata (např. jen krátký článek na podvalu), celostátní témata byla na titulu jen výjimečně. Otvíráky byly regionální, ale dvakrát se na této pozici v únorovém týdnu 2006 objevilo lokální téma (pondělí 6. 2. 2006; pondělí 4. 12. 2006), které nahrazovalo téma celostátní.

Po sjednocení hlaviček a layoutu v září 2006 byla v prosinci struktura titulní strany stejná jako v únoru. Ve struktuře se však omezovala regionální témata, lokální získávala na důležitosti – regionální rubrika *jižní Čechy* (strana 8) byla stále první, měla však rozsah pouze jedné strany. Hned na následující straně 9 začínal lokální sešit *moje českobudějovicko* s rozsahem 8 stran, jeho součástí byla však také regionální (krajská) témata. Tři dny z prosincového týdne (středa, čtvrtek a sobota) ve struktuře dokonce regionální strana úplně chyběla, regionální paginy byly opět součástí lokálního sešitu. Regionální (krajské) informace byly i přes tyto změny ve struktuře stále rozšířenější než lokální témata. To odpovídá názoru ředitele Morvaie, jak ho prezentoval v rámci tiskové konference ke sjednocení názvů a layoutů deníků: „Jádrem změn budou nové noviny pro metropoli Pražský deník, které budou zároveň obstarávat celorepublikové a mezinárodní zpravodajství pro všech 71 titulů. Ty ještě prohloubí svou nynější regionální kompetenci. Spolu s Pražským deníkem bude vydavatelství Vltava Labe Press produkovat denně půl až tři čtvrtě milionu výtisků regionálních novin.“ (in Rakušanová 2006a).

V roce 2007⁵¹⁶ došlo ke dvěma změnám ve formální podobě Českobudějovického deníku – od května se oddělily jednotlivé sešity a od pondělí 9. července 2007 se lokální témata přesunula ve struktuře na začátek deníku. Ředitel redakcí Gallo, jehož vliv se v rámci lokalizace obsahu začal projevovat (viz výše), to pro čtenáře glosoval:

516 Jak vyplývá z předvýzkumu v archivu Českobudějovického deníku.

„Podle oficiálních statistik je Deník nejčtenějším nebulvárním listem v zemi. Denně ho čte více než jeden a čtvrt milionu lidí. Píšeme o událostech celosvětových i celostátních. Hlavní výhodou ale cítíme v našich 73 okresních vydáních. V nich referujeme o dění takřkajíc za vaším plotem, za zdmi vašeho bytu či domu. Dejte nám, prosím, vědět o tom, co vás trápí nebo žere. Především s vaší pomocí se můžeme stát nástrojem silným, vlivným, praktickým.“ (Gallo 2007). Opuštění primárně regionální linie obsahu mohlo souviset také s proměnou organizační struktury vydavatelství, když v roce 2007 zanikla regionální úroveň řízení.⁵¹⁷

Tyto změny se odrážely ve struktuře titulu v roce 2008, kdy se završila transformace deníku v lokální noviny z hlediska formálních znaků obsahu. Lokální téma se poprvé ve struktuře deníku dostalo před všechna ostatní témata; začalo na druhé straně s paginou *českobudějovicko*, mělo rozsah 7 stran (součástí lokální části byla i rubrika čtenář reportér na s. 8); součástí lokálních stran však byla i regionální témata. Samostatná regionální strana s paginou *jižní Čechy* byla ve sledovaných dvou týdnech ve struktuře pouze jednou (sobota 9. února 2008, strana 7). Titulní stranu otevíralo vždy lokální téma, zbytek článků na titulní stránce byl převážně lokální a regionální; celostátní a zahraniční témata se dostávala pouze do pásu krátkých zpráv na podvalu titulní strany. Vzhledem k popsanému vývoji vydavatelství⁵¹⁸ bychom mohli předpokládat, že k radikální proměně struktury obsahu došlo už při sjednocení layoutu všech deníků v září 2006. Výsledky analýzy formálních znaků mediálního obsahu (struktury deníku) i analýzy mediálního obsahu však spíše odkazují k tomu, co říkali již respondenti hloubkových rozhovorů při popisu vývoje vydavatelství mezi lety 2005 a 2008. Zatímco ředitel Morvai měl připravený na rok 2006 centralizační vývoj obsahu deníků, postupné kroky ředitele redakcí Galla vedly o dva roky později k lokalizaci struktury a Českobudějovický deník byl z hlediska hierarchizace témat v tomto období skutečně především okresním (lokálním) deníkem, i přes objem centrálně dodávaného obsahu celostátních a zahraničních témat.

Brněnský deník, přestože byl stejně jako Českobudějovický deník na začátku deníkem krajským, měl už v roce 2000 jinou strukturu a složení titulní stránky z hlediska důrazu na lokální a regionální témata než Českobudějovický deník. Regionální témata v něm byla zastoupena již na druhé straně v pagině *Názory a zpravidajství*; samostatná regionální rubrika *Z Moravy* byla na straně 3 (na ní byly však kromě krajských témat také témata z jiných moravských krajů a z Brna). Lokálnímu tématu se věnoval vlastní sešit Brněnský deník, který začínal typicky na straně

517 Viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press* a 2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009*.

518 Viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press* a 2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009*.

7 (méně často na straně 9); jeho rozsah byl standardně 8 stran a byl daleko méně tematicky roztržštěn než lokální sešit Českobudějovického deníku, byla v něm totiž až na výjimky pouze lokální témata. Na titulní straně deníku se objevovaly všechny typy témat (tedy včetně lokálních), na otvírák se dostávala celostátní, lokální, ale i zahraniční témata. Zatímco tedy Brněnský deník již v roce 2000 prezentoval lokální témata jako důležitá z hlediska hierarchizace struktury, obdobného přístupu dosáhl Českobudějovický deník až v průběhu roku 2006.

V roce 2002, rok po zařazení Brněnského deníku do vydavatelství Vltava-Labe-Press, se struktura stránek začala postupně přibližovat ke struktuře Českobudějovického deníku. A v důsledku toho Brněnský deník do jisté míry ztratil svá regionální i lokální formální specifika. V únoru 2002 byl sešit *region* ve struktuře na straně 9 a měl rozsah 6 stran, jeho součástí byl i celostátní obsah. Lokální sešit *Brno* začínal ve struktuře na straně 19 (nebo 18), v rámci svého dvanáctistránkového rozsahu měl však pouze dvě lokální strany, následovaly strany věnované ostatním okresům kraje (Vyškovsko, Blanensko, Břeclavsko, Hodonínsko),⁵¹⁹ ale i sportu. V prosinci se regionální a lokální témata vrátila ve struktuře na vyšší pozice – regionální rubrika *jižní Morava* zaujímal dvě strany, nejčastěji stranu 7 a 8; od 9. strany začínal lokální sešit *Brno* s rozsahem 6 stran, jeho součástí byly však opět stránky z ostatních okresů kraje, tedy regionální informace.

Přes projev začínající konvergence obsahu si Brněnský deník dál zachovával určitá specifika, a to především v rámci složení titulní strany. Otvírací texty byly buď lokální, nebo regionální; tato témata také zaujímal většinu titulní strany, celostátní zprávy byly v menšině, zahraniční témata se na titulní stránce ve sledovaných dvou týdnech neobjevovala vůbec.

Od 1. října 2004 se začaly v obsahu Brněnského deníku mutovat jednotlivé okresy, ze struktury tedy zmizely stránky ostatních okresů kraje,⁵²⁰ podoba jihomoravských titulů se tak více přiblížila deníkům VLP v Čechách. Druhou důležitou změnou ovlivňující obsah Brněnského deníku směrem k emancipaci lokálního tématu ve struktuře obsahu byl ve stejný den, 1. října 2004, příchod nového šéfredaktora *Jaroslava Čuříka*. V únorových číslech roku 2005 byly v deníku stejné rubriky jako v prosinci 2002, ale jejich hierarchie se změnila – lokální téma se poprvé dostalo před téma regionální. Lokální sešit *Brno* začínal na páté straně a na rozsahu čtyř stran nabízel lokální informace. Regionální sešit *jižní Morava* byl umístěn za ním, na straně 9 a obsahoval také 4 strany. Postupně se ve struktuře lokalizovaly také specializované strany ekonomiky a kultury, na titulní stránce byly otevírací materiály pouze lokální; celostátní a regionální témata se umísťovala nejčastěji na břichu. Struktura prosincových čísel

519 O regionální struktuře obsahu Brněnského deníku po roce 2001 viz např. red 2001.

520 Jak vyplývá z předvýzkumu obsahové analýzy v archivu Českobudějovického deníku.

roku 2005 se opět změnila, opět k další lokalizaci struktury. Hierarchie – nejprve lokální témata, potom regionální – zůstala. Lokální a (v menší míře) regionální témata byla už na straně 2 v rubrice *téma dne*. Další lokální témata se více diverzifikovala a specializovala – na třetí straně byla pagina *Brno* (rozsah 2 strany), na straně pět pagina *Brno a okolí*. Regionální téma bylo na straně 6 v rubrice *jižní Morava*; celostátní zprávy na stranách 8 a 9; zahraniční témata pak byla nejvýše na straně 12. Lokalizovaly se další specializované strany, například názorová publicistika (s. 7). Více se lokalizovala také titulní strana – otvírací témata byla pouze lokální, zbytek obsahu převážně lokální; pouze výjimečně se na titulní stránce objevovala regionální témata; celostátní a zahraniční témata nikoliv. Důvodem pro tuto lokalizaci obsahu ve druhé polovině roku 2005 (která znovu odlišila zestejnující se obsah Brněnského deníku a Českobudějovického deníku) byl pravděpodobně právě výše zmíněný nový šéfredaktor Brněnského deníku Jaroslav Čuřík,⁵²¹ který od pondělí 2. května 2005 zavedl v deníku novou koncepci obsahu.⁵²² Součástí změn byl mimo jiné⁵²³ přesun

521 Šéfredaktor Jaroslav Čuřík v deníku skončil v srpnu 2005, když ho odvolalo představenstvo Vltava-Labe-Press. Oficiálním důvodem bylo slovy jeho nadřízeného, ředitele divize Jižní Morava Dalibora Neuschla „že nerazil koncepci, kterou VLP směřuje. Očekávání bylo jiné, než je současný stav“ (viz ČTK 2005). Mohli bychom tedy spekulovat, zda důvodem Čuříkova odvolání nebylo právě odlišné směřování obsahu Brněnského deníku než jiných titulů celého řetězce VLP. Šéfredaktorův nástupce však novou koncepci struktury naplňoval dál až do změny layoutu v září 2006 (jak jsme zjistili z analýzy formálních znaků mediálního obsahu). O tom, zda existuje jakákoliv souvislost mezi záměrem lokalizovat (decentralizovat) obsah a šéfredaktorovým odvoláním, můžeme pouze spekulovat. Srovnej s výsledky obsahové analýzy, viz dále.

522 Jak vyplývá z předvýzkumu obsahové analýzy v archivu Brněnského deníku; také viz Čuřík a kol. 2005.

523 „Jaké změny nás tedy ve zkratce čekají? V listu budeme denně popisovat skutečný život konkrétních obyčejných lidí včetně emocí. Prvořadě pro nás budou místní a regionální informace, ale chybět nebude ani pohled jinam. Nebudeme psát prefabrikované zpravodajství, obnovíme slávu soudnické a fejetonů. Výrazné místo budou zaujímat interaktivní žánry, ankety, ohlasy čtenářů a podobně. Téma budou odrážet charakteristické rysy lokality (viz podíl vysokoškoláků, vinařství...). Budeme vyhledávat svá témata, zpracovávat je kriticky, nebudeme opisovat tiskové zprávy. Zřídíme stranu komentářů, kde poskytneme prostor k vyjádření regionálním osobnostem. Ze Studentských listů uděláme živou tematickou stranu týdně pro všechny mladé lidi v kraji. Budeme popularizovat vědecké poznatky z brněnských vysokých škol. Budeme používat živý jazyk bez úřednického či policejního marasmu. Vždy budeme jasně rozlišovat (i graficky) nezávislé zpravodajství a komentáře. Významná témata budeme propagovat ve spolupráci s obytem v rádiích a na letáčích. Pokud se inspirováme jiným médiem, budeme přiznávat původní zdroj zpráv. V týdenících nebudeme informace z deníku jen opakovat, ale rozvíjet z jiných úhlů. Iniciujeme redakční spolupráci s Českým rozhlasem a Českou televizí. Budeme mnohem více pracovat s nápaditými fotografiemi, grafy a infografikou. Změníme stránkování tak, aby bylo logické. Na prvních stranách bude okres a téma. Panoramu změníme do podoby čtyřstránkové přílohy Tipy pro volný čas. Zásady zpracování Rovnosti shrneme do podoby „kuchařky“ pro každého redaktora. Abychom to všechno dokázali, přijmeme dva další pracovníky, zlepšíme motivační systém a technické vybavení redakce.“ (Čuřík a kol. 2005).

lokálního tématu v hierarchii na první místo; rozšíření obsahu o zpravodajství z Rakouska a Slovenska (což znamenalo nárůst zahraničních informací) a názorovou publicistiku z regionu (což znamenalo nárůst regionálních informací).

Přestože měl Brněnský deník od 1. září 2005 jiného šéfredaktora, struktura obsahu se v únoru 2006 nezměnila. V prosinci 2006 po centralizaci hlaviček a sjednocování layoutu všech deníků sítě VLP tak paradoxně v Brněnském deníku došlo k centralizaci a delokalizaci obsahu (na rozdíl od vývoje v Českosobudějovickém deníku). V nové struktuře se například na titulní stranu (i když jen v pásu krátkých zpráv na podvalu) vrátila celostátní a zahraniční témata. Celostátní témata se objevovala také na otvíráku titulní strany; zahraniční témata zase na břichu. Rubrika *téma dne* na druhé straně byla v některých dnech celostátní, když se do té doby orientovala pouze na lokální či regionální témata. Rozsah lokální rubriky však narostl o jednu stranu.

V únoru 2008 se formální podoba Brněnského deníku delokalizovala,⁵²⁴ když se v hierarchii dostalo znovu nahoru celostátní téma v rubrice *brno vs. ČR* na straně dvě.⁵²⁵ Zároveň posilovalo zahraniční téma, které i když bylo v hierarchii pořád nejdále, rozšířil se jeho rozsah z jedné na dvě strany. Ve struktuře stran byl nově také samostatný sešit (pátý v pořadí) s názvem *metropole Brno*, který na čtyřech stranách nabízel například fotoreportáže, servis, zábavu (celostátně zpracovanou), počasí (celostátně zpracované) a tv program, proto ho nelze jednoznačně označit jako rozšíření lokálních informací, spíše jako podporu lokální identifikace titulu prostřednictvím hlavičky sešitu. Mezi lokálními stranami byla také nově rubrika *čtenář – reportér*.

V rámci analýzy centralizace mediálního obsahu jsme se zaměřili na frekvenci a plochu lokálně a regionálně orientovaných témat v souvislosti s celostátními a zahraničními informacemi, centralizovaně dodávanými buď z centrální redakce vydavatelství, nebo z centralizovaných zdrojů (např. agentur).⁵²⁶ Další otázkou, na kterou jsme se v rámci analýzy konvergence obsahu zaměřili, byla proměna obsahu v souvislosti s proměnou vlastnictví, tedy konkrétně před zařazením Českosobudějovického deníku a Brněnského deníku do sítě vydavatelství Vltava-Labe-Press a po něm. Analyzovali jsme také vývoj důležitosti přikládáné v redakčním obsahu lokálním

524 Z toho důvodu také v obsahu není tolik patrné, jako v případě Českosobudějovického deníku, zrušení krajské organizační struktury vydavatelství VLP. Viz kapitoly 2.1. *Historický kontext vývoje vydavatelství Vltava-Labe-Press* a 2.2. *Mikro-činitele strukturální transformace ovlivňující vývoj vydavatelství Vltava-Labe-Press mezi lety 1989 a 2009*.

525 V prosinci 2008 byla druhá strana opět výhradně lokální.

526 Srovnej s názorem Franklina a Murphyho (1991: 60): čím větší je oblast vydávání a čím častěji noviny vychází, tím víc lokální noviny obsahují také celostátní a regionální zprávy. Tušer (1995: 16) míní, že středobodem lokálních a regionálních novin musí být lokálnost a regionálnost, až za ní mohou jít celostátní a zahraniční informace, viz kapitola 1. *Vymezení lokálního a regionálního tisku*.

a regionálním tématům. Důležitost jsme posuzovali z hlediska umístění takových témat na stránce – předpokládali jsme, že nejvyšší důležitost mají články umístěné na otvíráku stránky.

Zatímco v rámci analýzy formálních znaků mediálního obsahu jsme u proměn struktury novin došli k názoru, že oba sledované deníky posouvaly v hierarchii lokální téma a zvyšovaly tak důležitost lokálních informací v redakčním obsahu, výsledky analýzy mediálního obsahu tento pohled na lokalizaci deníků komplikují a do značné míry negují.

Z hlediska četnosti jednotek redakčního obsahu (článek/grafika) zaměřeného na lokální, regionální, celostátní nebo zahraniční téma, bylo u obou sledovaných deníků nejzastoupenější celostátní téma (viz tabulky 13 a 14; grafy 22 a 23). Počet článků/grafiky s celostátním tématem od roku 1999 (respektive 2000) u obou deníků stoupal. Druhým nejfrekventovanějším tématem bylo v obou denících regionální téma; převážně až na třetím místě se tak objevovalo lokální téma; zahraničí⁵²⁷ v průběhu času kleslo na čtvrtou pozici (v Brněnském deníku však bylo v letech 2006 a 2008 četnější než téma lokální). Zvýšení počtu článků napříč tématy v roce 1997 (Česko-budějovický deník) respektive 2002 (Brněnský deník) mělo pravděpodobně důvod ve zvyšování rozsahu vydání v tomto období.

527 Ve vydáních Česko-budějovického deníku v roce 1993 byl velký podíl zahraničních témat, která se z hlediska četnosti dostala na první pozici – to proto, že Slovensko už bylo fakticky zahraničí, zároveň však bylo stále vnímáno jako součást federace, navíc se hodně textů věnovalo rozdělení ČSFR.

Tabulka 13: Českobudějovický deník – četnost a plocha redakčního obsahu z hlediska geografické příslušnosti témat (N = 8 138)

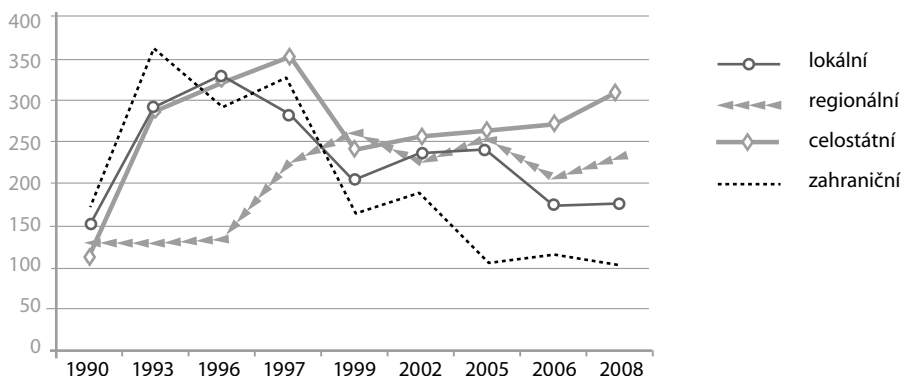
Deník /Rok	Českobudějovický deník											
	lokální			regionální			celostátní			zahraniční		
	N	%	plocha v mm ²	N	%	plocha v mm ²	N	%	plocha v mm ²	N	%	plocha v mm ²
1990	150	7	1123349	129	7	1316921	115	5	1065328	171	9	488216
1993	291	14	3503537	130	7	2112547	289	12	2224921	362	20	1783527
1996	327	16	3331149	135	7	2059953	322	13	2462520	292	16	1343238
1997	283	14	2753743	224	12	3791314	352	14	3260049	328	18	1964361
1999	206	10	1962818	262	15	3202392	242	10	2061944	164	9	1063889
2002	235	11	2616806	224	13	3645226	256	11	2726701	190	10	1948654
2005	240	11	2007223	256	14	3284900	266	11	2702510	106	6	1324925
2006	173	8	1513743	207	12	2926748	272	11	2778100	117	6	1633317
2008	178	9	1288123	232	13	3789434	309	13	3321647	103	6	1503231
Celkem	2083	100	20100491	1799	100	26129435	2423	100	22603720	1833	100	13053358

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

Tabulka 14: Brněnský deník – četnost a plocha redakčního obsahu z hlediska geografické příslušnosti témat (N = 3 858)

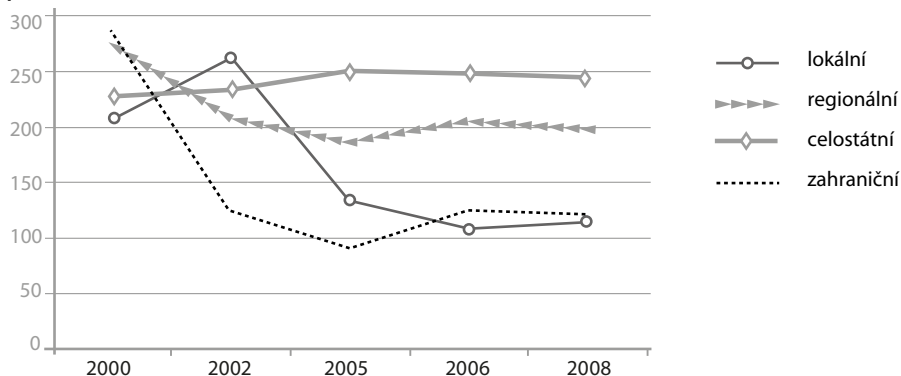
Deník /Rok	Brněnský deník											
	lokální			regionální			celostátní			zahraniční		
	N	%	plocha v mm ²	N	%	plocha v mm ²	N	%	plocha v mm ²	N	%	plocha v mm ²
2000	207	25	1912071	273	26	3561921	227	19	1683079	288	38	1999468
2002	262	32	2258644	208	19	3207481	236	19	2586670	124	17	1365136
2005	133	16	1047210	187	17	2757126	251	21	2820266	91	12	1041237
2006	110	13	978199	206	19	2926041	249	21	2219725	125	17	1622328
2008	115	14	1340886	199	19	3957835	246	20	2860762	121	16	1548591
Celkem	827	100	7537010	1073	100	16410404	1209	100	12170502	749	100	7576760

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

Graf 22: Českobudějovický deník – četnost (N) redakčního obsahu z hlediska geografické příslušnosti témat (N = 8 138)

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

Pokles četnosti lokálního tématu v Brněnském deníku (viz graf 23) může také souviset s omezením vzorku pouze na stránky obecně zaměřené. Z analýzy proměny formálních znaků mediálního obsahu totiž vyplynulo, že se postupná lokalizace obsahu v Brněnském deníku (v Českobudějovickém deníku se emancipace lokálních témat projevila až v roce 2008) týkala také specializovaných stránek (např. kultury, ekonomiky, názorů apod.).

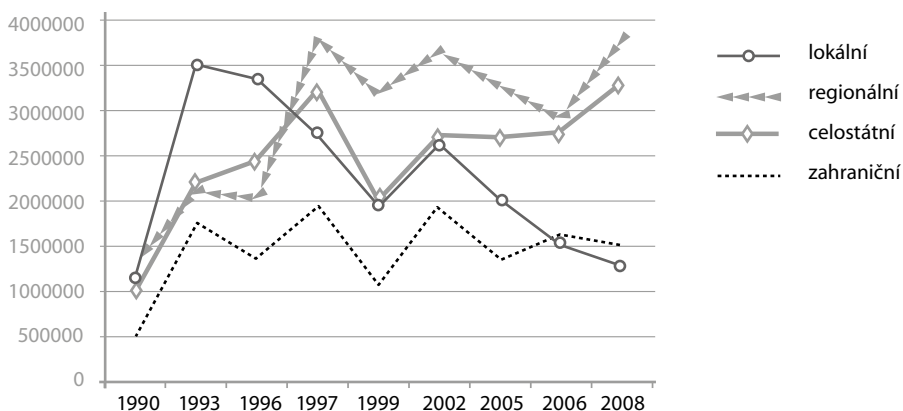
Graf 23: Brněnský deník – četnost (N) redakčního obsahu z hlediska geografické příslušnosti témat (N = 3 858)

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

Výsledky analýzy plochy pokrytí jednotlivých témat (viz tabulky 13 a 14; grafy 24 a 25) však ukázaly, že důležitost celostátních a zahraničních témat v průběhu času ve sledovaných denících ve skutečnosti klesala, protože se taková témata stále častěji umísťovala na stránky v podobě krátkých textů. Výjimkou z tohoto pravidla byl Brněnský deník v letech 2006 a 2008, kdy byla plocha zahraničního tématu větší než tématu lokálního. Důvodem byla zřejmě koncepce obsahu nastavená v roce 2005 šéfredaktorem Čuříkem (viz výše), která prosadila do obsahu Rovnosti například tzv. přeshraniční témata ze sousedních zemí – Slovenska a Rakouska.

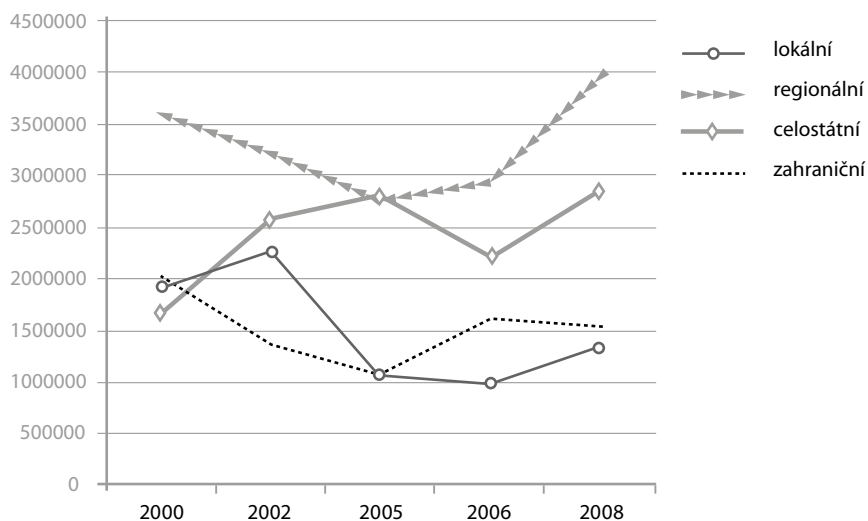
Zajímavý byl ale výsledek analýzy plochy pokrytí regionálního a především lokálního tématu. Regionální téma se stalo v obou denících v průběhu času nejrozšířenějším a jeho podíl mezi lety 2006 a 2008 (v rámci nového layoutu a koncepce lokalizace obsahu) stoupl. Plocha lokálního tématu u obou sledovaných deníků klesla, v případě Českobudějovického deníku i v letech 2005 až 2008, v Brněnském deníku ve stejném období plocha lokálního tématu naopak rostla, i když v deníku zaujímal méně prostoru než téma zahraniční. Pohled na opakující se výkyvy křivky plochy témat mezi lety 1996 a 2008 nastolují otázku, zda je to důsledek proměňujícího se rozsahu novin (v důsledku vyvíjejícího se objemu inzerce), nebo jde o (ne)stálost představy vydavatelství o koncepci obsahu.

Graf 24: Českobudějovický deník – plocha (mm^2)⁵²⁸ redakčního obsahu z hlediska geografické příslušnosti témat

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

528 Plocha jednotek znamená rozměr textu i s titulkem a případnými grafickými prvky v mm^2 . Samofoto – tedy grafický prvek s rozšířenou popiskou bez článku – fotka i popisek společně v mm^2 .

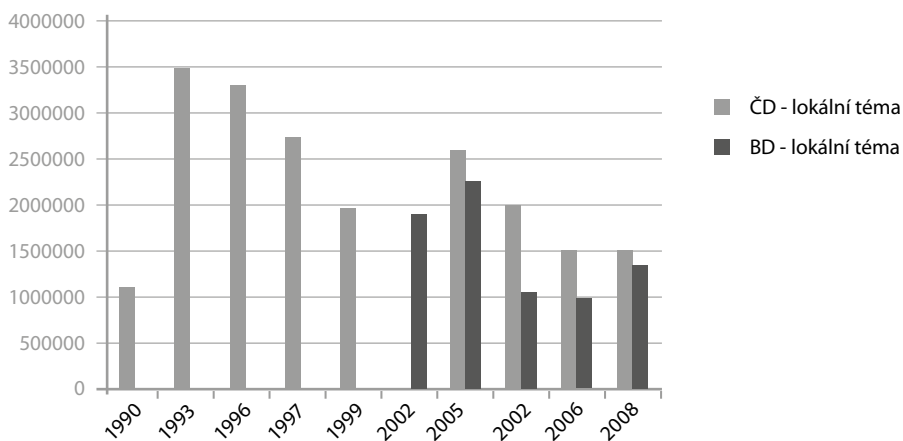
Graf 25: Brněnský deník – plocha (mm²) redakčního obsahu z hlediska geografické příslušnosti témat

Zdroj: Obsahová analýza Českokobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

Když se na vývoj plochy pokrytí lokálního a regionálního tématu podíváme podrobněji, získáváme komplexnější obrázek o delokalizaci obsahu sledovaných deníků (viz grafy 26 a 27). Růst plochy lokálního tématu v Českokobudějovickém deníku v roce 1993 (viz graf 26) (narostlo téměř 3,5 krát proti roku 1990) podporuje zjištění z analýzy formálních znaků mediálního obsahu o proměně krajského deníku v deník okresní. Pak však důraz na lokální témata klesal až do roku 2008. Výjimkou byl pouze rok 2002 (stejně jako u regionálního tématu a stejně jako u lokálního tématu v Brněnském deníku), což přisuzujeme výraznému nárůstu celkového počtu stran (rozsahu) vydání a zvětšení formátu novin v tomto roce v obou sledovaných denících (viz výše). Zajímavý je v kontextu analýzy všech témat a obou deníků také pokles plochy pokrytí lokálního tématu v roce 2008, když regionální i celostátní téma v obou denících narostlo (plocha zahraničního tématu v obou denících v roce 2008 mírně klesla). Důvodem může být konvergence obsahu a formálních znaků všech deníků VLP, když se poprvé v historii plocha sledovaných jednotek v obou analyzovaných denících přiblížila (pokrytí lokálního tématu v Českokobudějovickém deníku – 1 288 123 mm²; v Brněnském deníku – 1 340 886 mm²). Tato data jsou o to paradoxnější, že šlo současně o důsledek lokalizace obsahu Romanem Gallem v roce 2007 (viz výše).

Plocha pokrytí lokálního tématu v Brněnském deníku (viz graf 26) se vyvíjela jen zdánlivě odlišně od plochy pokrytí lokálního tématu v Českobudějovickém deníku. Shodným výsledkem analýzy byl postupný pokles plochy lokálního tématu mezi lety 2002 a 2006. Růst plochy v roce 2008 považujeme spíše za důsledek konvergence obsahu obou deníků vydavatelství VLP (tedy homogenizaci pokrytí věnovanému tomuto tématu) než za projev lokalizace. U poklesu plochy pokrytí lokálního tématu v obou denících v letech 2005 a 2006 je interpretace složitější. Jak už jsme konstatovali v rámci analýzy formálních znaků mediálního obsahu, postupná homogenizace struktury a rubrik obou deníků vedla v případě Brněnského deníku často formálně k delokalizaci, protože moravský titul měl historicky delší tradici zdůrazňování lokálních témat v hierarchii obsahu než ten český. Otázkou je, proč se ve vývoji plochy pokrytí lokálního tématu neprojevovalo zavedení koncepce v roce 2005, podle které měla redakce klást větší důraz právě na lokální (okresní) obsah (viz výše). Jediným vysvětlením je, že vzorek z roku 2005 dostatečně nezachytil proměnu obsahu na základě nové koncepce (koncepce platila až od května 2005, polovina vzorku z tohoto roku je před a polovina po změně); ve vzorku z roku 2006 se pak výrazněji projevil změny po homogenizaci layoutu v září 2006. Opět nás tedy výsledky analýzy vedou k názoru, že deníky sice z hlediska hierarchizace rubrik postupně emancipovaly lokální téma, neznamenal to však, že by mu také obsahově věnovaly více prostoru (klesala také frekvence lokálního tématu redakčního obsahu v obou denících).

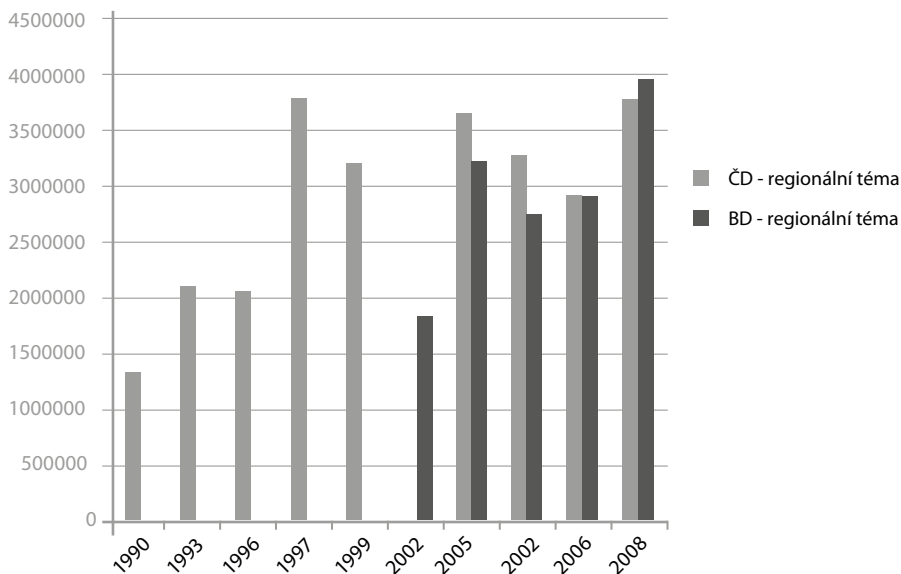
Graf 26: Českobudějovický deník a Brněnský deník – plocha (mm²) redakčního obsahu v rámci pokrytí lokálního tématu

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

V rámci analýzy vývoje plochy pokrytí regionálního tématu lze vidět konvergenci obsahu Českobudějovického a Brněnského deníku, a to jak prostřednictvím téměř totožné křivky vývoje, tak homogenizací plochy v letech 2006 a 2008. Na vývoji plochy pokrytí regionálního tématu v Českobudějovickém deníku je také možné sledovat trend dvou různých tendencí ve vývoji obsahu titulu – ten se do poloviny 90. let snažil profilovat nově především jako lokální (okresní) noviny; později (pravděpodobně i v důsledku návratu ke krajskému uspořádání ČR v roce 2000) se pak znovu rozvíjely z hlediska redakčního obsahu především jeho regionální (krajské) charakteristiky. Výraznější pokles plochy regionálního tématu v Brněnském deníku v roce 2005 logicky souvisel s oddělením okresních mutací titulu v roce 2004. Z hlediska vývoje tohoto tématu v obou analyzovaných denících lze tedy říct, že proklamovaná (z formálního hlediska struktury stran faktická) lokalizace obsahu v roce 2007 se v redakčním obsahu sledovaných deníků projevila spíše jako regionalizace.

Graf 27: Českobudějovický deník a Brněnský deník – plocha (mm²) redakčního obsahu v rámci pokrytí regionálního tématu

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

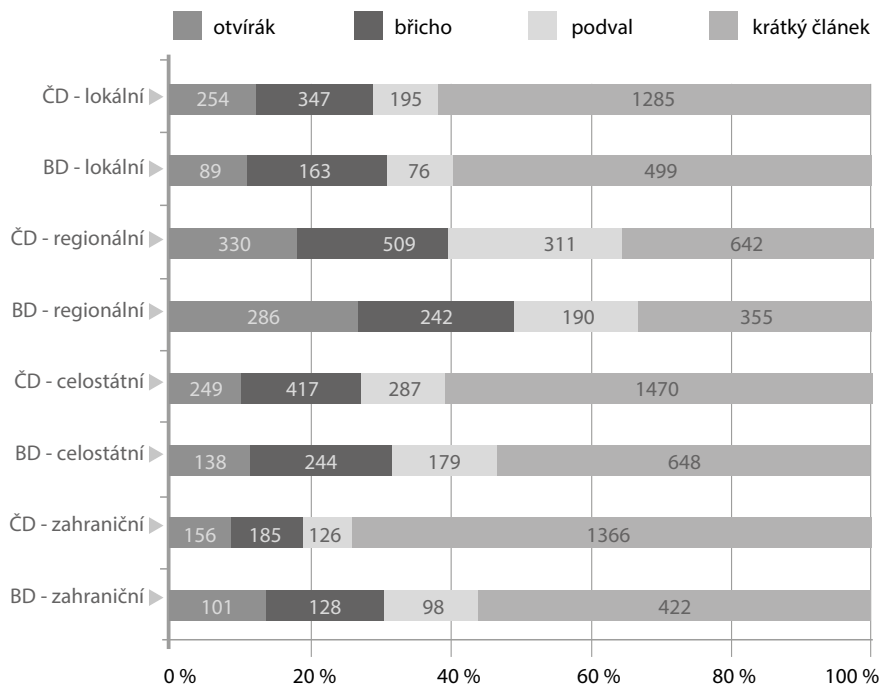
V rámci analýzy vývoje plochy pokrytí zahraničního tématu lze v obou denících vysledovat totožný trend, tedy obecně její pokles. Tento vývoj souvisel zřejmě také

se změnou typu redakčního zpracování zahraničního tématu – ze stagnace četnosti zahraničního tématu ve stejném období vyplývá, že se toto téma do novin dostávalo především jako krátké zprávy. V letech 2006 a 2008 byla plocha pokrytí zahraničního tématu v Českobudějovickém deníku a Brněnském deníku totožná, opět tedy došlo ke konvergenci obsahu obou titulů (viz výše). Proměnlivější byl vývoj plochy pokrytí celostátního tématu, která v letech 2002 až 2008 rostla (kromě poklesu v Brněnském deníku v roce 2006, z hlediska četnosti šlo však o meziroční pokles dvou jednotek); v letech 2006 a 2008 byla však plocha u deníků stále různá. Ve vývoji plochy pokrytí jednotlivých témat nevidíme změny před zařazením titulu do sítě vydavatelství Vltava-Labe-Press a po něm, kromě již výše zmíněných.

V rámci analýzy delokalizace redakčního obsahu jsme se zaměřili také na vývoj lokálního a regionálního tématu v rámci umístění na stránce. Předpokládali jsme, že nejvyšší důležitost měly jednotky (článek/grafika) umístěné na otvíráku stránky. V Českobudějovickém deníku (viz graf 28) mělo za celé analyzované období nejlepší postavení z hlediska četnosti umísťování na stránce regionální téma, které se nejčastěji objevovalo na otvírací pozici (330) a nejméně často v rámci krátkých článků (z hlediska umístění na straně nejméně důležitých) (642). To opět podporuje náš závěr, že deník kladl mimo přechodné období lokalizace na začátku 90. let důraz převážně na regionální téma. Zajímavý je také podobný poměr umístění na stránce u lokálního (254 otvíráků) a celostátního tématu (249 otvíráků), který znovu ukazuje, že lokální téma nemělo v redakčním obsahu titulu žádné „privilegované“ postavení, provázání s lokalitou tedy na úrovni témat redakčního obsahu zřejmě nebylo pro vydavatelství klíčové.

Z hlediska prosté četnosti mělo lokální téma v Brněnském deníku ještě méně důležitosti než v Českobudějovickém deníku (viz graf 28), a to v situaci, kdy byla v Brněnském deníku v hierarchii stran nejdůležitější lokální rubrika o celé tři roky dříve (v roce 2005) než v Českobudějovickém deníku (v roce 2008). Pokud se však podíváme na vzájemné podíly umístění u lokálního tématu, byly v Českobudějovickém deníku i Brněnském deníku téměř totožné. Z hlediska četnosti umístění bylo u moravských novin, stejně jako u českého titulu, nejdůležitější téma regionální (286 otvíráků) (s výraznějším předstihem před všemi ostatními); o pomyslné druhé místo se však v případě moravských novin nedělilo lokální (89 otvíráků) a celostátní téma, ale celostátní (138 otvíráků) a zahraniční téma (101 otvíráků). Lokální téma bylo v Brněnském deníku nejčastěji krátkým článkem; na otvírací pozici strany se objevovalo nejméně často ze všech čtyř geograficky zaměřených témat. Důvodem takového výsledku může být také menší rozsah brněnského než českobudějovického titulu, tedy i méně stránek, méně stránek ve vzorku analýzy, a tedy menší potenciál četnosti umístění na otvírací pozici strany.

Graf 28: Českobudějovický deník (ČD, N = 8 129⁵²⁹) a Brněnský deník (BD, N = 3 858) – četnost (N) redakčního obsahu z hlediska geografické příslušnosti témat podle umístění na stránce

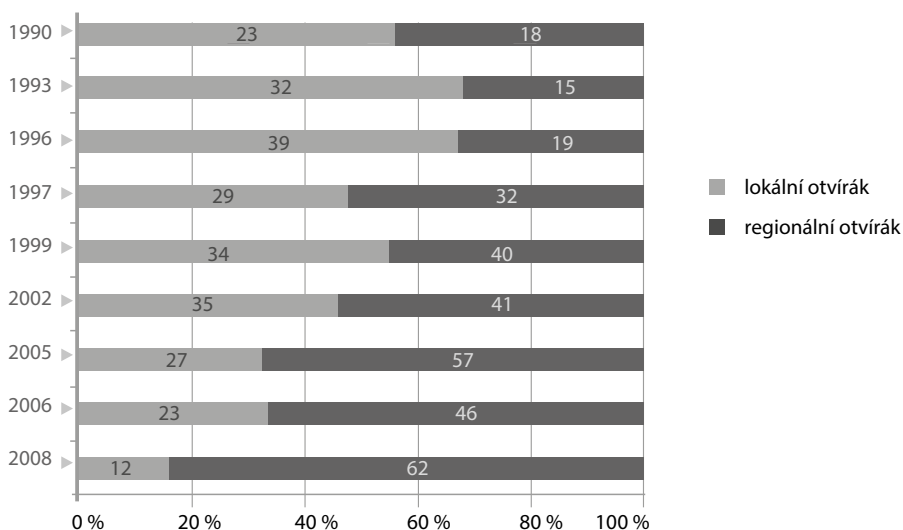

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

Zaměřili jsme se podrobněji na vývoj četnosti lokálních a regionálních otvíráků v čase, který opět ukazuje rozdílné trendy ve vývoji Českobudějovického deníku a Brněnského deníku, ovšem vedoucí ke stejnému výsledku – většímu důrazu na regionální než na lokální téma v redakčním obsahu. V případě Českobudějovického deníku (viz graf 29) byl od roku 1993 vývoj téměř přímočarý – jak klesal počet lokálních otvíráků, tak stoupal počet regionálních otvíráků, v roce 2008 tak bylo z celkového počtu 74 lokálních a regionálních otvíráků pouze 16 % lokálních. V této analýze je také zajímavé podívat se na proměnu trendu po zařazení deníku do sítě VLP, v roce 1990 byl totiž vzájemný poměr témat na otvíráku téměř vyrovnaný, mírně ve prospěch lokality (56 % lokálních otvíráků), z tohoto pohledu šlo v dalších letech o delokalizaci.

⁵²⁹ Bez proměnné *celá strana*, takových jednotek bylo ve vzorku celkem 9.

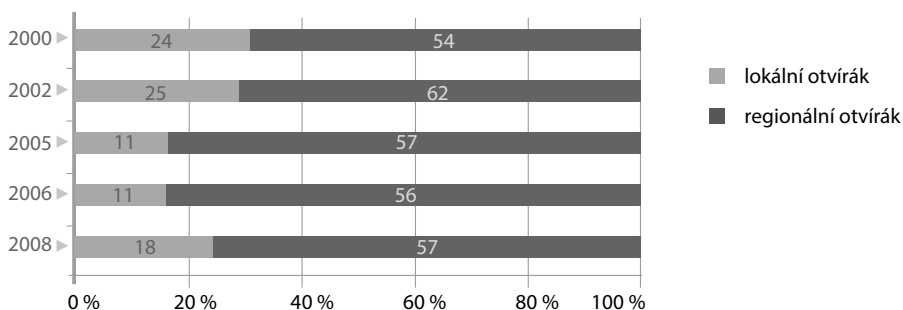
Graf 29: Českobudějovický deník – četnost (N) článků s lokální a regionální geografickou příslušností témat na umístění otvírák (N = 584)

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

V Brněnském deníku (viz graf 30) měla křivka vývoje delokalizace z hlediska umístění na otvírací pozici stránky vrchol v letech 2005 a 2006 (s téměř totožným poměrem 11 lokálních ku 57 respektive 56 regionálním otvírákům).

Graf 30: Brněnský deník – četnost (N) článků s lokální a regionální geografickou příslušností témat na umístění otvírák (N = 375)

Zdroj: Obsahová analýza Českobudějovického deníku a Brněnského deníku 2013.

Výsledky obsahové analýzy zaměřující se na (de)lokalizaci redakčního obsahu a jeho formy nás vedou k významně odlišným závěrům. Zatímco analýza proměn formálních znaků mediálního obsahu ukázala, že se struktura a hierarchie rubrik obou analyzovaných deníků v průběhu času lokalizovala a deníky, i když na začátku krajské s důrazem na regionální informace, se staly z hlediska hierarchie struktury deníky okresními (Českobudějovický deník se z hlediska hierarchie rubrik lokalizoval v únoru 2008, Brněnský deník už v únoru 2005); vývoj mediálního obsahu, tedy plocha pokrytí jednotlivých témat tomuto trendu neodpovídala. V obsahu stále hrála největší roli regionální témata a plocha pokrytí lokálních informací v čase paradoxně klesala.

Můžeme tedy dojít k závěru, že se vydavatelství v obou denících (v roce 2008 homogenizovaných z hlediska struktury stran a formálních znaků obsahu) snažilo postupně posilovat identifikaci titulů s lokalitou (okresem), kde vycházely. Bylo to však zřejmě jen formální „zdání“, které do značné míry zakrývalo fakt, že plocha pokrytí lokálních témat naopak v obsahu klesala; stále v něm byly do značné míry zastoupené centrálně dodávané informace (celostátní a zahraniční témata) a nejvýznamnější podíl měla v obsahu konstantně regionální témata (odrážející nejen původní zaměření analyzovaných deníků, ale také územněsprávní uspořádání republiky po roce 2000). Když se na analýzu lokálních/regionálních témat v redakčním obsahu podíváme podrobněji optikou umístění na straně, také tyto výsledky odkazují k postupné delokalizaci obsahu v obou sledovaných denících. Protože k formální lokalizaci struktury stran u obou analyzovaných deníků docházelo v různou dobu (viz výše), nastal v rámci homogenizace struktury deníků paradoxní stav, kdy konvergence obsahu vedla u Českobudějovického deníku postupně k lokalizaci a v Brněnském deníku v letech 2006 a 2008 k delokalizaci struktury obsahu. V rámci výzkumu se i přes rostoucí konvergenci obsahu a centralizaci organizační struktury (viz výše) ukázalo, že existuje jistá autonomie redakcí vydavatelství VLP, jež se může projevat některými lokálně specifickými zásahy do obsahu. Výsledky analýzy do jisté míry narušily zjednodušující pohled na homogenizaci struktury vydavatelství, kdy všichni přijímají centralizovaná rozhodnutí managementu o podobě novin. Mnohem pravděpodobněji síť 73 titulů naopak vytvářela prostor pro rozhodnutí aktivních lokálních redakcí či manažerů tam, kam centrála „nedohlédla“. Takže zatímco někde mohla redakce získat jistou autonomii a ovlivňovat obsah (např. v Brněnském deníku v roce 2005), v jedné z klíčových redakcí sítě v Českých Budějovicích bylo vždy „více vidět“ na to, jak se redakce podřídila rozhodnutí centrály.

Důvody rozdílných zjištění ze dvou částí obsahové analýzy mohou být čtyři: 1) může jít o specifikum zvolených deníků,⁵³⁰ které oba vycházely nejen v okresním, ale také v krajském městě, mohly si tedy udržet (na rozdíl od jiných titulů vydavatelství VLP vycházejících v okresních městech) silnější regionální (krajská) specifika, na druhou stranu, pokud předpokládáme, že se grafická podoba, struktura i obsah všech titulů VLP přibližovaly (viz výše), mohli bychom očekávat, že alespoň v pozdějších letech analýzy nebude už fakt, zda titul vychází v okresním či krajském městě, hrát významnější roli; 2) výsledky mohl ovlivnit výběr vzorku z hlediska analyzovaných rubrik, kvůli nutnému omezení výběru (i tak bylo ve vzorku téměř 13 tisíc jednotek) jsme analýzu proměn mediálního obsahu omezili pouze na obecně zaměřené stránky ve struktuře deníků, na druhou stranu se však právě v obecném zpravodajství měl podle našeho názoru nejjasněji odrazet vzájemný poměr témat z hlediska geografické příslušnosti; 3) výsledky v jednotlivých letech ovlivňoval do určité míry proměnlivý rozsah jednotlivých vydání;⁵³¹ 4) lokalizaci struktury a hierarchie témat jako „pouze“ formální úpravu naznačila už analýza formálních znaků mediálního obsahu, kdy se ve struktuře lokálních sešitů (rubrik) objevovala také regionální či celostátní témata, jisté projevy jsme mohli sledovat také v rámci vývoje hlavičky Českobudějovického deníku – po úvodním směřování od regionálního charakteru titulu k jeho lokalizaci později převážil centralizovaný přístup. Výsledky analýzy tedy ukazují, že v důsledku konvergence, racionalizace a centralizace mediálního obsahu došlo k delokalizaci mediálního obsahu (viz Kleinsteuber in Siune – Truetzschler (eds.) 1992: 151–152; Franklin (ed.) 2006: xxi, 10), a to i přesto, že formální podoba a struktura mediálního obsahu se vyvíjela směrem k lokalizaci.

Analýza proměny mediálního obsahu Českobudějovického deníku a Brněnského deníku vydavatelství Vltava-Labe-Press se zaměřila na projevy působení sledovaných činitelů strukturální transformace médií v rámci – konvergence mediálního obsahu, racionalizace mediálního obsahu a centralizace mediálního obsahu. Podle zjištění z kvantitativní obsahové analýzy docházelo ve sledovaných denících k obsahové i formální konvergenci, kterou završila téměř úplná homogenizace obsahu v roce

530 Konkrétní deníky – Českobudějovický a Brněnský – jsme pro analýzu vybrali z jiných důvodů. Českobudějovický deník, první titul vydavatelství VLP v Čechách, byl vždy brán (a celá jihočeská část vydavatelství) jako tradiční a základní. Chtěli jsme tedy zmapovat, jak se nastavovaly obsahové parametry v takovém deníku. Na Moravě se síť deníků po roce 2000 tvořila postupně, k dispozici nebyly žádné okresní deníky, pouze krajské deníky a okresní týdeníky. Pokud jsme tedy pro komparaci vývoje obsahu chtěli získat co nejdélší časovou řadu, museli jsme zvolit krajský deník a zvolili jsme Rovnost. Zpětně v okamžiku, kdy jsme na Moravě zvolili krajský deník, bylo nutné zvolit i v Čechách deník na stejné úrovni vydavatelské hierarchie, tedy Jihočeské listy (původně jsme uvažovali také o Listech Strakonicka).

531 Naše analýza se neorientovala na celý rozsah vydání, pouze na obecně zaměřené strany. Ale rostoucí rozsah novin mohl potenciálně znamenat i rozšiřování rozsahu jednotlivých témat.

2008, což u sledovaných deníků vedlo k jejich delokalizaci. Racionalizace v analyzovaných titulech do jisté míry posilovala trend konvergence a vedla k poklesu kvality mediálního obsahu, především na úrovni omezení rozmanitosti autorů, témat a žánrů v redakčním obsahu, ale také vzhledem k nárůstu témat souvisejících se zábavňováním. Analýza centralizace vedla v rámci dvou témat výzkumu, analýzy formálních znaků mediálního obsahu a analýzy mediálního obsahu, k protichůdným závěrům – zatímco se z pohledu vývoje formálních znaků a struktury obsahu sledovaných deníků zdálo, že dochází k lokalizaci obsahu, výsledky obsahové analýzy ukázaly, že plocha i frekvence lokálních témat v čase u obou deníků klesala. Sledované činitele strukturální transformace tak v případě analyzovaných deníků proměňovaly jejich obsah jednoznačně směrem k delokalizaci.

V. KAPITOLA

ZÁVĚR

V. ZÁVĚR

Téma strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku mezi lety 1989 a 2009 se v průběhu psaní textu ukázalo jako důležité, vzhledem k chybějícímu relevantnímu zpracování v literatuře současně náročné. Vycházeli jsme z předpokladu, že zdroje a literatura jsou značně omezené, situace však byla horší – neexistující databázi lokálního a regionálního tisku jsme museli vytvořit; ojedinělé publikace o vývoji českého lokálního a regionálního tisku obsahovaly často zásadní chyby či nepřesnosti, vycházely také převážně z „dojmů“, ne z relevantních empirických dat.

Avšak i přes tyto dílčí překážky se nám podařilo vymezit aspekty strukturální transformace subsystému lokálního a regionálního tisku a stanovit činitele strukturální transformace: (de)regulaci, privatizaci, koncentraci vlastnictví na úrovni mediálního systému; centralizaci, racionalizaci a (de)lokalizaci na úrovni mediální organizace. Ty se po aplikaci na případ českého lokálního a regionálního tisku ukázaly jako relevantní a funkční.

Zaměřili jsme se především na: 1) zmapování struktury a stavu horizontální koncentrace vlastnictví v mediálním subsystému lokálního a regionálního tisku a 2) nalezení odpovědi na otázku, zda v rámci strukturální transformace dochází u dominantní mediální organizace lokálního a regionálního tisku k rozměňování jejích lokálních charakteristik. Sledovali jsme vývoj organizační a výrobní struktury mediální organizace z hlediska jejího vztahu k lokalitě a proměnu mediálního obsahu jejích vybraných titulů. Analýzu jsme provedli prostřednictvím metod dotazníkového šetření, analýzy dokumentů, hloubkových rozhovorů a obsahové analýzy.

V rámci analýzy strukturální transformace mediálního subsystému českého lokálního a regionálního tisku jsme zjistili, že neexistující regulace vlastnictví tisku v České republice a liberalizace rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže nastavila podmínky pro rozvíjející se horizontální koncentraci vlastnictví českého lokálního a regionálního tisku; privatizace českého lokálního a regionálního tisku probíhala především ve spontánní fázi tohoto transformačního období, do převodu majetku, vydavatelských práv a redakcí česká i zahraniční vydavatelství vstupovala bez opory v regulaci a bez jasně nastavených podmínek; průběh privatizace (spolu s liberální regulací) přispíval k rozvoji koncentrace vlastnictví; v rámci strukturální transformace docházelo k postupné horizontální koncentraci vlastnictví českého lokálního a regionálního tisku, tento subsystém je v současné době horizontálně koncentrovaný a jedno vydavatelství, Vltava-Labe-Press, a. s., v něm má monopolní postavení.

Analýza projevů činitelů strukturální transformace na úrovni dominantní mediální organizace, vydavatelství Vltava-Labe-Press, potvrdila, že racionalizace a centralizace organizační struktury a výroby mediálního obsahu v rámci mediální organizace vedla k delokalizaci mediální organizace. K podobnému výsledku jsme dospěli také v rámci obsahové analýzy dvou vybraných titulů vydavatelství, Česko-budějovického deníku a Brněnského deníku – konvergence, racionalizace a centralizace mediálního obsahu vedla k jeho delokalizaci. Zatímco vývoj formálních znaků obsahu naznačoval, že deníky v hierarchii emancipovaly lokálně zaměřený obsah, a tedy svůj vztah k lokalitě, analýza obsahu ukázala opačný trend, tedy klesající plochu pokrytí lokálních témat v obou sledovaných titulech.

Dospěli jsme tedy ke dvěma klíčovým zjištěním: 1) mediální subsystém českého lokálního a regionálního tisku je vlastnicky koncentrován, monopolním vlastníkem je vydavatelství Vltava-Labe-Press; v subsystému však existují desítky dalších, dosud přehlížených titulů; 2) v rámci mediální organizace Vltava-Labe-Press je organizační a výrobní struktura centralizovaná a racionalizovaná, dochází tedy k oslabování vztahu lokálních redakcí k lokalitě; to se současně projevuje také v delokalizaci obsahu vybraných titulů vydavatelství Vltava-Labe-Press.

Hlavním přínosem textu je teoretické a empirické uchopení transformačních vlivů na úrovni mediální organizace. Tyto jevy jsme konceptualizovali jako (de) lokalizaci a došli jsme k závěru, že v případě vydavatelství Vltava-Labe-Press dochází k oslabování lokálních charakteristik na úrovni struktury mediální organizace i mediálního obsahu. Udělali jsme tak první krok k emancipaci emancipátora – českého lokálního a regionálního tisku.

REJSTŘÍK

LITERATURA

REJSTŘÍK

A

<i>Aldridge, Meryl</i>	13, 14, 15, 23, 55, 56, 57, 63, 64, 182, 200, 201, 210, 211, 230, 231, 236, 253
avízo	247

B

<i>Barnett, Steven</i>	15, 26, 27, 235
<i>Benda, Josef</i>	14, 74, 76, 77, 78, 84, 85, 86, 89, 91, 92, 95, 96, 105, 108, 111, 114, 116, 120, 125, 126, 127, 128, 130, 132, 135, 137, 141, 162, 163, 169, 170, 171, 173, 187, 202, 208, 212, 215
<i>Benkovičová, Dana</i>	13, 14, 16, 19, 20
<i>Bittnerová, Pavla</i>	179, 224
<i>Bosáková, Jitka</i>	158, 164, 168, 179, 180
<i>Břečka, Samuel</i>	13, 14, 16, 17, 19, 20
byrokratizace	55, 56, 182, 183, 200, 207, 212, 225

C

<i>Cain Miller, Claire</i>	27
centralizace	41, 42, 44, 54–59, 64, 65, 242–230
<i>Coman, Mihai</i>	31, 34, 35, 38, 39, 47, 73, 74, 107, 118
<i>Coulson, David</i>	53, 71, 240
<i>Croteau, David</i>	39, 49, 52, 57, 60, 61, 63, 71, 72, 75, 155, 156, 182, 212, 213, 230, 231, 236, 253
<i>Curran, James</i>	34, 50, 52, 182

Č

<i>Čelovský, Bořivoj</i>	14, 92, 93, 102, 103, 107, 108, 114, 121, 127, 128, 131, 134, 138, 163, 165, 168, 169, 171, 172, 202
<i>Český region</i>	142, 143, 156
činitele strukturální transformace	40–65, 87–139, 181– 235
<i>Čulík, Jan</i>	107, 112
<i>Čuřík, Jaroslav</i>	238, 239, 276

D

(de)lokalizace	26, 27, 41, 42, 44, 54– 57, 60–62, 230–235
<i>Demers, David Pearce</i>	13, 15, 71
<i>Diekmann, Axel</i>	162, 172, 177, 178, 179, 180, 183, 222, 223, 224
denacionalizace	47, 48, 53, 87, 107, 111, 112, 116, 118
(de)regulace	41, 42, 44–49, 87–104
diverzita médií	41, 50, 52, 40
dokonalá soutěž/ nedokonalá soutěž	51
dotazník	74, 75, 119, 139, 142– 159
<i>Douthwaite, Richard</i>	19
<i>Doyle, Gillian</i>	49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 72, 136, 139, 155, 156, 182
<i>Drok, Nico</i>	21

E

emancipační funkce	
viz funkce emancipační	
<i>Engel, Matthew</i>	26, 27, 147, 233, 235, 236

F

faktor strukturální	
transformace	38–40
<i>Feintuck, Mike</i>	46
<i>Fenton, Natalie</i>	9, 15, 23, 26, 27, 147, 233, 234, 235, 236
<i>Finnegan, John R. Jr.</i>	13, 15
<i>Frankenpost Verlag</i>	108, 119
<i>Franklin, Bob</i>	14, 15, 19, 21, 24, 26, 27, 41, 54, 56, 60, 61, 63, 65, 87, 182, 201, 212, 230, 231, 234, 235, 236, 267, 289
funkce emancipační	14, 15, 23, 26
funkce integrační	14, 15, 26, 157

G

<i>Gallo, Roman</i>	158, 174–178, 210, 218, 221, 222, 228, 229, 230, 233, 249, 273, 274
<i>Gaziano, Cecilie</i>	15
<i>Giorgi, Liana</i>	25, 31, 32, 34, 35, 39, 40, 44, 47, 48, 72, 73, 74, 76, 77, 80, 83, 85, 87, 88, 89, 105, 106, 107, 113–118, 121, 128, 132, 133, 207
<i>Gulyás, Ágnes</i>	14, 26, 32, 33, 34, 35, 36, 39, 41, 44, 47, 48, 72, 73, 74, 79, 85, 155, 156

H

<i>Hájek, Miloslav</i>	13, 14, 16, 20, 79, 80, 81
<i>Hallin, Daniel</i>	35, 36, 38, 39, 79
<i>Hansen, Anne</i>	53, 71, 239, 240
Herfindahl–Hirschmann	
Index (HHI)	71, 72, 156
<i>Herman, Edward</i>	46, 104
<i>Herrick, Dennis</i>	51, 52, 156
<i>Hindman, Douglas Blanks</i>	15
<i>Hirtreiter, Franz Xaver</i>	110, 117, 125, 160, 161, 163–167, 170, 174, 183, 184, 186, 188
hloubkový rozhovor	74–76, 108
horizontální	
koncentrace	118, 119, 127, 135– 139, 169
<i>Hoynes, William</i>	39, 49, 52, 57, 60, 61, 63, 71, 72, 75, 155, 156, 182, 212, 213, 230, 231, 236, 253
<i>Hrvatín, Sandra</i>	49, 50, 51, 118, 120, 155
<i>Huber, Silvia</i>	41, 49, 72, 73, 74, 92, 109, 114, 131, 133, 134, 159
<i>Hudský, Aleš</i>	73, 92, 114, 131
hyperlokalizace	27, 158, 230, 233, 234

CH

<i>Chomsky, Noam</i>	46, 104
----------------------	---------

I

integrační funkce	
viz funkce integrační	

Ivantyšin, Roman 13, 15, 17, 19, 20, 23,
79, 81, 82

J

Jakubowicz, Karol 25, 31, 32, 33, 34, 35,
37, 38, 39, 40, 41, 44,
45, 47, 48, 60, 61, 75,
104, 230, 231

Janowitz, Morris 9, 14, 15

Jeffres, Leo W. 15

Jelínek, Miroslav 80, 89, 93, 94

Jiráček, Jan 34, 39, 50, 52, 73

Junger, Jan 109, 112, 160, 161

K

Kaniss, Phillis 15, 17, 62, 182, 212

Kantrowitz, Alex 27

kartelová dohoda 128, 131, 133, 136

Kerševan, Tanja 49, 50, 51, 118, 120,
155

Kettle, Steve 73, 86, 87, 88, 114,
131

Kieslich 16

Killiby, Cleve 13, 15

Kirkpatrick, Rod 15

Kleinsteuber, Hans J. 17, 27, 65, 212, 232,
236, 289

komercializace 26, 37, 41, 42, 44–
47, 57, 63, 76, 77, 115,
234, 236

koncentrace

vlastnictví 41, 42, 44, 49–53,
118–139

konglomerát 51, 60, 133

Köppl, Daniel 123, 173, 177, 178, 224

Köpplová, Barbara 73

Korbel, Zdeněk 121, 161, 164, 201,
207, 208

Koštál, Vlastimil 108, 109, 121, 161, 164,
168, 169, 171, 172,
188, 201, 207, 208

Kouřil, Vít 14, 45, 128, 131, 134,
138, 140, 165, 172

L

Labe, spol. s r. o. 161, 162

lokality 13–25

lokalizace

viz (de)lokalizace

lokální tisk 13–27

M

Mancini, Paolo 35, 36, 38, 39, 79

Mazzoleni, Gianpietro 48, 107, 112

McGrath, Kristin 15

McChesney, Robert 13, 49, 50

McNair, Brian 39, 40, 63, 182

McQuail, Denis 26, 39, 40, 41, 44, 45,
46, 49, 50, 51, 52, 53,
55, 63, 72, 107, 112,
182, 235, 236, 267

mediální systém
(mediální subsystém) 13, 32–44

Meier, Werner 46, 49, 50, 52, 63,
72, 182

Merton, Robert 9, 14

Metyková, Monika 138

monopol 51, 52, 97, 103, 109,
117, 131, 134, 141,
147

Moravské noviny
nakladatelství, a. s. 123, 124, 126, 137, 168,
170

Morley, David 16

Morvai, Zoltán 172, 173, 175, 176,
177, 178, 210, 217,
218, 221, 222, 246,
254, 274

Mosco, Vincent 26, 41, 50, 51, 53

multinacionální
(transnacionální)
koncentrace 48, 51

Murphy, David 13, 15, 19, 21, 26, 63,
182, 234, 235, 236,
267

N

Napoli, Philip 46, 71, 72, 75, 155,
156

O

občanský žurnalista 255, 257

obsahová analýza 74

oligopol 51, 52, 72, 131

Ondraschek, Michael 126, 169, 171

organigram 58, 59, 186, 206,
214, 218

Orság, Petr 156

Osvaldová, Barbora 15, 21, 237, 238, 244,
247

P

Pácl, Pavel 13, 14, 19, 143

pagina 239, 244, 249, 252,
270, 271, 272, 273,
274, 276

Pakosta, Miroslav 14, 108, 160, 166, 202,
208, 215

Palmer, Michael 48

PancEROVÁ, Alena 109, 164, 179

Park, Robert E. 9, 14

Pavel, Miroslav 176, 178, 179, 197,
210, 223

perfektní soutěž 52

Pertl, Jan 224

Picard, Robert 53, 54, 182

Pilařová, Daniela 103, 140

pluralismus 41, 46, 50, 52

PNPress, a. s. 98, 119, 161, 162, 164,
187, 215

poměr koncentrace
(concentration
ration – CR) 72, 156

PPF Media 158

Pragoprint, a. s. 166, 167, 187, 208, 215

privatizace 41, 42, 44, 47–49,
105–118

přechod (transition) 31

případová studie 74, 75, 159–290

R

racionalizace 41, 42, 44, 54–57,
182–212

radniční zpravodaje 21, 24, 26

Rager, Roland 121, 164, 178, 201,
207, 208

Rakušanová, Ludmila 179, 246, 254, 273

rastr 247, 249

region 13–25

regionální tisk 13–27

Region, spol. s r. o. 120, 123, 157, 168,
170, 171

regulace

viz (de)regulace

relevantní trh 96, 100, 102, 103

*Rheinisch-Bergische
(Druckerei und)*

Verlagsgesellschaft 115, 116, 119, 123,
124, 126, 129, 131,
157, 163, 165, 168,
169, 178, 196

<i>Robins, Kevin</i>	16
<i>Roppen, Johann</i>	53, 71
<i>Rothenbuhler, Eric W.</i>	13
<i>Roupec, Jiří</i>	14, 111, 117, 118, 119, 123, 138, 168
rozmanitost médií	41, 50, 52, 53
rubrika	79, 237, 239, 240, 248, 249, 253, 271, 272, 273, 274, 275, 277, 285
<i>Ruß-Mohl, Stephan</i>	13, 14, 58, 59, 116, 214, 218

Ř

řetězec	26, 51, 57, 61, 63, 104, 115, 119–121, 127, 136, 155, 158, 164, 226, 231, 235, 238– 240, 276
---------	--

S

screeningový dotazník	
viz dotazník	
<i>Sečík, Ivan</i>	91
<i>Schlesinger, Philip</i>	32, 34, 35
<i>Simpson, D. H.</i>	55, 56, 64, 182, 200, 201, 236, 254
smíšený výzkum	75
snaha o maximalizaci zisku	55, 182
<i>Sovová, Olga</i>	77, 80, 86, 106, 107, 112, 113, 118, 185
<i>Sparks, Colin</i>	31–36, 39, 40, 72, 73, 74, 106, 118
<i>Splichal, Slavko</i>	34, 44, 45, 46, 47, 52, 73, 74, 104, 107, 112, 118
<i>Stone, Brad</i>	27

strukturální transformace	31–65
------------------------------	-------

Š

<i>Šenkýř, Miloš</i>	126
<i>Šmíd, Milan</i>	14, 70, 74, 79, 80, 89, 92, 95, 96, 102, 105, 106, 107, 111, 113, 115, 116–121, 122, 126, 127, 128, 129, 134–139, 162, 165
<i>Štětka, Václav</i>	14, 45, 128, 131, 134, 138, 140, 165, 172
štoček	247, 249

T

<i>Tan, Yue</i>	13, 15
<i>Tejkl, Karel</i>	110, 164, 217, 224
tiskový zákon (Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku	76, 77, 88, 91, 95
<i>Tomandl, Jan</i>	14, 122, 123, 124, 126, 138, 167, 168, 170, 171, 191, 192, 202, 207
<i>Trampota, Tomáš</i>	39, 237
transformace (transformation)	31
<i>Trappel, Josef</i>	46, 49, 50, 51, 52, 63, 72, 182
<i>Tucci-Diekmann Simonna</i>	179, 180
<i>Tušer, Andrej</i>	4, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 22, 79, 85, 277
typologie médií	16, 20, 141

U

umístění mediálního
obsahu na straně
(otvírák; břicho, podval) 238, 272, 273, 275,
277, 278, 285, 286,
287

Urbániková, Marína 70

Úřad pro ochranu
hospodářské soutěže
/Ministerstvo pro
hospodářskou soutěž 94, 95, 97, 98, 99,
100, 101, 102, 103,
104, 136, 161, 169

V

Verlagsgruppe Passau/
Neue PresseVerlags
/Passauer Neue Presse 76, 95, 97, 108, 109,
110, 115, 116, 117,
119, 121, 122, 123,
124, 126, 127, 129,
131, 133, 134, 157,
160–165, 167, 168,
169, 172, 173, 178,
179, 180, 184, 186,
188, 190, 191, 193,
194, 196, 198, 207,
215, 249

vertikální koncentrace 46, 135

Vidurová, Aneta 22

Viswanath

Kasisomayajula 13, 15

vlastnictví médií 14, 21, 23, 24, 26,
35, 41, 44

Vltava, spol. s r. o. /

Vydavatelství

Vltava, spol. s r. o. 97, 98, 102, 104, 119,
122, 125, 126, 135,
137, 141, 160, 163,
167, 169, 174, 175,
176, 186–191, 193,

194, 195, 198, 199,
201–206, 209, 210,
215–219, 226, 227,
237, 239, 294

Volek, Jaromír 14, 70

Vrána, Filip 97, 140

Vydavatelství

Deltapress, s. p. 108, 109, 110, 161

Vydavatelství

Delta, s. p. 117, 160, 161

Vydavatelství Kurýr 22, 155, 158

Vydavatelství

Mladá fronta 80, 90, 98, 103, 123,
142, 158

Vydavatelství PP Press 155, 158

Z

zahraniční vlastníci/

zahraniční investoři 47–49, 53, 76–78,
87, 89, 91–94, 103–
107, 110–119, 128,
131–139

Zákon o ochraně

hospodářské soutěže 77, 95, 96, 97,
100, 102, 103, 104,
135, 136, 169, 293

Západočeské noviny

spol. s r. o. 100, 104, 108, 119,
127, 189

závislý na minulém

vývoji

(path dependent) 35, 38, 79

zezápadoňování

(westifikace) 34

LITERATURA

10 let v českých médiích. 2005. Praha: Portál.

Adresář Moravskoslezských periodik 1994. Brno: Mospra.

Aldridge, Meryl. 2007. *Understanding the Local Media.* Open University Press – McGraw-Hill Education.

Audit Bureau of Circulation ČR. www.abccr.cz (5. 4. 2007).

Bagdikian, Ben H. 2000. *The Media Monopoly.* Sixth Edition. Boston: Beacon Press.

Bailey, Gina J. 2004. *Short-Circuiting Democracy? The Paradox of Competition in Newspapering and Why We Can't Get There from Here.* Ph.D. Thesis. Burnaby: Simon Fraser University. <http://ir.lib.sfu.ca/handle/1892/8896> (18. 2. 2009).

Baker, Edwin C. 2007. *Media Concentration and Democracy. Why Ownership Matters.* Cambridge: Cambridge University Press.

Baker, Edwin C. 2002. *Media, Markets, and Democracy.* Cambridge: Cambridge University Press.

Barnett, Steven. 2010. "Minding the Regional News Gap." Pp. 13–18 in *British Journalism Review*, 21, 13.

Benda, Josef. 2007. *Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989–2006.* Praha: Karolinum.

Boháčková, Kamila. 2005. *Reformy územněsprávní organizace na území ČR po roce 1945.* Bakalářská práce. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky.

Brečka, Samuel. 2002. *Médiá v Slovenskej republike.* Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave.

Brečka, Samuel – Benkovičová, Dana. 1998. „Regulácia a podpora regionálnych a lokálnych médií vo vybraných európskych štátoch.“ Pp. 307–312 in *Otázky žurnalistiky*, 4.

Brečka, Samuel – Benkovičová, Dana – Tušer, Andrej. 1998. *Regionálne a lokálne médiá na Slovensku.* Bratislava: Národné centrum mediálnej komunikácie.

Brown, Ray. 1978. *Characteristics of Local Media Audiences.* Westmead: Saxon House.

Burg, Rudolf – Čuřík, Jaroslav – Waschková Císařová, Lenka. 2006. *Novinářské minimum. Stručná příručka.* Brno: Institut regionální žurnalistiky FSS MU.

Coman, Mihai. 2000. "Developments in Journalism Theory About Media "Transition" in Central and Eastern Europe 1990–99." Pp. 35–56 in *Journalism Studies*. Vol. 1, No. 1.

Compaine, Benjamin M. 2005. *The Media Monopoly Myth. How New Competition is Expanding our Sources of Information and Entertainment.* New Millenium Research Council. http://www.newmillenniumresearch.org/archive/Final_Compaine_Paper_050205.pdf (18. 2. 2009).

- Cottle, Simon (ed.).** 2003. *Media Organization and Production*. London – Thousand Oaks – New Delhi: SAGE.
- Coulson, David C. – Hansen, Anne.** 1995. "The Louisville Courier-Journal's News Content after Purchase by Gannet." Pp. 205–215 in *Journalism and Mass Communication Quarterly*. Vol. 72, No. 1, spring.
- Croteau, David – Hoynes, William.** 2001. *The Business of Media. Corporate Media and the Public Interest*. Thousand Oaks – London – New Delhi: Pine Forge Press.
- Curran, James.** 2002. *Media and Power*. London – New York: Routledge.
- Curran, James (ed.).** 2000. *Media Organisations in Society*. London: Hodder Arnold.
- Curran, James.** 2000. „Nový pohled na masová média a demokracii.“ Pp. 116–164 in Jiráková, Jan – Řichová, Blanka (eds.). 2000. *Politická komunikace a média*. Praha: Karolinum.
- Čelovský, Bořivoj.** 2002. *Konec českého tisku*. Šenov u Ostravy: Tilia.
- Čelovský, Bořivoj.** 2001. *Konec českého tisku?* Šenov u Ostravy: Tilia.
- Dahlgren, Peter – Sparks, Colin. (eds.).** 1991. *Communication and Citizenship. Journalism and the Public Sphere*. London – New York: Routledge.
- Darmo, Jozef.** 1998. „Geopolitické a historické súradnice transformačného procesu krajín strednej a východnej Európy. (Zhrnutie problematiky alebo nové otázky k úvahám?!)" Pp. 1–6 in *Otázky žurnalistiky*.
- de Smaele, Hedwig.** 1999. "The Applicability of Western Media Models on the Russian Media System." Pp. 173–189 in *European Journal of Communication*. London – Thousand Oaks – CA – New Delhi: SAGE. Vol 14 (2).
- Demers, David Pearce.** 1996. "Does Personal Experience in a Community Increase or Decrease Newspaper Reading?" Pp. 304–318 in *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 73, 2.
- Demers, David.** 1997. *Revisiting Corporate Newspaper Structure and Profit-Making: Was I Wrong?* Paper prepared for presentation at the annual meeting of the Association for Education in Journalism and Mass Communication, Chicago, July 28 to Aug. 2. <http://www.inma.org/subscribers/papers/1997-demers.doc> (18. 2. 2009).
- Dobrev, Stanislav Dimitrov.** 1997. *The Dynamics of the Bulgarian Newspaper Industry in a Period of Transition*. Ph.D. Thesis. Stanford University.
- Downing, John D. H.** 1996. *Internationalizing Media Theory. Transition, Power, Culture. Reflections on Media in Russia, Poland and Hungary 1980–95*. London: SAGE.
- Doyle, Gillian.** 2003. *Understanding Media Economics*. London – Thousand Oaks – New Delhi: SAGE.
- Doyle, Gillian.** 2002. *Media Ownership. The Economics and Politics of Convergence and Concentration in the UK and European Media*. London – Thousand Oaks – New Delhi: SAGE.

- Drastich, Oldo.** 1992. „Charakteristiky a typológia novej regionálnej tlače Slovenskej republiky.“ Pp. 17–24 in *Otázky žurnalistiky*.
- Drok, Nico.** 1997. *Local and Regional Journalism in Europe*. Bern: European Journalism Training Association, Association Européenne de Formation au Journalisme.
- Einhorn, Barbara – Kaldor, Mary – Kavan, Zdenek.** 1996. *Citizenship and Democratic Control in Contemporary Europe*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Engel, Matthew.** 2009. „Local papers: an obituary.” Pp. 55–62 in *British Journalism Review*, 20, 55.
- European Federation of Journalists.** 2005. *Media Power in Europe: The Big Picture of Ownership*. Brussels: European Federation of Journalists. www.ifj.org.
- European Federation of Journalists.** 2003. *Eastern Empires. Foreign Ownership in Central and Eastern European Media. Ownership, Policy Issues and Strategies 2003*. Brussels: European Federation of Journalists. www.ifj.org.
- Evropská komise.** 2007. *Media pluralism in the Member States of the European Union*. Commission Staff Working Document. http://ec.europa.eu/information_society/media_taskforce/doc/pluralism/media_pluralism_swp_en.pdf (18. 2. 2009).
- Feintuck, Mike.** 1999. *Media Regulation, Public Interest and the Law*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Fenton, Natalie – Metykova, Monika – Schlosberg, Justin – Freedman, Des.** 2010. *Meeting the news needs of local communities*. London: Media Trust.
- Finnegan, John R. Jr. – Viswanath, Kasisomayajula.** 1988. „Community Ties and Use of Cable TV and Newspapers in a Midwest Suburb.” Pp. 456–463 in *Journalism Quarterly*, 65, 2.
- Franklin, Bob (ed.).** 2006. *Local Journalism and Local Media. Making the Local News*. London – New York: Routledge.
- Franklin, Bob.** 2004. „Talking past each other: Journalists, readers and local newspaper reporting of general election campaigns in the UK.” In *Journal of Public Affairs*. Vol. 4, No. 4.
- Franklin, Bob – Hamer, Martin – Hanna, Mark – Kinsey, Marie – Richardson, John. E.** 2005. *Key Concepts in Journalism Studies*. London – Thousand Oaks – New Delhi: SAGE.
- Franklin, Bob – Murphy, David (eds.).** 1998. *Making the Local News. Local Journalism in Context*. London – New York: Routledge.
- Franklin, Bob – Murphy, David.** 1991. *What News? The Market, Politics and the Local Press*. London: Routledge.
- Gaziano, Cecilie – McGrath, Kristin.** 1987. „Newspaper Credibility and Relationships of Newspaper Journalists to Communities.” Pp. 317–328 in *Journalism Quarterly*, 64, 2–3.
- Gáli, Mihály – James, Beverly.** 1999. „Ownership and Control of the Hungarian Press.” Pp. 75–92 in *The Public*. Vol. 6, No. 2.

- George, Lisa.** 2001. *What's Fit To Print: The Effect Of Ownership Concentration On Product Variety In Daily Newspaper Markets*. Michigan State University, Department of Economics. <https://www.msu.edu/~georgelm/Research/Fit%20to%20Print.pdf> (18. 2. 2009).
- Georgiadis, Major Basil D.** 2004. *The Romanian Media in Transition*. Ph.D. Thesis. The Florida State University.
- Gill, Juliet.** 2006. *Muzzling the Watchdog: Changing Media Performance in Democratic Argentina*. Ph.D. Thesis. University of Miami.
- Giorgi, Liana. (ed).** 1995. *The Post-Socialist Media: What Power the West? The changing media landscape in Poland, Hungary, and the Czech Republic*. Aldershot – Brookfield USA – Hong Kong – Singapore – Sydney: Avebury.
- Gulyás, Ágnes.** 2007. "Media Ownership in East Central Europe in a European comparative perspective." Příspěvek na konferenci *Media, Communication, Information: Celebrating 50 Years of Theories and Practices*. 23.–25. July 2007, Unesco, Paris.
- Gulyás, Ágnes.** 2003. "Print Media in Post-Communist East Central Europe." Pp. 81–106 in *European Journal of Communication*. London – Thousand Oaks – CA – New Delhi: SAGE. Vol. 18, No. 1.
- Gulyás, Ágnes.** 1999. "Structural Changes and Organisations in the Print Media Markets of Post-Communist East Central Europe." Pp. 61–74 in *The Public*, Vol. 6, No. 2.
- Hájek, Miloslav.** 1979. *Uvedení do typologie českého periodického tisku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Hallin, Daniel C. – Mancini, Paolo.** 2008. *Systémy médií v postmoderním světě. Tři modely médií a politiky*. Praha: Portál.
- Hallin, Daniel C. – Mancini, Paolo.** 2005. "Comparing Media Systems." Pp. 215–233 in Curran, James – Gurevitch, Michael. (eds.). 2005. *Mass Media and Society*. 4th Edition. London: Hodder Arnold.
- Hallin, Daniel C. – Mancini, Paolo.** 2004. *Comparing Media Systems. Three Models of Media and Politics*. Cambridge: Cambridge university press.
- Hendl, Jan.** 2005. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Hendl, Jan.** 2004. *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál.
- Hendl, Jan.** 1999. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.
- Herman, Edward S. – Chomsky, Noam.** 1988. *Manufacturing Consent. The Political Economy of the Mass Media*. London: Vintage.
- Herrick, Dennis F.** 2003. *Media Management. In the Age of Giants. Business Dynamics of Journalism*. Iowa: Iowa State Press.
- Heřmánková, Jana.** 2007. *Regionální tisk v okrese Tábor v letech 1945–1989*. Rigorozní práce. Praha: Univerzita Karlova.

Hindman, Douglas Blanks. 1996. "Community Newspapers, Community Structural Pluralism, and Local Conflict with Nonlocal Groups." Pp. 708 – 721 in *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 73, 3.

Hindls, Richard – Holman, Robert – Hronová, Stanislava a kolektiv. 2003. *Ekonomický slovník*. Praha: C. H. Beck.

Hines, Colin. 2000. *Localization. A Global Manifesto*. London: Earthscan Publications Ltd.

Holina, Vladimír. 1998. *Zmeny mediálneho prostredia (sociologický aspekt)*. Bratislava: Národné centrum mediálnej komunikácie.

Holina, Vladimír. 1989. *Periodická tlač v SSR a jej čitateľa*. Bratislava: Novinársky študijný ústav.

Holina, Vladimír – Ivantyšyn, Roman – Drastich, Oldo. 1988. *Okresné noviny (stav, obsahová štruktúra, čitateľa, redakčná pošta, autori)*. Bratislava: Novinársky študijný ústav.

Holinová, Hilda – Holina, Vladimír. 1985. *K diferencovanému vplyvu masovej komunikácie*. Bratislava: Novinársky študijný ústav.

Hrvatín, Sandra B. – Kerševan, Tanja. 1999. "Where are the Borders of Media Capitalism in Slovenia?" Pp. 93–114 in *The Public*. Vol. 6, No. 2.

Huber, Silvia (ed.). 2006. *Media Markets in Central and Eastern Europe. An Analysis on Media Ownership in Bulgaria, Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Romania, Slovakia and Slovenia*. Wien – Berlin LIT VERLAG.

Hughes, Sallie Louise. 2001. *Journalists, The Media and The Democratization of Mexico*. Ph.D. Thesis. Tulane University.

Institute on Journalism and Media. 2007. Lectures about American Journalism.

Ivantyšyn, Roman. 1995. „Regionálne, lokálne a sublokálne periodiká na Slovensku v dvoťdesiatych rokoch.“ Pp. 25 – 32 in *Otázky žurnalistiky*, 1.

Jakubowicz, Karol. 2007. *Rude Awakening. Social and Media Change in Central and Eastern Europe*. Cresskill: Hampton Press.

Jakubowicz, Karol. 2001. "Rude Awakening. Social and Media Change in Central and Eastern Europe." Pp. 59–80 in *The Public*. Vol. 8, No. 4.

Jakubowicz, Karol – Sükösd, Miklós (eds.). 2008. *Finding the Right Place on the Map. Central and Eastern Media Change in a Global Perspective*. Bristol – Chicago: intellect.

Janowitz, Morris. 1952. *The Community Press in an Urban Setting*. Chicago: Chicago University Press.

Jeffres, Leo W. – Dobos, Jean – Lee, Jae-won. 1988. "Media Use and Community Ties." Pp. 575–581 in *Journalism Quarterly*, 65, 3.

Jensen, Klaus Bruhn – Jankowski, Nicholas W. 1991. *A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research*. London: Routledge.

Jiráček, Jan – Říhová, Blanka (eds.). 2000. *Politická komunikace a média*. Praha: Karolinum.

- Jones, Adam.** 1999. *The Press in Transition. A Comparative Study of Nicaragua, South Africa, Jordan, and Russia*. Ph.D. Thesis. University of British Columbia.
- Jung, Mikyung.** 1995. *The Impact of Democratization on the Structure and Control of the Mass Media in South Korea*. Ph.D. Thesis. University of Wisconsin-Madison.
- Junger, Jan.** 2005. *Prodej podniku podle hospodářského a obchodního zákoníku*. Diplomová práce. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Právnická fakulta.
- K aktuálním otázkám rozvoje okresních novin. Sborník příspěvků ze semináře v Břeclavi, listopad 1985.* 1986. Praha: Ústav teorie a praxe žurnalistiky při Fakultě žurnalistiky Univerzity Karlovy.
- Kaldor, Mary – Vejvoda, Ivan.** 1999. *Democratization in Central and Eastern Europe*. London – New York: Pinter.
- Kaniss, Phyllis.** 1991. *Making Local News*. Chicago – London: The University of Chicago Press.
- Karatnycky, Adrian – Motyl, Alexander – Piano, Aili (eds.).** 2001. *Nations in Transit 1999–2000*. New Brunswick – London: Transaction Publishers.
- Karatnycky, Adrian – Motyl, Alexander – Shor, Boris (eds.).** 1998. *Nations in Transit 1997*. New Brunswick – London: Transaction Publishers.
- Kelly, Mary – Mazzoleni, Gianpietro – McQuail, Denis (eds.).** 2004. *The Media in Europe. The Euromedia Research Group*. London – Thousand Oaks – New Delhi: SAGE.
- Kevin, Deirdre.** 2003. *Europe in the Media. A Comparison of Reporting, Representation, and Rhetoric in National Media Systems in Europe*. Mahwah – New Jersey – London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Killiby, Cleve.** 1994. "Relationships between country newspapers and community ties." Pp. 275–289 in *Australian Studies in Journalism*, 3.
- Kirkpatrick, Rod.** 1995. "Purposely parochial: three provincial dailies, 1930–1990." Pp. 98–122 in *Australian Studies in Journalism*, 4.
- Klimkiewicz, Beata.** 2007. "Media Pluralism and Regional Press in Poland." Pp. 13–21 in Waschková Císařová, Lenka (ed.). 2007. *Regionální média v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita.
- Klukan, Petr.** 2007. „Jihlavské listy, poslední „české“ noviny.“ Pp. 104–106 in Waschková Císařová, Lenka (ed.). 2007. *Regionální média v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita.
- Kolihová, Zuzana.** 2003. *Regionální žurnalista*. Klauzurní práce. Brno: Masarykova univerzita.
- Lacy, Stephen – Sohn, Ardyth B.** 1990. "Correlations of Newspaper Content with Circulation in the Suburbs: A Case Study." Pp. 785–793 in *Journalism Quarterly*. Vol. 67, No. 4, winter.
- Lacy, Stephen.** 1986. *The Effects of Intra-City Daily Newspaper Competition on News and Editorial Content*. Paper presented at the Annual Meeting of the Association for Education in Journalism and Mass Communication (69th, Norman, Oklahoma, August 3–6, 1986).

http://eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/30/45/63.pdf (18. 2. 2009).

Macků, Pavel. 2007. „Achillova pata regionální žurnalistiky.“ Pp. 101–103 in Waschková Císařová, Lenka (ed.). 2007. *Regionální média v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita.

McChesney, Robert W. 1999. *Rich Media, Poor Democracy. Communication Politics in Dubious Times*. New York: The New Press.

McNair, Brian. 2004. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál.

McQuail, Denis. 2000. „Masová média ve veřejném zájmu: hledání rámce norem pro chování médií.“ Pp. 99–115 in Jiráček, Jan – Říhová, Blanka (eds.). 2000. *Politická komunikace a média*. Praha: Karolinum.

McQuail, Denis. 1999. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál.

McQuail, Denis – Siune, Karen (eds.). 1998. *Media Policy. Convergence, Concentration and Commerce*. London – Thousand Oaks – New Delhi: SAGE.

Merton, Robert. 1950. „Patterns of Influence: A Study of Interpersonal Influences and of Communication Behaviors in a Local Community.“ In Lazarsfeld, Paul – Stanton, Frank. (eds.). *Communication Research, 1948–49*. New York: Harper and Co.

Místní tisk. Metodický sborník pro redaktory podnikových a okresních novin. 1984. Ostrava: Krajský výbor Českého svazu novinářů Ostrava.

Morawski, Witold. 2005. *Ekonomická sociologie. Problémy, teorie, empirie*. Praha: SLON.

Morley, David – Robins, Kevin. 1995. *Spaces of Identity. Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries*. London – New York: Routledge.

Mosco, Vincent 1996. *The Political Economy of Communication. Rethinking and Renewal*. London: SAGE.

Murdock, Graham – Golding, Peter. 2005. „Culture, Communications and Political Economy.“ Pp. 60–83 in Curran, James – Gurevitch, Michael (eds.). 2005. *Mass Media and Society. 4th Edition*. London: Hodder Arnold.

Murdock, Graham. 1997. „Redrawing the Map of the Communications Industries: Concentration and Ownership in the Era of Privatization.“ Pp. 1–16 in Golding, Peter – Murdock, Graham. 1997. *The Political Economy of the Media*. Cheltenham: Edward Elgar.

Murphy, David. 1976. *The silent watchdog. The press in local politics*. London: Constable.

Napoli, Philip M. (ed.). 2007. *Media Diversity and Localism. Meaning and Metrics*. Mahwah – New Jersey – London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Nikoltshev, Ivan G. 1998. *The Post-Communist Bulgarian Journalist*. Ph.D. Thesis. University of Maryland.

O’Neil, Patrick H. (ed.). 1997. *Post-Communism and the Media in Eastern Europe*. London – Portland: Frank Cass.

O’Riordan, Tim (ed.). 2001. *Globalism, Localism and Identity*. London – Sterling: Earthscan Publications.

Objektivita v radničních listech neexistuje, cenzura ano. <http://www.bezkorupce.cz/tiskove-zpravy/objektivita-v-radnicnich-listech-neexistuje-cenzura-ano/> (31. 10. 2008).

Odvážná řešení: média a byznys čelí krizi. Konference. Futuroom, 26. 5. 2009. www.futuroom.cz (28. 9. 2009).

Okresné noviny v nových podmienkach. Zborník zo seminára k problémom regionálnej žurnalistiky. 1991. Bratislava: Novinářský študijný ústav.

Okresní a podnikové noviny na jihu Čech. 1988. České Budějovice: Krajský výbor Českého svazu novinářů.

Orság, Petr. 2007. „Investigativní žurnalistika a možnosti jejího uplatnění v českém regionálním zpravodajství.“ Pp. 55–61 in Waschková Císařová, Lenka (ed.). 2007. *Regionální média v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita.

Osvaldová, Barbora. 2007. „Regionální noviny v České republice z hlediska mediálního zařazení a etiky.“ Pp. 51–54 in Waschková Císařová, Lenka (ed.). 2007. *Regionální média v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita.

Osvaldová, Barbora – Halada, Jan. 1999. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri.

Pácl, Pavel. 1997. *Hromadné sdělovací prostředky v regionu*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity.

Pakosta, Miroslav. 2007. „Z týdeníků deníky.“ Pp. 96–100 in Waschková Císařová, Lenka (ed.). 2007. *Regionální média v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita.

Pakosta, Miroslav. 1995. *Regionální tisk v severních Čechách*. Diplomová práce. Praha: FSV UK.

Paletz, David L. – Jakubowicz, Karol (eds.). 2003. *Business as Usual. Continuity and Change in Central and Eastern Europe*. Cresskill – New Jersey: Hampton Press.

Pecke, Samuel. 2004. „Local heroes.“ Pp. 26–30 in *British Journalism Review*. SAGE. Vol. 15, No. 2.

Park, Robert E. 1975. „The Natural History of the Newspaper.“ In Schramm, Wilbur. (ed.). *Mass Communication 2nd ed.* Urbana: University of Illinois Press.

Picard, Robert G. (ed.). 2002. *Media Firms: Structures, Operations and Performance*. London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Pluralismus a koncentrace médií na vnitřním trhu v rámci Evropské unie. 1998. Praha: Parlamentní institut.

Pridham, Geoffrey – Ágh, Attila (eds.). 2001. *Prospects for Democratic Consolidation in East-Central Europe*. Manchester – New York: Manchester University Press.

Prokop, Dieter. 2005. *Boj o média. Dějiny nového kritického myšlení o médiích*. Praha: Karolinum.

Punch, Keith F. 2008. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál.

Radniční listy bez cenzury. 2006. <http://www.bezkorupce.cz/nase-projekty/radnicni-listy/> (31. 10. 2008).

Ratkovic, Vanja. 2004. *The Croatian Media in Transition, From May 4, 1980 to March 31, 1991*. Master Thesis. University of Missouri-Columbia.

Ritchie, Jane – Lewis, Jane (eds.). 2005. *Qualitative Research Practice. A Guide for Social Science Students and Researchers*. London – Thousand Oaks – New Delhi: SAGE.

Rivers, William L. – Rubin, David M. 1971. *A Region's Press: Anatomy of Newspapers in The San Francisco Bay Area*. Berkeley: Institute of Governmental Studies, University of California.

Roessler, P. 2008. *Same Pictures, Same Stories? Diversity on the Micro-Level of News Coverage*. Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association, Sheraton New York, New York City, NY. 10. 10. 2008. http://www.allacademic.com/meta/p12040_index.html (18. 2. 2009).

Roppen, Johann. 1997. "The Problem of No-effects of Mediaconcentration." Paper for *13th Nordic Conference of Media Research*, Jyväskylä, Finland.

Rossman, Gabriel H. 2003. *The Influence of Ownership on the Valence of Media Content: The Case Movie Review*. Working paper Nr. 27. Princeton University, Center for Arts and Cultural Policy Studies. <http://www.princeton.edu/culturalpolicy/workpap/WP27%20-%20Rossman.pdf> (18. 2. 2009).

Rothenbuhler, Eric W. – Mullen, Lawrence, J. – DeLaurell, Richard – Ryu, Choon Ryul. 1996. „Communication, Community Attachment, and Involvement.“ Pp. 445–466 in *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 73, 2.

Roupec, Jiří. 2001. *Ve druhém století Rovnosti*. Brno: ROJ.

Ruß-Mohl, Stephan – Bakičová, Hana. 2005. *Žurnalistika. Komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha: Grada.

Ruß-Mohl, Stephan. 2007. "Towards a European Journalism. The Economics of European Journalism and European Correspondence, its Limits, Opportunities, Challenges – and the Role of Regional Media." Pp. 3–12 in Waschková Císařová, Lenka (ed.). 2007. *Regionální média v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita.

Sečík, Ivan. 1991. „Zmeny ekonomických podmienok vydávania periodickej tlače.“ In *Okresné noviny v nových podmienkach. Zborník zo seminára k problému regionálnej žurnalistiky*. 1991. Bratislava: Novinársky študijný ústav.

Shoemaker, Pamela J. – Reese, Stephen D. 1996. *Mediating the Message: Theories of Influence on Mass Media Content*. New York: Longman. http://journalism.utexas.edu/faculty/reese/publish/mediating%20message_complete.pdf (18. 2. 2009).

Schudson, Michael. 2005. "Four Approaches to the Sociology of News." Pp. 172–197 in Curran, James – Gurevitch, Michael (eds.). 2005. *Mass Media and Society. 4th Edition*. London: Hodder Arnold.

- Schulz, Winfried – Scherer, Helmut – Hagen, Lutz – Reifová, Irena – Končelík, Jakub.** 2004. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum.
- Silverman, David.** 2005. *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar.
- Simpson, D. H.** 1981. *Commercialisation of the Regional Press*. Aldershot: Gower Publishing Company.
- Siune, Karen – Truetzschler, Wolfgang (eds.).** 1992. *Dynamics of Media Politics. Broadcast and Electronic Media in Western Europe*. London – Newbury Park – New Delhi: SAGE.
- Sovová, Olga.** 2001. „Vývoj na trhu periodik po roce 1990.“ Pp. 105–109 in Sokol, T. 2001. *Tisk a právo*. Praha: Orac.
- Sparks, Colin.** 2000. “Media Theory After the Fall of European Communism: Why the Old Models from East and West Won’t Do Any More.” Pp. 35–49 In Curran, J. and Park, M. (eds.). *De-Westernizing Media Studies*. London: Routledge.
- Sparks, Colin.** 1998. *Communism, Capitalism and the Mass Media*. London – Thousand Oaks – New Delhi: SAGE.
- Splichal, Slavko.** 2001. “Imitative Revolutions. Change in the Media and Journalism in East-Central Europe.” Pp. 31–58 in *The Public*. Vol. 8, No. 4.
- Splichal, Slavko.** 1994. *Media Beyond Socialism. Theory and Practice in East-Central Europe*. Boulder – San Francisco – Oxford: Westview Press.
- Strauss, Anselm – Corbinová, Juliet.** 1999. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno – Boskovice: Podané ruce – Nakladatelství Albert.
- Šmíd, Milan.** 2004a. „Czech Republic.“ In *Media Ownership and its Impact on Media Independence and Pluralism*. Ljubljana: SEENPM – Peace Institute. http://www.mirovni-institut.si/media_ownership/index.htm (5. 4. 2007).
- Šmíd, Milan.** 2004b. *Vliv vlastnictví médií na jejich nezávislost a pluralitu*. <http://www.louc.cz/pril01/vlmed2004.doc> (20. 10. 2008).
- Štětka, Václav – Kouřil, Vít.** 2005a. *Vlastnická struktura českého mediálního trhu s ohledem na globalizační procesy. Analytická materiál k projektu Zkvalitnění mediálního prostředí pro působení občanských iniciativ*. Brno: Institut demokracie pro všechny.
- Tan, Yue – Weaver, David H.** 2009. “Local Media, Public Opinion, and State Legislative Policies: Agenda Setting at the State Level.” Pp. 454–476 in *The International Journal of Press/Politics*, 14, 4.
- Terzis, Georgios (ed.).** 2007. *European Media Governance. National and Regional Dimensions*. Bristol – Chicago: intellect.
- Tichenor, Phillip J. – Olien, Clarice N. – Donohue, George A.** 1987. “Effect of Use of Metro Dailies on Knowledge Gap in Small Towns.” In *Journalism Quarterly*, 64, 2–3.
- Tomandl, Jan.** 2006. *Fúze regionálního tisku v roce 2001*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého.

- Trampota, Tomáš.** 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál.
- Trampota, Tomáš – Vojtěchovská, Martina.** 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál.
- Tušer, Andrej.** 2012. *O novinářství. Publicistika, štúdie, rozhovory*. Bratislava: Eurokódex.
- Tušer, Andrej.** 2007. „Stredoeurópsky rozmer slovenských regionálnych médií.“ Pp. 22–27 in Waschková Císařová, Lenka (ed.). 2007. *Regionální média v evropském kontextu*.
- Tušer, Andrej.** 2006. „Regionálne a lokálne médiá v období transformácie.“ Pp. 188–195 in *Otázky žurnalistiky*, 3–4.
- Tušer, Andrej.** 1998. „The European Character of the Slovak Regional and Local Press.“ In *Human Affairs*, 1, 2.
- Tušer, Andrej.** 1997. „Systém a typológia periodickej tlače.“ Pp. 265–274 in *Otázky žurnalistiky*, 4.
- Tušer, Andrej.** 1995. *Typológia periodickej tlače I. Lokálna a regionálna tlač*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- Tušer, Andrej.** 1994. „Stredoeurópsky rozmer regionálnej a lokálnej tlače.“ Pp. 179–186 in *Otázky žurnalistiky*, 3.
- Tušer, Andrej – Šefčák, Luboš.** 1986. *Okresné noviny na Slovensku*. Bratislava: Slovenský zväz novinárov – Novinársky študijný ústav.
- Urbániková, Marína.** 2008. *Mediálna diverzita a možnosti jej merania: Lidové noviny a MF Dnes pred a po akvizícii vydavateľstvom Rheinisch-Bergische Druckerei- und Verlags-gesellschaft*. Bakalárska práca. Brno: FSS MU.
- van Cuilenburg, Jan J. – Brakman, I. – van der Meulen, L.** 2002. *A View on Media Concentration and Diversity of the Dutch Media in 2001*. Report for the Netherlands Media Authority. <http://www.cvdm.nl> (18. 2. 2009).
- van Cuilenburg, Jan.** 2002. *The Media Diversity Concept and European Perspectives*. Media Economics, Content and Diversity Seminar, Finnish Academy of Science, Helsinki, 16 December 2002. <http://www.cvdm.nl/dsresource?Objectid=6838&type=org> (18. 2. 2009).
- Vaněk, Vladimír.** 2009. *Královohradecká Pochodeň přelomu 80. a 90. let dvacátého století jako příklad transformace československého regionálního deníku*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky.
- Vidurová, Aneta.** 2013. *Radniční periodika jako součást mediálního systému (legitimizace a systematizace přístupu)*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.
- Virčík, Jozef.** 1967. *Čitateľa regionálnych novín*. Bratislava: Novinársky študijný ústav a Sekcia redaktorov okresných novín.
- Viswanath, Kasisomayajula – Finnegan, John R. Jr. – Rooney, Brenda – Potter, John.** 1990. „Community Ties in a Rural Midwest Community and Use of Newspapers and Cable Television.“ Pp. 899–911 in *Journalism Quarterly*, 67, 4.

- Vitale, Raggale.** 1993. "Mergers and Acquisitions." In *Institute of Media Economics*. 1993. *Media Industry in Europe*. London: John Libbey and Company.
- Vltava-Labe-Press. www.vlp.cz (5. 4. 2007).
- Volek, Jaromír.** 2007. „Regionální žurnalisté v posttransformační etapě: Vybrané socioprofesionální charakteristiky.“ Pp. 35–50 in Waschková Císařová, Lenka (ed.). 2007. *Regionální média v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita.
- Voltmer, Katrin (ed.).** 2006. *Mass Media and Political Communication in New Democracies*. New York: Routledge.
- Vondráková, Olga.** 2003. *Jepičí život první dámy aneb Odbory? Nenechte se vysmát!* Praha: Futura.
- Ward, David – Fueg, Oliver Carsten – D'Armo, Alessandro.** 2004. *A Mapping Study of Media Concentration and Ownership in Ten European Countries*. Netherlands Media Authority.
- Waschková Císařová, Lenka.** 2011. „Proměna tradiční žurnalistiky a online žurnalistika.“ Pp. 9–33 in Čuřík, Jaroslav a kol. 2011. *Nové trendy v médiích I*. Brno: Masarykova univerzita.
- Waschková Císařová, Lenka.** 2007. *The future of local and regional press in the Czech Republic: Does monopoly owner establish development trends?* Conference The Future of Newspapers, 12. a 13. 9. 2007. Cardiff.
- Waschková-Císařová, Lenka.** 2006. „Regionální aspekty Lidových novin.“ In *Sborník Lidové noviny Arnošta Heinricha a dnešek*. Brno: Matprint.
- Yin, Robert K.** 1994. *Case Study Research: Designs and Methods*. London: SAGE.
- Zandberg, Izabella.** 2001. *Culture in Systemic Transition: Nation-State Building, National Identity and Mass Media in Post-Communist Poland*. Ph.D. Thesis. University of Maryland.
- Zhong, Wenjie.** 2006. *The Post-Soviet Russian Media Reform*. Ph.D. Thesis. University of North Carolina.

DOKUMENTY

- ABC ČR.** *Ověřovaná data, periodický tisk*. www.abccr.cz 2009.
- ABC ČR.** *Porovnání průměrného prodeje VLP v okresech jižních Čech*. 2006/2007.
- ARES – přehled vybraných ekonomických subjektů.** http://www.info.mfcr.cz/ares/ares_es.html (12. 6. 2009).
- Český region.** www.ceskyregion.cz (15. 8. 2007).
- Český region.** www.ceskyregion.cz (2006; 14. 10. 2007; 2009).
- Čuřík, Jaroslav a kol.** 2005. *Co dál? A taky jak... Koncepce Rovnosti pro rok 2005*. Interní materiál redakce.
- deník.** *Průvodce deníkem*. 2008. Speciální vydání k modernizaci layoutu titulu.

Databáze titulů lokálního a regionálního tisku v České republice. www.lokalnik.cz (2013).

Dopis Náměstka ministra kultury ČR Michala Prokopa 7. 10. 1994, posílá k připomínkám návrh zásad tiskového zákona, připomínky do 21. 10. 1994. V příloze je Návrh zásad zákona. (In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

Důvodová zpráva navrhované stávající právní úpravy některých povinností spjatých s vydáváním periodického tisku. 1999. Ministerstvo kultury, 26. května 1999. In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

Entwicklung der Verlagsgruppe Passau von 1990 bis 2004. [Vývoj Verlagsgruppe Passau od roku 1990 do roku 2004]. 2004. Verlagsgruppe Passau. Propagační prezentace.

European Federation of Journalists. 2003. *Eastern Empires. Foreign Ownership in Central and Eastern European Media: Ownership, Policy Issues and Strategies.* Brussels.

Gallo, Roman. 2008. „Vážené kolegyně, vážení kolegové v redakcích Deníků.“ E-mail. 8. 1. 2008.

Gallo, Roman. 2007a. „Vážení a milí, kolegyně, kolegové.“ E-mail.

Gallo, Roman. 2007b. „Vážené kolegyně, vážení kolegové, přátelé.“ E-mail. 28. 11. 2007.

Gardášová, Jaromíra – Kokošková, Jana. 2004. E-mailová korespondence. Ministerstvo kultury. Evidence periodického tisku, 1. 3. 2004.

Hrouda, Jaroslav. 2009. *Informace o pozicích v redakcích Deníků.*

Huber, Rudolf. 2006. *Am Puls der Region* [Na pulsu regionu]. Workshop, Masarykova univerzita, 13.–14. 1. 2006.

Jelínek, Miroslav. 1999a. *Připomínky k návrhu zákona o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů.* In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

Jelínek, Miroslav. 1999b. „Tiskový zákon – trocha historie a trocha osvěty.“ Pp. 11–12 in *Mediažurnál*, 1/1999. In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

Jelínek, Miroslav. 1998. *Připomínky k návrhu zákona o některých právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a při provozování zpravodajských agentur (tiskový zákon).* In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

Jelínek, Miroslav 1994. *Zpráva o jednání komise pro přípravu tiskového zákona na Ministerstvu kultury České republiky.* In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

Katastr nemovitostí. 2006. *Přehled vlastnictví – Vltava-Labe-Press, a. s.* (15. 8. 2006).

Median. *Analýza čtenářů.* 2009. Praha, únor 2009.

Odborná konzultace. Daňový poradce Ing. Jaroslav Belza (17. 8. 2009).

- Organizační struktura VLP březen 2009.* Interní dokument vydavatelství Vltava-Labe-Press.
- Organizační struktura VLP k 19. 12. 2005.* Interní dokument vydavatelství Vltava-Labe-Press.
- Registrované ochranné známky. Úřad průmyslového vlastnictví.** www.upv.cz (18. 8. 2009).
- Ročenka Unie vydavatelů.* 1997. Praha: Unie vydavatelů denního tisku.
- Ročenka Unie vydavatelů.* 1998. Praha: Unie vydavatelů denního tisku.
- Ročenka Unie vydavatelů.* 1999. Praha: Unie vydavatelů denního tisku.
- Ročenka Unie vydavatelů.* 2000. Praha: Unie vydavatelů denního tisku.
- Ročenka Unie vydavatelů.* 2001. Praha: Unie vydavatelů denního tisku.
- Ročenka Unie vydavatelů.* 2002. Praha: Unie vydavatelů denního tisku.
- Ročenka Unie vydavatelů.* 2003. Praha: Unie vydavatelů denního tisku.
- Ročenka Unie vydavatelů.* 2004. Praha: Unie vydavatelů denního tisku.
- Ročenka Unie vydavatelů.* 2005. Praha: Unie vydavatelů denního tisku.
- Ročenka Unie vydavatelů.* 2006. Praha: Unie vydavatelů denního tisku.
- Ročenka Unie vydavatelů.* 2007. Praha: Unie vydavatelů denního tisku.
- Ročenka Unie vydavatelů.* 2008. Praha: Unie vydavatelů denního tisku.
- Ročenka Unie vydavatelů.* 2009–2012. www.rocenkaunievydavatelu.cz (31. 7. 2009 a 20. 9. 2013).
- Seznam registrovaného regionálního tisku v ČR.* Ministerstvo kultury ČR, www.mkcr.cz.
- Stanoviska výborů Poslanecké sněmovny k vládnímu návrhu na vydání zásad zákona, kterým se upravují některá práva a povinnosti při vydávání a veřejném šíření periodického tisku, a kterým se mění a doplňuje zákon č. 468/ 1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů.* Tisk 1560. Příloha usnesení č. 535. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1995. 3. května 1995. In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).
- Unie vydavatelů – ABC ČR.** 2009. *Ověřené náklady regionálních deníků a týdeníků 1993–1996.*
- Unie vydavatelů denního tisku – Media Wizard.** 2009. *Inzertní příjmy regionálních deníků mezi lety 1993 a 1996.*
- Verlagsgruppe Passau. Der internationale Heimatzeitungsverlag.* [Verlagsgruppe Passau. Mezinárodní vydavatelství národních titulů]. 2004. Verlagsgruppe Passau. Propagační prezentace.
- Verlagsgruppe Passau.* www.vgp.de (17. 9. 2003; 16. 6. 2005; 27. 4. 2006; 17. 6. 2009a; 3. 9. 2009b).
- Vltava-Labe-Press.* 2006. Propagační materiál vydavatelství.

Vltava-Labe-Press. info.vlp.cz (14. 10. 2007).

Vltava-Labe-Press. www.vlp.cz (17. 9. 2003; 27. 4. 2006; 15. 10. 2007; 12. 6. 2009a; 18. 8. 2009b).

Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu. 12. 7. 1999. In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon) ze dne 22. února 2000.

Zákon 86/1990 Zb., kterým sa mení a dopĺňa zákon č. 81/1966 Zb., o periodickej tlači a o ostatných hromadných informačných prostriedkoch. <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=595> (4. 5. 2009).

Zeman, Rudolf – Klíma, Michal. 1996. Společné stanovisko Syndikátu novinářů České republiky a Unie vydavatelů k návrhu zákona o periodickém tisku. In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

Znění zákona č. 81/66 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, jak vyplývá ze změn a doplňků zákona č. 84/68 Sb., zákona č. 127/68 Sb., zákonného opatření předsednictva FS č. 99/69 Sb., zákona ČNR č. 146/71 Sb. a zákona č. 86/90 Sb. Úplný text k 31. 8. 1990. In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

Hloubkové rozhovory

Respondent manažer 01, hloubkový rozhovor. 2009.

Respondent manažer 02, hloubkový rozhovor. 2009.

Respondent manažer 03, hloubkový rozhovor. 2009.

Respondent manažer 04, hloubkový rozhovor. 2009.

Respondent šéfredaktor 01, hloubkový rozhovor. 2009.

Respondent šéfredaktor 02, hloubkový rozhovor. 2009.

Respondent šéfredaktor 03, hloubkový rozhovor. 2009.

Respondent šéfredaktor 04, hloubkový rozhovor. 2009.

Respondent šéfredaktor 05, hloubkový rozhovor. 2009.

Respondent šéfredaktor 06, hloubkový rozhovor. 2009.

Obchodní rejstřík. www.justice.cz

A-B IMMOINVEST, a. s.

D.W., a. s. (19. 8. 2009).

Europe Football, a. s.

Labe, spol. s r. o. (17. 6. 2009).

Logos, a. s.

Moravské novinové nakladatelství, a. s. (později v likvidaci).

OSNA, a. s. (později v likvidaci).

PNPRESS, a. s. (17. 6. 2009).

PNS, a. s.

Pragoprint, a. s.

PRESSINVEST, a. s.

Print-media a. s. (dříve Mladý svět, a. s.).

Region, spol. s r. o.

Risk, a. s.

RTS-Media, spol. s r. o.

Stramia, spol. s r. o.

Šumava group, s. r. o.

VLP-Real Estate, spol. s r. o.

Vltava-Labe-Press, a. s.

Vydavatelství Delta, s. p. (19. 8. 2009).

Vydavatelství Deltapress, s. p. (19. 8. 2009).

Vydavatelství Vltava, spol. s r. o. (17. 6. 2009).

Sbírka listin Obchodního rejstříku. www.justice.cz

Moravské novinové nakladatelství, a. s. (28. 7. 2009).

B400 – SL1, účetní závěrka roku 1996.

B400 – SL3, účetní závěrka roku 1997.

B400 – SL4, notářský zápis valná hromada, stanovy.

B400 – SL5, účetní závěrka roku 1998.

B400 – SL6, notářský zápis valná hromada.

B400 – SL7, notářský zápis rozhodnutí valné hromady, stanovy.

B400 – SL8, notářský zápis, rozhodnutí valné hromady.

B400 – SL10, ostatní, zápis valné hromady.

OSNA, a. s. (28. 7. 2009).

B179 – SL5, výroční zpráva za rok 2001.

B179 – SL9, notářský zápis.

OSNA, a. s. (7. 7. 2009).

B179 – SL10, výroční zpráva za rok 2003.

Pressinvest, a. s. (7. 8. 2009).

B1624 – SL29, účetní závěrka, výroční zpráva za rok 2006.

Vltava-Labe-Press, a. s. (21. 6. 2009 a 20. 9. 2013).

B1028 – SL1, posudek znalce 1996.

B1028 – SL2, notářský zápis, valná hromada 1997.

B1028 – SL12, notářský zápis, stanovy 2000.

B1028 – SL 13, notářský zápis.

B1028 – SL16, notářský zápis.

B1028 – SL20, účetní závěrka roku 2000.

B1028 – SL22, výroční zpráva za rok 2001.

B1028 – SL26, notářský zápis.

B1028 – SL30, výroční zpráva za rok 2002.

B1028 – SL31, účetní závěrka roku 2002.

B1028 – SL43, účetní závěrka, zahajovací rozvaha nástupnické společnosti.

B1028 – SL45, ostatní, zápis ze schůze představenstva.

B1028 – SL48, účetní závěrka za rok 2003.

B1028 – SL49, výroční zpráva za rok 2003.

B1028 – SL57, výroční zpráva za rok 2004.

B1028 – SL59, notářský zápis.

B1028 – SL67, změna právní formy, fúze, návrh smlouvy o fúzi.

B1028 – SL69, ostatní, zápis z mimořádné valné hromady.

B1028 – SL71, notářský zápis.

B1028 – SL75, účetní závěrka roku 2005, Západočeské noviny, spol. s r. o.

B1028 – SL78, výroční zpráva za rok 2005.

B1028 – SL80, účetní závěrka konsolidovaná roku 2005.

B1028 – SL90, ostatní, zpráva o vztazích mezi propojenými osobami, 2006.

B1028 – SL92, výroční zprávy za rok 2006.

B1028 – SL94, účetní závěrka roku 2006.

B1028 – SL95, účetní závěrka roku 2006.

B1028 – SL99, ostatní, zápis z představenstva.

B1028 – SL108, výroční zpráva za rok 2007.

B1028 – SL128, výroční zpráva za rok 2008.

B1028 – SL129, výroční zpráva za rok 2009.

B1028 – SL135, výroční zpráva za rok 2010.

B1028 – SL 138, výroční zpráva za rok 2011.

B1028 – SL 140, zpráva auditora, účetní závěrka roku 2012.

Region spol. s r. o.

Notářský zápis 641/2003. Smlouva o fúzi, 24. 6. 2000.

Zpráva nezávislého auditora o auditu účetní závěrky za rok 2000, 24. 10. 2001.

Notářský zápis N140/2001, 3. 5. 2001.

Výroční zpráva za rok 2002, Region, spol. s r. o., v Ostravě, 13. 5. 2003.

Smlouva o prodeji a převodu obchodních podílů, 23. 3. 2001.

Vydavatelství Vltava, spol. s r. o.

Znalecký posudek č. 83-02-13-99 – ocenění majetku a závazků společnosti Vydavatelství Vltava, spol. s r. o., 1. 5. 1999.

Posudek znalce č. 13-99, 21. 5. 1999.

Labe, spol. s r. o.

Posudek znalce č. 12-99, 17. 5. 1999.

Znalecký posudek, č. 86-02-24-99, ocenění majetku a závazků společnosti Labe, s. r. o., 5. 5. 1999.

PNPRESS, spol. s r. o.

Notářský zápis – NZ 730/98 + stanovy, 31. 8. 1998.

Ostatní – zpráva auditora, r. 1995, 23. 7. 1996.

Zápis z valné hromady, 29. 5. 1991.

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže/Ministerstvo pro hospodářskou soutěž

Konzultace na ÚOHS. Mgr. Filip Vrána. Odbor vnějších vztahů ÚOHS, 12. 6. 2009.

Oznámení Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže o výpočtu obratu pro účely kontroly spojení soutěžitelů. 2009. www.compnet.cz (2009).

Rozhodnutí. Č. j. S 19/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 17b/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 21/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 17a/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 22/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 18/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 23/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 17d/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 26/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 17f/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 27/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 20/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 31/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 17e/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 33/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 19/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 34/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 17c/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 35/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 21/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 42/III/93. 24. 6. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí ministra pro hospodářskou soutěž. Č. j. R 22, 23/93. 1. 10. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 106/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 99/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 104/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 112/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 114/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 113/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 103/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 100/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 102/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 101/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí. Č. j. S 105/III/93. 5. 11. 1993. Ministerstvo pro hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí ÚOHS S110/01-2032/01, 2. 11. 2001.

Rozhodnutí ÚOHS S238/02-OK-2222/03-ORP, 24. 4. 2003.

Rozhodnutí ÚOHS R7/2003, 23. 4. 2003.

Rozhodnutí ÚOHS R19/2003, 15. 8. 2003.

Rozhodnutí ÚOHS S 72/04-2495/04, 17. 6. 2004.

<http://www2.compet.cz/ISU/2004/HS/pis18623.html> (31. 10. 2008).

Rozhodnutí Evropské komise No IV/M.1401-Recoletos/Unedisa, 1. 2. 1999.

Rozhodnutí S185/06-16557/2006/710. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/aktuality-z-hospodarske-souteze/dalsi-akvizice-verlagsgruppe-passau-byla-povolena-s-podminkami/> (18. 8. 2009).

Rozsudek Nejvyššího správního soudu 3As52/2003-278, 1. 12. 2004.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu 5Afs 26/2007-416, 7. 12. 2007.

Rozsudek Krajského soudu v Brně 31Ca 35/2003-279, 31. 1. 2006.

Usnesení Krajského soudu v Brně 29Ca 21/2003-176, 30. 5. 2003.

Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže.

Zákon o působnosti Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže č. 273/1996 Sb.

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR

Sněmovní tisk 595. Novela tiskového zákona. Poslanecká sněmovna, Parlament České republiky. www.psp.cz (4. 5. 2009).

Sněmovní tisk T. 177. Zákon č. 81 Sb. ze dne 25. 10. 1966. <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=245> (4. 5. 2009).

Sněmovní tisk 245. Vládní návrh tiskového zákona – EU; Vládní návrh zákona Schváleno, 46/2000 Sb. <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=245> (4. 5. 2009).

Sněmovní tisk 84. Novela zákona o periodickém tisku a o ostatních HIP. <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=84> (4. 5. 2009).

Sněmovní tisk 19. Zpráva o stavu vysílání a o činnosti Rady ČR pro rozhlasové a televizní vysílání za období od 1. února 1995 do 31. ledna 1996. <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t041300a.htm> (18. 8. 2009).

Tiskový zákon, návrh novely. <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=603&O=6> (15. 7. 2013).

Články z tisku

(am). 2000. „Vltava-Labe-Press má již i Moravskoslezský den, čímž dobyla zbytek novinového trhu.“ Pp. 2 in *Hospodářské noviny*, 21. 12. 2000.

(am). 2000. „Vltava-Labe-Press má již i Moravskoslezský den, čímž dobyla zbytek novinového trhu.“ Pp. 2 in *Hospodářské noviny*, 21. 12. 2000.

(bi, vav). 1993. „Vzniká monopol na trhu informací? Vydavatelství Vltava i Labe pramení z jednoho stoosmdesátimilionového zdroje.“ Pp. 2 in *Zemědělské noviny*. 9. 1. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

(bm). 2009. „MÉDIA: Roman Gallo: Snažíme se motivovat zájmové skupiny, aby se přímo podílely na regionálním obsahu.“ In *Česká média*. <http://www.ceskamedia.cz/article.html?id=292018> (25. 5. 2009).

(bo). 1993. „Jedná se o monopol nebo o INVAZI? Konference na mezinárodní úrovni. Nadace Friedricha Naumanna hostila české novináře.“ Pp. 1, 6 in *Týdeník Kurýr*, Teplice. Ročník 2, číslo 20. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

(em, tma). 1993. „Ministr Bělehrádek chce zastavit expanzi bavorských vydavatelů.“ Pp. 7 in *Mladá fronta Dnes*. 7. 7. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

(hč). 1991. „Čtení u hranice.“ 3. 5. 1991. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

(hro). 2006. „Dva nové týdeníky na jihu Čech.“ In *České noviny*, 18. 10. 2006.

(jaf). 1993. „Vydavatelská práva za symbolickou cenu. Fúze v regionech s německými partnery.“ In *Zemědělské noviny*. 2. 2. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

- (**jak, tos**). 1993. „Zahraniční kapitál v českém tisku.“ In *Lidové noviny*. 23. 7. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**jak**). 1992. „Novinový monopol? Okresní úřady prodávají, cizinci kupují.“ In *Lidové noviny*. 22. 12. 1992. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**jam**). 1998. „Regionální tisk kontrolují Němci.“ In *Lidové noviny*. 18. 5. 1998. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**jaš, pš**). 1992. „Půjde nejspíš o Vltavu. Monopol v oblasti regionálního tisku.“ In *Lidové noviny*. 19. 12. 1992. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**jč**). 1993. „Vltava „spolka“, další noviny.“ In *Haló noviny*. 12. 1. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**jd, vsj, jpt**). 2001. „Šéfredaktor ZN a Slova Bigas byl odvolán, nahradil ho Richter.“ In *ČTK*, 4. 4. 2001
- (**jh**). „Ministr Bělehrádek zpochybnil vlastnictví regionálních listů.“ In *Mladá fronta Dnes*. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**jh**). 1998. „Večerník Pražákem Deník Bohemia.“ Pp. 5 in *Strategie News*, č. 1 – 2/98, 13. 1. 1998.
- (**jm, rap**). 1998. „Boj o regionální deníky.“ Pp. 5 in *Strategie News*, č. 1 – 2/98, 13. 1. 1998.
- (**jop**). 1993. „Německý vliv nepocitují. Místní orgány nemají výhrady k Pasovským.“ In *Lidové noviny*. 10. 7. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**ke**). 1993. „Vltava a PNPress: Vydavatelství se odvolala.“ In *Rudé právo*. 16. 7. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**kch**). 1993. „V. Klaus se dále zaplétá?“ In *Telegraf*. 16. 7. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**ki**). 1993. „Pasovský monopol končí. U ministra Bělehrádka lékárníci s milionem neuspěli.“ In *Svobodné slovo*. 30. 6. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**koč**). 1995. „Poslední české noviny v Liberci chce koupit německý vydavatel.“ In *Práce*. 10. 1. 1995. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**kou, s použitím ČTK**). 1993. „Fúze německých firem s českým regionálním tiskem zrušeny.“ In *Rudé právo*. 30. 6. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**kou**). 1993. „Bělehrádkovo ministerstvo odmítá zákon o distribuci deníků.“ In *Rudé právo*. 30. 6. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**kou**). 1993. „Fúze s vydavateli ze SRN se prověří.“ In *Rudé právo*. 12. 2. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**kp**). 1993. „Dva němečtí majitelé vydávají 47 novin.“ In *Lidové noviny*. 12. 2. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**kr**). 1993. „Redaktoři z Chomutova jsou proti prodeji regionálních novin německým vydavatelům.“ Pp. 5 in *Rudé právo*. 1. 2. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

- (**kub**). 2001. „Zemské noviny a Slovo končí.“ Pp. 1 in *Mladá fronta DNES*, 11. 8. 2001.
- (**luč, čtk**). 1993. „Bělehrádek kontra vydavatelé.“ In *Lidové noviny*. 16. 7. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**mat**). 1998. „Začínali jako amatéři, dnes mají na Moravě a ve Slezsku 200 tisíc čtenářů.“ In *Lidové noviny*. 18. 5. 2008. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**mav**). 2008. „Šíp změnil formát a koncept.“ Pp. 24 in *Marketing & Media*. 14.–20. 4. 2008.
- (**mich, pen**). 1993. „Vltava loupila, co udělá Labe?“ In *Práce*. 1. 7. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**nol, bm**). 2001. „Vydavatelská skupina RBVG chce prodat deníky Rovnost a Svoboda.“ *ČTK*, 8. 6. 2001.
- (**nol, bm**). 2001. „Vydavatelská skupina RBVG chce prodat deníky Rovnost a Svoboda.“ In *ČTK*, 8. 6. 2001.
- (**otys**). 1993. „Hrozba monopolu. Redaktoři Nástupu píší premiérovi.“ In *Severočeský deník*. 26. 1. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**pra**). 1993. „Dnešní Jablonecko s novým vydavatelem.“ In *Rudé právo*. 13. 1. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**prg**). 2008. „Začala multimedializace Deníku.“ Pp. 14 in *Deník*, 15. února 2008.
- (**r**). „Německé noviny na severu Čech! Labe koupilo další český tisk!“ Pp. 1, 4 In *Špigl*. 14. 5. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**r**). 1997. „Další německé listy kolem Prahy. Vltava koupí ZN?“ In *Špigl*. 19. 6. 1997. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**r**). 1998. „Většina českých novinových tiskáren v rukou Němců...“ Pp. 1, 2 in *Špigl*. 22. 12. 1998. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**red**). 2001. „Náš deník dostává novou tvář. Změny na mapě republiky si vyžádaly i změny ve vydávání periodik našeho nakladatelství.“ Pp. 1 in *Rovnost*. 2. 1. 2001, roč. 11, číslo 1.
- (**red**). 1993. „Vydavatelé novin jen Češi? Celkem bylo učiněno 11 správních rozhodnutí, zatím bez právní moci.“ In *Lidová demokracie*. 29. 6. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**sap, jpt, vom**). 2006. „Verlagsgruppe Passau chce koupit další tiskárny, ÚOHS to povolil.“ In *ČTK*, 22. 9. 2006. (mac). 2003. Impuls: Bigas šéfredaktorem Fekar zástupcem. <http://www.strategie.cz/scripts/detail.php?id=39583> (27. 8. 2009).
- (**vh**). 1993. „Plzeň centrem regionálního tisku.“ In *Rudé právo*. 10. 5. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.
- (**vh**). 1993. „Týdeník Česká Šumava na obzoru.“ In *Rudé právo*. 3. 5. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

(vh). 1993. „Vyšel Klatovský deník.“ In *Rudé právo*. 3. 5. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

(vin). 1993. „Ministr Bělehrádek se obává německého vlivu v regionálním tisku.“ In *Mladá fronta Dnes*. 3. 2. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

(vm) 1992. „Na okraj. Jihočeské listy.“ Pp. 1, 2 In *Českosobudějovické listy*. 14. 12. 1992.

(vo) 1993. „Kdo bude v příštích letech ovlivňovat veřejné mínění v českém pohraničí? Die Passauer Neue Presse.“ Pp. 1 in *Týdeník Republika*. 13. 6. 1993, číslo 23. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

(yst). 1993. „Regionální tisk: Fúze jsou prozatím neplatné.“ In *Lidové noviny*. 3. 2. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

„72 novin pro naše čtenáře – deník. Nový deník pro hlavní město. A modernizace všech regionálních titulů/Poznámka redakce.“ 2006. Pp. 2 (v některých vydáních na 3) in *Deník*, 18. 9. 2006.

Aust, Ondřej. 2006. „Aktuálně.cz ztrácí svého „otce“.“ In <http://www.aust.cz/2006-09-22/aktualnecz-ztraci-sveho-otce/> (14. 10. 2007).

Aust, Ondřej. 2007a. „Regionální deníky budou ještě více brát z webu.“ In *Lidové noviny*. 6. 4. 2007.

Aust, Ondřej. 2007b. „Napište si noviny, vyzývají redakce čtenáře.“ <http://www.aust.cz/2007-04-13/napište-si-noviny-vyzývají-redakce-ctenare/> (14. 10. 2007).

Aust, Ondřej. 2007c. „Atlas bude brát zprávy od VLP.“ In <http://www.aust.cz/2007-08-10/atlas-bude-brat-zpravy-od-vlp/> (14. 10. 2007).

Aust, Ondřej. 2007d. „ČTK ve sporu se dvěma klienty.“ In *Lidové noviny*. 14. 9. 2007. www.lidovky.cz (14. 10. 2007).

Aust, Ondřej. 2012. „Sedmička jako bezplatné regionální noviny končí, změní se v časopis pro ženy.“ In <http://www.mediar.cz/sedmicka-jako-bezplatne-regionalni-noviny-konci-zmeni-se-v-casopis-pro-zeny/>, 2. 4. 2012 (2. 4. 2012).

Beránek, Jindřich. 1993. „Prstenec kolem středu Čech. PNPress, Vltava, Labe aneb druhý vpád Pasovských do Čech.“ In *Práce*. 30. 7. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Bohdal, Jan. 2006. „Rozhovor: Roman Stolejda: Člověk nemusí umět všechno, stačí mít kvalitní lidi... A když jim člověk dá podporu, tak odvádějí kvalitní práci. Takže nemusím být redaktor.“ In *Česká média*. 23. 9. 2006. http://archive.ceskamedia.cz/article.html?id=176165_hp_M&qqqq=regionální%20tisk (6. 2. 2007).

„Boj o regionální tisk. Vydavatelství Vltava opět na scéně?“ 1993. In *Telegraf*. 21. 1. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Bosáková, Jitka. 1998. „Quod bonum, felix, fonstum et fortunatumque sit.“ In *Příloha Jihočeské listy Speciál*, 14. 12. 1998, vydáno u příležitosti startu nové rotačky ECOMAN.

Cain Miller, Claire – Stone, Brad. 2009. "‘Hyperlocal’ Web Sites Deliver News Without Newspapers." In http://www.nytimes.com/2009/04/13/technology/start-ups/13hyperlocal.html?_r=1&, 12. 4. 2009 (19. 7. 2013).

Cigánek, František (za Radu MK KAN Přerov). 1994. „Svoboda tisku na Přerovsku je ohrožena!“ (dopis čtenáře). In *Český deník*. 11. 11. 1994. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Cigánek, Jan. 2007. „Vlastimil Košťál: Kardinál Richelieu českého fotbalu.“ In *ČTK* <http://aktualne.centrum.cz/sportplus/fotbal/reprezentace/clanek.phtml?id=415914> (26. 8. 2009).

Coufalová, Martina. 2001. „Rodí se další deník?“ In *Strategie*. 23. 7. 2001. <http://www.strategie.cz/scripts/detail.php?id=19219> (3. 3. 2009).

Čelovský, Bořivoj. 2005. „Bez českých novin nebude české svobody.“ Pp. 7 in *Literární noviny*. 3. 10. 2005, číslo 40.

Černý, Jiří. 1994. „Čekání na poslední zteč? Komu slouží současné sdělovací prostředky, je více než zřejmé.“ In *Haló noviny*. 12. 4. 1994. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

ČTK. 2011. „VLP od července povede Jitka Bosáková, Miroslav Pavel jde do dozorčí rady.“ www.mediar.cz, 24. 6. 2011 (19. 9. 2013).

ČTK. 2009. *VLP zavře tiskárnu v Č. Budějovicích, práci ztratí desítky lidí*. 17. 6. 2009.

ČTK. 2005. „Šéfredaktor Rovnosti byl odvolán.“ In *Marketing & Media*, 1. 8. 2005.

ČTK. 30. 1. 2003. „Antimonopolní úřad zrušil předběžné rozhodnutí.“ In <http://www.mojenoviny.cz/ekonomika/antimonopolni030130.html> (15. 4. 2003).

ČTK. 1995. „Ostravský Večerník vyšel včera naposledy.“ In *Práce*. 14. 10. 1995. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Čulík, Jan. 1996. „České noviny v německém vlastnictví. Mohou čeští novináři plnit roli nezávislého a kritického strážce demokracie?“ In *Práce*. 2. 4. 1996. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Čulík, Jan. 1996. „Jak se chová český tisk v německých rukou?“ In *Český týdeník*. 14. 5. 1996. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Deník. 2006. Titulní strana *Marketing & Media*, 18.–24. 9. 2006.

Doskočil, Oldřich. 1993. „Vpád pasovských (i do Litoměřic). Bavorský monopol vytlačil české vydavatele.“ Pp. 1, 2 in *České noviny. Týdeník litoměřického okresu*. 28. 5. 1993, ročník 1, číslo 21. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

DPA. 1996. „Znamená „konsolidace“ koncernu Passauer Neue Presse konec expanze na Východ?“ In *Hospodářské noviny*. 19. 6. 1996. DPA vydala 14. 6. 1996. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Dragomir, Marius. 2007. „Sít' Deníků hledá spojení s místními čtenáři.“ In *Czech Business Weekly*. http://hradecky.denik.cz/den_s_denikem/napsalionas_intranet_20070415.html (14. 10. 2007).

„Existují ještě regionální média?“ 2002. *Seminář Syndikátu novinářů ČR, Regionální rady jižní Moravy*. 18. 1. 2002.

Fencel, Jiří. 2001. „Kdo vládne dennímu tisku.“ Pp. 20–21 in *Redhot*. Číslo 23–24/2001.

Filip, Martin. 2009. „Spartu kupují Slováci.“ <http://www.czsk.net/svet/clanky/cr/spartaslovaci.html> (26. 8. 2009).

Frajtová, Marie. 2009. „Hyperlokální média rozhybou trh.“ In *www.tyden.cz*. http://www.tyden.cz/rubriky/media/roman-gallo-hyperlokalni-media-rozhybou-trh_117504.html (7. 5. 2009).

Friedmann, Václav. 2001. „Obavy ze zániku deníku Rovnost.“ In *Česká televize 1, Události Plus*. 9. 8. 2001.

Friedmann, Václav. 2001. „Propouštění zaměstnanců deníku Rovnost.“ In *Česká televize 1, Jihomoravský večerník*. 13. 8. 2001.

Friedmann, Václav – Knězů, Jakub. 2001. „Boj o čtenáře.“ In *Česká televize 1, Tady a teď*. 23. 8. 2001.

Gallo, Roman. 2008. „Nejsme černobílí.“ Pp. 1 in *Českobudějovický deník, Brněnský deník*. 10. 3. 2008.

Gallo, Roman. 2007. „Vážené čtenářky, vážení čtenáři.“ Pp. 1 in *Českobudějovický deník, Brněnský deník*. 2. 1. 2007.

Gerbery, Juraj. 2008. „Zoltán Morvai končí ve Vltava-Labe-Press.“ In *Týden*, 22. 5. 2008. <http://www.mediapop.cz/rubriky/media/lide-v-mediich/zoltan-morvai> (12. 8. 2009).

Hanzal, Josef. PhDr. (z pověření). 2002. „Prohlášení k situaci českého tisku.“ Pp. 1 in *Národní osvobození. Čtrnáctideník českého svazu bojovníků za svobodu*. Číslo 3. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Hanzal, Josef Dr. 2002. „Krise českého tisku.“ Pp. 1 in *Národní osvobození. Čtrnáctideník českého svazu bojovníků za svobodu*. Číslo 3. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Harantová, Emílie. 1993. „V případě prohry sporné tituly vrátíme, tvrdí Němci. Rozhovor s ředitelem Verlagsgruppe Passau F. X. Hirtreiterem.“ Pp. 7 in *Mladá fronta Dnes*. 7. 7. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Hnátek, Norbert. 1993. „Jak staví a. s. Labe tiskárnu v Ústí n. L.? Úsměv nad miliónovou pokoutou. Bude mít magistrát odvahu vydat rozhodnutí o likvidaci stavby?“ Pp. 1 in *Severočeský deník*. 5. 2. 1993, ročník 3, číslo 29. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Hořčica, Jiří. 2001. „Klid před bouří na Moravském poli.“ In *Marketing & Media*, www.mam.cz (8. 11. 2001).

Chalupa, Kristián. 2003. „ÚOHS: Tvrdý nátlak paní Válové z Media Observatory by byl bojkotem práva.“ In *Britské listy*, www.blisty.cz, 26. 2. 2003.

„Chomutovské upozornění V. Klausovi na germanizaci českého tisku.“ 1993. In ČTK. 27. 1. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

„Informace pro čtenáře.“ 2001. Pp. 9 in *České slovo*, 23. 6. 2001.

„Jak dopadly noviny Region ve zlínském kraji.“ 2002. In *Britské listy*, 9. 5. 2002.

Jakubetz, Christian. 2009. „Niederbayerns Niederungen.“ [Dolnobavorské nížiny] Pp. 30–32 in *Journalist. Das Deutsche Medienmagazin*, 1/2009, Januar.

Jelínek, Miroslav. 2000. „Nový tiskový zákon média asi zaskočí.“ In *Hospodářské noviny*, 8. 3. 2000. In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

Jenčík, Ladislav. 1993. „Pasovští na pastvě – zůstane snítko? České vidění v koloritu bavorsky modrobílé.“ Pp. 5 in *Lidová demokracie*. 13. 7. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

„Jsou české noviny ještě české?“ 1999. In *Lidové noviny*. 18. 2. 1999. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Kantrowitz, Alex. 2013. „The False Hope of Hyperlocal.“ In <http://www.digiday.com/publishers/the-false-hope-of-hyperlocal/>, 16. 7. 2013 (19. 7. 2013).

Klukan, Petr – Pilařová, Daniela. 2002. „Přežijí alespoň některé poslední nezávislé regionální české listy?“ In *Britské listy*, www.blisty.cz (2002).

Köppl, Daniel. 2001. „Vltava-Labe-Press ovládlo regionální trh. Jediné vydavatelství dnes pokrývá svými regionálními deníky všechny české kraje.“ Pp. 27 in *Hospodářské noviny*, 18. 12. 2001.

Köppl, Daniel. 2009. „Část projektů byla jednoduše nereálná. Rozhovor s majitelem vydavatelské skupiny Vltava-Labe-Press Axelem Dieckmannem a tuzemským ředitelem Miroslavem Pavlem o budoucnosti tohoto vydavatelství a jejich plánech.“ Pp. 12–13 in *Marketing & Media*, 14. 4. 2009.

Košál, Vlastimil – Korběl, Zdeněk – Rager, Roland. 2001. „Moderní regionální deníky, cíl Vydavatelství Vltava.“ In *Příloha. Jihočeská pravda*, 14. 12. 1992.

Košál, Vlastimil. 1998. „Vydavatelství – běh na dlouhou trať.“ In *Příloha Jihočeské listy Speciál*, 14. 12. 1998, vydáno u příležitosti startu nové rotačky ECOMAN.

Kotrba, Štěpán. „Vltava-Labe-Press bylo před volbami vázáno smlouvami vůči politikům?“ In *Britské listy*. <http://www.blisty.cz/art/12841.html> (7. 7. 2009).

Koura, Petr. 2008. „Čest tomuto nepohodlnému muži. Zemřel historik Bořivoj Čelovský, někdy téměř proklínaný polemik, ale člověk velkého formátu.“ Pp. P8 in *Mladá fronta Dnes*. Rubrika Kavárna, sobota 23. 2. 2008.

Králíček, Tomáš. 2008. „Pavel zřejmě stane v čele představenstva vydavatelství VLP.“ In *iHned.cz*. <http://ekonomika.ihned.cz/c1-24917470-pavel-zrejme-stane-v-cele-predstavenstva-vydavatelstvi-vlp> (Nedatováno).

Kruml, Milan. 1999. „Trnitá anabáze tiskového zákona.“ Pp. 6 in *Mladá fronta DNES*. In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

Kubátová, Zuzana. 2001. „Mediální trh se velmi změnil.“ Pp. 2 in *Mladá Fronta DNES*, 10. 8. 2001.

Kubík, Jiří. 1993. „Vltava pramení v Deltě. Monopol, který zajímá ministerstvo pro hospodářskou soutěž.“ In *Lidové noviny*. 21. 1. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Kudláček, Josef. 1993. „Výprodej českého tisku.“ In *Český deník*. 3. 9. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Kutílková, Blanka. 1993. „Zpráva o Vltavě v rukou premiéra. Bude germanizace regionálního tisku zastavena?“ In *Lidová demokracie*. 29. 1. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Lažanská, Ivana. 1993. „Konkurence, nebo informační monopol? Působení pasovské společnosti Vltava přešetřují orgány ministerstva.“ Pp. 9 in *Lidové noviny*. 12. 1. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Macek, Jakub. 2005. „Otázky (a odpovědi?)“ Pp. 7 in *Literární noviny*. 3. 10. 2005, číslo 40.

Macků, Pavel. 2008. „Rovnost: nová a barevnější.“ Pp. 1 in *Brněnský deník*. 28. 1. 2008.

Macků, Pavel. 2006. „Editorial.“ Pp. 1 in *Brněnský deník*. 18. 9. 2006.

Majer, Vladimír. 1996. „Na okraj. Do dresů.“ Pp. 1 In *Československé listy*, 19. 8. 1996.

„Mediální skupina MAFRA a vydavatelství Petit Press se spojují.“ 2009. Tisková informace, 9. 3. 2009.

Mediář. http://sk-sk.facebook.com/mediar?v=feed&story_fbid=188250395803&ref=mf (6. 11. 2009).

Metyková, Monika. 2005. „Mediálne paralely: Pohľad na susedné štáty.“ Pp. 8 in *Literární noviny*. 19. 9. 2005, číslo 38.

Miketa, Kamil. 1993. „Obři požírají trpaslíky? Německý Neue Passauer Presse a švýcarský Ringier AG vyšetřování pro podezření ze skupování regionálních novin v Čechách a na Moravě.“ In *Rudé právo*. 1. 2. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

„Ministerstvo možná schválí fúze Vltavy.“ 1993. In *Lidové noviny*. 15. 10. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

„Modré deníky VLP v novém.“ 2006. In *Marketing & Media*, 18.–24. 9. 2006.

Mrnka, Martin. 1993. „Cizí kapitál hltá český tisk. Vydavatel Českého deníku má stále bydliště v německém Bonnu.“ Pp. 2 in *Lidová demokracie*. 24. 9. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Müller, Jan. 1998. „Český tiskový trh ovládají zahraniční vydavatelé.“ In *Lidové noviny*. 9. 2. 1998. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Navrátilová, Jana. 1993. „Regionální tisk v ohrožení. Německá vydavatelství vlastní 47 titulů.“ In *Český deník*. 17. 2. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Ne! návrhu tiskového zákona. Řekli o návrhu. 1999. <http://eldar.cz/antitiskovy> (29. 11. 1999). In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

Neumannová, Jana. 2001. „Média bojují o regiony. Kdo ovládne místní tisk v Čechách a na Moravě?“ Pp. 92–93 in *Týden*. 9. 4. 2001, číslo 15.

„Noviny, kterým se dá věřit?“ 2001. In *publicistický pořad Klekáníce*. Česká televize, 18. 12. 2001.

„Opavské týdeníky se spojily.“ 1999. Pp. 6 in *Špígl*, 30. 9. 1999.

Opletalová, Zuzana. 2003. „Poslanci žádají změnu tiskového zákona, bojí se o pluralitu tisku.“ In ČTK.

„Ovlivní Němci český tisk? Regionální tisk pod cizím vlivem?“ 1993. In *Kamelot*. Únor 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Parma, Pavel. 2001. „Dobrý den.“ Pp. 1 in *Rovnost*, 1. 10. 2001.

Pávodá, Martina. 1994. „Odvolaný šéfredaktor Kladenských novin Michal Janata v rozhovoru pro Český deník. „ODS vyvinula politický tlak na vydavatelství Vltava.““ In *Český deník*. 17. 11. 1994. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Pečínková, Ivana – Záruba, Igor. 2008. „Michael Ringier. Stačí mít nápad.“ Pp. 18–22 in *Ekonom*. 15.–21. 5. 2008, číslo 20.

Pfanner, Eric. 2009. „A Latte With Journalism on the Side.“ In *The International Herald Tribune*. http://www.nytimes.com/2009/05/11/technology/internet/11iht-papers.html?_r=1&ref=technology (Nedatováno).

Pilařová, Daniela. 2002. „Antimonopolní úřad se vyjadřuje ke skupování českého tisku.“ In *Britské listy*, www.blisty.cz, 28. 6. 2002.

Pilařová, Daniela. 2002a. „Vážení zaměstnanci a majitelé českých novin! Dotazník.“ In *Britské listy*, 6. 5. 2002.

Pilařová, Daniela. 2002b. „Další „úsporná opatření“: ze dvou novin jedny (Naše Opavsko prvním květnem zaniká).“ In *Britské listy*, 15. 4. 2002

Pilařová, Daniela. 2002c. „Břeclavsko: v českých rukou zůstal Moravský jih.“ In *Britské listy*, 17. 5. 2002.

Pleskotová, Eva – Proczyk, Jan. 1993. „Tiskový obchvat III. Vltava netajila záměr ovládnout český tisk.“ Pp. 11 in *Český deník*. 13. 1. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Pleskotová, Eva. 1993a. „Tiskový obchvat II. Vltava kupovala Klatovsko.“ In *Český deník*. 6. 1. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Pleskotová, Eva. 1993b. „Vydavatelé v Německu žasnou.“ In *Český deník*. 18. 6. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

„Popularita regionálního tisku. Jsme nejčtenější. Co potvrzují agentury AMASIA a AISA.“ In *Příloha. Jihočeská pravda*, 14. 12. 1992.

Potůček, Jan. 2000. „Tiskový zákon: mnoho povyku pro nic?“ In <http://iport.cz/politika/media/tiskovy000223.html> (24. 2. 2000). In Archiv Syndikátu novinářů ČR. Tiskový zákon (seznam viz <http://syndikat-novinaru.cz/1/6/dokumenty>).

Potůček, Jan. 2005. „Vliv zahraničních majitelů se demonizuje.“ Pp. 7 in *Literární noviny*. 3. 10. 2005, číslo 40.

„PPF končí s lokálními zprávami, prodala je podnikateli.“ 2010. In <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/penize/clanek.phtml?id=675787>, 27. 8. 2010 (20. 8. 2013).

Procházka, Pavel – Musil, Michal. 1993. „Bělehrádek zastavuje „vpád pasovských“. Ministerstvo navrhuje omezit zahraniční účast v tisku.“ In *Český deník*. 30. 6. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

„Připravuje se projekt regionálních týdeníků.“ 2008. Pp. 1 in *Marketing&Media*. 3. 11. 2008, číslo 45.

Rakušanová, Lída. 2006a. „Regionální „deníky“ od pondělí v novém.“ Pp. 4 in *Česko-budějovické listy*. 14. 9. 2006.

Rakušanová, Lída. 2006b. „Vycházet začne Pražský deník a časopis Glanc.“ Pp. 9 in *Deník*, 14. 9. 2006.

„Redakce: Naše Opavsko změnilo majitele.“ 2002. Pp. 1 in *Naše Opavsko*, 12. 4. 2002.

Rollová, Kateřina – krajští zpravodajové ČD. 1992. „Tiskový obchvat. Tiše a distingovaně se Vltava protlouká stále blíže.“ Pp. 5 in *Český deník*. 23. 12. 1992. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

„Roman Gallo odchází z VLP do skupiny PPF.“ 2008. In *Hospodářské noviny*.

Ryšáňková, Irena. 2001. „Kam mizí regionální noviny.“ Pp. 1 a 4 in *Literární noviny*. 31. 10. 2001, číslo 44.

Sborník Regionální média. Syndikát novinářů ČR. Pracovní text připravovaný od prosince 2004, nebyl nikdy vydán.

Sklář, Marek. 2006. „Příběh likvidace Zemědělských novin II.“ Pp. 3 in *Literární noviny*, 7. 8. 2006.

Smrž, Pavel. 1993. „Žravá politika bavorského nakladatelství. Téměř celý regionální tisk již v německých rukou.“ In *Severočeský deník*. 18. 5. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Soukup, Petr. 2006. „D jako Deník.“ Pp. 1 in *Česko-budějovický deník*. 18. 9. 2006.

„Stanovisko Syndikátu novinářů k radničním tiskovinám.“ 2006. Pp. 1, 2 in *Mediažurnál. Zpravodaj Syndikátu novinářů České republiky*. Červenec 2006. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Strnad, Zdeněk. 2008. „Co se děje u nás doma? Regionální tisk v roce 2008.“ Pp. 16–18 in *Marketing & Media*. 3. 11. 2008, číslo 45.

„Šéfovi vydavatelství VLP asi zlomil vaz klesající náklad.“ 2008. http://zpravy.idnes.cz/sefovi-vydavatelstvi-vlp-asi-zlomil-vaz-klesajici-naklad-pmi-/media.asp?c=A080523_101910_media_pei (Nedatováno).

Šíp, Emil. 1993a. „Havlíčka by určitě nekoupili.“ In *Národní osvobození*. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Šíp, Emil. 1993b. „David proti Goliášovi. Litoměřický vydavatel se nesklonil před pasovským monopolem.“ Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Šíp, Emil. 1993c. „Kdo to usnul u Vltavy? Cizí honci odstřelují české noviny.“ Pp. 1 in *Region Nisa*. 14. 5. 1993, ročník 3, číslo 56. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Šíp, Emil. 1993d. „Vpád pasovských (novin).“ Pp. 1, 6 in *Svobodné slovo*. 18. 5. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Šíp, Emil. 1993e. *Teze přednášky, přednesené na konferenci Nadace Friedricha Naumanna, Nadace RENA–Nisa a Společnost pro mezinárodní styky – Eurodialog v Liberci ve dnech 13. a 14. května 1993*. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Šíp, Emil. 1992. „Abychom jednou nekoukali...“ In *Národní osvobození*. 1. 12. 1992. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Šípek, Jan. 2001. „Další regionální noviny se složily.“ In *Literární noviny*. <http://eldar.cz/kangaroo/clanecky/konec-polabskych-listu.html> (Nedatováno).

Šípek, Jan. 2001. „Další regionální noviny se složily.“ Pp. 4 in *Literární noviny*. 31. 10. 2001, číslo 44.

Šmíd, Milan. 2005. „Kéž by Arnold s Diekmannem četli české noviny!“ Pp. 7 in *Literární noviny*. 3. 10. 2005, číslo 40.

Šmíd, Zdeněk. 2006. „Jak zlé Pasovské hodní Češi vyhnali.“ Pp. 272–276 in *Jak jsme se nedali aneb Kapitoly z dějin národního úpění*. Praha: Olympia.

Šonka, Jaroslav. 1993a. „Labe a Vltava pramení v Pasově.“ In *Mladý svět*. Číslo 37. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Šonka, Jaroslav. 1993b. „V Pasově se radili o tiskovém monopolu.“ In *Lidové noviny*. 26. 7. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Šporková, Sylva. 1998. „Pasovský koncern v Čechách.“ Pp. 51 in *Strategie*, 2/98, 23. 2. 1998.

Štětka, Václav – Kouřil, Vít. 2005b. „Prosazují zahraniční vlastníci v českých médiích zahraniční zájmy?“ Pp. 8 in *Literární noviny*. 19. 9. 2005, číslo 38.

Štětka, Václav – Kouřil, Vít. 2005c. „Ta naše média – česká?“ Pp. 1, 8 in *Literární noviny*. 19. 9. 2005, číslo 38.

TASR. 2002. „Posledná rozlúčka s Rezešom bude 5. júla v Košiciach.“ <http://www.sme.sk/c/590773/posledna-rozlucka-s-rezesom-bude-5-jula-v-kosiciach.html> (26. 8. 2009).

Tisková média. Příloha týdeníku Marketing & Media. 2008, číslo 16.

Tisková média. Příloha týdeníku Strategie. 24. 3. 2003; 2004; 2005; 2006; 2007.

„Týdeník má budoucnost.“ 2001. Pp. 9 in *Moravskoslezský Den*, 11. 4. 2001.

Ullmann, Jiří. 2001. „Konec českého tisku? Mašinerie, která vás pohltí.“ In *Britské listy*, 9. 10. 2001.

Válová, Irena. 2003a. „Media Observatory varuje před monopolizací českého tisku.“ In *Britské listy*, www.blisty.cz, 11. 2. 2003.

Válová, Irena. 2003b. „Media Observatory: Český antimonopolní úřad ignoruje ústavní pořádek.“ In *Britské listy*, www.blisty.cz, 25. 2. 2003.

Válová, Irena. 2002a. „Media Observatory ČR k nejvážnější situaci tisku v ČR od roku 1989.“ In *Britské listy*, www.blisty.cz, 12. 11. 2002.

Válová, Irena. 2002b. „Media Observatory ČR protestovala Evropské komisi proti monopolním praktikám v ČR.“ In *Britské listy*, www.blisty.cz, 12. 12. 2002.

Vančura, Jan. 1998. „Ukradená Fronta, ukradené Právo.“ Pp. 15–18 in *Listy* 1/1998, „Jak to bylo se Zemědělskými novinami.“ *Britské listy*, 21. května 1998.

Vávrů, Miloš. 1993. „Ministerstvo pro hospodářskou soutěž ČR je tu od toho, aby dalo nepoctivým přes prsty! Původní rozhovor pro Kurýr s ministrem ing. St. Bělehrádkem.“ Pp. 5 in *Kurýr*, Teplice. 29. 1. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

„V českém regionálním tisku se objevují zprávy landsmanšaftu.“ 1994. In *Telegraf*. 1. 9. 1994. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

„Vltava-Labe-Press opouští šéf redakcí Roman Gallo.“ In www.lidovky.cz (Nedatováno).

„V německých rukou polovina českého tisku. Zahraniční kapitál s většinovým či dokonce stoprocentním podílem pohltí tituly představující dvě třetiny novinového nákladu.“ 1995. In *Haló noviny*. 27. 9. 1995. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Vojtěchovská, Martina. 2009. „Pro regionální deníky chceme najít nový model. Vydavatelství Vltava-Labe-Press hodlá od letošního října uvést nový vydavatelský model pro síť svých regionálních deníků.“ Pp. 27 in *Marketing & Média*, č. 29.

Vojtěchovská, Martina. 2008. „Konkurenti se nemohou domlouvat.“ Pp. 34 in *Marketing & Média*, 41/09, 6. 10. 2008.

Vojtěchovská, Martina. 2007. „VLP kompletně vypovídá ČTK.“ In http://mam.ihned.cz/c4-10001760-21248410-100000_d-vlp-kompletne-vypovida-ctk, 28. 5. 2007. (14. 10. 2007).

Vojtěchovská, Martina. 2006a. „Roman Gallo nastoupí v říjnu do VLP.“ In *Marketing & Média*. 18. 9. 2006. www.mam.cz. Staženo 14. 10. 2007.

Vojtěchovská, Martina. 2006b. „Regionální, nebo celostátní?“ In *Česká média*. (Převzato z časopisu Marketing & Media). 21. 11. 2006. http://archive.ceskamedia.cz/article.html?id=180939_nw_M&qqqq=regionální%20tisk (6. 2. 2007).

Vojtěchovská, Martina. 2006c „VLP: zásadní relaunch a nový deník pro Prahu.“ Pp. 28 in *Marketing & Media*.

Vojtěchovská, Martina. 2004. „M&M: VLP věří v osvědčené schéma.“ In *Česká média*. (Převzato z časopisu Marketing & Media). 19. 10. 2004. www.ceskamedia.cz.

Vojtěchovská, Martina – Köppl, Daniel. 2006. „Předseda představenstva Vltava-Labe-Press Zoltán Morvai hovoří o dalších plánech a strategii vydavatelství. Musíme si dobře promyslet, jaké změny uděláme.“ In *mam.ihned.cz*. http://ihned.cz/1--17764340-000000_mail-b5 (29. 8. 2009).

Vojtěchovská, Martina – Köppl, Daniel. 2005. „Se Zoltánem Morvaiem o změnách ve vydavatelství VLP. Když se dělají změny, tak je to vždy nebezpečné.“ In *mam.ihned.cz*. http://mam.ihned.cz/c4-10023250-15870430-104200_d-kdyz-se-delaji-zmeny-tak-je-to-vzdy-nebezpecne (29. 8. 2009).

Vrána, Karel – Motýl, Ivan. 2003. „Navoněná bída.“ Pp. 39–43 in *Týden*. 14. 7. 2003, číslo 29.

„Vydavatelé se zahraniční účastí protestují proti napadení fúzí.“ 1993. In *Mladá fronta Dnes*. 16. 7. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

„Vydavatelství Mladá fronta přichází na trh s týdeníkem Sedmička. 2009. Tisková zpráva.“ In *Mladá fronta*. 16. 2. 2009.

„Vydavatelství protestují.“ 1993. In *Lidová demokracie*. 16. 7. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

Wanatowiczová, Krystyna. 2001. „Spisovatelé proti novinářům. Brněnští intelektuálové chtějí veřejnoprávní deník.“ Pp. 28 in *Týden*. 15. 10. 2001, číslo 42.

Zlaté časy médií. Výstava. 25. 11. 2005–2. 4. 2006. Národní muzeum. Praha.

„Změny v managementu VLP.“ 2009. In *Marketing & Media*. http://mam.ihned.cz/c4-10000115-37628790-101000_d-zmeny-v-managementu-vlp (*Nedatováno*).

„Z vůle KSČ.“ 1993. In *Český deník*. 19. 1. 1993. Rešeršní tematický archiv Syndikátu novinářů ČR.

ANOTACE

SUMMARY

ANOTACE

Ke klíčové proměně společenského systému a specificky i mediálního systému docházelo v České republice po roce 1989. Průběh a podoba takzvané strukturální transformace českých médií je zmapována pouze okrajově, především se zaměřením na politické a ekonomické aspekty této proměny a na celostátní média. Subsystém lokálního a regionálního tisku je v tomto diskurzu spíše opomíjený, ačkoliv právě na jeho úrovni dochází k silné identifikaci čtenářů s danými médii a v průběhu transformace lokálního a regionálního tisku došlo k zásadním změnám, které otevírají nové teoretické i empirické otázky. Vycházíme tedy z teoreticky popsaných aspektů strukturální transformace a aplikujeme je na případ českého lokálního a regionálního tisku. Pro naši práci jsme vybrali jako relevantní činitele procesu strukturální transformace: (de)regulaci, privatizaci, koncentraci vlastnictví na úrovni mediálního systému; centralizaci, racionalizaci a (de)lokalizaci na úrovni mediální organizace. Zaměřujeme se přitom především na hledání odpovědi na otázku, zda v rámci strukturální transformace dochází u lokálního a regionálního tisku k rozměňování jeho lokálních charakteristik. Analýzu transformačních trendů jsme provedli prostřednictvím metod dotazníkového šetření, analýzy dokumentů, hloubkových rozhovorů a obsahové analýzy. Zmapovali jsme strukturální proměnu subsystému tisku a vliv sledovaných činitelů na její průběh. Analýza transformačních procesů ukázala, že na úrovni zkoumaného subsystému může docházet k zásadnímu ohrožení plurality tisku, a to zejména v důsledku koncentrace vlastnictví. Hlavním přínosem práce je teoretické a empirické uchopení transformačních vlivů na úrovni mediální organizace. Tyto jevy jsme konceptualizovali jako (de)lokalizaci a dospěli jsme k závěru, že v případě dominantního vydavatelství Vltava-Labe-Press došlo k delokalizaci struktury mediální organizace i mediálního obsahu.

KLÍČOVÁ SLOVA

- strukturální transformace ▪ lokální a regionální tisk ▪ (de)regulace ▪ privatizace
- koncentrace vlastnictví ▪ komercializace ▪ centralizace ▪ racionalizace ▪ (de)lokalizace
- česká média

Mgr. Lenka Waschková Císařová, Ph.D. pracuje na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity, kde působí jako odborná asistentka na Katedře mediálních studií a žurnalistiky a jako výzkumnice v Institutu pro výzkum dětí, mládeže a rodiny. Zabývá se především lokálními a regionálními médii, novými trendy ve vývoji médií a teorií žurnalistiky.

SUMMARY

The fall of communism in 1989 brought major social, political and cultural changes in the Czechoslovakia. This book concentrates on changes in one particular segment of the media market, the subsystem of local and regional print media. This segment of the media landscape is rarely studied although – arguably – it is a significant part of the media system, particularly as it enables strong identifications at the local/regional level. Czech local and regional press has been the centre of attention in relation to the entry of foreign owners on the market and particularly in relation to issues of possible media concentration on this segment of the market but concentrated academic study of this subject is seriously lacking. The text aims at mapping structural changes that characterize this segment of the media market between 1989 and 2009. It analyzes political and economic factors that played a role in the transformation and identifies commercialization as a major influence. The book makes use of three research methods: document analysis, semi-structured in-depth interviews, survey and content analysis. The analysis operates at two levels, those of the media system and the media organization and it uses a case study approach for an in-depth analysis of the case of the Vltava-Labe-Press (VLP) publishing house that has become dominant on the Czech local and regional print media market. The main hypothesis that the book addresses is that the influence of commercialization (and its constituting elements on the macro and micro levels) within the transformation process leads to the gradual erosion of the local characteristics (a process we term delocalization) of this particular segment of the media system. At the macro level of the media system we conclude that regulation did not curb the influence of the constitutive elements of commercialization; that privatization in fact contributed to the development of ownership concentration and that the Vltava-Labe-Press publishing house established a monopoly on the Czech local and regional press market. At the micro level we arrive at the conclusion that the structure of the Vltava-Labe-Press publishing house and content of its selected dailies lost its local characteristics.

KEY WORDS

▪ structural transformation ▪ local and regional press ▪ (de)regulation ▪ privatization ▪ concentration of ownership ▪ commercialization ▪ centralization ▪ rationalization ▪ (de)localization ▪ Czech media

Mgr. Lenka Waschková Císařová, Ph.D. is assistant professor in the Department of Media Studies and Journalism and senior researcher at the Institute on Research of Children, Youth and Family, both at Masaryk University, Czech Republic. Her work focuses on the local and regional media, new trends in media development and journalism studies.

„Edice: Media“

Český lokální a regionální tisk mezi lety 1989 a 2009

Mgr. Lenka Waschková Císařová, Ph.D.

Vydala Masarykova univerzita v roce 2013

Jazyková redakce: Mgr. Radovan Plášek

Grafická úprava a sazba: Bc. Pavlína Suchánková

Vydání první, 2013

Náklad 300 výtisků

Tisk: Reprocentrum, a. s., Blansko

ISBN 978-80-210-6479-9